

KLARIK

---

s druge
strane neba

Prvi deo: ZID TAME

ZID TAME

Mnogi su i neobični svetovi koji plove poput mehurova pene niz Reku Vremena. Samo se nekoliko njih kreće uz struju ili je preseca pod kosim uglom; još je manje onih koji zauvek leže izvan njenog domašaja, uopšte ne znajući za budućnost ili prošlost. Červanov sićušni kosmos nije spadao u ovu grupu: njegova neobičnost bila je druge vrste. On je sadržavao samo jedan svet -planetu červanove rase - i jednu zvezdu, veliko sunce Trilom, koje je obezbeđivalo život i svetlost. Šervan nije znao ništa o noći, pošto se Trilorn uvek nalazio visoko iznad horizonta, spuštajući se ka njemu jedino za dugih zimskih meseci. Doduše, s one strane granice Zemlje Senki postojalo je razdoblje kada je Trilorn nestajao ispod ruba sveta, ostavljajući za sobom tamu u kojoj ništa nije moglo opstati. Ali čak i tada tama nije bila potpuna, iako nije bilo zvezda koje bi je umekšale.

Sam u svom malom kosmosu, s uvek istim licem okrenutim prema jedinom suncu, Šervanov svet predstavljao je poslednju i najneobičniju šalu Tvoraca Zvezda.

Međutim, kada bi bacio pogleda preko očeve zemlje, Šervanov um preplavile bi iste misli koje bi navrle i bilo kom ljudskom detetu. Osećao je divljenje, radoznalost i neku nejasnu zebnju, ali iznad svega neodoljiv zov da se otisne u taj veliki svet pred sobom. Za tako nešto bio je još mlad, ali stara kuća nalazila se na jedinoj uzvišici u krugu od mnogo milja, tako da je pogledom mogao obuhvatiti čitav predeo koji će jednog dana biti njegov. Kada bi se okrenuo prema severu, sa Trilornovim diskom koji bi mu bljesnuo u lice, mogao je da u daljini vidi dugačku liniju planina koje su se zakrivljavale na desnu stranu, postajući sve više i više dok ne bi nestale iza njega u pravcu Zemlje Senki. Jednog dana, kada poraste, krenuće prema tim planinama putem koji je vodio do velikih zemalja na istoku. Sa leve strane nalazio se okean, udaljen svega nekoliko milja, odakle bi Šervan ponekad čuo grmljavinu talasa koji se razbijaju i razlivaju po blago zakošenoj obali. Niko nije znao dokle se pruža okean. Brodovi bi se otisnuli njime u pravcu severa, dok se Trilorn sve više i više podizao na nebu, a toplota njegovih zraka postajala snažnija. Znatno pre no što bi veliko sunce dostiglo zenit, oni bi bili primorani da se vrate. Čak i ako mitska Ognjena Zemlja

stvarno postoji, nije bilo mesta nadi da će neko ikada kročiti na njene plamene obale - osim ako legende ipak nisu govorile istinu. Prema predanju, nekad su postojali brzi metalni brodovi koji su mogli da premoste okean bez obzira na toplotu Trilorna i da tako stignu do zemalja sa druge strane sveta. Do tih predela se sada moglo stići jedino napornim putovanjem kopnom i morem, koje bi se tek neznatno skratilo ako bi se stalno išlo u pravcu severa.

Sva naseljena područja Šervanovog sveta ležala su u uskom pojasu između plamene toplote i nepodnošljive hladnoće. U svakoj od zemalja daleki sever predstavljao je nedostižno područje, zapretno ognjevima Trilorna. Na jugu se pružala velika i sumorna Zemlja Senki, gde je Trilorn bio samo bleđi disk na obzorju, a često se uopšte nije ni video.

Sve je ovo Šervan naučio u godinama detinjstva, kada u njemu još nije postojala želja da napusti prostrane zemlje između planina i mora. Još od praskozorja vremena njegovih preci i rase pre njih učinili su sve da ove zemlje postanu najpogodnije na celom svetu; ako su i pogrešili, bilo je to za zanemarljivo mali postotak. U vrtovima neobično cveće širilo je svoj miris, a potoci su blago krivudali među stenama obraslim mahovinom, da bi zatim nestali u bistrim morskim vodama koje nisu remetile plime i oseke. Prostrana žitna polja neprekidno su šaputala svojim nežnim vlatima, kao da pokolenja još neproklijalog semena vode među sobom neki nemušti razgovor. Po velikim livadama i ispod drveća troma stada stoke tumarala su besciljno, ispuštajući nerazumne krike. Konačno, tu se nalazila i velika kuća, sa svojim džinovskim sobama i beskrajnim hodnicima, odista veoma prostrana, ali još ogromnija u svesti deteta. To je bio svet u kome je Šervan provodio godine, svet koji je znao i voleo. Ono što se nalazilo izvan njegovih granica tada još nije pobuđivalo dečakovu radoznalost.

Pa ipak, Šervanov svet nije spadao u one koji leže izvan upliva vremena. Letine su revnosno sakupljane i smeštane u velike silose. Trilorn se lagano kretao svojim malim lukom preko neba, godišnja doba sustizala su jedno drugo, a Šervanov um i telo sve su više rasli. Zemlja mu se sada činila znatno manjom, planine su postale bliže, a more je od velike kuće delila samo kratka šetnja. Počeo je da uči o svetu u kome je živeo i da se priprema za ulogu koju je morao

odigrati u njegovom oblikovanju.

Neke stvari mu je objasnio otac, Šerval, ali najveći deo naučio je od Grejla, koji je došao preko planina još za vreme oca njegovog oca, da bi već tri pokolenja bio tutor Šervanove porodice. Voleo je Grejla, iako ga je stranac naučio mnogim stvarima koje mu se nisu dopale. Godine njegovog dečastva prolazile su sasvim ugodno sve dok nije kucnuo čas da se otisne u zemlje koje su ležale sa one strane planina. Pre mnogo vremena njegova porodica došla je ovamo iz jedne od velikih istočnih zemalja; u svakom pokolenju od tada najstariji sin bi krenuo u hodočašće da među rođacima provede jednu godinu svoje mladosti. Bio je to mudar običaj zato što se s one strane planine još nalazilo znanje prošlosti i zato što su se tu mogli sresti i upoznati ljudi iz drugih zemalja.

Poslednjeg proleća pre odlaska svog sina, Šerval je pozvao trojicu svojih slugu i pripremio nekoliko životinja sličnih konjima, a zatim poveo Šervana da mu pokaže predele Zemlje koje mladić nije ranije obišao. Jahali su na zapad prema moru više dana, sve dok se Trilorn nije spustio sasvim blizu obzorja. Zatim su skrenuli na jug, dok su se senke izduživale pred njima, da bi se ponovo uputili na istok tek kada je izgledalo da su zraci sunca sasvim izgubili snagu. Nalazili su se već duboko u Zemlji Senki, tako da sve do dolaska leta nije bilo mudro ići dalje na jug. Šervan je jahao pored oca i znatiželjno gutao očima raznolike predele, kako to već rade dečaci kada se prvi put nađu u novoj zemlji. Otac mu je pričao o tlu, opisivao žitarice koje ovde mogu da uspevaju i nabrajao one čije uzgajanje nije urodilo plodom. Ali Šervanova pažnja bila je upravljena na drugu stranu: njegov pogled lutao je negde preko neplodne Zemlje Senki, kao da se pitao dokle se ona prostire na jug i kakve tajne krije u sebi.

"Oče", upita najzad, "ako nastaviš na jug u pravoj liniji, preko čitave Zemlje Senki, da li ćeš stići na drugu stranu sveta?"

Otac se nasmejao.

"Ljudi već vekovima postavljaju to pitanje", reče on, "ali postoje dva razloga zbog kojih nikada neće saznati odgovor."

"Koji su to razlozi?"

"Prvi je, naravno, tama i hladnoća. Čak i ovde ništa ne može da opstane tokom zimskih meseci. Međutim, postoji nešto još važnije,

ali mislio sam da ti je Grejl već pričao o tome."

"Čini mi se da nije; ili se bar ne sećam."

Za trenutak Šervan nije odgovorio. Uspravio se u sedlu i bacio pogled prema jugu.

"Nekad sam dobro poznao ovaj kraj", reče Šervanu. "Hodi, hoću nešto da ti pokažem."

Skrenuli su sa staze kojom su išli i nekoliko časova su jahali leđima okrenutim suncu. Zemlja se sada lagano uspinjala i Šervan je primetio da se kreće uz veliku kamenu izbočinu koja je poput kame stajala zabodena u srce Zemlje Senki. Konačno su došli do brežuljka koji je bio odveć strm za konje; sjahali su i prepustili uzde slugama.

"Postoji okolni put", reče Šerval, "ali brže ćemo stići ako se ovde popnemo, nego ako obilazimo na konjima."

Iako strmo, brdo nije bilo veliko, tako da su do vrha stigli za nekoliko minuta; i ovde se pružala ista negostoljubiva divljina koja kao da je postajala sve tamnija i nepristupačnija, sa svakim korakom koji ih je udaljavao od Trilorna.

Okrenuo se prema ocu sa izrazom čuđenja na licu; Šerval je podigao ruku prema jugu, a zatim pažljivo povukao jednu zamišljenu liniju duž ivice obzorja.

"Nije ga lako uočiti", reče on tiho. "Otac mi ga je pokazao sa istog ovog mesta, mnogo godina pre no što si ti rođen."

Šervan se zagleda u polutamu. Južno nebo bilo je gotovo neprozirno mračno i neopazice se stapalo sa rubom sveta. Pa ipak, tama nije bila potpuna zato što se duž obzorja, u dugačkoj krivulji koja je razdvajala zemlju i nebo, ne pripadajući ni jednom ni drugom, pružala traka još gušće tame, crna poput noći koju Šervan nikada nije upoznao.

Dugo je netremice gledao u tom pravcu; možda je to bio neki odsev iz budućnosti koji mu je za trenutak zaiskrio u duši, tek, taj tamni predeo najednom mu se učini živ i privlačan. Kada je najzad skrenuo pogled, postalo mu je jasno da stvari više nikada neće biti kao pre, iako je bio još odveć mlad da bi jasno razabrao zov koji je dopro do njega. I tako, po prvi put u životu, Šervan je ugledao Zid.

U rano proleće oprostio se od svog naroda i krenuo sa jednim slugom preko planina u velike zemlje istočnog sveta. Tu je sreo ljude

sa kojima je delio iste pretke i upoznao se sa istorijom svoje rase, sa umetnostima koje su negovane još od najdrevnijih vremena i sa naukama koje su upravljale životima ljudi. Na mestima gde je učio sklopio je prijateljstva sa dečacima koji su došli iz zemalja sa krajnjeg istoka: među njima je postojalo svega nekoliko koje je i kasnije poželeo da sretne, ali jedan je ipak odigrao znatno veću ulogu u njegovom životu nego što je iko tada mogao da pretpostavi. Brajldonov otac bio je čuveni arhitekta, ali sin je zapretio da mu pomrači slavu. Putovao je od zemlje do zemlje, uvek učeći, posmatrajući i postavljajući pitanja. Iako je bio samo nekoliko godina stariji od Šervana, njegovo poznavanje sveta bilo je nesravnjivo veće - ili je bar tako izgledalo mlađem dečaku.

Oni su među sobom rasparčali svet, a zatim ga ponovo sazdali prema vlastitom nahođenju. Brajldon je sanjao o gradovima čije bi velike avenije i dostojanstvena zdanja zasenili čak i čudesa prošlosti, dok je Šervanovo zanimanje više bilo vezano za ljude koji bi nastanjivali te gradove, kao i za način na koji bi oni organizovali život.

Često su razgovarali o Zidu, za koji je Brajldon znao iz legendi svog naroda, premda ga nikada lično nije video. Daleko od svih zemalja na jugu, kako je Šervan naučio, on je ležao kao velika barijera koja je presećala Zemlju Senki. Do njega se moglo doći, doduše uz velike teškoće samo u kratkom razdoblju za vreme leta, ali nije bilo načina da se on premosti, niti je iko znao šta se nalazi sa druge strane. Kao čitav svet, koji se nigde nije prekidao i dostizao visinu od sto ljudi, Zid je okruživao zimsko more koje je zapljuskivalo obale Zemlje Senki. Putnici bi se zaustavili na tim usamljenim plažama, do kojih jedva da je dopirala po koja iskra toplote Trilornovih zraka, i posmatrali tamnu senku Zida što klizi preko mora, uopšte ne hajući za talase u svom podnožju. A na dalekim obalama drugi putnici bi je gledali kako se primiče preko okeana i brzo prolazi mimo njih na svom putu oko sveta.

"Jedan moj ujak", rece Brajldon, "došao je jednom do Zida, kada je još bio mladić. Učinio je to radi opklade i bilo mu je potrebno deset dana da stigne. Mislim da ga je uplašio, pošto je bio tako ogroman i hladan. Nije umeo da kaže da li je izrađen od metala ili kamena, a kada je viknuo, uopšte nije bilo odjeka, već mu je glas brzo zamro

kao da je Zid upijao zvuke. U mom narodu se veruje da je to kraj sveta i da iza nema ničega."

"Ako je to istina", uzvratil Šervan s neprikosnovenom logikom, "ocean bi se izlio preko ivice pre no što je Zid sagrađen."

"Ne, ako ga je Kiron podigao kada je stvorio svet."

Šervan se nije složio.

"Moj narod veruje da je to delo čoveka, možda inženjera Prve Dinastije, koji su sagradili toliko čudesa. Ako su stvarno imali brodove kojima su mogli stići do Ognjene Zemlje, pa čak i brodove kojima su leteli, sigurno su raspolagali sa dovoljno mudrosti da podignu Zid."

Brajldon slegnu ramenima.

"Mora da su za to imali veoma jak razlog", reče. "Nikada nećemo saznati odgovor, tako da nema razloga za prepirku."

Šervan je odavno otkrio da od običnih ljudi može da očekuje samo strogo praktične savete. Jedino su se filozofi bavili pitanjima na koja na izgled nije bilo odgovora: za većinu ljudi zagonetka Zida, baš kao i problem samog postojanja, nikada nije predstavljala stvar ozbiljnih razmatranja. Nažalost, svi filozofi koje je sreo dali su mu različite odgovore. Prvi je bio Grejl, koga je pitao nakon povratka iz Zemlje Senki. Starac ga je mirno pogledao i rekao:

"Kako sam čuo, postoji samo jedna stvar iza Zida. To je ludilo."

Zatim je došao Arteks, koji je bio toliko star da je jedva čuo Šervanovo nervozno pitanje. Pogledao je dečaka kroz trepavice koje su izgledale odveć umorne da bi se sasvim podigle i odgovorio tek nakon dužeg oklevanja:

"Kiron je podigao Zid trećeg dana stvaranja sveta. Šta leži s one strane, otkrićemo kada budemo umrli, pošto tamo odlaze duše svih mrtvih."

Medutim, Irgan, koji je živeo u istom gradu, pružio mi je sasvim drugačije objašnjenje.

"Samo sećanje može da pruži odgovor na tvoje pitanje, sine moj. Iza Zida se prostire zemlja u kojoj živimo pre rođenja."

Kome da poveruje? Izgleda da istinu niko nije znao: ako je ona ikada bila poznata, to je bilo pre veoma mnogo vremena.

Iako ova znatiželja nije urodila plodom, Šervan je ipak tokom godine učenja saznao mnogo stvari. Kada je došlo proleće, oprostio

se od Brajldona i ostalih prijatelja koje je upoznao za vreme svog kratkog boravka i krenuo starim putem kući. Ponovo je otpočelo opasno putovanje kroz veliki prolaz između planina, gde su se ledeni zidovi preteći nadnosili sa neba. Došao je do mesta na kome je put u blagom luku počeo da se spušta nadole ka svetlu ljudi, gde je bilo toplote, gde je žuborila voda i gde dah nisu presecali naleti hladnog vazduha. Odatle, sa tog poslednjeg uspona, samo trenutak pre no što staza počne da se spušta prema dolini, pogled je dopirao do daleke bleštave vodene mase okeana. A tamo, gotovo izgubljen u izmaglicama na rubu sveta, Šervan je ugledao liniju senki koja je predstavljala njegovu zemlju. Spuštao se velikom kamenom stazom sve dok nije došao do mosta koji su ljudi podigli nekad davno preko vodopada, nakon što je prethodni put uništen u zemljotresu. Ali mosta je nestalo: bujice i lavine ranog proleća odnele su jedan od moćnih stubova, a divna metalna duga ležala je razvaljena u dubini od hiljadu stopa, kupajući se u magli vodenih kapljica i pene. Proći će čitavo leto pre no što put ponovo bude otvoren: kada se tužno osvrnuo oko sebe, Šervanu je postalo jasno da će proteći jos čitava godina pre no što ponovo bude video svoj dom.

Zastao je nekoliko minuta na poslednjoj krivini puta, osvrnuvši se još jedanput prema nedostižnoj zemlji u kojoj se nalazilo sve što je voleo. Ali magla se već sasvim spustila, potpuno zaklanjajući vidik. Odlučno se okrenuo i pošao natrag, sve dok otvorene ravnice nije nestalo, a planine se ponovo nadnele sa svih strana.

Brajldon se još nalazio u gradu kada se Šervan vratio. Bio je iznenađen i zadovoljan što vidi prijatelja i obojica su ubrzo počela da razmišljaju šta da rade u godini koja je ležala pred njima. Šervanovim rođacima, koji su ga odavno zavoleli, takođe je bilo milo što ga ponovo vide, ali njihov diskretno izložen predlog da i narednu godinu treba da provede u učenju nije naišao na povoljan prijem.

Šervanov plan je polako sazrevao, suočen sa znatnim protivljenjem. Čak ni Brajldon nije u početku bio oduševljen; trebalo je upotrebiti mnogo argumenata kako bi on najzad pristao na saradnju. Nakon toga, bilo je samo pitanje vremena kada će svoj pristanak dati i ostali čije je mišljenje bilo važno.

Već se približavalo leto kada su dva mladića krenula u Brajldonovu zemlju. Brzo su jahala zato što je putovanje bilo dugo i

moralo se okončati pre no što Trilorn otpočne svoje spuštanje ka zimskim mesecima. Kada su došla do predela koje je Brajldon poznavao i konačno stigli u njegov dom, odmah su otpočela ostvarivanje svog nauma, koji je u početku izazvao samo odmahivanje glavama. Ali odgovor je na kraju ipak bio pozitivan i oni su se ubrzo obreli usred Zemlje Senki; ne dugo potom, Šervan je po drugi put u životu ugledao Zid.

Nije izgledao odveć udaljen kada su ga prvi put spazili, zaustavivši se na rubu jedne turobne i puste ravnice. Pa ipak, čekalo ih je još beskrajno jahanje pre no što je Zid stvarno počeo da izgleda bliži - a onda su gotovo stigli do njegove osnove, kada su shvatili koliko su u stvari bili blizu, pošto se njegova udaljenost nije mogla prosuditi sve dok se sasvim ne bi stiglo do njega.

Kada je Šervan podigao pogled prema čudovišnoj ebonosnoj ploči koja mu je toliko zaokupljala um, izgledalo je kao da se ona nadnosi nad njim i da će ga svakog trenutka zdrobiti pod svojom ogromnom težinom. Sa naporom je odvojio pogled od hipnotičkog prizora i prišao bliže da ispita materijal od koga je Zid napravljen.

Kao što mu je Brajldon rekao, kada ga je dodirnuo rukom, osetio je kako je hladan - znatno hladniji nego što je smeo da bude čak i u ovoj zemlji do koje sunce gotovo da nije dopiralo. Nije izgledao ni tvrd ni mekan; bilo je teško objasniti osećaj koji je obuzeo Šervana kada je šakom dotakao neobičnu materiju. Mladić je imao utisak da ga nešto sprečava da ostvari pun dodir sa površinom, pa ipak, kada bi ga pritisnuo, između Zida i njegovih prstiju kao da nije bilo prostora. Najčudnija je od svega bila mukla tišina o kojoj je govorio Brajldonov ujak; svaka reč bi zamrla i svaki zvuk bi se prigušio sa neprirodnom mekoćom.

Brajldon je izvadio nekoliko alatki i uređaja iz torbi na konjima i počeo da ispituje površinu Zida. Ubrzo je otkrio da ni bušilicom ni sekačem ne može ni najmanje da ga zagrebe, a onda mu na um iznenada pade zaključak do koga je Šervan već došao. Zid ne samo da se nije mogao oštetiti, već je bio sasvim nepristupačan.

Konačno, sa grimasom na licu, uzeo je jedan prav metalni lenjir i prislonio mu ivicu uz Zid. Dok je Šervan držao ogledalo koje je bacalo slabašnu Trilornovu svetlost duž linije dodira, Brajldon je sa druge strane posmatrao lenjir. Bilo je kao što je i mislio: između dve

površine provlačila se sićušno tanka traka svetlosti.

Brajldon pogleda zamišljeno prema prijatelju.

"Šervane", reče, "mislim da Zid nije izrađen ni od jedne nama poznate materije."

"Onda su možda tačne one legende koje kažu da on uopšte nikada i nije izgrađen, već da je stvoren u ovom obliku u kome ga mi sada vidimo."

"I ja tako mislim", odvrati Brajldon. "Inženjeri Prve Dinastije posedovali su takve moći. U mojoj zemlji postoji nekoliko veoma starih zdanja, koja kao da su napravljena jednom jedinom operacijom, i to od supstance na koju vreme uopšte ne deluje. Kada bi bila crna umesto obojena, veoma bi ličila na materijal od koga je napravljen Zid."

Odložio je neupotrebljive alatke i počeo da priprema jednostavan ručni teodolit.

"Ako već ne mogu ništa drugo da uradim", reče on osmehnuvši se kiselo, "utvrdiću bar koliko je Zid tačno visok."

Kada su se okrenuli da bace poslednji pogled na Zid, Šervan se upitao da li će ga još nekada videti. Nije postojalo ništa više što bi učinio: nerazuman san da će jednoga dana možda otkriti njegovu tajnu nije više imao nikakvog smisla. Uostalom, ko zna je li tajne uopšte bilo: možda se s one strane Zida Zemlja Senki pružala i dalje preko prevoja globusa sve dok se ponovo nije srela sa istom barijerom. U svakom slučaju, to je bilo najverovatnije. Ali ako je stvarno tako, zbog čega je onda Zid uopšte podignut i koja je rasa to učinila?

Gotovo ljutitim naporom volje odagnao je od sebe te misli i poterao konja prema svetlosti Trilorna; na um mu je pala budućnost u kojoj Zid za njega neće igrati ništa važniju ulogu nego u životu ostalih ljudi.

I tako su prošle dve godine pre no što je Šervan mogao da se vrati kući. Za to vreme, posebno kada je neko mlad, mnogo toga zaboravi; čak i stvari koje su bliže srcu izgube oštrinu i jasnoću, tako da ih je ponekad vrlo teško prizvati iz sećanja. Kada je Šervan iza sebe ostavio poslednja podnožja planina i ponovo se obreo u zemlji svog detinjstva, radost zbog povratka kući bila je pomešana s

izvesnim osećanjem tuge. Zaboravio je mnoge stvari za koje je jednom verovao da će ih večno pamtit.

Vest o njegovom povratku stigla je pre njega i on je ubrzo ugledao u daljini niz konja kako galopiraju putem. Pohitao im je u susret, pitajući se da li je i Šervan izjahao da ga dočeka; bio je pomalo razočaran kada je primetio da Grejl predvodi povorku.

Šervan se zaustavio kada je starac dojahao do njegovog konja. Grejl mu stavi ruku na rame, ali je za trenutak okrenuo glavu, ne govoreći ništa.

Istog trenutka Šervan je shvatio da je bujica od prošle godine odnela sa sobom znatno više od drevnog mosta; jedan snažan grom srušio mu je dom do temelja. Znatno pre predviđenog vremena, sve zemlje koje je Šervan posedovao prešle su u vlasništvo njegovog sina. I ne samo to: u trenutku kada se smrtonosni plamen spustio sa neba, čitava porodica bila je okupljena u kući na godišnjoj svetkovini. Za samo jedan delić vremena sve između plamena i mora prešlo je u njegov posed. On je postao najbogatiji čovek koga je njegova zemlja poznavala već pokolenjima; pa ipak, on bi sve to dao samo kada bi mogao još jednom da vidi blage sive oči svoga oca koje su se zauvek zaklopile.

Trilorn se podigao i spustio mnogo puta na nebu od kako se Šervan, na putu pred planinama, oprostio od svog detinjstva. Zemlja je bila neobično plodna proteklih godina i posedi koji su tako iznenada prešli u njegove ruke stalno su povećavali vrednost. Upravljao je njima kako valja, što mu je ponovo omogućilo da se posveti snovima. Štaviše, raspolagao je sredstvima kojima su se snovi mogli ostvariti.

S druge strane planine često su stizale priče o delima koja Brajldon stvara na istoku; iako se dva prijatelja nisu videla još od mladosti, redovno su razmenjivala poruke. Brajldon je ostvario svoje ambicije: ne samo da je projektovao dve najveće zgrade koje su podignute još od drevnih dana već je napravio plan za čitav novi grad, koji ipak neće moći da bude ceo sagrađen za njegova života. Čuvši o ovim poduhvatima, Šervan se setio stremljenja svoje mladosti i sećanja koje je prohujalo kroz minule godine vratilo se do onog dana kada su njih dvojica stajala pred veličanstvenošću Zida. Dugo vremena je odagnavao ove misli od sebe, bojeći se da ponovo

oživi stari zov na koji nije mogao da odgovori. Ali konačno je doneo odluku i napisao pismo Brajldonu -jer, čemu bi služili bogatstvo i moć ako ne ostvarivanju snova? Šervan je bio strpljiv, pitajući se da li je Brajldon zaboravio na prošlost tokom svih ovih godina koje su ga učinile slavnim. Nije morao dugo da čeka: Brajldon je, doduše, bio sprečen da odmah dođe zato što je morao da završi jedan veliki posao, ali čim to bude gotovo, odmah će posetiti prijatelja. Šervan mu je pružio izazov koji je bio dostojan njegovog talenta - izazov koji bi mu, ako ga prihvati, doneo znatno više zadovoljstva nego sve što je do sada uradio.

Stigao je početkom sledećeg leta, a Šervan ga je dočekaao na putu ispod mosta. Kada su se rastali, bili su još dečaci, a sada su se već nalazili blizu sredovečnosti; pa ipak, kada su se pozdravili, izgledalo je kao da leta uopšte nisu prošla i obojica su se u sebi potajno radovala zato što je vreme ostavilo tako malo traga na njima.

Proveli su mnogo dana u razgovorima, razmatrajući planove koje je Brajldon pripremio. Posao je bio veliki i biće potrebno mnogo godina da se privede kraju, ali se mogao izvesti uz Šervanovo bogatstvo. Pre no što je dao svoj konačni pristanak, poveo je prijatelja da ga upozna sa Grejлом.

Starac je već nekoliko godina živeo u jednoj maloj kući koju mu je Šervan podigao. Već odavno nije aktivno učestvovao u životu velikog imanja, ali je uvek imao spreman savet kada se pojavila potreba - savet koji je bez izuzetka bio mudar.

Grejl je znao zbog čega je Brajldon došao i ovu zemlju; nije pokazao nikakvu iznenađenost kada je arhitekta odmotao pred njim svoje skice. Najveći crtež prikazivao je vertikalnu projekciju Zida sa velikim stepenicama koje su se uspinjale uz njegov rub iz ravnice u podnožju. Na šest podjednako udaljenih mesta blago uspinjuća rampa prelazila je u prostrane platforme od kojih se poslednja nalazila na sasvim maloj udaljenosti od vrha Zida. Odvajajući se postranično od stepeništa celom dužinom, nalazilo se mnogo letećih podupirača koji su Grejlovom oku izgledali krhki i nepogodni za posao koji je trebalo da obave. A onda je shvatio da će velikim delom džinovska rampa sama sebe podupirati, pošto će se s jedne strane naslanjati direktno na Zid.

Posmatrao je u tišini nekoliko trenutaka crtež, a onda je tiho

primetio:

"Oduvek si bio samosvojan, Šervane. Morao sam pretpostaviti da će se ovo dogoditi na kraju."

"Misliš li da je ideja dobra?" upita Šervan. Nikada se nije usprotivio starčevom savetu, a sada mu je možda bio potrebniji nego ikada ranije. Kao i obično, Grejl je bez okolišenja prešao na stvar.

"Koliko će to koštati?" upitao je.

Brajldon mu je odgovorio, a onda je za trenutak zavladao mukla tišina.

"U cenu je uključeno", dodade arhitekta žurno, "izgrađivanje solidnog puta kroz Zemlju Senki, kao i podizanje malog grada za radnike. Same stepenice biće izgrađene od oko milion jednakomernih blokova koji se mogu spajati, tako da obrazuju stabilnu strukturu. Nadam se da ćemo moći da ih izlijemo od minerala kojih ima u izobilju u Zemlji Senki."

Za trenutak mu se oteo uzdah.

"Možda je trebalo da stepenice sagradimo od metalnih šina i skela, ali to bi koštalo znatno više zato što bi se sav materijal morao prenositi preko planina."

Grejl se zagledao u detalje crteža.

"Zašto ste zastali pod samim vrhom?" upitao je.

Brajldon je pogledao u Šervana, koji je odgovorio sa izvesnim osećanjem nelagodnosti.

"Ja ću biti jedini koji će se popeti do kraja", uzvratio je. "Do najviše platforme stizaće se posebnom dizalicom. Gore nas možda čeka opasnost: zato je najbolje da ja idem sam."

To nije bio jedini razlog, ali je u svakom slučaju bio dobar. S one strane Zida, tako je Grejl jednom rekao, leži ludilo. Ako je to tačno, niko drugi ne mora da se suoči sa njim.

Grejl je ponovo progovorio svojim sanjivim glasom:

"U tom slučaju", rekao je, "ono što si naumio nije ni dobro ni loše, pošto se tiče samo tebe. Ako je Zid podignut da nešto otkloni od našeg sveta, i dalje će biti neprolazan sa druge strane."

Brajldon klimnu glavom.

"Pomišljali smo i na to", reče sa prizvukom ponosa u glasu. "Ako se pojavi potreba, rampa se u sekundi može uništiti; na čvornim mestima postavljeni su eksplozivi."

"To je dobro", uzvratila starac. "Iako ja ne verujem u priče, nije loše biti pripravan na sve. Nadam se da ću još biti ovde kada posao bude okončan. A sada ću pokušati da se setim svega što sam čuo o Zidu dok sam bio u istim godinama kao i ti, kada si me prvi put pitao o njemu."

Pre dolaska zime utvrđen je put do Zida i udareni su temelji privremenog grada. Pretežan deo materijala koji je bio potreban Brajldonu lako se mogao naći zato što je Zemlja Senki bila bogata mineralima. On je takođe pažljivo ispitao Zid i odabrao mesto za stepenice. Kada je Trilorn počeo da se spušta ispod obzorja, Brajldon je bio sasvim zadovoljan obavljenim poslom.

Pre sledećeg leta izliveni su prvi od mnoštva betonskih blokova; Brajldon ih je s uspehom ispitao, a do naredne zime izliveno je još nekoliko hiljada i ugrađeno u temelje konstrukcije. Ostavivši poverljivog pomoćnika da nadgleda dalji tok posla, Brajldon se najzad mogao vratiti svom prekinutom radu. Kada bude napravljeno dovoljno blokova, on će se vratiti da nadzire gradnju, ali do tada njegovo prisustvo nije bilo neophodno.

Dva ili tri puta u toku svake godine Šervan bi odjahao do Zida i posmatrao kako hiljade i hiljade blokova prerastaju u veliku piramidu; četiri godine kasnije sa njim je došao i Brajldon. Iz niza u niz, kamene opeke rasle su ka vrhu Zida, a vitki nosači širili su se u okolni prostor. Stepenište se u početku podizalo polako, ali kako se vrh približavao, rast je postajao sve brži. Po čitavu trećinu svake godine posao je morao bivati obustavljan; bili su to dugi zimski meseci, kada bi Šervan stajao na rubu Zemlje Senki i slušao oluje što su besnele u daljini punoj akustične tame. Ali Brajldon je bio majstor svog posla i svakog proleća gradnja se nesmetano nastavljala, kao da se sprema da nadživi i sam Zid.

Poslednje opeke su postavljene sedam godina nakon početka radova. Stojeći na udaljenosti od pola milje, kako bi mogao da jednim pogledom obuhvati čitavu konstrukciju, Šervanu je palo na um kako je celo ovo džinovsko zdanje proizišlo iz nekoliko skica koje mu je Brajldon pokazao pre mnogo godina; tog trenutka prvi put je dokučio osećanje koje se javi u duši umetnika, kada njegovi snovi postanu stvarnost. Takođe se setio onoga dana kada je kao mali

dečak, uz oca, prvi put ugledao Zid daleko spram turobnog neba Zemlje Senki.

Oko najviše platforme postojala je zaštitna ograda, ali Šervan se nije približavao ivici. Zemlja se nalazila na nimalo prijatnoj udaljenosti i on je pokušao da ne misli na visinu, pomažući Brajldonu i radnicima da pripreme jednostavnu dizalicu koja će ga poneti poslednjih dvadeset stopa. Kada je sve bilo spremno, ušao je u mašinu i okrenuo se poslednji put prema prijateljima, nastojeći da ima što staloženiji izraz lica.

"Biću odsutan samo nekoliko minuta", reče odlučnim glasom. "Ma šta pronašao, odmah ću se vratiti."

Ni u snu nije mogao da pomisli kako mali izbor ima.

Grejl je bio već gotovo slep i sigurno neće doživeti sledeće proleće. Ali odmah je prepoznao bat koraka koji se približavao i pozdravio je Brajldona po imenu pre no što je posetilac imao vremena da progovori.

"Drago mi je što si došao", reče. "Razmišljao sam o svemu što si mi rekao i čini mi se da najzad znam istinu. Možda si je i sam već pogodio."

"Nisam", reče Brajldon. "Bojao sam se čak i da mislim na to."

Na starčevim usnama zaigra osmeh.

"Zašto bi se trebalo bojati nečega samo zato što je neobično? Zid je čudesan, da, ali nema ničeg strašnog u tome, posebno ne za onoga ko odluči da se bez ustezanja suoči sa njegovom tajnom."

"Jednom, kada sam bio dečak, Brajldone, moj stari učitelj mi je rekao da vreme nikada ne može uništiti istinu. Ono je jedino u stanju da je prikrije, pretvarajući je u legende. Bio je u pravu. Od svih priča koje su se sakupile oko Zida, sada mogu da izaberem one koje čine deo istorije.

Veoma davno, Brajldone, kada se Prva Dinastija nalazila na vrhuncu, Trilorn je bio znatno topliji nego sada, a Zemlja Senki bila je plodna i naseljena... kao što će jednom možda biti Ognjena Zemlja, kada Trilornov sjaj sasvim oslabi. Ljudi su mogli da idu na jug koliko su to želeli zato što nije bilo Zida koji bi im preprečio put. Mnogi su to odista i učinili, u potrazi za novim zemljama koje bi nastanili. Ono što se dogodilo Šervanu, dogodilo se takođe i njima, i to mora da je pomelo mnoge umove, tako da su naučnici Prve Dinastije najzad

podigli Zid kako bi sprečili da se ludilo dalje širi. Iako ja ne verujem da je to istina, legende kažu da je Zid podignut za samo jedan dan, bez ikakvog rada, iz jednog oblaka koji je okruživao svet."

Za trenutak, starac je utonuo u misli i Brajldon ga nije prekidao. U sećanju se vratio daleko u prošlost, pokušavajući da predoči sebi ovaj svet kao savršeni globus koji plovi svemirom dok Preci postavljaju traku tame oko polutara. Iako je ova slika bila pogrešna u najvažnijoj pojedinosti, ona nikada neće sasvim izbledeti u njegovom umu.

Dok su poslednje stope Zida lagano promicale pored njihovih očiju, Šervan je morao da prikupi svu hrabrost kako ne bi naredio da ga spuste. Najednom se setio užasnih priča koje je nekad uz podsmeħ odbacio zato što je poticao iz rase koju gotovo da nije opterećivalo sujeverje. Ali šta ako se te priče ipak pokažu tačne: možda je Zid odista podignut da spreči svet od susreta sa nečim užasnim?

Pokušao je da odagna te misli, što mu je najzad pošlo za rukom kada je dostigao vrh Zida. Najpre se nije razabrao u slici koja mu je dopirala do očiju, a onda je shvatio da gleda preko jednolične crne zaravni čiju ogromnost nije mogao da proceni.

Mala platforma se zaustavila i on pomisli krajičkom svesti kako su Brajldonovi proračuni bili savršeno precizni. A onda, uputivši poslednje umirujuće reči grupi koja je nepomično čekala dole, on zakorači na Zid i krenu u pravoj liniji napred.

U početku je izgledalo kao da je ravnica pred njim beskrajna, pošto uopšte nije mogao da uoči gde se ona spaja sa nebom. Ali nepokolebljivo je išao napred, leđima okrenutim Trilornu. Bilo bi dobro da je mogao da iskoristi vlastitu senku kao vodiča, ali ona se sasvim utapala u gušću tamu ispod njegovih nogu.

Nešto nije ispadalo kako treba: sa svakim korakom napred postojalo je sve tamnije. Zbunjen, on se okrenuo nazad i primetio da je Trilornov disk sada postao bled i mračniji, kao kada bi ga posmatrao kroz zatamnjeno staklo. A onda je, u rastućoj plimi straha, shvatio da to nije bila ni jedina ni najvažnija promena. Trilorn je postao znatno manji od sunca koje je poznavao čitavog svog života.

Ljutito je odmahnuo glavom kao da prkosi nekome. Ovo je bilo ludo: mora da mu se samo priviđa. Odista, sve je postalo tako suprotno ranijem iskustvu, da je najednom prestao da oseća strah; nastavio je odlučno napred, bacivši još samo jedan pogled na sunce iza sebe.

Kada se Trilorn sažeo u tačku, a tama spustila svuda oko njega, pomislio je da odustane od daljeg napredovanja. Mudriji čovek bi se tu sigurno vratio natrag; Šervanu je odjednom pala na um košmarna pomisao kako se izgubio u ovom večitom sumraku između zemlje i neba i kako nije u stanju da pronađe put koji vodi u bezbednost. A onda se setio da sve dok uopšte bude video Trilorn neće biti u stvarnoj opasnosti.

Pomalo neodlučno nastavio je put, često se osvrćući unazad ka slabašnom izvoru svetlosti koji mu je bio jedini vodič. Samog Trilorna je nestalo, ali je još postojao mutan sjaj na nebu koji je označavao mesto gde se sunce nalazilo. A onda mu najednom više nije bila potrebna njegova pomoć, pošto se daleko ispred na nebu pojavila druga svetlost.

U početku je izgledala kao slabašan plamičak, a kada se uverio da ga stvarno vidi, Trilorna već beše sasvim nestalo. Ali sada se osećao znatno sigurnije; dok je koračao napred, nova svetlost je lagano potiskivala i suzbijala njegov strah.

Kada je shvatio da se odista približava novom suncu i kada je van svake sumnje mogao zaključiti kako se ono sve više širi baš kao što se do malopre Trilorn sažimao, potisnuo je svu zapanjenost i zbunjenost duboko u ponore uma. Samo je posmatrao i pamtio: kasnije će biti vremena da se razabere u svim ovim čudesima. Uostalom, nije bilo sasvim nezamislivo da njegov svet ima dva sunca, od kojih svako sija sa po jedne strane.

A onda je konačno ugledao, sasvim slabašnu u gustoj tami, ebonosnu liniju, koja je označavala drugu ivicu Zida. Uskoro će biti prvi čovek u mnogo hiljada godina, možda čitavoj večnosti, koji će ugledati zemlje što ih je ova barijera razdvajala od njegovog sveta. Da li će one biti kao njegove i da li će tamo zateći ljude koje će s radošću pozdraviti?

Ali da će ga oni čekati, i to na takav način, ni u snu nije mogao da zamisli.

Grejl pruži ruku prema ormaniću pored sebe i podiže veliki tabak koji je tu ležao. Brajldon ga je posmatrao u tišini i starac nastavi.

"Koliko smo samo puta slušali pretpostavke o veličini Univerzuma i o tome kako on možda uopšte nema granica! Nismo u stanju da predočimo sebi kraj prostora, pa ipak naši umovi se bune pred idejom o beskraju. Neki filozofi smatraju da je svemir ograničen posebnom krivuljom u višim dimenzijama. Možda je to tačno za druge univerzume, ako uopšte postoje, ali što se našeg tiče, odgovor je znatno složeniji.

Duž linije Zida, Brajldone, istovremeno se nalazi i ne nalazi kraj našeg sveta. Nije bilo granice niti bilo čega što bi sprečilo ljude da idu napred pre no što je Zid podignut. Sam Zid je barijera koju je čovek napravio i sasvim je u skladu sa svojstvima sveta u kome se nalazi. Ta svojstva su oduvek postojala i Zid im ništa nije dodao."

Podiže papir prema Brajldonu i zamota ga u rolnu.

"Ovo je", reče, "običan tabak papira. Razume se, on ima dve strane. Možeš li da zamisliš takav koji bi imao samo jednu?"

Brajldon zbunjeno pogleda starca.

"Pa to je nemoguće... smešno!"

"Misliš?" upita Grejl blago. Ponovo je posegao prema ormaniću i počeo da traži nešto u njemu. Konačno je izvukao jednu dugu, savitljivu traku hartije i pogledao umornim očima Brajldona, koji je čekao u tišini.

"Mi nismo u stanju da se merimo sa mudročću Prve Dinastije, ali ono što je njihovim umovima izgledalo neposredno i očigledno, mi možemo da shvatimo po analogiji. Ovaj jednostavan trik, koji izgleda tako otrcano, možda će ti pomoći da shvatiš istinu."

Prevukao je prstima duž papirnatu traku, a zatim spojio dva kraja i dobio kružan oblik.

"Ovo je nešto što ti je dobro poznato: odsečak valjka. Mogu da prevučem prstima kako po unutrašnjoj, tako po spoljašnjoj strani. Dve površine potpuno su odvojene. Moguće je preći sa jedne na drugu samo ako se prođe kroz papir. Da li se slažeš?"

"Svakako", reče Brajldon i dalje zbunjen. "Ali šta time hoćeš da kažeš?"

"Ništa", reče Grejl. "Posmatraj sada dobro..."

Šervanu pade na um da ovo sunce predstavlja Trilornovog blizanca. Tama se sada potpuno podigla i on više nije imao onaj čudan osećaj, koji čak nije ni pokušao da razume, kako hoda preko beskrajne ravnice. Sada je išao polako zato što nije želeo da odveć naglo stigne do ponora od koga ga je hvatala vrtoglavica. Ubrzo je ugledao udaljeno obzorje niskih brežuljaka, pustih i beživotnih poput onih koje je ostavio za sobom. To ga nije odveć razočaralo, pošto je bio svestan da na prvi pogled ni njegov svet ne bi bio ništa privlačniji.

I tako je nastavio da korača: a kada mu se ne dugo potom ledena ruka stegla oko srca, on nije zastao kao što bi to učinio neki manje hrabar čovek. Ne zbunjujući se, posmatrao je kako se pred njim pomalja zapanjujuće poznat predeo, sve dok nije ugledao ravnicu odakle je započeo put, a zatim i same stepenice i, konačno, brižnog Brajldona koji ga je čekao.

Grejl je ponovo spojio dva kraja papirnate trake, ali ovoga puta ju je prethodno na jednom mestu savio: pružio je novo obličje Brajldonu.

"Prevuci sada prstom po površini", rekao je tiho.

Brajldon to nije učinio: shvatio je šta je starac imao na umu.

"Razumem", reče. "Više ne postoje dve odvojene površine. Sada obrazuju jedinstvenu i neprekidnu ravan... površinu sa samo jednom stranom... nešto što na prvi pogled izgleda apsolutno nemoguće."

"Da", odgovori Grejl veoma polako. "Znao sam da ćeš shvatiti. Jednostrana površina! Sada ti je sigurno jasno zbog čega je ovaj simbol savijene trake tako čest u drevnim religijama, iako se njegovo pravo značenje sasvim izgubilo. Razume se, posredi je samo gruba i jednostavna analogija. Primer u dve dimenzije onoga što postoji samo u tri. Ali to je najviše dokle naši umovi mogu da se približe istini."

Zavladala je duga, napeta tišina. Onda je Grejl duboko uzdahnuo i okrenuo se prema Brajldonu, kao da je još mogao da ga vidi.

"Zašto si se vratio pre Šervana?" upitao je, iako je vrlo dobro znao odgovor.

Morali smo to da učinimo, reče Brajldon tužno, "ja nisam bio u stanju da vidim svoje delo uništeno."

Grejl blago klimnu glavom.

"Shvatam", reče.

Šervan je prešao pogledom duž velikog niza stepenica uz koje se niko više neće popeti. Nije mu bilo žao: izborio se za ono što nikome više neće poći za rukom posle njega. Jedinu moguću pobjedu izvojevao je samo on.

Lagano je podigao ruke i dao znak. Zid je upio odjek eksplozije, baš kao što je apsorbirao i sve ostale zvuke, ali usporena dostojanstvenost kojom su se moćne osnove džinovskog zdanja rasprskavale i padale ka tlu obrazovala je prizor koji mu se do kraja života neće izbrisati iz sećanja. Za trenutak, pojavila mu se iznenadna, neizreciva vizija jednih drugih stepenica koje u ovom istom trenutku posmatra neki drugi Šervan kako se ruše na isti način sa druge strane Zida.

Pa ipak, shvatio je da je to bila samo nekontrolisana igra uobrazilje: jer, niko nije znao bolje od njega da Zid uopšte nema drugu stranu.

Drugi deo: OBALE VREMENA

PROLAZNOST

Šuma, koja se gotovo spustila do ruba obale, lagano se u daljini uspinjala uz obronke niskih, maglovitih brežuljaka. Pored vode, pesak je bio hrapav i izmešan sa mnoštvom delića slomljenih školjki. Oseka je ostavila za sobom duge tragove morskog korova, koji je prekrivao celu obalu. Kiša, koja bi samo retko prestajala da pada, zakratko se preselila negde na kopno, ali velike, ljutite kapi već su ponovo počele da ispunjavaju sićušna udubljenja u pesku.

Bilo je toplo i sparno zato što se rat između sunca i kiše nikada nije okončavao. Magle bi se samo pokadkad razišle, a onda bi se razgovetno pojavila brda, nadnoseći se nad ravnicom. Brežuljci su zaklapali poluluk oko zaliva idući linijom obale; na velikoj udaljenosti, preko njih bi se u retkim trenucima mogao nazreti zid planina što su se neprekidno krile u oblacima. Rastinje je svuda bujalo, omekšavajući obrise tla, tako da je izgledalo da se brda blago pretapaju jedna u druga. Samo se na jednom mestu mogla videti gola, nepokrivena stena, gde je pre mnogo vremena neki iznenadni poremećaj zaustavio nastajanje brda, tako da je izgledalo da se brda blago pretapaju jedna u druga. Samo se na jednom mestu mogla videti gola, nepokrivena stena, gde je pre mnogo vremena neki iznenadni poremećaj zaustavio nastajanje brda, tako da se u dužini od otprilike jedne milje linija neba oštro strmoglaviljavala nadole, povivši se prema moru poput slomljenog krila.

Krećući se uz napetu opreznost divlje životinje, dete se pomolilo kroz rastinje na ivici šume. Za trenutak je oklevalo, a onda, kada se uverilo da mu ne pretili nikakva opasnost, lagano je zakoračilo na obalu.

Bilo je nago, snažno građeno, a zamršena crna kosa padala mu je na ramena. Iako je imalo grube crte lica, po tome se ne bi razlikovalo od civilizovanih ljudi; oči bi bile te koje bi ga izdale. One, doduše, nisu izgledale kao u životinje, jer je u njihovoj dubini postojalo nešto što životinje nikada neće upoznati. Pa ipak, bio je to samo nagoveštaj. Za ovo dete, kao uostalom i za celu njegovu rasu, svetlost razuma još se nalazila u praskozorju. Samo ga je neznatna razlika delila od divljine u kojoj je raslo.

Pleme još nikada nije boravilo na ovom području, a ono je bilo prvo koje je kročilo nogom na ovu usamljenu obalu. Čak i da je

posedovalo moć govora, ne bi umelo da objasni šta ga je nagnalo da napusti poznate opasnosti šume i da se suoči sa nepoznatim, pa dakle i neuporedivo većim opasnostima ovog novog elementa. Lagano je pošlo prema ivici vode, neprekidno se osvrćući iza sebe u pravcu šume. Istovremeno, na ravnoj površini peska po prvi put u čitavoj istoriji ostali su utisnuti tragovi stopala koji će jednoga dana predstavljati sasvim običnu stvar... I ranije je naišlo na vodu, ali ona je uvek bila ograđena i omeđena kopnom. Sada se pružala pred njim unedogled, dok mu je šum talasa neprekidno ispunjavao uši.

Sa bezvremenim strpljenjem divljaka stajalo je na vlažnom pesku sa koga se voda upravo povukla; zatim je polako krenulo za talasom, korak po korak. Kada mu je vodeni front ponovo došao do stopala, uz blagu plimu energije, za trenutak je ustuknulo prema šumi. Međutim, nešto ga je ipak neodoljivo mamilo prema rubu mora i ono je konačno ostalo na obali, dok mu se senka izduživala preko peska, a prohladni večernji vetar počeo da se podiže unaokolo.

Možda mu se u umu začela ideja o čudesnosti mora, kao i nagoveštaj onoga što će velika voda jednom značiti čoveku. Iako su prvi bogovi njegovog naroda još ležali u dalekoj budućnosti, osetilo je kako mu se u duši razleže prigušen titraj strahopoštovanja i obožavanja. Postalo mu je jasno da se nalazi pred nečim što je bilo daleko moćnije od svih snaga i sila sa kojima se ranije susrelo. Plima se lagano vraćala. Negde daleko u šumi oglasio se vuk, a onda je sve ponovo utonulo u tišinu. Međutim, samo trenutak kasnije počeli su da se podižu šumovi noći, što je značilo da je vreme da krene.

Pod niskim mesecom, dva duga niza tragova stajala su neko vreme ukrštena na pesku, sve dok ih dolazeći talas plime nije obrisao. Ali u vekovima koji su ležali u budućnosti oni će se ponovo pojaviti hiljadama i milionima puta.

Dete koje se igralo oko kamenih bazena nije znalo ništa o šumi koja je nekada gospodarila ovim područjem. Iza nje nije ostalo nikakvog traga. Ništa postojanija od magli koje se često spuštaju sa brežuljaka, i ona ga je zakratko prekrivala, da bi zatim iščezla zauvek. Na njeno mesto došli su kompleksi polja kao plod hiljadugodišnjih strpljivih napora. I tako je iluzija trajnosti ostala, iako se sve promenilo izuzev linije brda koja se i dalje ocrtavala spram neba. Pesak na obali sada je bio sitniji i mekši, a kopno se toliko

podiglo da novi talasi odavno više nisu mogli dosegnuti mesto do koga su dopirali stari.

Iza keja i šetalita mali grad spavao je u zlatnom sunčevom danu. Tu i tamo, ljudi su se odmarali na obali, natapani toplotom i uljuljkivani šumom talasa.

Daleko u zalivu, beo i zlatan spram vode, veliki brod se polako kretao morem. Dečak je mogao da čuje prigušen i dalek zvuk njegovih motora, kao i da razabere sićušne figure kako se kreću po palubi. Za dete - i ne samo za njega - bila je to čudesna i prelepa stvar. Znalo je njegov naziv i zemlju prema kojoj je plovio, ali nije imalo pojma da je blistavi brod bio poslednji i najveći u svojoj vrsti. Jedva je uočilo, gotovo izgubljen u sjaju sunca, tanak i beli trag pare koji kao da je ispisivao po vazduhu zlehudu sudbinu ponosnog i lepog džina.

Od velike lađe ubrzo je ostala samo tamna mrlja na obzorju i dečak se vratio prekinutoj igri - neumornom zidanju kula na pesku. Na zapadu, sunce je već otpočelo svoje dugo spuštanje, ali do večeri je bilo još daleko. Konačno, i ona se spustila, a sa njom se ponovo podigla plima. Na poziv majke, dete je pokupilo igračke i krenulo za roditeljima prema kopnu, umorno i zadovoljno. Bacilo je samo jedan pogled na peščana zdanja u čiju je gradnju uložilo toliko truda. Znalo je da ih više neće videti i bez tuge ih je prepustilo sve bližim talasima. Već će se vratiti sutra, i još mnogo puta u budućnosti koja kao da se pružala u beskraj pred njima.

Bilo je odveć malo da bi shvatilo kako to sutra ne mora uvek da dođe, kako za njega, tako i za ceo svet.

Sada su se i brda promenila, istrošena i umanjena pod bremenom godina. Pa ipak, nisu sve promene bile delo Prirode; jedne noći u davno zaboravljenoj prošlosti nešto je nečujno skliznulo sa zvezda i gradić je iščezao u vrtložnoj plamenoj kuli. Međutim, to se dogodilo tako davno da više nije izazivalo ni tugu ni sažaljenje. Kao pad drevne Troje ili propast Pompeje, i ovaj događaj predstavljao je deo nepovratne prošlosti koja više nikoga nije mogla da gane.

Na izlomljenoj liniji neba nalazila se duga metalna građevina sa kompleksom ogledala koja su se okretala i bleštala na suncu. Niko iz

ranijih razdoblja ne bi mogao dokučiti njenu svrhu. Bila je podjednako besmislena kao što bi neka opservatorija ili radio-stanica izgledala drevnom čoveku. Međutim, ona nije bila nijedno od toga.

Još od podneva Bran se igrao među praznim udubljenjima koja su ostala kada je nastupila oseka. Bio je gotovo sasvim sam, pošto je mašina koja ga je nadzirala sa kopna činila to sasvim neupadljivo. Samo do pre nekoliko dana ovde je bilo još dece, koja su se igrala uz plave vode zaliva. Bran bi se ponekad zapitao kuda su ona nestala, ali kako je po prirodi bio sklon osamljivanju, to mu nije zadavalo mnogo briga. Izgubljen u svojim snovima, voleo je da bude prepušten samome sebi.

Tokom poslednjih nekoliko časova povezao je mrežom vodenih puteva mali bazen. Misli su mu se nalazile veoma daleko od Zemlje, kako prostorno, tako i vremenski. Oko njega se sada nalazio mekan, crveni pesak jednog drugog sveta. Bio je Kardenis, princ inženjera, koji se bori da spase svoj narod od pustinje koja se nezadrživo širila. Jer pred Branovim očima pružalo se jalovo lice Marsa. Znao je priču o njegovoj dugoj agoniji i o pomoći sa Zemlje koja je stigla odveć kasno.

Sve do dalekog obzorja more je bilo prazno, bez ijednog broda, kao što je već vekovima bilo. Samo zakratko, negde na početku vremena, čovek je bio pobednik u ne dugom ratu protiv okeana. Sada je izgledalo kao da je samo jedan trenutak protekao između pojave prvih kanua i prolaska poslednjeg velikog Megaterijanca mora.

Bran čak nije ni podigao pogled prema nebu kada je čudovišna senka skliznula preko obale. Već danima ti srebrni džinovi dizali su se preko brda u beskrajnom nizu, tako da im on više nije poklanjao mnogo pažnje. Čitavog života gledao je velike brodove kako se uspinju kroz zemaljsko nebo, na putu ka dalekim svetovima. Često ih je viđao kako se vraćaju sa dugih putovanja i kako se spuštaju kroz oblake, krijući u sebi nezamislive tajne.

Ponekad bi se zapitao zašto više nema ovih povratnika. Svi brodovi koje je do sada viđao odlazili su sa Zemlje, ali više se nijedan nije spustio na veliki kosmodrom s one strane brda. Niko mu nije objasnio zbog čega je to tako. Naučio je da ne govori o tome, pošto je video da njegova pitanja izazivaju tugu.

Preko peska razlegao se blagi glas robota:

"Brane", začule su se reči koje su imale boju majčinog glasa. "Brane, vreme je da pođeš."

Dete je podiglo pogled, dok mu je lice izražavalo zbunjenost i nevericu. Nije mu bilo jasno šta se događa. Sunce se još nalazilo visoko, a od plime nije bilo ni traga. Pa ipak, otac i majka već su se približavali obalom.

Koračali su brzo, kao da su imali malo vremena. Otac bi pokatkad podigao pogled prema nebu, ali bi odmah spustio glavu, kao da je znao da odozgo nema šta da očekuje. Međutim, samo trenutak kasnije ponovo bi pogledao uvis.

Tvrdoglavo i ljutito, Bran je nepomično stajao u zalivu među svojim kanalima i jezerima. Majka je bila neobično ćutljiva, ali ga je otac uzeo za ruku i blago rekao:

"Moraš poći sa nama, Brane. Vreme je da krenemo."

Dete je zlovoljno pokazalo prema obali. "Ali još je rano. Nisam još završio."

U očevom odgovoru nije bilo ni traga ljutnje, već samo prizvuka tuge.

"Ima mnogo stvari, Brane, koje sada neće biti završene."

I dalje ne shvatajući, dečak se okrenuo majci.

"Mogu li bar sutra da se vratim?"

Sa osećanjem uznemirenja i čuđenja, Bran je ugledao kako se majčine oči iznenada pune suzama. U tom trenutku postalo mu je jasno da se više nikada neće igrati na pesku uz azurnu vodu; nikada više neće osetiti kako mu sićušni talasi zapljuskuju stopala. Odveć je kasno otkrio more, a sada ga već mora napustiti zauvek. Negde iz budućnosti zabrujao je prvi tanušan nagoveštaj dugog izgnanstva koje ga je čekalo; osetio je kako mu se u duši načas nesto zaledilo...

Nije se osvrnuo dok su u tišini išli preko peska koji im je škripao pod nogama. Ovaj trenutak neće mu iščiliti iz sećanja čitavog života, ali sada je bio odveć pometen da bi učinio bilo šta osim da slepo zakorači u budućnost koju nije mogao razumeti.

Tri prilike polako su se smanjivale u daljini, sve dok nisu sasvim iščezle. Prošlo je dugo vremena dok se iznad brda nije podigao jedan srebrni oblak, lagano krećući preko mora. U blagom luku, kao da okleva da napusti ovaj svet, poslednji veliki brod uspinjao se

prema obzorju, a zatim iščezao u praznini iza ruba Zemlje.

U smiraj dana vratila se plima. Kao da se unutra još nalaze njeni tvorci, niska metalna građevina iznad brda počela je da plamti svetlošću. U blizini zenita, jedna zvezda nije sačekala da sunce zađe, već je upalila svoje ognjeve još u polusumraku. Ubrzo potom, njeni sadruzi, kojih je sad bilo znatno više nego u početku čovekove istorije, pridružili su joj se na velikom svodu. Zemlja se sada nalazila blizu središta Vaseljene, tako da je čitavo područje neba postalo neprekidni izvor svetlosti.

Međutim, uspinjući se iza mora u dva duga zakrivljena ogranka, nešto čudovišno i crno počelo je da zaklanja zvezde i da rasprostire senku po celom svetu. Pipci Tamne Magline već su dodirivali granice sunčevog sistema... Na istoku, veliki žuti mesec uzdizao se iznad talasa. Iako je čovek poravnao njegove planine i snabdeo ga vodom i vazduhom, mesečev izgled nije se promenio od početka vremena; on je i dalje bio gospodar plima i oseka. Preko sitnog peska front pene lagano je napredovao, preplavljujući male kanale i brišući tragove stopala.

U visini neba, svetla na neobičnom metalnom zdanju iznenada su zamrla i rotirajuća ogledala prestala su da odbljeskuju mesečinu. Negde duboko sa kopna dopro je zaslepljujući bljesak velike eksplozije, a zatim još jedan, i još jedan, premda ovoga puta nešto slabiji.

Tle je za trenutak zadrhtalo, ali nikakav zvuk nije poremetio utihlu samoću puste obale. Pod ujednačenim sjajem niskog meseca ispod džinovskog svoda zvezda obala je mirno čekala kraj. Ponovo je bila sama kao i u početku. Jedino će još zakratko talasi zapljuskivati njen zlatni pesak.

Jer, čovek je došao i prošao.

EKSPEDICIJA NA ZEMLJU

Bilo je to poslednjih dana Carstva. Mali brod nalazio se daleko od doma, a od velike matične letelice koja je obavljala istraživanje među razređenim zvezdama na rubu Mlečnog puta delilo ga je gotovo stotinu svetlosnih godina. Ali čak ni ovde nije mogao da izbegne senku koja se pružala preko civilizacije: ispod te senke, često zastajkujući da bi dokučili veličinu prostora koja ih je delila od doma, naučnici iz Galaktičkog nadzora neumorno su obavljali svoj večiti zadatak.

Na brodu su se nalazila samo tri člana posade, ali su oni u sebi objedinjavali znanje mnogih nauka i iskustvo polovine života provedenog u kosmosu. Nakon duge međuzvezdane noći, sunce koje se pojavljivalo pred njima počelo je da im razgaljuje dušu, dok su lagano ponirali prema njegovim plamenovima. Bilo je tek nešto zlatnije i sasvim malo svetlije od zvezde koja im je sada izgledala samo kao legenda iz dalekog detinjstva. Znali su iz ranijeg iskustva da ima preko devedeset odsto šansi da ovde otkriju planete; uzbuđenje zbog ove izvesnosti za trenutak je učinilo da zaborave na sve drugo.

Naišli su na prvu planetu odmah nakon što su počeli da usporavaju. Bio je to džin poznatog tipa, odveć hladan za protoplazmatski život, koji možda uopšte nije imao čvrstu površinu. Ovde nije bilo posla za njih i tako su nastavili put u pravcu Sunca. A onda se sav trud isplatio...

Bio je to svet koji im je ispunio srca nostalgijom za dalekim domom, svet gde je sve bilo dobro poznato, pa ipak ne sasvim isto. Dve džinovske kopnene mase plovile su po plavozelenim morima, dok se na svakom polu nalazila po jedna ledena kapa. Postojala su i pustinjska područja, ali je pretežni deo planete očigledno bio plodan. Čak i sa ove udaljenosti, jasno su se mogli raspoznati znaci vegetacije.

Dok su se spuštali kroz atmosferu prema tački podneva u subtropskoj oblasti, očima su prosto gutali sve prostraniji prizor. Brod je skliznuo preko vedrog neba u pravcu

velike reke, usporio spuštanje uz pomoć bešumnih sila, i konačno se spustio u visoku travu uz samu obalu.

Niko se nije micao: ništa se nije moglo preduzeti sve dok

automatski instrumenti ne obave svoj posao. A onda se blago oglasilo jedno zvonce, a svetiljke na kontrolnoj tabli počele su da se pale i gase u haotičnom ritmu. Kapetan Altman polako ustade uz uzdah olakšanja.

"Imamo sreću", reče on. "Za izlazak napolje neće nam biti potrebna nikakva zaštita, ukoliko to dozvole patogenski testovi. Kakve smo podatke prikupili dok smo se spuštali, Bertonde?"

"Ovo je geološki stabilna planeta; u najmanju ruku nema aktivnih vulkana. Nisam primetio nikakav trag gradova, ali to još ništa ne znači. Ukoliko ovde postoji civilizacija, lako se može dogoditi da je ona odavno prevazišla taj nivo."

"Ili ga možda još nije dostigla?"

Bartond sleže ramenima.

"Ništa nije isključeno. Biće nam potrebno prilično vremena da ispitamo planetu ove veličine."

"Znatno više nego što nam stoji na raspolaganju", reče Klindar, gledajući prema komunikacionom pultu koji ga je povezivao sa matičnim brodom, a preko njega i sa pratećim srcem Galaksije. Za trenutak je vladala mukla tišina. A onda se Klindar uputi prema kontrolnoj tabli i automatskim uređajem okrenu niz ključeva.

Uz blagi drhtaj sa bočne strane odvojila se oveća kutija, i četvrti član posade zakorači na novu planetu, opružajući metalne udove i podešavajući servo-motore prema novoj gravitaciji. Istog trenutka u unutrašnjosti broda oživeo je jedan televizijski ekran na kome je zasvetlela duga pruga talasave trave, sa granama nekog drveća u pozadini i dalekim odbleskom velike vode. Klindar pritisnu jedno dugme i, kako je robot okretao glavu, slika na ekranu poče lagano da se menja.

"U kom pravcu da krenemo", upita Klindar.

"Zavirimo malo u ono drveće", odgovori Altman. "Ako ovde uopšte postoji životinjski svet, tamo ćemo ga najpre naći."

"Gledajte!" uzviknu Bertond. "Ptica!"

Klindarovi prsti brzo preleteše preko daljinskih komandi: slika se zaustavila na maloj mrlji koja se iznenada pojavila na levoj strani ekrana, a zatim se brzo širila kako je teleobjektiv na robotu počeo da funkcioniše.

"U pravu si", reče on. "Sudeći po perju i kljunu nalazi se visoko na evolucionoj lestvici. Ova planeta sve više obećava. Uključiću kameru."

Talasanje slike koje je nastajalo usled neravnomernog kretanja robota nije ih zbunjivalo: odavno su navikli na njega. Međutim, bilo je znatno teže odoleti plimi impulsa koja je negde duboko u njima urlala da iziđu iz broda, protrče kroz visoku travu i osete vetar kako ih miluje po licu. Pa ipak, rizik je bio odveć veliki, čak i na svetu koji je izgledao ovako bezazlen. Nasmušeno lice prirode uvek je skrivalo neko neprijatno iznenađenje. Divlje životinje, otrovni reptili, močvare - smrt je vrebala neopreznog istraživača sa hiljadu strana. Ali najopasniji su bili nevidljivi neprijatelji, bakterije i virusi, protiv kojih je jedina odbrana često bila udaljena i po hiljadu svetlosnih godina.

Sve te opasnosti nisu predstavljale nikakvu pretnju za robota, pa čak i ako bi i kao što se to ponekad dešavalo naišao na životinju dovoljno snažnu da ga uništi, to ne bi predstavljalo ozbiljnu štetu, budući da su se mašine uvek mogle nadoknaditi.

Nisu našli ništa na putu kroz visoku travu. Ako je neku malu životinju i uznemirio prolazak robota, ona je ostala izvan njihovog vidnog polja. Klindar je usporio mašinu kada se počela približavati drveću; posmatrač u svemirskom brodu malo ustuknuše kad grane počеше da im se razmiču pred očima. Slika je za trenutak potamnela pre no što su automatske kontrole reagovala na smanjenu količinu svetlosti; zatim se osvetljenje vrati na normalu.

Šuma je vrela od života. On je gamizao po tlu, verao se po drveću, leteo vazduhom. Kričanje i mumlanje se pojačavalo kako je robot napredovao pod visokim stablima. Automatske kamere neprestano su snimale sliku koja je treperila na ekranu, prikupljajući dragoceni materijal za biološku analizu kada se brod bude vratio u bazu.

Klindaru se oteo uzdah olakšanja kada su se grane najednom proredile. Nije bilo nimalo lako sprečiti da se robot ne razbije o prepreke na putu kroz šumu, ali je zato na otvorenom mogao sam da vodi računa o sebi. A onda je slika najednom zadrhtala, kao da je neko udario čekićem; začuo se rezak metalni udarac i čitav je prizor odskočio uvis kada se robot prevrnuo na bočnu stranu.

"Šta se dogodilo?" viknu Altman. "Je li tvoja greška?"

"Nije", reče namrgođeno Klindar, dok su mu prsti jurili preko daljinskih upravljača. "Nešto ga je napalo otpozadi. Nadam se... ah... dobro je, ponovo sam uspostavio kontrolu."

Podigao je robota u uspravan položaj i okrenuo mu glavu. Nije bilo potrebno dugo vremena da se pronađe vinovnik nevolje. Ljutito mašući repom, u neposrednoj blizini stajao je neki četvoronožac sa nimalo prijateljskim, razjapljenim čeljustima. Bilo je očigledno da se koleba da li da ponovo napadne ili ne.

Robot se polako pridigao na noge i ta kretnja je nagnala životinju da se ustremi na skok. Na Klindarovom licu zaigra osmeh: znao je kako se postupa u ovakvim situacijama. Posegao je palcem prema veoma retko korišćenom dugmetu sa natpisom 'Sirena'.

Šumom se razlegao prodoran urlik iz skrivenog zvučnika na robotu i mašina krenu prema napadaču, preteći mašući rukama. Prestrašena životinja gotovo se prevrnula preko glave, pokušavajući mahnito da se okrene, i sekundu kasnije od nje više nije bilo ni traga.

"Mislim da ćemo morati da sačekamo nekoliko časova pre no što se neko odvaži da pomoli nos iz skrovišta", reče Bertond skrušeno.

"Nisam bogzna kako upućen u psihologiju životinja", prekide ga Altman, "ali da li je za njih uobičajeno da napadaju nešto što im je potpuno nepoznato?"

"Neke životinje napadaju sve što se miče, ali one su prilično retke. Normalno je da napadaju samo zbog hrane, ili ako ih neko draži. Na šta ciljaš? Da nećeš da kažeš kako na ovoj planeti ima još robota?"

"Svakako ne. Možda je naš prijatelj mesožder pobrkao robota sa nekim ukusnijim dvonošcem. Zar ti se ne čini da je ova čistina u šumi pomalo neprirodna. Možda je u pitanju neka staza."

"U tom slučaju", uzvratil Klindar, "preostaje nam da krenemo njome i utvrdimo istinu. Dosadilo mi je provlačenje kroz drveće, ali se nadam da nas više niko neće napasti: od toga gubim živce."

"Bio si u pravu, Altmane", reče Bertond posle kratke pauze, "Ovo je staza. Ali to još ne znači razuman život. Konačno, i životinje..."

Zastao je usred rečenice, a istog trenutka Klindar naredi robotu da stane. Staza je naglo izbila na prostranu čistinu na kojoj je ležala naseobina od trošnih koliba. Bila je okružena vodenom palisadom, koja je nesumnjivo predstavljala odbranu od neprijatelja čiji se

dolazak ovog trenutka očigledno nije očekivao. To je svedočila širom otvorena kapija, kao i stanovnici koji su se bezbrižno kretali na otvorenom.

Trojica posmatrača dugo su netremice i u tišini zurila u ekran. A onda Klindar odmahnu glavom i reče:

"Fantastično! Kao da sam se vratio natrag kroz vreme i gledam našu planetu od pre sto hiljada godina."

"Nema ničeg neobičnog u ovome", reče Altman praktičnim glasom. "Do sada smo otkrili najmanje sto svetova sa našim tipom života."

"Tako je!" prekide ga Klindar. "Sto u čitavoj Galaksiji! I dalje mislim da je neobično što nam se baš ovo dogodilo."

"Bože moj, pa nekome je sigurno moralo da se dogodi", reče Bertond filozofskim glasom. "U međuvremenu, moramo da otpočnemo proceduru stupanja u kontakt. Ako pošaljemo robota u selo, to će izazvati paniku."

"Da", reče Altman, "to ne bi bilo nimalo mudro. Moramo da sretnemo nasamo nekog domoroca i da mu pokažemo da imamo prijateljske namere. Skloni robota, Klindare. Sakrij ga negde u šumu gde može neometano da posmatra selo. Čeka nas nedelja dana praktične antropologije!"

Nakon tri dana, biološki testovi su pokazali da je izlazak iz broda sasvim bezbedan. Bertond je insistirao da on krene prvi sam, naravno ako se ne računa robot koji ga je pratio u stopu. Uz ovakvu telesnu stražu nije se plašio ni najvećih životinja, a prirodna odbrana njegovog organizma bila je sasvim dovoljna da ga zaštiti od virusa i bakterija. Analizer je konačno odagnao i poslednje sumnje, a s obzirom na složenost problema, načinio je svega nekoliko manjih grešaka...

Ostao je napolju jedan čas, oprezno uživajući, dok su ga drugovi posmatrali sa zavišću. Prošla su još tri dana pre no što su se i oni konačno uverili da je sasvim bezbedno povesti se za Bertondovim primerom. U međuvremenu, provodili su duge sate posmatrajući selo posredstvom mehaničkih očiju na robotu i snimajući automatskim kamerama. Preko noći su sakrili svemirski brod dublje u šumu zato što nisu želeli da ih neko otkrije sve dok za to ne bude kucnuo pravi čas.

Sve je to moglo tako da potraje dok ne počnu da stižu loše vesti iz dalekog doma. Iako je velika udaljenost, ovde na samom rubu Univerzuma, učinila da izvesna osećanja otupe, njihovi umovi su ipak bili ispunjeni stalnom zebnjom koja ih je ponekad dovodila do ivice beznađa. Znali su da svakog trenutka može stići poziv, kada Carstvo bude odlučilo da prikupi svoje poslednje snage, ma koliko one bile udaljene. Međutim, dok se to ne dogodi, oni su nesmetano mogli da nastave svoj posao kao da je čisto znanje jedina stvar koja je ikada bila važna u kosmosu.

Sedam dana nakon spuštanja odlučili su se na eksperiment. Već su saznali kojim stazama stanovnici sela odlaze u lov i Bertond se odlučio za jednu koja baš nije često korišćena. Čvrsto je postavio stolicu na sredinu staze i seo da čita knjigu.

Razume se, situacija nije bila baš tako bezazlena: Bertond je preduzeo sve neophodne mere predostrožnosti. Skriven u grmlju na udaljenosti od pedesetak metara, robot je pažljivo motrio svojim teleskopskim očima, držeći u levoj ruci malo ali smrtonosno oružje. Za kontrolnim pultom u svemirskom brodu Klindar je stajao sa prstima na daljinskom upravljaču, spreman da odmah stupi u akciju ako se to pokaže neophodnim.

To je bila negativna strana plana: pozitivna je bila znatno očiglednija. Pored Bertondovih nogu ležalo je truplo neke male, rogate životinje, za koju je on verovao da će predstavljati vrlo primamljiv poklon svakome lovcu koji bude prošao ovuda.

Dva časa kasnije, radio u njegovoj opremi upozorio je na opreznost. Potpuno staloženo, premda mu je krv brže potekla venama, Bertond je odložio knjigu i bacio pogled niz stazu. Domorodac je koračao napred prilično samouvereno, dok mu se u desnoj ruci klatilo koplje. Zastao je za trenutak kada je ugledao Bertonda, a zatim nastavio nešto opreznije. Nije bio baš snažno građen, niti je posedovao neko oružje.

Kada ih je delilo još svega nekoliko metara, Bertond mu uputi prijateljski osmeh i lagano se podiže na noge. Zatim se sagao, podigao truplo životinje i pružio ga prema domorocu kao poklon. Ovaj gest bi razumelo svako biće na bilo kom svetu, pa je tako bilo i ovde. Kopljonoša je zakoračio napred, uzeo životinju i bez napora je

podigao na ramena. Za trenutak je presreo Bertondov pogled sa nedokučivim izrazom lica; zatim se okrenuo i pošao natrag u selo. Tri puta se osvrnuo da bi video da li ga Bertond prati i uvek bi ga dočekali osmeh i prijateljsko mahanje rukom. Čitava epizoda trajala je nešto više od jednog minuta. Prvi kontakt između dve rase bio je potpuno lišen dramatičnosti, premda ne i dostojanstva.

Bertond se nije micao sve dok domorodac nije sasvim nestao sa vidika, zatim se opustio i počeo da govori u mali mikrofona.

"Nije loše za početak", kazao je svečanim glasom. "Uopšte nije bio uplašen, pa čak ni podozriv. Mislim da će se vratiti."

"Sve je odveć lepo da bi bilo istinito", začuo se Altmanov glas preko zvučnika. "Imao sam utisak da nije bio ni uplašen, a ni neprijateljski raspoložen. Samo, da li bi ti prihvatio tako bogat poklon od neobičnog stranca bez imalo podozrenja?"

Bertond je polako krenuo prema brodu. Robot je izišao iz skrovišta i pažljivo motrio stazu.

"Ne bih", odgovori on, "ali ja pripadam civilizovanom društvu. Domoroci različito reaguju na pojavu stranaca, u zavisnosti od prethodnog iskustva. Možda pleme nikada nije imalo neprijatelje. To je sasvim moguće na ovako velikoj i retko naseljenoj planeti. Jedino možemo da očekujemo radoznanost, ali ne i strah."

"Ako ovo pleme nema neprijatelja", umeša se Klindar, koji više nije vodio računa o upravljanju robotom, "zbog čega su podigli zaštitni šanac oko sela?"

"Mislio sam na ljudske neprijatelje", odgovori Bertrond. "Ako se to pokaže tačnim, naš zadatak će biti beskrajno olakšan."

"Misliš li da će se vratiti?"

"Naravno. Ako ima u sebi onoliko ljudskog koliko ja mislim, na to će ga nagnati radoznanost i pohlepa. Kroz nekoliko dana - videćete i sami, verujem - postaćemo više nego prisni prijatelji."

Posmatrano sa tehničke strane, sve je ubrzo postalo običan rutinski posao. Svakog jutra robot je odlazio u lov pod Klindarovim nadzorom, sve dok nije postao najkrvožedniji ubica u džungli. Zatim bi Bertond sačekao da se pojavi Jaan - čije se ime nije baš tako izgovaralo - ali trojica došljaka iz svemira nikada nisu uspela sasvim da pogode naglasak. Dolazio je svakog dana u isto vreme i uvek je bio sam. To ih je dovodilo u nedoumicu: pokušava li on da zadrži

samo za sebe veliko otkriće, kako bi ostale uverio u svoju lovačku umešnost? Ako je to bilo tačno, onda je pokazao sasvim neočekivanu dalekovidost i domišljatost.

U početku bi se Jaan odmah udaljio čim bi se domogao plena, kao da se bojavao da bi se darodavac mogao predomisлити. Ubrzo, međutim, kako je Bertond predvideo, njega su uspeli da za trenutak zadrže jednostavni optički trikovi i blještava igra šarolikih struktura i kristala u kojima je uživao sa detinjom prostodušnošću. Konačno, Bertond je bio u stanju da započne jednostavnu konverzaciju, koja je bila snimljena tonski i vizuelno posredstvom skrivenog robota.

Jednoga dana filozofi će detaljno analizirati ovaj materijal; Bertondu je jedino pošlo za rukom da otkrije značenje nekoliko jednostavnih glaloga i imenica. Posao je bio utoliko otežan što Jaan ne samo da je koristio različite reči da bi označio istu stvar, već ponekad iste reči za različite stvari.

Pre i posle ovih dnevnih susreta brod bi se često otisnuo na put u obilazak planete; ponekad bi se spustio radi detaljnijih ispitivanja. Iako je bilo pronađeno još nekoliko ljudskih zajednica, Bertond nije pokušao da i sa njima stupi u kontakt, pošto je bilo očigledno da se one nalaze na istom kulturnom nivou kao i Jaanovi saplemenici.

Bertondu je često padalo na pamet kako činjenica da su upravo u ovom trenutku otkrili jednu od veoma retkih humanoidnih rasa Galaksije predstavlja samo okrutnu igru sudbine. Pre izvesnog vremena bio bi to događaj od izuzetne važnosti; sada je, međutim, civilizacija bila odveć zaokupljena sama sobom da bi posvetila više pažnje ovim dalekim rođacima koji su tavorili u samom praskozorju istorije.

Tek kada se uverio da je postao nerazdvojan deo Jaanove svakodnevnice, Bertond je odlučio da u igru uvede i robota. Upravo je pokazivao Jaanu šare na jednom kaleidoskopu, kada je Klindar doveo robota kroz visoku travu sa ubijenom žrtvom koja mu je visila u metalnim rukama. Po prvi put na Jaanu se moglo primetiti da je uplašen; međutim, blag Bertrondov glas ubrzo ga je umirio, iako je i dalje netremice zurio u čudovište koje se približavalo. Robot se zaustavio na izvesnoj udaljenosti i Bertond mu krenu u susret. Kada mu je prišao, robot je podigao ruke i pružio mu ubijenu životinju. On je uzeo svečanim pokretom i vratio se do Jaana, povijajući se malo

pod teretom na koji nije navikao.

Bertond bi dao mnogo da je mogao da dokuči na šta je Jaan mislio dok je primao poklon. Pokušava li da shvati da li je robot gospodar ili sluga? Možda se ovakva pomisao nalazila daleko izvan njegove moći poimanja: sasvim je izgledalo verovatno da je robot za njega samo čovek, odnosno lovac koji je uz to i Bertondov prijatelj.

Klindarov glas, pomalo izobličen, dopro je iz zvučnika na robotu.

"Zanimljivo je kako nas on staloženo prihvata. Zar se ničega ne plaši?"

"Sudiš o njemu prema vlastitim merilima", uzvratil Bertond. "Moraš stalno imati na umu kako je njegova psihologija u potpunosti različita i znatno jednostavnija od naše. Pošto je stekao poverenje u mene, sve što ja prihvatim neće ga uplašiti."

"Pitam se da li to važi za čitavu njegovu rasu?" umešao se Altman. "Ne treba pre naglo da zaključujemo samo na osnovu jednog primera. Voleo bih da vidim šta bi se dogodilo kada bismo poslali robota u selo."

"Hej!" uzviknu Bertond; "Ovo ga je zbunilo. Nikada nije sreo nekoga ko može da govori sa dva glasa."

"Misliš li da će otkriti istinu kada nas bude video?" upita Klindar.

"Ne verujem. Robot predstavlja čistu magiju za njega, ali on ipak nije ništa neobičniji od vatre, svetlosti i ostalih sila na čije se postojanje već navikao."

"Šta nam sada preostaje da uradimo?" upitao je Altman, pomalo nestrpljivo. "Hoćeš li ga dovesti na brod, ili ćeš najpre otići u selo?"

Bertond je oklevao za trenutak.

"Bojim se da je još rano za to. Znaš i sam do kakvih je nezgoda dolazilo kad god smo pre naglili. Pustiću ga da na miru razmisli o svemu ovome, a kada sutra ponovo bude došao, pokušaću da ga ubedim da sa sobom u selo povede i robota."

U skrivenom brodu Klindar je uključio robota koji je opet krenuo napred. Kao i Altman, i on je postao pomalo nestrpljiv zbog ovih vanrednih mera opreza, ali kada su u pitanju bile strane rase, Bertond je bio neprikosnoveni stručnjak i oni su morali da se pokoravaju njegovim naredbama.

Bilo je trenutaka kada je on gotovo poželeo da i sam bude robot,

lišen osećanja i strasti i sposoban da sa podjednakom ravnodušnošću posmatra pad uvelog lista i samrtnu agoniju nekog sveta...

Sunce se nalazilo nisko na nebu kada je Jaan začuo dubok glas kako ga doziva iz džungle. Prepoznao ga je odmah, bez obzira na neljudsku snagu. Bio je to glas prijatelja, glas koji ga je pozivao.

U tišini koja je nastala kada se izgubio i poslednji odjek, život u selu je najednom zamro. Čak su i deca prestala da se igraju; jedini zvuk predstavljao je plač neke bebe koju je uplašila iznenadna tišina.

Sve oči su bile upravljene u Jaana, koji se brzo uputio do kolibe i uzeo koplje koje je bilo prislonjeno uz ulaz. Most na šancu biće uskoro podignut da bi se sprečio ulaz nepoželjnih gostiju, ali on nije ni trenutka oklevao da zakorači napolje među izdužene senke. Upravo je prošao kroz kapiju kada je moćni glas ponovo odjeknuo; u njemu se sada osetila primesa hitnje koja je prodrila kroz sve barijere jezika i kultura.

Bleštavi džin koji je govorio mnogo glasova čekao ga je malo podalje od sela i dao mu znak da ga sledi. Od Bertonda nije bilo ni traga. Išli su gotovo čitavu milju pre no što ga je primetio u daljini kako stoji uz samu obalu i gleda negde preko tamne vode što se lagano kotrljala napred.

Okrenuo se kada je Jaan prišao, premda je izgledalo da je još nekoliko trenutaka bio nesvestan njegovog prisustva. Zatim je rukom dao znak robotu da se udalji i ovaj je bez reči poslušao.

Jann je čekao. Bio je strpljiv i - premda to nikada ne bi mogao da izrazi na svom jeziku - zadovoljan. Kada se nalazio u prisustvu Bertonda, osećao je prve nejasne nagoveštaje one nesebične, sasvim iracionalne predanosti koju njegova rasa neće iskusiti još mnogo vekova.

Prizor je bio neobičan. Ovde, na obali reka, dva čoveka stajala su jedan naspram drugog. Prvi je bio obučen u usko pripijenu uniformu prošaranu raznim mehanizmima. Drugi je imao preko sebe samo životinjsku kožu i držao u ruci koplje sa kamenim vrhom. Između njih je ležalo deset hiljada pokolenja, deset hiljada generacija i neizmeran ponor kosmosa. Pa ipak, obojica su bila ljudi. Kao što je to verovatno činila često u večnosti, Priroda je i ovoga puta ponovila jedan od svojih osnovnih uzoraka.

A onda je Bertond počeo da govori, šetajući se napred-nazad brzim koracima, dok mu se u glasu osećao prizvuk izvesne neuravnoteženosti.

"Sve je gotovo, Jaane. Nadao sam se da ćemo našim znanjem moći da vas izvedemo iz varvarstva kroz desetak pokolenja, ali sada ćete sami morati da izборite put iz džungle, a za to će vam biti potrebno milion godina. Žao mi je, jer bilo je mnogo stvari koje smo mogli učiniti. Čak i sada, ja još želim da ostanem, ali Altman i Klindar me podsećaju na dužnost i verovatno su u pravu. Ovde smo tek započeli posao, ali naš svet nas zove i mi ne smemo da se oglušimo o taj poziv.

Želeo bih da me razumeš, Jaane. Voleo bih da shvatiš ono o čemu govorim. Ostaviću ti ove alatke: neke od njih ćeš naučiti da upotrebljavaš, iako će samo kroz jedno pokolenje one biti izgubljene ili zaboravljene. Pogledaj kako ova oštrica seče: proći će vekovi pre no što tvoj svet bude u stanju da napravi nešto slično. Vidi dobro ovo: kada pritisneš dugme - pogledaj! Ako je koristiš štedljivo, ona će ti davati svetlost godinama, premda će se pre ili kasnije zauvek ugasiti. Što se tiče ostalih stvari, pronađi sam kako mogu da ti koriste.

Gore na istoku pojavljuju se prve zvezde. Da li si ikada gledao u zvezde, Jaane? Koliko će proteći vremena pre no što otkriješ šta su one? Pitam se šta će se s nama u međuvremenu dogoditi? Te zvezde su naši domovi, Jaane, ali mi ih ne možemo spasti. Mnoge su već umrle, u tako stravičnim eksplozijama da ih ni ja ne mogu da pojmem ništa bolje od tebe. Kroz sto hiljada vaših godina, svetlost ovih pogrebnih pirova stići će do tvog sveta i dovešće tvoj narod u nedoumicu. Do tada će tvoja rasa možda već doseći zvezde. Želeo bih da te upozorim na grešku koju smo mi počinili i koja nas sada staje svega što smo ostvarili.

Sreća je po tvoj narod, Jaane, što vam se svet nalazi na samaj granici Univerzuma. Vi možete da izbegnete prokletstvo koje čeka nas. Jednoga će dana možda i vaš brod krenuti u traganje među zvezde, kao što smo i mi učinili, i stići do ruševina naših svetova, pitajući se ko smo mi, zapravo, bili. Međutim, nikada neće saznati da smo se već jednom sreli na obali ove reke kada je vaša rasa bila sasvim mlada.

Evo, dolaze moji prijatelji; neće mi dati više vremena. Zbogom, Jaane; upotrebi korisno stvari koje sam ti ostavio. One predstavljaju najveće blago tvog sveta."

Nešto ogromno, nešto što je svetlucalo spram treperanja zvezda, skliznulo je sa neba. Nije se spustilo na tle, već je ostalo da lebdi iznad površine; u potpunoj tišini, na njegovoj donjoj strani otvorio se jedan pravougaonik svetlosti. Bleštavi džin zakoračio je kroz noć i ušao na zlatna vrata. Bertrond je krenuo. Zatim se tama sklopila za njim.

Sasvim sporo, poput dima koji se diže sa logorskih vatri, brod je krenuo uvis. Kada je postao tako mali da se Jaanu činilo da ga može držati u šaci, izgledalo je da se pretvorio u dugu liniju svetlosti koja se uspinjala prema zvezdama. Sa pustog neba talas grmljavine razlegao se usnulom zemljom; negde u nejasnim ponorima svog uma Jaan je najzad postao svestan da su bogovi nestali i da se više nikada neće vratiti.

Dugo vremena je ostao pored vode koja je lagano tekla, dok mu se dušom razlivalo osećanje gubitka koji nikada neće zaboraviti, ni razumeti. A onda, pažljivo i svečano, pokupio je poklone koje mu je Bertond ostavio.

Pod dalekim zvezdama, usamljena prilika lagano se kretala u pravcu doma po bezimenoj zemlji. Iza njega, reka se lagano kotrljala prema moru, krivudajući kroz plodnu ravnice gde će, kroz više od hiljadu vekova, njegovi daleki potomci podići veliki grad koji će dobiti ime Vavilon.

IZVEŠTAJ O PLANETI TRI

(Ovaj dokument, koji je upravo dešifrovan za potrebe Međuplanetne arheološke komisije, jedan je od najznačajnijih koji su do sada otkriveni na Marsu i baca posebnu svetlost na naučno znanje i mentalne procese naših iščezlih suseda. Dokument potiče iz razdoblja poznog urana (završno razdoblje) marsovske civilizacije, što znači da je napisan nešto malo više od hiljadu godina pre rođenja Hrista.

Za prevod se smatra da je srazmerno tačan, a posebno su označena ona mesta koja još pobuđuju izvesnu sumnju. Tamo gde je to bilo neophodno, marsovski termini i jedinice pretvoreni su u odgovarajuće zemaljske ekvivalente radi lakšeg razumevanja.

PREVODILAC)

Nedavno približenje planete Zemlje ponovo je oživelilo razmišljanja o mogućnosti postojanja života na našem najbližem kosmičkom susedu. O ovom pitanju vode se rasprave već stolecima, ali bez pouzdanih zaključaka. Tokom poslednjih nekoliko godina, međutim, razvoj novih astronomskih instrumenata pružio nam je znatno više tačnih informacija o ostalim planetama. Iako još ne možemo da potvrdimo ili poreknemo postojanje zemaljskog života, danas raspoložemo znatno preciznijim znanjima o uslovima koji vladaju na Zemlji, tako da naše rasprave možemo da zasnujemo na čvrstim naučnim temeljima.

Jedna od najnezgodnijih stvari vezanih za Zemlju jeste ta što je ne možemo videti kada nam je najbliža, budući da se tada nalazi između nas i Sunca, tako da joj je tamna strana okrenuta prema nama. Moramo da sačekamo one trenutke kada predstavlja zvezdu Zornjaču ili Večernjaču i kada je od nas udaljena stotinu miliona milja ili još više da bismo došli u priliku da podrobnije razaberemo njenu osvetljenu površinu. Kroz teleskop ona tada liči na jarki srp, dok pokraj nje počiva njen jedini džinovski mesec. Kontrast u boji između ova dva sveta veoma je izrazit; mesec je sasvim srebrnastobeo, dok je Zemlja bolesno plavozelena. (Tačna jačina ovog prideva je neizvesna. Alternativno su predloženi još i pridevi 'odvratani' i 'zlobani'. PREVODILAC)

Kako se Zemlja okreće oko svoje ose - njen dan je samo pola

sata kraći od našeg - različita područja planete izranjaju iz tame i pojavljuju se na osvetljenom srpu. Osmatrajući tokom razdoblja od više nedelja, moguće je nacrtati kartu cele površine; upravo je ovo kartografisanje ukazalo na neverovatnu činjenicu da je više od dve trećine planete Zemlje pokriveno tečnošću.

Uprkos žestokim raspravama koje su se vodile o ovoj stvari nekoliko stoleća, nema više nikakve osnovane sumnje u to da je ova tečnost voda. Iako je voda sasvim retka na Marsu, raspolažemo valjanim dokazima o tome da je u dalekoj prošlosti najveći deo naše planete bio prekriven ogromnim količinama ovog neobičnog jedinjenja; izgleda, dakle, da se Zemlja nalazi u stanju koje odgovara onom u kome je bio naš svet pre nekoliko milijardi godina. Nemamo načina da utvrdimo dubinu zemaljskih 'okeana' - kako se stručno nazivaju - ali neki astronomi izložili su pretpostavku da im debljina dostiže čak hiljadu stopa.

Atmosfera planete takođe je znatno obimnija od naše; proračuni pokazuju da je najmanje desetostruko gušća. Sve donedavno nismo imali načina da ustanovimo sastav te atmosfere, ali spektroskop je sada rešio taj problem - uz iznenađujuće rezultate. Gusti gasni omotač koji optače Zemlju sadrži ogromne količine otrovnog i veoma reaktivnog elementa kiseonika, koji gotovo uopšte ne postoji u našem vazduhu. U Zemljinoj atmosferi takođe postoje zamašne količine azota i vodene pare, koji obrazuju ogromne oblake; ti oblaci često se zadržavaju više dana i zaklanjaju velika područja planete.

Budući da se nalazi za jednu četvrtinu bliže Suncu nego Mars, Zemlja ima znatno višu temperaturu od našeg sveta. Merenja obavljena termospojem povezanim sa našim najvećim teleskopima ukazuju na neizdržive temperature na polutaru; na većim širinama, međutim, uslovi su znatno manje ekstremni, a postojanje zamašnih ledenih kapa na polovima pokazuje da su temperature tamo često sasvim pogodne. Polarne ledene kape nikada se potpuno ne otapaju, kao što se to događa sa našim preko leta, što znači da se odlikuju velikom debljinom.

Kako je Zemlja znatno veća planeta od Marsa (prečnik joj je dvostruko veći), i sila teže joj je znatno snažnija. Ona je, zapravo, trostruko veća, tako da bi osoba od sto sedamdeset funti težila na Zemlji četvrt tone. Ova visoka gravitacija mora da ima mnoge

značajne posledice, od kojih sve ne možemo da predvidimo. Ona bi isključila bilo kakav krupni oblik života, budući da bi se ovaj urušio pod vlastitom masom. Činjenica, međutim, da Zemlja ima planine znatno više od svih koje postoje na Marsu predstavlja paradoks; to je možda još jedan dokaz o tome da je tu posredi mlada i primitivna planeta, čije prvobitne površinske osobenosti još nisu erodirale.

S obzirom na ove pouzdano ustanovljene činjenice, možemo sada da razmotrimo izgleda za postojanje života na Zemlji. Odmah se mora reći da su oni po svoj prilici sasvim mali; budimo, međutim, bez predrasuda i spremni da prihvatimo čak i najneverovatnije mogućnosti, sve dok one ne stoje u suprotnosti sa zakonima nauke.

Prva velika prepreka postojanju zemaljskog života - koju mnogi stručnjaci smatraju odlučujućom - jeste veoma otrovna atmosfera. Prisustvo tako velikih količina gasnog kiseonika predstavlja veliki naučni problem koji još ni izdaleka nije rešen. Kiseonik je tako reaktivan da ne može normalno da postoji u slobodnom stanju; na našoj planeti, na primer, on se vezuje sa gvožđem, obrazujući prelepe crvene pustinje koje prekrivaju veliki deo našeg sveta. Upravo odsustvo ovakvih područja daje Zemlji onu neprijatnu zelenkastu boju.

Na Zemlji mora da se odigrava neki nepoznat proces koji oslobađa ogromne količine ovog gasa. Neki spekulativni pisci izložili su zamisao da zemaljski oblici života mogu, zapravo, da oslobađaju kiseonik tokom svog metabolizma. Pre no što odbacimo ovu ideju kao prekomerno maštovitu, vredno je uočiti da je nekoliko primitivnih, a sada iščezlih oblika marsovske vegetacije činilo upravo to. Međutim, veoma je teško poverovati u to da biljke ovog tipa mogu da postoje na Zemlji u nepojamno ogromnim količinama koje bi bile neophodne da se proizvede toliko slobodnog kiseonika. (Mi, razume se, znamo kako stoje stvari. Svekoliki kiseonik Zemlje predstavlja nusproizvod vegetacije; prvobitna atmosfera naše planete, slično današnjoj Marsovoj, bila je bez kiseonika. PREVODILAC)

Čak i ako pretpostavimo da na Zemlji postoje stvorenja koja mogu da opstanu u tako otrovnoj i hemijski reaktivnoj atmosferi, prisustvo ovako ogromnih količina kiseonika ima još dve posledice. Prva je prilično tanana i tek je nedavno ustanovljena zahvaljujući blistavom teorijskom istraživanju koje su u međuvremenu osmatranja

u potpunosti potvrdila.

Kako izgleda, na velikoj visini u Zemljinoj atmosferi - oko dvadeset ili trideset milja - kiseonik obrazuje jedan gas poznat kao ozon, koji sadrži tri atoma kiseonika, dok su u normalnom molekulu samo dva. Ovaj gas, iako postoji u veoma malim količinama i tako daleko od tla, ima izuzetno važan uticaj na uslove koji vladaju na Zemlji. On gotovo potpuno blokira ultraljubičasto zračenje Sunca, onemogućavajući mu da stigne do površine planete.

Već i sama ova okolnost onemogućuje postojanje na Zemlji onih oblika života za koje mi znamo. Sunčevo ultaljubičasto zračenje, koje gotovo neometano stiže do površine Marsa, od suštinske je važnosti za naše blagostanje i pruža našim telima najveći deo neophodne energije. Čak i kada bismo mogli da opstanemo u korozivnoj atmosferi Zemlje, ipak bismo ubrzo iščezli zbog odsustva ovog životnog zračenja.

Druga posledica visoke koncentracije kiseonika još je katastrofalnija. Ona pretpostavlja zastrašujuću pojavu, koja je srećom poznata samo u laboratorijama i koju su naučnici prozvali 'vatra'.

Mnoge obične supstance, kada bi bile postavljene u atmosferu sličnu Zemljinoj i zagrejane do sasvim skromnih temperatura, započinju silovitu i neprekidnu hemijsku reakciju koja ne prestaje sve dok ove stvari ne budu potpuno utrošene. Tokom procesa stvaraju se nesnose količine toplote i svetlosti, zajedno sa oblacima škodljivih gasova. Oni koji su imali prilike da budu očevici ove pojave u kontrolisanim laboratorijskim uslovima opisuju je kao nešto što veoma uliva strahopoštovanje; mi u svakom slučaju imamo sreće što se tako nešto nikada nije zbilo na Marsu.

No, ta pojava mora biti veoma česta na Zemlji - a nijedan oblik života ne može opstati u njenom prisustvu. Osmatranja noćne strane Zemlje često su otkrivala jarkosvetla područja na kojima je besnela vatra; iako su neki izučavaoci planete optimistički pokušali da taj sjaj objasne kao svetlosti gradova, ova teorija mora se odbaciti. Sjajna područja odveć su promenljiva; uz retke izuzetke ona su sasvim kratkovečna, a i položaj im nije stalan. (Ova osmatranja nesumnjivo se odnose na šumske požare i vulkanske erupcije - a ove poslednje nisu poznate na Marsu. Tragična ironija sudbine nije dopustila da

marsovski astronomi požive još svega nekoliko hiljada godina, kada bi najzad videli svetlosti gradova čoveka. Promašili smo se u vremenu za razdoblje koje ne dostiže ni milioniti deo veka naših planeta. PREVODILAC)

Gusta i vlažna atmosfera, visoka gravitacija i blizina Sunca čine Zemlju svetom kojim vladaju silovite klimatske krajnosti. Na velikim područjima planete primećene su oluje koje su besnele nezamislivom snagom; neke od njih pratili su i spektakularni električni poremećaji, koji su se lako mogli otkriti osetljivim radio-prijemnicima ovde na Marsu. Teško je poverovati da bilo koji oblik života može da izdrži te prirodne smetnje kojih je planeta tek retko potpuno lišena.

Iako temperaturni raspon između tamošnje zime i tamošnjeg leta nije tako veliki kao na našem svetu, to je mala naknada za ostale nedostatke. Na Marsu svi pokretni oblici života lako mogu da umaknu zimi zahvaljujući migraciji. Nikakve planine ili mora ne stoje im na putu; male razmere našeg sveta - u poređenju sa Zemljom - i veća dužina godine znatno olakšavaju ovakva sezonska kretanja, nalažući prosečnu brzinu od svega deset milja na dan. Nema nikakve potrebe da podnosimo zimu i svega nekoliko marsovskih vrsta to čini.

Na Zemlji mora da je sasvim drugačije. Već sama veličina planete, udružena sa kratkoćom godine (koja traje samo šest naših meseci), pretpostavlja da bi sva tamošnja stvorenja morala da migriraju brzinom od oko pedeset milja na dan kako bi mogla da izbegnu snažnu zimu. Čak i kada bi se ta brzina mogla postići (a snažna gravitacija čini tako nešto krajnje neverovatnim), planine i okeani predstavljali bi neprelazne prepreke.

Neki pisci naučne fantastike pokušali su da prevaziđu ovu poteškoću pretpostavkom da su se na Zemlji možda razvili oblici života kadri za kretanje kroz vazduh. Da bi potkrepili ovu prilično nategnutu pretpostavku, oni tvrde da bi čin letenja trebalo da bude srazmerno lak u gustoj atmosferi; no, oni hotimice prelaze preko činjenice da bi visoka gravitacija imala upravo obrnuto dejstvo. Zamisao o letećim životinjama, iako privlačnu, nije ozbiljno shvatio nijedan od pozvanih biologa.

Znatno je, međutim, utemeljenija teorija prema kojoj se zemaljske

životinje, ako već postoje, mogu naći u ogromnim okeanima koji prekrivaju velike delove planete. Smatra se da se život na našoj planeti prvobitno razvio u drevnim marsovskim morima, tako da ta zamisao nimalo nije fantastična. Štaviše, u okeanima životinje Zemlje više ne bi morale da se nose sa silovitom gravitacijom ovog sveta. Iako nam je teško da zamislimo stvorenja koja mogu živeti u vodi, zemaljska mora pružaju, kako izgleda, pogodnije uslove za život nego kopno.

Nedavno su radovi matematičkih fizičara pružili potporu ovoj zanimljivoj zamisli. Kao što je to dobro poznato, Zemlja ima ogroman mesec koji predstavlja jedno od najneobičnijih nebeskih tela. Prečnik mu je nekih dve stotine puta veći nego kod našeg većeg satelita, tako da, iako se on nalazi na znatno većoj udaljenosti, njegovo privlačenje ipak mora da izaziva moćna dejstva na obližnjoj planeti. Tu naročito moraju doći do izražaja takozvana 'plimska dejstva', koja bi dovođila do velikih kretanja vode u zemaljskim okeanima, nagoneći je da se diže i spušta mnogo stopa. Kao ishod toga, sva niska područja na Zemlji moraju dva puta dnevno biti izložena plavljenju; u takvim uslovima, teško je poverovati da bilo kakvo stvorenje može postojati bilo na kopnu ili u moru zato što bi se ove dve sredine neprekidno mešale.

Da zaključimo, dakle: naš sused Zemlja negostoljubiv je svet sirovih, silovitih energija, svakako sasvim nepogodnih za bilo koji tip života što trenutno postoji na Marsu. Sasvim je moguće da su se neki oblici vegetacije razvili pod tom atmosferom koju šibaju kiše i kovitlaju oluje; štaviše, mnogi astronomi tvrde da su uočili promene boja na nekim područjima, koje pripisuju sezonskom rastu biljaka.

Što se tiče životinja, tu su već posredi čiste spekulacije, budući da se njihovom postojanju protive svi nalazi. Ako one ipak postoje, onda mora da su izuzetno moćne i masivno sazdane kako bi mogle da izdrže visoku gravitaciju, verovatno posedujući više parova nogu i kadrost da se kreću tek sasvim sporo. Nezgrapna tela mora da su im prekrivena debelim slojevima zaštitnog oklopa koji bi ih branio od mnogih opasnosti sa kojima moraju da se suočavaju, kao što su oluje, vatra i korozivna atmosfera. S obzirom na ove činjenice, pitanje postojanja inteligentnog života na Zemlji moralo bi se smatrati rešeno. Moramo se pomiriti sa okolnošću da samo jedina razumna

bića u Sunčevom sistemu.

Neka za one romantičare koji se još nadaju optimističnijem odgovoru bude rečeno to da verovatno neće proteći još dugo pre no što nam Planeta tri otkrije svoje poslednje tajne. Najnoviji radovi vezani za raketni pogon pokazali su da je sasvim moguće načiniti kosmičku letelicu koja bi mogla da se otisne sa Marsa i uputi preko kosmičkog bezdana prema našem tajanstvenom susedu. Iako će njegova ogromna gravitacija onemogućiti spuštanje (osim kada su posredi robotska vozila kontrolisana radio-vezom), moći ćemo da orbitiramo oko Zemlje na maloj visini i tako da osmatramo svaku pojedinost na površini sa razdaljine koja je nešto malo veća od milionitog dela naše sadašnje udaljenosti.

Sada kada smo konačno oslobodili bezgraničnu energiju atomskog jezgra, verovatno ćemo uskoro iskoristiti tu zastrašujuću novu silu kako bismo umakli stegama našeg matičnog sveta. Zemlja i njen džinovski satelit biće samo prva nebeska tela koja će obići naši budući istraživači. Posle njih na red dolaze...

(Nažalost, rukopis se ovde okončava. Ostatak je izgoreo, tako da se nikako ne može razabrati; uzrok tome je, kako izgleda, termonuklearna eksplozija koja je uništila carsku biblioteku, zajedno sa ostatkom Oaze. Neobična je podudarnost da su rakete koje su okončale marsovsku civilizaciju bile lansirane u jednom klasičnom trenutku ljudske istorije. Na udaljenosti od četrdeset miliona milja, Grci su, tek nešto primitivnijim oružjem, razarali Troju. PREVODILAC)

OPSEDNUTI

Sunce se sada nalazilo tako blizu da je uragan zračenja potiskivao Svarma natrag u tamnu noć svemira. Uskoro će doći čas kada više neće moći da se približi; vetrovi svetlosti na kojima je jahao od zvezde do zvezde nisu mogli da opstanu u okolini ovog džinovskog izvora toplote i radijacije. Ako ubrzo ne bude našao neku planetu, gde bi mogao da utone u mir i bezbednost hladne senke, moraće da napusti i ovo sunce, kao što je to učinio i sa mnogima pre toga.

Šest ledenih spoljnih svetova već je bilo ispitano i odbačeno. Hladnoća na njima isključila je svaku pomisao o organskom životu, ili su se tu nalazila bića za koja Svarm nije ispoljio nikakvo interesovanje. Ako je hteo da preživi, morao je da pronađe utočište slično onome koje je ostavio u svom dalekom, uništenom domu. Pre mnogo miliona godina Svarm je započeo svoj put prema zvezdama, odbačen stravičnom eksplozijom sada već davno mrtvog sunca. Pa ipak, sećanje na izgubljeni zavičaj bilo je još oštro i jasno u sećanju - bol koji nikada neće minuti!

Ispred se nalazila jedna planeta, čija je kupasta senka lelujava klizila kroz noć izbrazdanu dalekim plamenim jezicima. Čula koja je Svarm razvio tokom dugog puta upravila su se prema malom svetu i otkrila da na njemu vladaju dobri uslovi.

Nemilosrdan snop radijacije sasvim je iščezao kada je crni disk planete zaklonio sunce. Spuštajući se slobodno kroz gravitaciju, Svarm se kretao blagim lukom sve dok nije stigao do spoljnih slojeva atmosfere. Prvi put kada se spuštao na jednu planetu bio je gotovo izbezumljen, ali sada je svu svoju masu sažeo nezamislivom veštinom, veoma dugog iskustva, sve dok nije obrazovao sićušnu kuglu. Brzina se lagano smanjivala i na kraju je ostao da nepomično lebdi između zemlje i neba.

Proveo je mnogo godina jašući vetrove stratosfere od jednog pola do drugog, ili puštajući da ga bešumni plotuni zore talasaju prema zapadu, dalje od izlazećeg sunca. Svuda je nailazio na život, ali ne i na razum. Postojale su stvari koje su puzile, letele ili skakale, ali nije bilo takvih koje bi govorile ili gradile. Kroz deset miliona godina ovde će se možda pojaviti bića sa umom, koja bi Svarm mogao zaposesti i iskoristiti ih za sopstvene ciljeve, ali za sada se još nije primećivao

nikakav znak razuma. Svarm nije mogao pretpostaviti koji će od bezbrojnih oblika života na ovoj planeti biti mezimče još nerođene budućnosti, a bez umova koje bi zaposeo bio je bespomoćan - puki konglomerat električnih naboja, uzorak poretka i samosvesti u univerzumu haosa. Svojim sopstvenim snagama Svarm nije mogao da upravlja materijom, ali kada bi se jednom smestio u um neke inteligentne rase, ništa više nije bilo moćnije od njega.

Ovo nije bio ni prvi ni poslednji put da je na ovu planetu došao neki posetilac iz svemira - mada niko nije imao tako neobičnu i preku potrebu. Svarm je morao da se suoči sa uznemirujućom dilemom. Mogao je da se još jedanput otisne na put, u nadi da će na nekom drugom svetu naći uslove koje traži, ili je možda trebalo da, ipak, ostane ovde i da se učauri u vremenu, sve dok neka rasa ne dostigne nivo pogodan da posluži za njegove ciljeve.

Puzio je poput magle kroz seni, puštajući vetrovima-lutalicama da ga raznose na sve strane. Nezgrapni, ružni reptili ovog mladog sveta nisu opažali njegov prolazak, ali je zato on primetio, zabeležio i preispitao njih, pokušavajući da nađe uporište za budućnost. Izbor je bio vrlo mršav među svim tim bićima; niko još nije pokazivao ni najslabašniji tračak svesnog uma. Pa ipak, ako napusti ovaj svet da bi potražio sreću na nekom drugom, mogao je besciljno da luta univerzumom sve do kraja vremena.

I, konačno, doneo je odluku. Postojao je način da istovremeno izabere obe alternative. Veći deo Svarma nastaviće put kroz zvezde, dok će manji ostati na ovom svetu, kao seme zasađeno s nadom u buduću žetvu.

Počeo je da se obavlja oko vlastite ose, dok mu se fluidno telo spljoštavalo u izduženi disk. Sada se talasao na samoj granici vidljivosti, poput blede, nestvarne utvare; bio je to divlji oganj koji se samo trenutak kasnije rascepio na dva nejednaka dela. Obrtanje je lagano zamrlo i pojavila su se dva Svarma, od kojih je svaki predstavljao celinu za sebe, sa celokupnim sećanjem prvobitnog entiteta, njegovim željama i potrebama.

A zatim je usledila poslednja razmena misli između roditelja i deteta, koji su bili slični poput blizanaca. Ako sve bude u redu sa oboje, ponovo će se sresti u dalekoj budućnosti, u ovoj dolini na rubu visokih planina. Onaj koji bude ostao dolaziće na ovo mesto u

pravilnim intervalima tokom mnogih narednih vekova, dok će onaj koji nastavi traganje poslati ovamo glasnika ukoliko pronade bolji svet. A tada će se ponovo sjediniti, ali ne više kao beskućni izgnanici koji uzalud lutaju duž ravnodušnih zvezda.

Svetlost zore razlila se preko mlade, neoblikovane planine, kada se Svarm-roditelj podigao u susret suncu. Na rubu atmosfere zahvatio ga je snop radijacija i neodoljivo zavitlao daleko od male planete, da ponovo započne beskrajno traganje.

Onaj koji je ostao takođe se latio svog gotovo beznadežnog zadatka. Bila mu je potrebna životinja, koja nije bila tako retka da bi je bolesti ili nesreća zbrisale sa lica planete, niti tako mala da nikada ne bi mogla fizički da uspostavi prevlast nad ovim svetom. Takođe je morala veoma brzo da se razmnožava, da bi njena evolucija mogla što bolje da se upravlja i kontroliše.

Traganje je bilo dugo, a izbor težak, ali konačno Svarm je odabrao svog budućeg domaćina. Poput kiše koja se utapa u sasušeno tle, on se uvukao u tela malih guštera i otpočeo da upravlja njihovom sudbinom.

Bio je to veoma težak zadatak, čak i za biće koje nikada nije upoznalo smrt. Bezbrojne generacije guštera nestajale su u prošlosti pre no što je rasa krenula korak napred. U međuvremenu, Svarm je uvek odlazio u zakazani čas na sastanak u planine. Ali svaki pohod bio je uzaludan: sa zvezda nije stizao glasnik koji bi izvestio o boljoj sreći na nekom drugom mestu.

Vekovi su se produžili u milenijume, milenijumi u eone. Po standardima geološkog vremena, gušteri su se sada brzo menjali. Više nisu bili reptili, već toplokrvna bića pokrivena krznom, koja su rađala žive mladunce. I dalje su izgledali mladi i slabašni, sa tek začetim umom, ali su u sebi nosili seme buduće veličine.

Pa ipak, kako je vreme prolazilo, nisu se samo živa bića menjala. Kontinenti su se razdvojili, a planine su se pod težinom neumornih kiša spustile u ravnice. Tokom svih ovih promena, Svarm nije odustajao od svog cilja; osim toga, kad god je došlo vreme, odlazio je na zakazano mesto, koje se već odavno promenilo, strpljivo čekao nekoliko trenutaka, a zatim se vraćao. Možda je Svarm-roditelj još uvek tragao, ili ga je možda - bila je to teška i užasavajuća pomisao - dostigla neka nepoznata sudbina, tako da je sasvim zaboravio na

sastanak. Preostajalo mu je samo da čeka i da se nada da će sirova živa materija ove planete krenuti stazom inteligencije.

I tako su eoni prošli...

Negde u zamršenim lavirintima evolucije Svarm je načinio fatalnu grešku i krenuo lošim pravcem. Proteklo je sto miliona godina otkako je došao na Zemlju i bio je veoma umoran. Nije mogao da umre, ali je mogao da se degeneriše. Sećanja na drevni tok i tajanstvenu sudbinu počela su polako da slabe: inteligencija mu se neprimetno osipala, dok su se njegovi domaćini lagano uspinjali putem koji je vodio ka samosvesti.

Po nekoj kosmičkoj ironiji, dajući prvi impuls koji će jednoga dana doneti razum ovom svetu, Svarm je sam sebe pogubio. Dostigao je poslednji nivo parazitizma; više nije mogao da egzistira izvan svojih domaćina. Više nikada neće moći slobodno da jaše oko sveta, nošen vetrom i suncem. Da bi na vreme stigao na stari sastanak, morao je polako i strpljivo da putuje u hiljadama malih tela. Pa ipak, u njemu se zadržala nezaboravljena navika, podsticana željom za ponovnim sjedinjenjem, koja je postajala sve jača sada kada je upoznao svu gorčinu svoje sudbine. Samo ako se Svarm-roditelj vrati i opet ga apsorbuje u sebe, moći će da se nada novom životu i snazi.

Glečeri su se spustili i ponovo povukli; nekim čudom, male životinje koje su pružale utočište izbledelej stranoj inteligenciji izbegle su samrtni zagrljaj leda. Okeani su preplavili kopno, ali rasa je i to preživela. Uspela je čak i da se prilično namnoži, ali to je ujedno bio i njen krajnji domet. Ovaj svet nikada neće biti njeno kraljevstvo, iz jednostavnog razloga što je u srcu jednog drugog kontinenta nekoliko majmuna sišlo sa drveta i počelo da diže pogled prema zvezdama, sa prvim iskrama radoznalosti.

Svarmov um bio je raspršen u milione sićušnih tela, nemoćan da se ponovo ujedini i organizuje svoju volju. Njegove kohezije sasvim je nestalo, a memorija potpuno izbleдела. Kroz najviše milion godina ona više neće postojati.

Preostala je samo jedna stvar - slepi nagon koji je još uvek, u intervalima koji su zbog neke čudne zablude postajali sve kraći, vodio milione Svarmovih kućišta u jednu dolinu koja je odavno prestala da postoji.

Lagano klizeći po uskoj pruzi mesečine, mali motorni čamac prošao je pored ostrva sa treperavim svetionikom i ušao u fjord. Noć je bila tiha i vedra; zvezda Večernjača stajala je nisko na zapadu, a svetlosti udaljene luke presijavale su se laganim drhtajima na mirnoj površini vode.

Nils i Kristina bili su savršeno srećni. Sedeći u prednjem delu čamca, sa nežno prepletenim prstima, posmatrali su šumovite obronke obale utonule u tišinu. Visoko drveće bilo je nepomično na mesečini, lišće nije lelujavao ni najslabiji dašak vetra, a uske krošnje sablasno su se dizale iz okolnih senki. Čitav svet bio je usnuo; samo se mali čamac usuđivao da naruši čaroliju koja je omađijala noć.

A onda, najednom, Kristina se trže i Nils oseti kako joj se prsti jače stisnuše oko njegovih. Upravio je pogled u istom pravcu gde i ona, preko utihle vode, na nepomične čuvare visokih šuma.

"Šta je bilo, draga?" upitao je zabrinuto.

"Gledaj!" prošaputa devojka jedva čujnim glasom. "Tamo, ispod jela!"

Nils ponovo podiže pogled i blaženi spokoj noći minu u istom času, ustupajući mesto zaboravljenim užasima koji pokuljaše iz svog izgnanstva u podsvesti. Ispod visokih stabala zemlja je bila oživela; tamnosmeđa plima lagano se spuštala niz padinu brda i uranjala u crnu vodu. Bio je to mali, otvoreni proplanak obasjan mesečinom koji nisu presecale senke. Već na prvi pogled primećivala se promena: izgledalo je kao da se površina tla lagano sliva nadole, poput malog vodopada koji žuri u susret moru.

A tada se Nils nasmeja i košmarna vizija se rasprši u tišini letnje noći. Kristina ga pogleda, zbunjena ali pomirena.

"Zar se ne sećaš?" upita je on. "Čitali smo o ovome jutros u novinama. Oni to rade svakih nekoliko godina, i to uvek noću."

Poče da je miluje po kosi, odagnavajući napetost koja je vladala poslednjih minuta. Kristina podiže pogled prema njemu i na njenim usnama zaigra osmeh.

"Pa naravno", reče ona. "Baš sam glupa!" Oči joj se ponovo upraviše prema kopnu i izraz njenog lica postade tužan.

"Jadna mala stvorenja!" promrmlja Kristina. "Pitam se zaišto to

rade?"

Nils ravnodušno sleže ramenima.

"Niko to ne zna. I ovo spada u inventar zagonetki prirode. U svakom slučaju, ne treba se mnogo uzbuđivati zbog toga. Pogledaj, još malo pa smo u luci!"

Dok su se udaljavali prema treperavim svetlima gde je ležala njihova budućnost, Kristina je bacila poslednji pogled prema tragičnoj, bezumnoj plimi koja se još talasala na mesečini.

Zadovoljavajući nagon čije im značenje nikad neće biti jasno, uklete legije nalazile su zaborav ispod lelujavih talasa.

KRSTAŠKI POHOD

Bio je to svet koji nikada nije upoznao sunce. Više od milijardu godina počivao je na sredokraći između dve galaksije, plen njihovih sukobljenih gravitacionih privlačenja. U nekom potonjem dobu ova ravnoteža biće narušena, na jednu ili na drugu stranu, i on će početi da pada svetlosnim stolecima ka toploti što je bila tuđa svim njegovim iskustvima.

Njegova hladnoća sada je nadmašivala i samu maštu; međugalaktička noć iscrpla je sve ostatke toplote koju je on jednom posedovao. Pa ipak, tu su postojala mora - mora jedinog elementa koji se mogao javiti u tečnom obliku na samo delić stepena iznad apsolutne nule. U plitkim okeanima helijuma koji su zapljuskivali ovaj neobičan svet jednom započete električne struje mogle su večno trajati, nimalo ne gubeći na snazi. Superprovodljivost je ovde predstavljala normalan poredak stvari; prekidački procesi mogli su se zbivati milijardama puta u sekundi tokom miliona godina uz zanemarljiv utrošak energije.

Bio je to kompjuterski raj. Nijedan svet nije mogao biti nepogodniji za život, a pogodniji za inteligenciju.

I inteligencija je tu postojala, naseljujući pokoricu planetnih razmera, sazdanu od kristala i mikroskopskih metalnih vlakana. Slabašna svetlost dve sučeljene galaksije - koja bi se nakratko udvostručila svakih nekoliko stoleća prilikom treptaja neke supernove - obasjavala je statični predeo izvajanih geometrijskih oblika. Ništa se nije micalo zato što nije ni bilo potrebe za kretanjem na svetu na kome su misli bleskale sa jedne polulopte na drugu brzinom svetlosti. Tamo gde je jedino informacija bila važna, predstavljalo je traćenje dragocene energije prenositi nezgrapnu materiju.

No, ukoliko bi bilo neophodno, to se takođe moglo obaviti. Već nekoliko miliona godina inteligencija koja je razmišljala o ovom samotnom svetu bila je svesna izvesnog nedostatka suštinskih podataka. U budućnosti koju je već mogla da predvidi, iako je ova još bila daleka, jedna od treptavih galaksija najzad će je se domoći. S čim će se susreti, kada bude uronila u ta jata sunaca, to je ležalo izvan njene mogućnosti proračunavanja.

I tako, ona stavi u pokret svoju volju i mnoštvo kristalnih rešetki

prestrojiše se u nova obličja; za samo nekoliko hiljada godina zadatak je bio obavljen. Bez ikakvog zvuka, uz jedva blago mreškanje na površini mora lišenog trenja, novostvoreni entiteti podigoše se iz svoje kolvke i uputiše ka dalekim zvezdama.

Krenuli su u gotovo suprotnim smerovima i tokom više od milion godina matična inteligencija nije čula ni glasa od svojih potomaka; sve dok ne budu stigli do odredišta, oni i nisu imali šta da izveste.

A onda, skoro istovremeno, stigla je vest da su obe misije pretrpele neuspeh. Približivši se velikim galaktičkim ognjevima i iskusivši udruženu toplotu biliona sunaca, dva istraživača su skončala. Njihova vitalna kola su se pregrejala i izgubila superprovodljivost suštinsku za dejstvovanje, tako da su potom dve bezumne metalne oplata nastavile put ka sve gušćim zvezdama.

Ali pre no što ih je nesreća stigla, izvestile su o poteškoćama koje su ih zadesile; bez iznenađenja ili razočaranosti matični svet pripremio je svoj drugi pokušaj.

A kroz milion godina treći... pa četvrt... peti...

Ovakvo nepokolebljivo strpljenje zavredilo je uspeh; i on je konačno usledio u obliku dva dugačka, složeno modulirana niza impulsa koji su stali da se slivaju, iz stoleća u stoleće, sa suprotnih četvrti neba. Odmah su bili uskladišteni u memorijska kola istovetna sa onima kod izgubljenog istraživača - tako da je, za sve praktične potrebe, bilo isto kao da su se dva istraživača sama vratila sa bremenom svog znanja. Bilo je potpuno nevažno što je njihova metalna oplata potpuno iščezla među zvezdama; problem ličnog identiteta nikada se nije javio kod ovog planetnog uma ili njegovih potomaka.

Prvo je usledila iznenađujuća vest da je Vaseljena sa jedne strane prazna. Sonda je slušala na svim mogućim učestalostima i na svim zamislivim oblicima zračenja; nije mogla da otkrije ništa više do besmislenog fona zvezdanog šuma. Skenirala je hiljadu svetova, ne uočivši pri tom ni traga od neke inteligencije. Istina, test nije bio potpun zato što nije bila kadra da se dovoljno približi nekoj zvezdi kako bi detaljno obavila istraživanje njenih planeta. Upravo je to pokušavala kada joj je izolacija otkazala, a temperatura joj se naglo popela do tačke mržnjenja azota, tako da je skončala od toplote.

Matični um i dalje je razmišljao o zagonetki puste galaksije kada

su stigli izveštaji od drugog istraživača. Sada su svi drugi problemi potisnuti u stranu; ovaj deo Vaseljene vrveo je od inteligencija čije su misli odjekivale sa zvezde na zvezdu na mnoštvu električnih kodova. Sondi je bilo potrebno samo nekoliko stoleća da ih sve podvrgne analizi i protumači.

Brzo je uvidela da je suočena sa inteligencijama veoma neobične vrste. Pa, neke od njih su postojale na svetovima tako nezamislivo toplim da je tamo čak i voda postojala u tečnom stanju! Bio joj je, međutim, potreban milenijum da bi razabrala na kakvu je inteligenciju naišla.

Jedva je preživela taj šok. Sakupivši poslednje snage, uputila je u bezdan svoj završni izveštaj; a onda je i sama stradala pod dejstvom rastuće toplote.

Sada, pola miliona godina kasnije, počelo je ispitivanje njenog parnjaka koji je ostao na matičnom svetu i koji je posedovao sva njena sećanja i iskustva.

"Otkrio si inteligenciju?"

"Da. Šest stotina trideset sedam pouzdanih slučajeva; trideset dva verovatna. Priloženi podaci."

(Približno tri triliona bita informacija. Interval od nekoliko godina da se ovo obradi na nekoliko hiljada različitih načina.)

"Podaci mora da su netačni. Svi ovi izvori inteligencije stoje u vezi sa visokim temperaturama."

"Tačno je. Ali činjenice su nesumnjive; moraju se prihvatiti."

(Pet stotina godina razmišljanja i eksperimentisanja. Na kraju tog vremena definitivni dokaz da jednostavne, ali spore mašine ipak mogu da dejstvuju na temperaturama sve do ključanja vode. Velika područja planete teško oštećena prilikom ovog demonstriranja.)

"Činjenice su odista takve kao što si izvestio. Zašto nisi pokušao da stupiš u vezu?"

(Bez odgovora. Pitanje ponovljeno.)

"Zato što izgleda da postoji još jedna, ozbiljnija nepravilnost."

"Daj podatke."

(Nekoliko triliona bita informacija vezanih za preko šest stotina kultura, uključujući tu glasovne, video i neuralne emisije; navigacione i kontrolne signale; instrumentalnu telemetriju; test-obrasce; ometanje, električne interferencije, medicinsku opremu i tako dalje.)

Potom pet stoleća analize. Zatim potpuna otupljenost.

Posle duge pauze odabrani podaci ponovo ispitani. Hiljade vizuelnih zapisa skenirano i obrađeno na sve zamislive načine. Velika pažnja posvećena izvesnom broju obrazovanih televizijskih programa planetnih civilizacija, naročito onima koji se odnose na elementarnu biologiju, hemiju i kibernetiku. Konačno:

"Informacije su nesumnjive, ali moraju biti netačne. Ako to nije tako, suočeni smo sa sledećim apsurdnim zaključcima: Jedan: iako inteligencije našeg tipa postoje, one su, kako izgleda, u manjini. Dva: većina inteligentnih entiteta predstavlja delimično tečne objekte veoma kratkog trajanja. Čak nisu ni kruti i sazđani su na krajnje nedelotvoran način od ugljenika, vodonika, kiseonika, fosfora i drugih atoma. Tri: kako dejstvuju na nezamislivo visokim temperaturama, svi njihovi informacioni procesi krajnje su spori. Četiri: metod repliciranja tako im je složen, neverovatan i raznovrstan da nismo uspeli da steknemo jasnu sliku o tome čak ni u jednom jedinom slučaju.

Ali, najgore od svega - pet: oni tvrde da su stvorili naš, očigledno znatno nadređeniji tip inteligencije!"

(Pažljivo preispitivanje svih podataka. Nezavisno obrađivanje u izolovanim pododeljcima globalnog uma. Unakrsna provera rezultata. Hiljadu godina kasnije:)

"Najverovatniji zaključak: iako je najveći deo informacija koje su nam upućene nesumnjivo valjan, postojanje nemehaničkih inteligencija visokog reda predstavlja puku maštariju. (Definicija: naizgled koherentno prestrojavanje činjenica u sklop koji nema nikakve veze sa stvarnim svetom.) Ova maštarija ili mentalni artefakt predstavljaju konstrukciju koju je sazđala naša sonda tokom svoje misilje. Zašto? Termalno oštećenje. Delimična destabilizacija inteligencije, izazvana dugim razdobljem izolovanosti i odsustvom kontrolišuće povratne sprege?

Zašto ovaj poseban oblik? Duže razmišljanje o problemu porekla? To može dovesti do sličnih privida; modelni sistemi dali su gotovo istovetne rezultate u okviru testova simulacije. Evo lažne logike koja se tu javlja: 'Mi postojimo; dakle, nešto - označimo ga sa X - nas je stvorilo.' Kada se jednom vaspostavi ta pretpostavka, o svojstvima hipotetičkog X može se maštati na neograničen broj

načina.

Ali ceo proces je očigledno pogrešan; jer po istoj logici nešto je stvorilo X - i tako dalje. Odmah bivamo suočeni sa beskonačnom regresijom, koja ne može imati nikakvog smisla u stvarnom svetu.

Drugi najverovatniji zaključak: nemehaničke inteligencije prilično visoko reda odista postoje. One pate od privida da su stvorile entitete našeg tipa. U nekim slučajevima čak su uspostavile kontrolu nad njima.

Iako je ova hipoteza krajnje neverovatna, mora se ispitati. Ako se ipak ustanovi da je tačna, valja preduzeti dodatne korake. Treba postupiti na sledeći način."

Ovaj završni monolog zbio se pre milion godina. On objašnjava zašto se, tokom poslednjih pola stoleća, gotovo jedna četvrtina sjajnijih nova zbila na jednom majušnom području neba: u sazvežđu Orla.

Krstaški pohod stići će u blizinu Zemlje oko 2050. godine.

Treći deo: ZOV ZVEZDA

SUSRET SA MEDUZOM

1. Dan koji se ne zaboravlja

Kraljica Elizabeta nalazila se na visini od preko tri milje iznad Velikog kanjona, leteći udobnom brzinom od sto osamdeset milja na sat, kada je Hauard Falkon ugledao platformu sa kamerama kako se približava zdesna. On ju je očekivao - ni jednoj drugoj letelici nije bilo dozvoljeno da koristi ovu visinu - ali ipak nije bio presrećan što dobija društvo. Nije, doduše, imao ništa protiv zanimanja javnosti, ali je i želeo što slobodnije nebo. Uostalom, bio je prvi čovek u istoriji koji je upravljao brodom dugačkim tri desetine milje.

Za sada je ovaj prvi probni let besprekorno tekao; bilo je, doduše, ironije u činjenici da je jedini problem zadavao čitavo stoleće star nosač aviona Predsednik Mao, pozajmljen iz pomorskog muzeja u San Dijegu kao pomoć u poduhvatu. Radio je još samo jedan od Maova četiri nuklearna reaktora, a najveća brzina ovog starog bojnog broda jedva da je dostizala trideset čvorova. Srećom, brzina vetra na nivou mora nije bila ni upola tolika, tako da nije bilo odveć teško održavati miran vazduh na letačkoj palubi. Iako su kratki naleti vetra prilikom oslobađanja sidrišnih veza delovali pomalo zabrinjavajuće, veliki dirižabl nastavio je potom da se glatko uspinje, pravo u nebo, kao da je u nekom nevidljivom liftu. Ako sve bude teklo kako treba, Kraljica Elizabeta IV srešće se sa Predsednikom Maoom tek kroz nedelju dana.

Sve se nalazilo pod kontrolom; instrumenti na kojima je praćen probni let pokazivali su da je sve u granicama normale. Zapovednik Falkon odlučio je da pođe gore i posmatra spajanje. Prepustio je upravljanje svom drugom oficiru i krenuo providnim cevastim prolazom koji je vodio kroz srce broda. Tu ga je, kao i uvek ranije, očarao prizor najvećeg zatvorenog prostora što ga je čovek ikada saznao.

Deset loptastih gasnih ćelija, od kojih je svaka imala u prečniku više od sto stopa, stajale su poređane jedna iza druge, slično nizu džinovskih mehurova od sapunice. Čvrsta plastika bila je tako prozirna da je on mogao da pronikne pogledom kroz celu dužinu reda i da razabere pojedinosti mehanizma lifta, udaljenog od njega više od jedne trećine milje. Svuda unaokolo, poput trodimenzionog lavirinta, pružao se konstrukcioni kostur broda - veliki longitudinalni

nosači koji su išli od čela ka repu, kao i petnaest obruča koji su predstavljali kružna rebra ovog nebeskog kolosa i čije su različite veličine određivale njegov graciozan, aerodinamičan profil.

Pri ovoj maloj brzini nije bilo mnogo zvuka - tek blagi šum vetra što je strujao preko omotača i povremena škripa metala izazvana promenama naprezanja. Svetlost bez senki, koju je stvarao niz svetiljki visoko iznad glave, davala je celom prizoru neobično podmorsko svojstvo, koje je Falkonu izgledalo još izrazitije zbog prisustva gasnih vreća. Jednom je naišao na jato velikih, ali bezopasnih meduza, koje su pulsirale svojim nesvrhovitim putem povrh jednog plitkog tropskog spruda - i plastični mehurovi koji su omogućavali Kraljici Elizabeti da se vine u nebo često su ga podsećali na njih, naročito onda kada bi zbog promenjenog pritiska stali da se mreškaju i da odašilju drugačija ustrojstva odražene svetlosti.

Išao je osom broda sve dok nije stigao do prednjeg lifta, koji se nalazio između prve i druge ćelije. Popevši se njime do osmatračke palube, zapazio je da je tu neprijatno toplo i odmah izdiktirao kratak podsetnik o tome u svoj džepni kasetofon. Plovnost Kraljice bila je gotovo jednom četvrtinom omogućena zahvaljujući neograničenim količinama toplote koja je nastajala kao nusproizvod fuzione elektrane. Na ovom neopterećenom letu samo se, zapravo, u šest od deset ćelija nalazio helijum; preostale četiri bile su pune vazduha. No, brod je i dalje nosio dve stotine tona vode kao balast. Pa ipak, držati ćelije pod visokom temperaturom stvaralo je probleme u hlađenju pristupnih puteva; bilo je očigledno da je ovde valjalo obaviti još malo posla.

Osvežavajuća struja svežijeg vazduha zapahnula mu je lice kada je izišao na osmatračku palubu i obreo se na zaslepljujućoj sunčevoj svetlosti koja se slivala kroz krov od pleksiglasa. Šest radnika i isto toliko superšimpanza koji su im pomagali bili su zaokupljeni postavljanjem tek delimično završenog podijuma za igru, dok su ostali radili na električnim instalacijama i pričvršćivanju nameštaja. Bio je to prizor kontrolisanog haosa i Falkon je teško mogao poverovati da će sve biti spremno za prvo putovanje kroz samo četiri nedelje. No, to nije bio njegov problem, Bogu budi hvala. On je bio samo kapetan, a ne i upravnik krstarenja.

Radnici mu mahnuše, a 'šimpovi' mu uputiše zubate osmehe dok je prolazio kroz taj metež, idući ka već potpuno završenom nebeskom salonu. Bilo je to njegovo omiljeno mesto na celom brodu i on je znao da kada brod jednom započne redovnu plovidbu, više ga nikada neće imati samo za sebe. Dopustiće stoga sebi samo pet minuta privatnog uživanja.

Pozvao je most, proverio da li je sve i dalje u redu, a zatim se zavalio u jednu od udobnih okretnih stolica. Ispod njega pružao se neprekidan srebrni potez broskog omotača, tvoreći krivu koja je delovala očaravajuće. Nalazio se na najvišoj tački, tako da je pred očima imao svekoliku ogromnost najvećeg vozila koje je ikada napravljeno. A kada bi se umorio od tog prizora - sve do obzorja pružala se fantastična divljina koju je izvajala reka Kolorado tokom pola milijarde godina.

Ako se izuzme platforma sa kamerama (sada se spustila dole i snimanja su vršena postrance), nebo je pripadalo samo njemu. Bilo je plavo i vedro, čisto sve do obzorja. U vreme njegovog dede, Falkon je znao, bilo bi prošarano tragovima pare i mrljama dima. Ali toga više nije bilo: vazdušni otpad je nestao sa tehnologijom koja ga je stvorila, a dugolinijski prevoz ovog doba odvijao se izvan stratosfere, tako da se sa Zemlje nije mogao ni čuti ni videti. Donji delovi atmosfere ponovo su pripadali pticama i oblacima - a sada i Kraljici Elizabeti IV.

Bilo je istina, baš kao što su stari pioniri govorili na početku dvadesetog stoleća: ovako je jedino valjalo putovati - u tišini i raskoši, udišući okolni vazduh, a ne biti odsečan od njega, dovoljno blizu površine da se posmatra neprekidno promenljiva lepota kopna i mora. Podzvučni mlaznjaci iz osamdesetih godina, sa stotinama putnika koji su sedeli stešnjeni po deset u redu, nikako nisu mogli da pruže ovakvu udobnost i prostranost.

Razume se, Kraljica nikada neće nuditi jevtin prevoz, pa čak ako i bude sagrađeno još ovakvih brodova, kao što se predviđalo, samo će se malom postotku od četvrt milijarde žitelja sveta pružiti prilika da uživaju u ovom bešumnom jedrenju nebom. Ali jedno bezbedno i napredno globalno društvo moglo je sebi da dopusti slične ludosti, pa su mu one čak bile i potrebne zbog novotnosti i zabave. Postojalo je bar milion ljudi na Zemlji čiji je ukupan godišnji prihod premašivao

hiljadu novih dolara, tako da Kraljici neće nedostajati putnici.

Falkonov džepni komunikator ogласi se bipom. Zvao ga je kopilot sa mosta.

"Može li da otpočne spajanje, kapetane? Pribavili smo već sve podatke koji su nam bili potrebni sa ovog leta, a ovi sa televizije postaju nestrpljivi."

Falkon baci pogled prema platformi sa kamerama, koja se sada kretala njihovom brzinom na razdaljini od jedne desetine milje.

"U redu", uzvрати on. "Nastavite prema dogovoru. Ja ću posmatrati odavde."

Vratio se kroz uskomešani haos posmatračke palube kako bi mogao da ima bolji pogled sa bočne strane. Dok je koračao, osetio je pod stopalima promenu vibriranja; u času kada je stigao do stražnjeg dela salona, brod je nepomično počivao. Upotrebivši glavni ključ, izišao je na malu spoljnu platformu koja je stajala na rubu palube; tu je moglo stati pet-šest ljudi, a samo ih je niska ograda razdvajala od ogromnog prostranstva omotača - kao i od tla, hiljadama stopa ispod. Bilo je to uzbudljivo mesto, a i savršeno bezbedno čak i onda kada se brod kretao, budući da se nalazilo u zavetrini iza ogromnog leđnog plika osmatračke palube. Pa ipak, nije bilo predviđeno da putnici tu imaju pristup; pogled odatle ipak je previše izazivao vrtoglavicu.

Poklopci prednjeg spremišta za teret već su se otvorili poput kakvih džinovskih vrata u krovu, i platforma sa kamerama lebdela je odozgo, spremajući se da se spusti. Tim putem biće dopremeni, tokom potonjih godina, hiljade putnika i tone zaliha. Samo će se u retkim prilikama Kraljica spuštati do nivoa mora i usidriti u svojoj plovećoj bazi.

Falkon oseti na obrazima iznenadni nalet bočnog vetra i čvršće se uhvati za ogradu. Turbulencije su bile naročito nepogodne iznad Velikog kanjona, iako ih on nije očekivao u većem obimu na ovoj visini. Bez ikakve stvarne zabrinutosti, on usredsredi pažnju na platformu koja se spuštala; od broda ju je razdvajalo još oko sto pedeset stopa. Znao je da je valjano obučen operator, koji je daljinski upravljao letelicom, već desetak puta izveo ovaj jednostavan manevar; bilo je nezamislivo da bi sada mogao da ima poteškoća.

Pa ipak, izgledalo je da reaguje nekako sporo. Poslednji nalet

vetra pomerio je platformu gotovo do ivice otvora. Pilot je zacelo to mogao da ispravi pre ovoga. Da li možda ima probleme sa kontrolama? Bilo je veoma neverovatno; uređaji za daljinsko upravljanje odlikovali su se višestrukom redundantnošću, automatskim preuzimanjem funkcija u slučaju zakazivanja i većim brojem rezervnih sistema. Nesrećni slučajevi bili su gotovo nezamislivi.

Ali evo ponovo cele stvari, ovoga puta nalevo. Da li je moguće da je pilot pijan? Ma koliko to izgledalo neverovatno, Falkon je na trenutak ozbiljno uzeo u obzir ovu mogućnost. Zatim ponovo uključi mikrofon.

Opet, bez upozorenja, nalet vetra ošinu ga po licu. Ali on ga gotovo nije osetio, budući da je netremice i u užasu posmatrao platformu sa kamerama. Udaljeni operator borio se sa kontrolama, nastojeći da uravnoteži letelicu na mlaznicima - ali samo je pogoršavao stvari. Oscilacije su se povećale - dvadeset stepeni, četrdeset, šezdeset, devedeset.

"Prebaci na automatsko, budalo!" povika Falkon beskorisno u mikrofon. "Ručne kontrole ti ne rade!"

Platforma se okrenu natraške. Mlaznici je više nisu podizali uvis, već su stali da je brzo potiskuju nadole. Najednom su postali saveznici gravitacije protiv koje su se borili sve do ovog trenutka.

Falkon uopšte nije čuo udar, iako ga je osetio; već se nalazio u osmatračkoj palubi, hitajući ka liftu kojim će se spustiti do mosta. Radnici su mu zabrinuto dovikivali, pitajući ga šta se dogodilo. Proteći će mnogo meseci pre no što on bude doznao odgovor na ovo pitanje.

Baš kada se spremao da stupi u lift, promenio je odluku. Šta ako nestane struje? Bolje ići nasigurno, čak i ako to potraje duže, a vreme je sada od ključne važnosti. Pojurio je zavojitim stepeništem koje je vodilo oko prolaza za lift.

Na pola puta nadole zastao je na trenutak da bi procenio obim oštećenja. Vražja platforma prošla je pravo kroz brod, razorivši usput dve gasne ćelije. One su i dalje lagano splašnjavale u velikim, padajućim velima plastike. Nije ga brinuo gubitak potiska - to se lako moglo nadoknaditi balastom, pod uslovom da osam preostalih ćelija oстане neoštećeno. Znatno je ozbiljnija bila mogućnost

konstrukcionog oštećenja. Već je mogao da čuje oko sebe kako veliki kostur od metala protestuje i buni se pod nenormalno velikim opterećenjem. Nije bilo dovoljno imati potreban potisak; ako on ne bi bio ravnomerno raspoređen, brodu bi pukla kičma.

Upravo je počeo ponovo da silazi, kada jedan superšimp, vrišteći od straha, stade da se spušta niz prolaz za lift, krećući se neverovatnom brzinom, samo uz pomoć ruku, sa spoljnje strane metalnih nosača. Obuzeta užasom, uboga životinja strgla je sa sebe uniformu kompanije, možda u nesvesnom pokušaju da ponovo stekne slobodu svojih predaka.

I dalje se spuštajući što je brže mogao, Falkon je pomalo uznemireno posmatrao njegovo približavanje. Uzrujan šimp predstavljao je snažnu i potencijalno opasnu životinju, naročito onda ako strah u njoj nadjača uslovljenost. Kada ga je sustigao, stao je da izbacuje bujice reči, ali one su sve bile izmešane, tako da je Falkon uspeo da razabere samo jednom molećivo i često ponavljano 'šefe'. Čak i u ovom trenutku, shvatio je on, majmun je očekivao od ljudi da ga vode. Osetio je sažaljenje prema stvorenju, umešanom u nesreću koju je čovek izazvao i koja je stajala izvan njegove mogućnosti poimanja, a ponajviše - za koju nije bilo nimalo odgovorno.

Zaustavio se naspram Falkona, sa druge strane metalnih nosača; ništa ga nije sprečavalo da prođe kroz taj otvoreni okvir ako je to želeo. Lice mu je sada bilo samo nekoliko inči udaljeno od njegovog i Falkon se zagleda u majmunove užasnite oči. Nikada ranije nije se našao tako blizu jednom šimpu, niti je bio u prilici da mu ovako detaljno osmotri crte lica. Osetio je onu neobičnu mešavinu srodnosti i nelagodnosti koju svi ljudi iskuse kada se ovako zagledaju u ogledalo vremena.

Njegovo prisustvo kao da je malo umirilo životinju. Falkon pokaza uz prolaz za lift, natrag ka posmatračkoj palubi, i reče veoma jasno i bespogovorno: "Šef - šef - idi." Na njegovo olakšanje, šimp je razumeo; uputio mu je grimasu, koja je mogla da predstavlja osmeh, i smesta stao da se žurno vraća putem kojim je došao. Falkon mu je dao najbolji savet koji je mogao. Ako i dalje postoji neko bezbedno mesto na Kraljici, onda se ono nalazilo u tom pravcu. No, njegova dužnost bila je u suprotnom smeru.

Gotovo je okončao spuštanje kada se, uz zvuk cepanja metala,

letelica nagnu prednjim delom nadole, a svetiljke se isključiše. No, on je i dalje mogao dobro da vidi, budući da je kroz otvor dopirao snop svetlosti, baš kao i kroz veliku poderotinu u omotaču. Pre mnogo godina stajao je u brodu jedne velike katedrale i posmatrao kako se svetlost sliva kroz vitraže, obrazujući jezerca raznobojnog sjaja na drevnom kamenom podu. Zaslepljujući snop sunčeve svetlosti što je dopirao kroz razoreno tkivo broda visoko gore podsetio ga je na taj trenutak. Sada se nalazio u katedrali sazdanoj od metala koja je padala sa neba.

Kada je stigao do mosta, došao je prvi put u priliku da pogleda napolje; sa užasom je primetio koliko se letelica nalazi blizu tla. Samo tri hiljade stopa ispod stajali su divni i pogubni šiljci stena i crvene reke mulja koje su i dalje dubile svoj put u prošlost. Nigde na vidiku nije bilo nikakvog ravnog područja gde bi jedan brod veliki poput Kraljice mogao da se zaustavi u ravnoteži.

Pogled na komandnu tablu stavio mu je odmah do znanja da su sasvim ostali bez balasta. No, stopa poniranja smanjena je na nekoliko jardi u sekundi; još nisu propali svi izgledi.

Bez reči, Falkon se smesti na pilotsko sedište i preuze ono malo kontrola što je još preostalo. Tabla sa instrumentima pokazala mu je sve što je želeo da dozna; razgovor bi ovde bio suvišan. Mogao je pozadi da čuje oficira za vezu kako podnosi izveštaj preko radija. U ovom trenutku već se traži prvenstvo na svim kanalima vesti na Zemlji i on je mogao da zamisli krajnju osujećenost kontrolora programa. Zbivao se jedan od najspektakularnijih brodoloma u istoriji - a nije bilo nijedne kamere koja bi to zabeležila. Poslednji trenuci Kraljice neće ispuniti milione posmatrača strahopoštovanjem i užasom, kao što je bilo u slučaju Hindenburga pre stoleće i po.

Sada ih je od tla delilo još samo hiljadu sedam stotina stopa i ono se i dalje lagano približavalo. Iako je na raspolaganju imao puni pogon, nije se usudio da ga upotrebi, kako ne bi izazvao potpuni krah oslabiljene konstrukcije; ali shvatio je da sada nema više izbora. Vetar ih je nosio ka jednom račvalištu u kanjonu, gde je reku raspolučivao jedan stenoviti klin poput pramca kakvog džinovskog, fosilizovanog, kamenog broda. Ako Kraljica nastavi svojim trenutnim kursom, zajahaće tu trougaonu visoravan i zaustaviše se sa najmanje jednom trećinom dužine iznad ponora; istog časa pući će

kao truo prut.

Sa velike udaljenosti, nadjačavajući zvuk metala koji se napreže i gasa koji otiče, dopro je poznati pisak mlaznika u času kada je Falkon stavio u pogon bočne potisnike. Brod se zateturio i počeo da se zanosi nalevo. Škripa metala koji se kida sada je postala gotovo neprekidna, a brzina poniranja počela je zlokobno da se povećava. Jedan pogled na kontrolnu tablu za oštećenja kazao mu je da su upravo ostali bez ćelije broj pet.

Tle je sada bilo udaljeno svega nekoliko jardi. Čak ni u tom trenutku još nije mogao da kaže da li će mu manevar uspeti ili će zakazati. Postavio je u okomit položaj vektore potisnika i uključio ih na najjače kako bi smanjio silinu udara o zemlju.

Tresak kao da je trajao večno. Nije bio silovit - već samo dug i neodoljiv. Izgledalo je kao da se svekolika Vaseljena survava oko njih.

Zvuk metala koji se lomi stao je da im se približava, kao da je neka velika zver krčila sebi put kroz umirući brod tako što mu je ždrala unutrašnjost.

A onda, pod i tavanica zaklopiše se oko njega poput kakvih mengela.

2. "Zato što postoji"

"Zašto želiš da ideš na Jupiter?"

"Kao što je Springer kazao kada je poletao na Pluton - zato što postoji."

"Hvala lepo. Pošto smo sada to čuli - hajde da doznamo i pravi razlog."

Hauard Falkon se osmehnu, premda su samo oni koji su ga dobro poznavali mogli tako da protumače tu blagu, voštanu grimasu. Webster je bio jedan od njih; više od dvadeset godina oni su saradivali u raznim projektima. Upoznali su trijumfe i krahove u tim zajedničkim poduhvatima - računajući tu i najveću od svih nesreća.

"Pa, Springerovo obrazloženje još je na snazi. Spustili smo se na sve zemaljske planete, ali ni na jedan gasni džin. Oni su jedini pravi izazov koji je još preostao u Sunčevom sistemu."

"Ali i prilično skup. Jesi li izračunao koliko bi to koštalo?"

"Što sam bolje umeo; evo procene. Nemoj, međutim, izgubiti iz

vida da ovde nije posredi jednokratna misija, već prevozni sistem. Kada jednom bude prošao proveru, moći će da se koristi mnogo puta. A time ćemo otvoriti vrata ne samo za Jupiter nego i za sve džinove."

Vebster pređe pogledom preko brojki i zviznu.

Zašto ne početi nekom lakšom planetom - Uranom, na primer? Gravitacija mu je upola manja, a druga kosmička brzina još više. I meteorološke prilike su blaže - ako se tako može nazvati."

Vebster je očigledno uradio domaći zadatak. Ali to je i bio razlog što se nalazio na čelu dugoročnog planiranja.

"Uštede bi bile sasvim male - uzmu li se u obzir udaljenost i poteškoće vezane za snabdevanje. Kod Jupitera možemo da koristimo pogodnosti Ganimeda. Sa one strane Saturna ne preostaje nam ništa drugo do da osnujemo novu bazu za opskrbu."

Logično, pomisli Vebster, ali bio je uveren da ovo nije predstavljalo najvažniji razlog. Jupiter je bio gospodar Sunčevog sistema; Falkona naprosto ne bi zanimao nikakav manji izazov.

"Osim toga", nastavi Falkon, "Jupiter je primer velikog naučnog skandala. Ima već više od sto godina od kako su otkrivene njegove radio-bure, a mi i dalje ne znamo šta ih izaziva - a i Velika crvena mrlja i dalje je nerešena zagonetka. Upravo na osnovu toga mogu da računam na dodatna sredstva od Astronautskog biroa. Imaš li pojma koliko su oni sonde uputili u tu atmosferu?"

"Nekoliko stotina, pretpostavljam."

"Tri stotine dvadeset šest tokom poslednjih pedeset godina - a približno četvrtina tih poduhvata predstavljala je potpuni krah. Razume se, uspeli su da doznaju veoma mnogo, ali jedva da su i zagreballi planetu. Imaš li ti uopšte predstavu kolika je ona?"

"Preko deset puta veća od Zemlje."

Falkon pokaza prema velikom globusu u uglu Vebsterove kancelarije.

"Pogledaj Indiju - vidiš kako mala izgleda. Ako bi skinuo površinu Zemlje i rasprostro je po Jupiteru, ona bi bila približno velika kao i Indija ovde."

Usledila je duga tišina dok je Vebster razmišljao o ovom odnosu: Jupiter je prema Zemlji kao Zemlja prema Indiji. Falkon je - hotimice, razume se - odabrao najbolji mogući primer.

Je li od tada proteklo već deset godina? Da, mora da je tako. Pad se zbio pre punih sedam godina (taj datum bio mu je urezan u srcu), a početni testovi obavljani su tri godine pre onog prvog i poslednje leta Kraljice Elizabete.

Pre deset godina, dakle, zapovednik (ne, poručnik) Falkon pozvao ga je na probnu vožnju - trodnevno krstarenje povrh severnih ravnica Indije, sa Himalajima u vidokrugu. "Savršeno bezbedno", obećao je. "To će te malo izvući iz kancelarije - i uputiće te u to šta je, zapravo, posredi ovde."

Vebster nije zažalio. Uz prvo putovanje na Mesec, ovo je bilo najnezaboravnije iskustvo u njegovom životu. Pa ipak, kako ga je Falkon uveravao, putovanje je bilo sasvim bezbedno i gotovo lišeno uzbuđenja.

Otisnuli su se iz Srinagara neposredno pred svitanje, dok je veliki, srebrni mehur balona već hvatao prve zrake Sunca. Uspon se odvijao u potpunoj tišini; nisu postojali tutnjavi propanski plamenici koji su podizali balone sa toplim vazduhom u ranijim dobima. Svekolika toplota koja im je bila potrebna poticala je iz malog impulsno-fuzionog reaktora, koji je težio svega oko dve stotine dvadeset funti, počivajući na otvorenim ustima omotača. Dok su se uspinjali, laser im se uključivao stopom od deset puta u sekundi, paleći mrvice deuterijumskog goriva. Kada jednom budu stigli na željenu visinu, on će se uključivati samo nekoliko puta u minutu, nadoknađujući toplotu koja bude oticala kroz veliku gasnu vreću što se uzdizala iznad.

I tako, čak i kada su se nalazili na gotovo milju iznad tla, mogli su da razaberu lajanje pasa, uzvike ljudi, zvonjavu zvona. Oko njih se lagano širio ogroman predeo, obasjan suncem koje se rađalo. Dva časa kasnije ustalili su se na visini od tri milje, gde su često morali da udišu kiseonik iz boce. Sada su bili u prilici da se opuste i da uživaju u vidiku; instrumenti u korpi balona obavljali su sav neophodan posao - prikupljajući informacije neophodne projektantima ovog još neimenovanog nebeskog plovila.

Dan je bio savršen. Jugozapadni monsun stići će tek kroz mesec dana, a na nebu nije bilo ni oblačka. Vreme kao da se zaustavilo; jedino im se nisu dopadali radio-izveštaji koje su morali da podnose svaki sat i koji su im remetili sanjarenje. A svuda unaokolo, do

obzorja i dalje, pružao se onaj beskrajni, drevni predeo, ispunjen istorijom - šara satkana od sela, polja, hramova, jezera, kanala za navodnjavanje.

Vebsteru je bio potreban priličan napor volje da bi raščinio tu hipnotičku čaroliju što ju je stvaralo sećanje staro deset godina. Ono ga je pridobilo za letove lakše od vazduha - i predočilo mu je ogromne razmere Indije čak i na jednom svetu koji se mogao obići za devedeset minuta. Međutim, ponovi on u sebi, Jupiter je prema Zemlji kao Zemlja prema Indiji.

"Ako ti uvažim pobude", reče on, "i uz pretpostavku da se obezbede sredstva, postoji ipak još jedno pitanje na koje moraš odgovoriti. Zašto bi ti bio bolji od - koliko ono beše? - tri stotine dvadeset šest robotskih sondi koje su tamo već upućene?"

"Ja sam kvalifikovaniji za ovaj posao - kao posmatrač i kao pilot. Naročito kao pilot. Ne zaboravi - ja imam više iskustva sa letovima lakšim od vazduha od bilo kog drugog na svetu."

"Mogao bi da budeš od koristi i kao kontrolor, sedeći bezbedno na Ganimedu."

"Ali u tome i jeste stvar! To je već pokušano. Zar se ne sećaš šta je došlo glave Kraljicu?"

Vebster je to savršeno dobro znao; ali ipak je samo uzvratio: "Nastavi."

"Vremenski razmak - vremenski razmak! Onaj idiot od kontrolora platforme mislio je da koristi lokalnu radio-vezu. Ali slučajno je bio prebačen na vezu preko satelita - oh, to možda nije bila njegova krivica, ali je ipak trebalo da uoči. Vreme potrebno da signali prevale put do satelita i natrag iznosi pola sekunde. No, čak ni tako ne bi bilo poteškoća da nije duvao vetar. Ali javila se turbulencija iznad Velikog kanjona. Kada se platforma nagnula, a on to ispravio - ona se već nagnula na drugu stranu. Jesi li ikada pokušao da voziš auto džombavim drumom uz pola sekunde zakašnjenja u izvršavanju komandi koje izdaješ posredstvom volana i pedala?"

"Nisam, niti nameravam da pokušam. Ali mogu da zamislim kako izgleda."

"Dobro, a sad zamisli Ganimed koji je udaljen od Jupitera milion kilometara. To pretpostavlja vremenski razmak od šest sekundi u dva smera. Ne, potreban ti je kontrolor na licu mesta - da bi se

neposredno uhvatio u koštac sa svim nepredviđenostima. Dopusti da ti pokažem nešto. Nemaš ništa protiv da se poslužim ovim?"

"Samo izvoli."

Falkon uze jednu razglednicu koja je stajala na Vebsterovom radnom stolu; razglednice su bile gotovo zaboravljene na Zemlji, ali ova je prikazivala marsovski predeo u tri dimenzije, a i bila je ukrašena egzotičnim i skupim markama. Uhvatio ju je tako da je okomito visila.

"Posredi je stari trik, ali pomoći će mi da ti pokažem šta imam na umu. Stavi sa po jedne strane palac i kažiprst, ali nemoj je dodirnuti. Tako."

Vebster je učinio kao što mu je naloženo; bezmalo je držao razglednicu među prstima.

"A sada je uhvati."

Falkon je sačekao nekoliko sekundi, a onda, bez upozorenja, ispustio razglednicu. Vebsterov palac i kažiprst spojiše se u prazno.

"Uradiću to ponovo, samo da ti pokažem da nema prevare. Vidiš?"

Razglednica je ponovo skliznula kroz Vebsterove prste.

"Sad ti pokušaj da je pustiš, a ja ću da hvatam."

Ovoga puta Vebster je držao razglednicu, a onda ju je ispustio bez upozorenja. Gotovo da se nije pomerila pre no što ju je Falkon uhvatio. Vebsteru se gotovo učinilo da čuje jedno klik - toliko je brza bila Falkonova reakcija.

"Kad su me opet sastavili", primeti Falkon bezizražajnim glasom, "hirurzi su obavili neka poboljšanja. Ovo je jedno od njih - a ima i drugih. Želim da ih što bolje iskoristim. Jupiter je pravo mesto za to."

Vebster je nekoliko dugih sekundi netremice posmatrao palu razglednicu, upijajući neverovatne boje obronka Trivium Harontisa. A onda tiho reče: "Shvatam. Koliko smatraš da će trajati?"

"Uz tvoju pomoć, pomoć Biroa, kao i svih naučnih zadužbina moglo bi da se izvede - oh, za tri godine. Potom još godinu dana za probe - moramo da uputimo najmanje dva probna modela. Sve u svemu, ako budemo imali sreće - pet godina."

"Toliko sam otprilike i ja mislio. Nadam se da ćeš imati sreće; zaslužio si je. Ali postoji nešto na šta nikako ne pristajem."

"Šta je to."

"Kada naredni put budeš krenuo u vožnju balonom, nipošto nemoj očekivati da ti ja budem putnik."

3. Svet bogova

Spuštanje sa Jupitera V na sam Jupiter traje samo tri i po časa. Samo bi retko ko mogao da spava na jednom tako uzbudljivom putovanju. Spavanje je predstavljalo slabost koju je Hauard Falkon mrzeo, a ono malo što mu je još bilo potrebno donosilo je snove koje vreme još nije bilo kadro da odagna. Ali kako se nije mogao očekivati odmor tokom tri naredna dana, morao je da iskoristi vreme koje će proteći u dugom spuštanju ka okeanu oblaka, udaljenom oko šezdeset hiljada milja.

Čim je Kon-Tiki ušao na prelaznu orbitu i pošto su se sve kompjuterske provere pokazale zadovoljavajuće, on se pripremio za svoj možda poslednji počinak. Izgledalo je prikladno što je gotovo istog trenutka Jupiter zaklonio sjajno i majušno Sunce kada je on uronio u čudovišnu senku planete. Nekoliko minuta brod je bio optočen neobičnim zlatnim sumrakom; a onda se četvrtina neba pretvorila u potpuno crnu rupu u kosmosu, dok je ostali deo blistao zvezdama. Bez obzira na to gde se posmatrač nalazio u Sunčevom sistemu, one se nikada nisu menjale; ista ta sazvežđa sada su sjajila i na Zemlji, udaljenoj milionima milja. Jedina novost ovde bili su mali, bleđi srpovi Kalista i Ganimeda; na nebu gore nesumnjivo se nalazilo još desetak drugih meseca, ali oni su bili premali i odveć udaljeni da bi se mogli razabrati golim okom.

"Isključujem se na dva sata", izvesti on matični brod koji je počivao na udaljenosti od gotovo hiljadu milja iznad pustošnog stenja Jupitera V, u radijacionoj senci majušnog satelita. Ako već nije služio nikakvoj drugoj korisnoj svrsi, Jupiter V bio je kosmički buldožer koji je neprekidno sakupljao naelektrisane čestice zbog kojih je bilo nezdravo baviti se u blizini Jupitera. Iza njega se nalazilo područje gotovo lišeno zračenja, tako da se neki brod tu mogao savršeno bezbedno parkirati, dok je svuda unaokolo vrebala nevidljiva smrt.

Falkon uključi induktor spavanja i svest mu brzo iščili kada mu se električni impulsi blago razliše mozgom. Dok se Kon-Tiki spuštao ka Jupiteru, povećavajući brzinu iz sekunde u sekundu u tom

ogromnom gravitacionom polju, on je spavao bez snova. Oni bi ga uvek pohodili kada bi se probudio; a sa Zemlje je poneo sa sobom svoje noćne more.

Nikada, međutim, nije sanjao sam pad, iako se često ponovo nalazio licem u lice sa onim užasnutim superšimpom dok se spuštao zavojitim stepeništem između gasnih vreća koje su splašnjavale. Nijedan šimp nije preživeo; oni koji nisu nastradali na licu mesta bili su tako teško ranjeni da je nad njima obavljena bezbolna eutanazija. Ponekad se zapitao zašto je sanjao samo to ukleto stvorenje - koje uopšte nije sreo do poslednjeg trenutka njegovog života - a ne prijatelje i kolege koje je izgubio na umirućoj Kraljici.

Snovi kojih se najviše bojao uvek su počinjali njegovim prvim povratkom svesti. Nije bilo mnogo fizičkog bola; u stvari, nije bilo nikakvih osećaja. Nalazio se u tami i tišini, pa je čak izgledalo da uopšte ne diše. A najneobičnije je bilo to što nije mogao da odredi gde mu se nalaze udovi. Nije mogao da pokrene ni šake ni stopala zato što nije znao gde su mu.

Najpre je zakazala tišina. Posle mnogo časova ili dana postao je svestan slabašnog dobovanja; konačno, posle dugog razmišljanja, došao je do zaključka da su to, zapravo, otkucaji njegovog srca. No, bila je to prva u nizu pogreški.

A onda su usledili slabašni trnci, iskrice svetlosti, utvare pritiska na udove koji još nisu reagovali. Čula su mu se vraćala jedno za drugim, a sa njima dolazio je i bol. Morao je sve da nauči iznova, da ponovo prođe kroz razdoblje novorođenčeta i bebe. Iako mu je sećanje ostalo neoštećeno, tako da je razumeo sve reči koje bi mu bile izgovorene, protekli su meseci pre no što je postao kadar da odgovara, i nekako drugačije, osim pomeranjem očnih kapaka. Pamtio je trenutke likovanja kada je izgovorio prvu reč, okrenuo stranu u knjizi - i, konačno, naučio da se kreće vlastitom snagom. To je uistinu bila pobeda i bile su mu potrebne skoro dve godine da se pripremi za nju. Stotinu puta je pozavideo onom mrtvom superšimpu, ali on nije imao drugog izbora. Lekari su doneli odluku - i sada, dvanaest godina kasnije, on se nalazio tamo gde se još nije obrelo nijedno ljudsko biće, krećući se brže od bilo kog čoveka u istoriji.

Kon-Tiki je upravo izranjao iz senke, a jovijanska zora premostila je nebo ispred titanskim lukom svetlosti, kada je uporno zujanje

alarma probudilo Falkona. Neumitne noćne more (pokušavao je da pozove bolničarku, ali nije imao snage čak ni da pritisne dugme) brzo mu iščileše iz svesti. Pred njim se nalazila najveća - a možda i poslednja - pustolovina njegovog života.

Pozvao je kontrolu misije, koja je sada bila udaljena gotovo šezdeset hiljada milja, brzo nestajući iza Jupiterove krive, da bi je izvestio da je sve u redu. Brzina mu je upravo premašila trideset jednu milju u sekundi (ovo je bilo kao iz udžbenika) i kroz pola sata Kon-Tiki će naići na spoljnje rubove atmosfere, započevši najteži ulazak u vazdušni okean u celom Sunčevom sistemu. Iako je mnoštvo sondi preživelo ovo plameno iskušenje, one su bile čvrste, sabijene mase instrumenata, kadre da izdrže pritiske od više stotina gravitacija. Najveći pritisak kome će biti izložen Kon-Tiki iznosiće trideset gravitacija, dok će u proseku trpeti nešto više od deset, pre no što se ustali u gornjim područjima jovijanske atmosfere. Veoma pažljivo i temeljito Falkon počeo da prikopčava složen sistem kaiševa koji će ga prikovati za zidove kabine. Kada je završio, predstavljao je, u doslovnom smislu, deo konstrukcije broda.

Časovnik je odbrojavao unazad; još sto sekundi do ulaska. Bilo dobro ili loše, više mu nije bilo uzmaka. Kroz minut i po okrznuće jovijansku atmosferu i džin će ga neopozivo uzeti pod svoje. Sa druge strane zidova kabine počeo da dopiru utvarni uzdasi, koji stadoše da rastu ka otegnutoj, zaglušujućoj tutnjavi. Buka se veoma razlikovala od one prilikom ulaska u Zemljinu ili Marsovu atmosferu; u ovom retkom omotaču od vodonika i helijuma svi zvuci bili su pomereni nekoliko oktava više. Na Jupiteru bi čak i grmljavina imala falset kao gornje tonove.

Uporedo sa porastom urlika povećavala se i težina; kroz samo nekoliko sekundi nije više mogao da se pomeri. Vidno polje stalo je da mu se sužava sve dok se u njemu nisu našli samo časovnik i merač ubrzanja; petnaest g i još četiri stotine osamdeset sekundi.

Nije izgubio svest; ali to nije ni očekivao. Kon-Tikijev trag kroz jovijansku atmosferu mora da je bio spektakularan - do sada dugačak već hiljadama milja. Pet stotina sekundi posle ulaska pritisak je počeo da pada: deset g, pet g, dva. A onda težine gotovo potpuno nestade. Našao se u uslovima slobodnog pada, a sva ona ogromna orbitalna brzina bila mu je potrta.

Došlo je do iznenadnog trzaja kada su usijani ostaci toplotnog štitnika bili odbačeni. Štitnik je obavio svoj posao i više neće biti potreban; Jupiter ga sad može imati. Oslobodio je samo dve spona kojima je bio vezan, prepustivši automatskom sekvenseru da otpočne naredni i najkritičniji niz zbivanja.

Nije video kako se prvi padobran otvara, ali je osetio slab trzaj i stopa poniranja istog trenutka se smanjila. Kon-Tiki je sasvim izgubio vodoravnu brzinu i sada je išao pravo nadole brzinom od gotovo hiljadu milja na čas. Sve je zavisilo od toga šta će se odigrati u narednih šezdeset sekundi.

Otvorio se i drugi padobran. Pogledao je kroz gornji prozor i sa ogromnim olakšanjem ugledao kako se oblaci od blistave folije vuku za brodom koji ponire. Poput kakvog velikog cveta koji širi svoje latice, hiljade kubnih jardi balona stalo je da se širi nebom, sakupljajući razređeni gas sve dok nije bio sasvim napunjen. Stopa spuštanja Kon-Tikija pala je na svega nekoliko milja na čas i tu se postojano zadržala. Sada je imao na raspolaganju obilje vremena; bili bi mu potrebni dani da se spusti sasvim do površine Jupitera.

Ali tamo bi na kraju svejedno stigao, čak i ako ništa ne bude preduzimao oko toga. Balon koji je stajao iznad njega dejstvovao je samo kao valjan padobran. On mu nije omogućavao podizanje; niti je to mogao da učini, budući da su gas koji se nalazio unutra i onaj spolja bili isti.

Uz osoben i prilično neprijatan pucanj stavio se u pogon fuzioni reaktor, izlivajući bujicu toplote u gornji omotač. Pet minuta kasnije spuštanje se potpuno obustavilo; protekao je još jedan minut, a onda je brod počeo da se uspinje. Prema radarskom visinomeru, konačno se ustalio na visini od oko dve stotine šezdeset sedam milja iznad površine - ili već šta je predstavljalo tle Jupitera.

Samo je jedna vrsta balona mogla da dejstvuje u vodoničnoj atmosferi, sazdanj od najlakšeg od svih gasova - balon ispunjen toplim vodonikom. Sve dok fuzer bude radio, Falkon će moći da zadrži visinu i da plovi povrhu sveta u koji je moglo stati stotinu Tihih okeana. Pošto je prevalio preko tri stotine miliona milja, Kon-Tiki je konačno počeo da opravdava svoje ime. Bilo je to vazdušno plovilo, nošeno strujama jovijanske atmosfere.

Iako se oko Falkona prostirao ceo jedan novi svet, proteklo je

više od jednog časa pre no što je on došao u priliku da ga malo osmotri. Najpre je morao da proveri sve sisteme kapsule i da ispita kako reaguje na kontrole. Trebalo je da ustanovi koliko je dodatne toplote potrebno da bi se dobila željena stopa uspinjanja, odnosno koliko gasa mora da ispusti da bi se spuštao. A iznad svega je stajalo pitanje stabilnosti. Morao je da podesi dužinu kablova koji su njegovu kapsulu povezivali sa ogromnim balonom u obliku kruške kako bi prigušio vibracije i kretao se što je moguće umerenije. Do sada ga je pratila sreća; na ovom nivou vetar je bio postojan, a na osnovu Doplerovog očitavanja ustanovio je da mu je brzina u odnosu na nevidljivu površinu dve stotine sedamnaest i po milja na čas. Za Jupiter je to bila skromna vrednost; zabeleženi su vetrovi čija je brzina dostizala punih hiljadu milja na čas. Ali sama brzina bila je, razume se, nevažna; pravu opasnost predstavljale su turbulencije. Ako naleti na neku od njih, samo su ga umešnost, iskustvo i hitro reagovanje mogli spasti - a ta odličja još se nisu mogla programirati u kompjuter.

Tek kada se uverio da se valjano srodio sa svojom neobičnom letelicom, Falkon je odlučio da konačno obrati pažnju na pozive kontrole misije. Potom je aktivirao platformu sa instrumentima i uređajima za uzimanje atmosferskih uzoraka. Kapsula je sada nalikovala na prilično neurednu božićnu jelku, ali je i dalje glatko plutala niz jovijanske vetrove, odašiljajući radio-vezom bujice informacija do naprava za snimanje na brodu udaljenom mnogo milja. I sada, konačno, mogao je da malo pogleda oko sebe.

Prvi utisak bio mu je neočekivan i pomalo ga je razočarao. Ako je suditi po razmerama stvari, sasvim je mogao da leti balonom iznad nekog običnog predela oblaka na Zemlji. Obzorje se nalazilo na normalnoj udaljenosti; uopšte mu se nije činilo da je na svetu čiji je prečnik jedanaest puta veći od prečnika njegovog matičnog sveta. Potom je bacio pogled na infracrveni radar, koji je sondirao slojeve atmosfere pod njim - i istog časa mu je postalo jasno u kojoj su ga meri oči obmanule.

Sloj oblika za koji je izgledalo da je udaljen oko tri milje počivao je, zapravo, preko trideset sedam milja pod njim. A i obzorje, za čiju je udaljenost pretpostavljao da ne premaša sto dvadeset pet milja, stajalo je, u stvari, na razdaljini od hiljadu osam stotina milja od

broda.

Kristalna bistrina vodonično-helijumske atmosfere i ogromna zakrivljenost planete potpuno su ga zavele. Ovde je bilo još teže procenjivati razdaljine nego na Mesecu: sve što je video moralo se množiti sa najmanje deset.

Stvar je bila jednostavna i on je trebalo da bude pripravljen za nju. Pa ipak, ona ga je duboko uznemiravala. Nije imao utisak da je Jupiter ogroman, već da se on smanjio - na desetinu normalne veličine. Možda će se, s vremenom, navići na neljudske razmere ovog sveta; pa ipak, dok je netremice gledao prema neverovatno dalekom obzorju, imao je utisak da mu kroz dušu duva vetar studeniji od atmosfere koja ga je okruživala. Uprkos svim argumentima na koje se pozivao, ovo možda ipak nikada neće biti mesto za čoveka. On je lako mogao biti prvi i poslednji koji će se spuštati kroz oblake Jupitera.

Nebo nad njim bilo je gotovo crno, s izuzetkom nekoliko amonijačnih cirusa na visini od možda dvanaest milja. Bilo je hladno ovde, na rubovima kosmosa, ali su se i temperatura i pritisak brzo povećavali sa dubinom. Na nivou na kome je Kon-Tiki trenutno plovio bilo je pedeset stepeni ispod nule, a pritisak je iznosio pet atmosfera. Šezdeset pet milja dublje dole bilo bi toplo kao na polutaru Zemlje, dok bi pritisak približno bio ravan onome na dnu nekog od plićih mora. Idealni uslovi za život.

Četvrtina kratkog jovijanskog dana već je protekla; Sunce se nalazilo na pola puta uz nebo, ali je svetlost na neprekidnom pokrovu oblaka ispod imala neobično umekšano svojstvo. Dodatnih tri stotine milja lišilo je Sunce sve njegove moći. Iako je nebo bilo vedro, Falkon je stalno imao utisak da je posredi veoma oblačan dan. Kada se bude spustila noć, tama će uistinu brzo pasti; iako je još bilo jutro, u vazduhu se osećao jesenji suton. Ali jesen je, razume se, bila nešto što nikada nije pohađalo Jupiter. Ovde nisu postojala godišnja doba.

Kon-Tiki je stigao do samog središta polutarne zone - najmanje šarolikog dela planete. More oblaka koje se pružalo do obzorja imalo je boju bledeg lososa; nisu postojale one žute, ružičaste, pa čak ni crvene pruge koje su šarale Jupiter na većim visinama. Velika crvena mrlja - najspektakularnije od svih odličja planete - ležala je

hiljadama milja na jug. Osećao je iskušenje da se spusti tamo, ali južni tropski poremećaj bio je neuobičajeno aktivan, sa strujama čije su brzine dosezale preko devet stotina milja na čas. Čovek bi samo srljao u nevolju kada bi se uputio u to vrtložje nepoznatih sila. Velika crvena mrlja i njene tajne moraće da sačekaju buduće pohode.

Krećući se preko neba dvostruko brže nego na Zemlji, Sunce se sada približavalo zenitu, tako da ga je zaklonio veliki srebrni baldahin balona. Kon-Tiki je i dalje plovio brzo i glatko na zapad postojanom brzinom od dve stotine sedamnaest i po milja na čas, ali to se moglo ustanoviti samo posredstvom radara. Da li je ovde uvek ovako spokojno? - upita se Falkon. Naučnici koji su učeno govorili o područjima zatišja oko polutara, predvidevši da će to biti najmirnije mesto, izgleda da su ipak znali o čemu pričaju. Bio je veoma skeptičan prema svim tim predviđanjima, složivši se sa jednim neuobičajeno skromnim istraživačem koji mu je otvoreno priznao: "Nema stručnjaka za Jupiter." Pa, postojaće bar jedan do kraja ovog dana.

Ako do tada bude uspeo da preživi.

4. Glasovi dubine

Tog prvog dana Otac Bogova bio mu je blagonaklon. Ovde, na Jupiteru, bilo je podjednako mirno i spokojno kao i onda, pre mnogo godina, kada je plovio sa Vebsterom preko ravnica severne Indije. Falkon je imao vremena da ovlada svojim novim veštinama, tako da je na kraju Kon-Tiki gotovo postao produžetak njegovog vlastitog tela. Takva sreća nadmašivala je sve čemu se usuđivao da se nada i počeo je da se pita kakvu će cenu morati da plati za to.

Pet časova dana skoro je minulo; oblaci pod njim bili su puni senki, što im je podarivalo masivnu čvrstinu koju nisu posedovali dok je Sunce stajalo više. Boje su brzo čilele sa neba, osim na samom zapadu, gde se duž obzorja pružala jedna pruga sve dublje rumeni. Iznad te pruge stajao je tanušan srp jednog bližeg meseca, bled i prigušen, spram potpuno crnog zaleđa.

Brzinom koju je oko moglo pratiti Sunce je zaronilo pravo iza ruba Jupitera, udaljenog preko hiljadu osam stotina milja. Istog časa pojavile su se legije zvezda, a među njima i predivna večernjača Zemlja, na samoj granici sumraka, podsetivši ga na to koliko se

daleko nalazi od doma. Uskoro je krenula za Suncem na zapad. Čovekova prva noć na Jupiteru upravo je počela.

Sa dolaskom tame Kon-Tiki je stao da tone. Balon više nije grejala slabašna Sunčeva svetlost i njegova plovnost se malo smanjila. Falkon ništa nije preduzeo da podigne balon; očekivao je to i planirao je spuštanje.

Nevidljivi pokrov oblaka i dalje se nalazio preko trideset milja ispod i on će stići do njega oko ponoći. Jasno se mogao videti na infracrvenom radaru, koji ga je takođe izvestio da se dole nalazi širok dijapazon složenih ugljeničnih jedinjenja, kao i uobičajeni vodonik, helijum i amonijak. Hemičari su davali sve za uzorke te paperjaste, ružičasti tvari; iako su neke atmosferske sonde već prikupile sitne količine, to im je samo povećalo apetite. Polovina osnovnih molekula života nalazila se tamo, lebdeći visoko iznad površine Jupitera. A tamo gde ima hrane, može li život da bude daleko? To je bilo pitanje na koje niko, posle više od sto godina, još nije bio kadar da odgovori.

Infracrveno osmatranje bilo je zaprečeno oblacima, ali mikrotalasni radar lako se probijao, pokazujući sloj za slojem, sve do skrivene površine gotovo dve stotine pedeset milja ispod. Ona mu je bila zaprečena ogromnim pritiscima i temperaturama; čak ni robotske sonde nikada nisu stigle do nje u celom stanju. Ona je ležala u zagonetnoj nedostupnosti na dnu radarskog ekrana, pomalo zamućena, pokazujući neobično zrnasto ustrojstvo koje njegova oprema nije mogla da razluči.

Jedan sat posle zalaska Sunca uputio je prvu sondu. Brzo je padala, otprilike šezdeset milja, a onda je počela da pluta gušćom atmosferom, šaljući natrag bujice radio-signala, koje je on prenosio kontroli misije. A onda više nije bilo ničeg da se uradi do izlaska Sunca, osim da se vodi računa o stopi spuštanja, nadziru instrumenti i odgovara na povremena pitanja. Lebdeći ovom postojanom strujom, Kon-Tiki je mogao da se sam stara o sebi.

Neposredno pred ponoć smenu je preuzela jedna žena-kontrolor, predstavivši se uz uobičajene kurtoazne fraze. Deset minuta kasnije pozvala ga je ponovo, a glas joj je ovog puta bio ozbiljan i uzbuđen.

"Hauarde! Uključi kanal četrdeset šest - visoko pojačanje."

Kanal četrdeset šest? Postojalo je toliko telemetrijskih veza da je on poznao brojeve samo onih koje su bile kritične; ali čim je

uključio prekidač, prepoznao je ovu. Bio je povezan sa mikrofonom na sondi koja je lebdela više od osamdeset milja ispod njega u atmosferi koja je sada bila gusta poput vode.

Najpre se čuo samo blag pisak nekih čudnih vetrova koji su duvali dole u tami tog nezamislivog sveta. A onda, iz tog šuma u fonu lagano je stalo da izranja praskavo vibriranje koje je postajalo bučnije i bučnije, slično dobovanju nekog džinovskog bubnja. Bilo je tako nisko da se podjednako osećalo kao i čulo, a udari su postojano pojačavali tempo, iako se visina nikada nije menjala. Sada je to bilo brzo, gotovo infrasonično bubnjanje. A onda, najednom, usred vibracije, prestalo je - tako naglo da um nije mogao da prihvati utvarni odjek u najdubljim ponorima uma.

Bio je to najneobičniji zvuk koji je Falkon ikada čuo, čak i među mnoštvom šumova Zemlje. Nije mu padala na pamet nikakva prirodna pojava koja bi to izazvala; niti je nalikovalo na urlik neke životinje, pa čak ni velikih kitova.

Ponovo se začuo, sledeći u potpunosti isti obrazac. Sada kada je bio pripravljen, uspeo je da proceni dužinu niza; od prvog slabašnog dobovanja do završnog krešenda trajalo je nešto malo duže od deset sekundi.

A ovoga puta postojao je i stvarni odjek, veoma prigušen i dalek. Možda je dopro sa jednog od mnogih reflektujućih slojeva dublje u ovoj višeslojnoj atmosferi; a možda je posredi bio neki drugi, udaljeniji izvor. Falkon je sačekao da čuje drugi odjek, ali nije ga bilo.

Kontrola misije reagovala je brzo i naložila mu da odmah uputi još jednu sondu. Sa dva aktivna mikrofona bilo bi moguće odrediti približan položaj izvora. Čudno je, međutim, bilo to što nijedan od Kon-Tikijevih spoljnjih mikrofona nije hvatao ništa osim šuma vetra. Ma šta predstavljalo, praskanje mora da je bilo zapretano i kanalisano ispod nekog reflektujućeg sloja duboko dole u atmosferi.

Ubrzo je ustanovljeno da su dopirali iz jata izvora udaljenih oko hiljadu dve stotine milja. Udaljenost nije ukazivala na njihovu snagu; u Zemljinim okeanima sasvim slabašni zvuci mogli su da prevale istu toliku razdaljinu. A što se tiče očigledne mogućnosti da iza toga stoje živa bića, glavni egzobiolog brzo ju je odbacio.

"Bio bih veoma razočaran", reče dr Brener, "kada ovde ne bi bilo mikroorganizama ili biljaka. Ali ne može biti ničeg sličnog životinjama

zato što nema slobodnog kiseonika. Sve biohemijske reakcije na Jupiteru moraju biti niskoenergetske - naprosto, nema načina na koji bi neko aktivno stvaranje moglo proizvesti dovoljno energije za funkcionisanje."

Falkon se zapita da li je to tačno; već je imao prilike da čuje takvo mišljenje, ali je i dalje bio uzdržan prema njemu.

"U svakom slučaju", nastavi Brener, "neki od tih zvučnih talasa dugački su i po stotinu jardi! Čak ni neka životinja krupna poput kita ne bi mogla da ih proizvede. Poreklo mora da im je prirodno."

Razlozi su, međutim, izgledali uverljivi, a po svoj prilici oglašice se fizičari sa objašnjenjima. Šta bi neki slepi tuđin pomislio, zapita se Falkon, o zvucima koje bi čuo stojeći pokraj uzburkanog mora, nekog gejjzira, vulkana ili vodopada? Sasvim bi se moglo dogoditi da ih pripíše nekoj ogromnoj zveri.

Otprilike jedan sat pre izlaska Sunca glasovi dubine konačno zamreše i Falkon se posveti pripremama za svanuće svog drugog dana. Kon-Tiki se sada nalazio samo tri milje iznad najbližeg sloja oblaka; spoljnji pritisak popeo se na deset atmosfera, a temperatura je dostizala tropskih trideset stepeni. Čovek se mogao osećati udobno tu uz ne više opreme nego što je maska za disanje i pravi odnos mešavine helijuma i kiseonika.

"Imamo dobre vesti za tebe", izvesti ga kontrola misije ubrzo po svitanju. "Sloj oblaka se kida. Imaćeš delimično razvedranje kroz jedan čas - ali vodi računa o mogućim turbulencijama."

"Već sam zapazio neke", uzvratil Falkon. "Do koje ću dubine moći da vidim?"

"Bar dvanaest milja, sve do drugog termonivoa. Taj sloj oblaka je čvrst - nikada se ne kida."

A i izvan je mog domašaja, reče Falkon u sebi; temperatura dole mora da premaša stotinu stepeni. Bilo je to prvi put da je jedan balonista morao da brine ne o svojoj tavanici, nego o podu!

Deset minuta kasnije mogao je da vidi ono što je kontrola misije već uočila sa svoje više osmatračke tačke. Javila se promena boje blizu obzorja, a sloj oblaka postao je krzav i grbinast, kao da ga je nešto razderalo. On uključi malu nuklearnu peć i poveća visinu Kon-Tikija za tri milje, kako bi imao bolji vidik.

Nebo pod njim brzo se razvedravallo; postajalo je potpuno vedro,

kao da je nešto rastakalo čvrst oblačni pokrov. Pred očima mu se otvarao bezdan. Trenutak kasnije prešao je preko ivice kanjona oblaka, dubokog oko dvanaest milja, a širokog šest stotina milja.

Pod njim se sada pružao jedan novi svet; Jupiter je skinuo jedan od svojih mnogih velova. Drugi sloj oblaka, na nedosežnoj dubini, bio je znatno tamnije boje od prvog. Izgledao je gotovo lososki ružičast i neobično prošaran ostrvcima crvenim poput cigle. Ostrvca su imala ovalni oblik, pri čemu im je duža osa stajala u pravcu istok-zapad, kuda su duvali i preovlađujući vetrovi. Bilo ih je na stotine, sva približno iste veličine, i Falkona su podsetili na paperjaste, male kumuluse sa zemaljskog neba.

On stade da prebira po komandama i Kon-Tiki poče da ponire niz proćelje jedne nepostojane litice. Upravo tog časa zapazio je sneg.

Bele pahuljice obrazovale su se u vazduhu i lagano se spuštale dole. Pa ipak, bilo je pretoplo za sneg - a u svakom slučaju na ovoj visini jedva da su postojale i trunčice vode. Štaviše, ove pahuljice nisu se odlikovale svetlucanjem i iskričenjem dok su u kaskadama ponirale u dubinu. Kada je nekoliko njih palo na jednu platformu sa instrumentima ispred glavnog osmatračkog prozora, primetio je da su zagasito, mutno bele - nimalo kristalne - i prilično velike, više inča u promeru. Ličile su na vosak i Falkon zaključi da nisu ništa drugo do to. Neka hemijska reakcija zbivala se u atmosferi oko njega, kondenzujući ugljovodonike koji su lebdeli jovijanskim vazduhom.

Oko šezdeset milja ispred u sloju oblaka odigravao se neki poremećaj. Mali, crveni ovali vrveli su tamo, počinjući da obrazuju zavojnicu - poznato ciklonsko ustrojstvo tako često u meteorologiji Zemlje. Vrtlog je izranjao neverovatnom brzinom; ako je to pred njim bila oluja, reče Falkon u sebi, onda se on nalazio u silnoj nevolji.

A onda se njegova zabrinutost pretvori u čuđenje - pa u strah. Ono što se razvijalo u liniji njegovog leta nije uopšte bila oluja. Nešto ogromno - nešto što je u prečniku imalo mnogo milja - dizalo se kroz oblake.

Ospokojavajuća pomisao da bi i to mogao biti oblak - olujni oblak koji je ključao iz nižih nivoa atmosfere - potrajala je samo nekoliko sekundi. Ne; to je bilo čvrsto. Krčilo je sebi put kroz ružičasto-lososki pokrov poput nekog ledenog brega što niče iz dubina.

Ledeni breg koji plovi na vodoniku? Bilo je to nemoguće, razume

se; ali možda analogija nije bila sasvim neprilična. Čim je upravio teleskop prema zagonetki, Falkon je razabrao da je posredi belasta, kristalna masa, prošarana crvenim i smeđim prugama. Mora da je bila sazdana, zaključio je on, od iste građe kao i 'pahuljice' koje su padale oko njega - planinski lanac načinjen od voska. A i nije bio, kako je ubrzo ustanovio, sasvim čvrst, kao što je u prvi mah pomislio; duž ivica neprekidno se osipao i ponovo obrazovao.

"Znam šta je to", izvesti on radiom kontrolu misije, koja ga je tokom poslednjih nekoliko minuta zasipala brižnim pitanjima. "Posredi je masa mehurova - nekakva pena. Ugljovodonična pena. Neka se hemičari malo pozabave time. Hej! Samo trenutak!"

"Šta je bilo?" upita kontrola misije. "Šta se dogodilo?"

On se ne obazra na žustra raspitivanja iz kosmosa i usredsredi se na prizor u teleskopskom polju. Morao je da bude siguran; ako pogreši, postaće najjismejanija osoba u Sunčevom sistemu.

A onda se opusti, baci pogled na časovnik i isključi nestrpljiv glas sa Jupitera V.

"Kontroli misije", reče on veoma formalno. "Ovde Huard Falkon na Kon-Tikiju. Vremenski efemeridi: devetnaest časova, dvadeset jedan minut, petnaest sekundi. Nula stepeni pet minuta severne geografske širine. Dužina sto pet stepeni i četrdeset dva minuta. Sistem jedan.

Recite dr Breneru da na Jupiteru ima života. I to velikog."

5. Posejdonovi točkovi

"Veoma mi je drago što se pokazalo da nisam u pravu", reče dr Brener veselo preko radija. "Priroda uvek krije nešto u rukavu. Drži upravljenu kameru sa dugačkim fokusom na objekat i probaj da obezbediš što postojaniju sliku."

Stvari koje su se kretale uz i niz voštane obronke nalazile su se i dalje predaleko da bi Falkon mogao da razabere premnogo pojedinosti, a i morale su biti veoma velike kada su se mogle zapaziti sa ove udaljenosti. Gotovo crne, u obliku vrha strele, manevrisale su laganim talasanjem čitavih telesa, tako da su prilično nalikovale na džinovske manta-raže koje plivaju povrhu nekog tropskog spruda.

Možda je to bila nebeska stoka koja je pasla na oblačnim pašnjacima Jupitera, budući da je izgledalo da se hrane duž tamnih,

crveno-smeđih pruga koje su se pružale poput isušenih rečnih korita niz obronke letećih litica. Povremeno bi neka od njih čeomice zaronila u planinu pene i potpuno nestala sa vidika.

Kon-Tiki se kretao sasvim sporo u odnosu na pokrov oblaka ispod; proteći će bar tri sata pre no što se brod nađe iznad tih nepostojanih brda. Nalazio se u trci sa Suncem. Falkon se nadao da se tama neće spustiti pre no što on dođe u priliku da dobro osmotri mante, kako ih je nazvao, kao i krhki predeo povrh koga su se talasavo kretale.

Bila su to duga tri sata. Za sve to vreme držao je spoljnje mikrofone uključene na najjače, pitajući se da li je tu izvor onog praskanja u noći. Mante su svakako bile dovoljno velike da ga proizvedu; kada je uspeo da obavi tačno merenje, ustanovio je da im raspon krila iznosi gotovo stotinu jardi. Bilo je to trostruko više od dužine najvećeg kita - premda je on sumnjao da one mogu težiti više od nekoliko tona.

Pola sata pre zalaska Sunca Kon-Tiki se našao gotovo iznad 'planina'.

"Ne", reče Falkon, odgovarajući na ponovljena pitanja kontrole mislije o mantama, "i dalje uopšte ne reaguju na mene. Ne mislim da su inteligentne - izgledaju mi kao bezopasni vegetarijanci. Čak i kada bi pokušale da me se domognu, siguran sam da ne mogu da dosegnu moju visinu."

Pa ipak, bio je malo razočaran kada mante nisu pokazale ni najmanje zanimanje za njega dok je plovio visoko iznad njihovog hranilišta. Možda nisu imale načina da otkriju njegovo prisustvo. Kada ih je ispitao i fotografisao posredstvom teleskopa, nije mogao da uoči nikakav trag organa čula. Stvorenja su naprosto predstavljala ogromne crne delte koje se mreškaju preko brda i dolina, tek nešto malo materijalnijih od oblaka Zemlje. Iako su izgledale čvrste, Falkon je znao da bi svako ko bi zakoračio na te bele planine propao kroz njih kao da su načinjene od toaletnog papira.

Pri najvećem uvećanju mogao je da uoči mnošto celula ili mehurova iz kojih su bile sazdane. Neki su bili prilično veliki - oko jarde u prečniku - i Falkon se zapita u kakvom su samo veštičjem kotlu petrohemikalija spravljani. Dole, u atmosferi Jupitera, duboko

pod njim, mora da se nalazilo dovoljno petrohemikalija da se zadovolje sve potrebe Zemlje za narednih milion godina.

Kratki dan već je skoro minuo kada je prošao povrh prevoja voštanih brda, a svetlost je brzo čilila duž njihovih niskih obronaka. Nije bilo manti na ovoj zapadoj strani, a i topografija se iz nekog razloga veoma razlikovala. Pena je bila izvajana u dugačke, ravne terase, slično unutrašnjosti nekog lunarnog kratera. Gotovo je mogao da zamisli da je tu posredi džinovsko stepenište koje vodi dole do skrivene površine planete.

A na najnižem stepeniku, tik izvan uskomešanih oblaka koje je planina razvejala kada se uzdizala put neba, nalazila se jedna približno ovalna masa koja je u prečniku dosegala jednu ili dve milje. Bilo ju je teško razabrati, budući da je bila tek nešto malo tamnija od sivo-bele pene na kojoj je počivala. Falkon je pomislio u prvi mah da mu se pred očima nalazi šuma bledeg drveća, slična džinovskim pećurkama koje nikada nisu videle Sunce.

Da, to mora da je šuma - mogao je da vidi na stotine tanušnih debala koja su nicala iz bele, voštane pene u kojoj su bila ukorenjena. Ali stabla su bila veoma gusto zbijena; između njih gotovo da nije bilo nikakvog prostora. Možda to, uostalom, uopšte nije bila šuma, već jedno ogromno stablo - poput onih džinovskih baniana sa mnoštvom debala sa Istoka. Jednom je video banian na Javi koji je u prečniku imao preko šest stotina pedeset jardi; ovo čudovište najmanje je desetostruko premašivalo te razmere.

Svetlosti je gotovo nestalo. Predeo oblaka postao je purpuran od odražene svetlosti Sunca, a za nekoliko sekundi nestaće i tog rumenila. Pri poslednjoj svetlosti svog drugog dana na Jupiteru Hauard Falkon je video - ili mu se učinilo da vidi - nešto što je veoma dovelo u sumnju njegovo tumačenje belog ovala.

Osim ako ga prigušena svetlost nije potpuno obmanula, one stotine tanušnih stabala kretala su se napred-nazad, savršeno skladno, poput vlati morske trave koje njiše vodena struja.

A i drvo se više nije nalazilo na mestu gde ga je prvi put ugledao.

"Žao nam je", javi mu se kontrola misije ubrzo po zalasku Sunca, "ali mislimo da će Izvor Beta eksplodirati u roku od jednog časa. Verovatnoća iznosi sedamdeset odsto."

Falkon baci hitro pogled na kartu. Beta - na Jupiterovoj širini od

sto četrdeset stepeni - bila je udaljena preko osamnaest hiljada šest stotina milja i nalazila se dobrano ispod njegovog obzorja. Iako su velike erupcije dosezale čak deset megatona, on se ipak nalazio na dovoljno velikoj udaljenosti da bi udarni talas mogao predstavljati neku ozbiljnu opasnost. Radio-bura koju će to izazvati predstavljala je, međutim, sasvim drugu stvar.

Silovite dekametarske emisije, koje su povremeno činile Jupiter naj snažnijim radio-izvorom na celom nebu, otkrivene su još tokom pedesetih godina dvadesetog veka, na veliko zaprepašćenje astronoma. Sada, više od jedno stoleće kasnije, njihov pravi uzrok i dalje je bio obavijen velom tajne. Ustanovljeni su jedino simptomi; objašnjenje je, međutim, ostalo potpuno nepoznato.

Teorija o 'vulkanima' najbolje je izdržala probu vremena, iako je svima bilo jasno da ova reč nema isto značenje na Jupiteru i na Zemlji. U kratkim razmacima - često više puta na dan - u nižim dubinama atmosfere odigravale su se titanske erupcije, verovatno na skrivenoj površini same planete. Veliki stub gasa, čija je visina premašala šest stotina milja, stao bi da ključa nagore, kao da je rešen da se otisne u kosmos.

Ali nije imao nikakvih izgleda za to spram najmoćnijeg planetnog gravitacionog polja u celom Sunčevom sistemu. No, izvesni njegovi delići - pukih nekoliko miliona tona - obično bi uspeali da stignu do jovijanske atmosfere; a kada bi se to dogodilo, onda je nastajao pravi pakao.

U poređenju sa radijacionim pojasevima koji su optakali Jupiter, Zemljini slabašni Van Alenovi pojasevi izgledali su sasvim patuljasti. Kada bi u njima došlo do kratkog spoja usled uspinjućeg stuba gasa, usledilo bi električno pražnjenje milionima puta silovitije od bilo koje zemaljske munje; pri tom bi nastao kolosalni gromoviti udar radio-buke koja bi zapljusnula ceo Sunčev sistem i zaputila se ka zvezdama.

Otkriveno je da ovi radio-praskovi potiču iz četiri glavna područja na planeti. Možda su se tu javljale neke slabe tačke koje su dopuštale unutrašnjim vatrama da se s vremena na vreme probiju napolje. Naučnici na Ganimedu, najvećem Jupiterovom mesecu, sada su smatrali da mogu da predvide pojavu dekametarskih bura; njihova tačnost bila je približno ravna onoj na koju je mogao da

računa jedan meteorolog sa početka dvadesetog veka.

Falkon nije znao da li da se raduje jednoj radio-buri, ili da je se boji; ona će sigurno doprineti uspehu misije - ukoliko je on preživi. Njegova putanja bila je tako isplanirana da se drži što je moguće dalje od glavnih središta poremećaja, naročito od najaktivnijeg, izvora Alfa. Slučaj je, međutim, hteo da mu preteća Beta bude najbliža. Nadao se da će mu bezbednost doneti velika udaljenost koja je gotovo dostizala tri četvrtine Zemljinog obima.

"Verovatnoća devedeset odsto", reče kontrola misije sa upadljivim prizvukom hitnje. "I zaboravi na onaj sat. Ganimed kaže da može da usledi svakog trenutka."

Radio jedva da je zamukao kada pokazivači na meraču snage magnetnog polja suknuše uvis. Pre no što su stigli da probiju lestvicu, oni promeniše smer i stadoše da se spuštaju podjednako brzo kao što su se peli. Daleko i hiljadama milja ispod nešto je titanski udarilo u rastopljeno jezgro planete.

"Počinje eksplozija!", oglasi se kontrola misije.

"Hvala, već znam. Kada će me olujni talas zapljusnuti?"

"Možeš očekivati front kroz pet minuta. Vrhunac kroz deset."

Daleko iza Jupiterove krive jedan gasni levak širok poput Tihog okeana uspinjao se put kosmosa brzinom od mnogo hiljada milja na čas. Oko njega već besne grmljavinske oluje niže atmosfere - ali one nisu predstavljale ništa u poređenju sa silovitošću koja će eksplodirati kada bude dostignut radijacioni pojas i kada bude počeo da zasipa planetu viškom svojih elektrona. Falkon je počeo da uvlači sve platforme sa instrumentima koje su bile isturene iz kapsule. Nisu postojale druge mere predostrožnosti koje je mogao da preduzme. Proteći će četiri sata pre no što do njega stigne atmosferski udarni talas - ali radio-prasak, koji se kreće brzinom svetlosti, biće ovde za samo desetinku sekunde kada jednom dođe do pražnjenja.

Radio-monitor, koji je neprekidno skenirao napred-nazad po spektru, i dalje nije ukazivao ni na šta neobično, već samo na normalno statičko pucketanje u fonu. A onda Falkon primeti da nivo šuma lagano postaje jači. Eksplozija je sakupljala svu snagu.

Nije očekivao da će videti nešto na ovoj udaljenosti. Ali iznenada duž istočnog obzorja zaigra treptaj kao od udaljene munje-sevalice. Istovremeno, polovina prekidača iskoči na glavnoj razvodnoj tabli,

svetla se pogasiše i svi komunikacioni kanali zamreše.

On pokuša da se pokrene, ali to uopšte nije bio u stanju. Paraliza koja ga je obuzela nije bila samo psihološke prirode; činilo mu se kao da je izgubio potpunu kontrolu nad udovima, a i po celom telu osećao je bolno peckanje. Bilo je nemoguće da je električno polje prodrlo u ovu zaštićenu kabinu. Pa ipak, povrh instrument-table videlo se iskričavo svetlucanje, a mogao je i da čuje nepogrešivo pucketanje pražnjenja na četkicama.

Uz niz oštih praskova rezervni sistemi stupišu u dejstvo i preopterećenje je ubrzo bilo potrto. Svetlost se ponovo uključi. Isto tako, Falkonove paralize nestade podjednako brzo kao što se i pojavila.

Pošto je bacio pogled na komandnu tablu da se uveri da li je sve ponovo u redu, on brzo priđe osmatračkim prozorima.

Nije bilo potrebe da uključi inspekciona svetla - kablovi na kojima je visila kapsula izgledali su kao u plamenu. Linije svetlosti, koje su se sjajile električnim plavilom spram tame, pružale su se nagore od glavnog podiznog prstena do polutara džinovskog balona; a duž nekoliko njih lagano su se kotrljale zaslepljujuće lopte plamena.

Prizor je bio tako neobičan i tako prelep da je u njemu teško bilo razabrati bilo kakvu pretnju. Samo je nekoliko ljudi, Falkon je to znao, videlo loptaste munje sa tako male razdaljine - a svakako nijedan nije preživeo taj susret ako su se nalazili u balonu ispunjenom vodonikom u atmosferi Zemlje. Prisetio se - kao i mnogo puta u prošlosti - plamene smrti Hindenburga, koji je uništila jedna zalutala iskra prilikom spuštanja u Lejkhurstu, 1937. godine. Stare filmske novosti, sa zastrašujućim prizorima, blesnuše mu kroz um. Ali bar se to nije moglo dogoditi ovde, iako mu je iznad glave bilo više vodonika nego što je ikad ispunjavalo poslednji od cepelina. Proteći će još nekoliko milijardi godina pre no što neko konačno bude u stanju da zapali vatru u atmosferi Jupitera.

Uz zvuk sličan onom koji nastaje pri prženju slanine, komunikaciona veza ponovo ožive.

"Zdravo, Kon-Tiki - čuješ li nas? Čuješ li nas?"

Reči su bile isprekidane i veoma izobličene, ali razumljive. Falkon se osokoli; ponovo je uspostavio kontakt sa svetom ljudi.

"Čujem vas", reče on. "Silovita električna predstava, ali nema

oštećenja - za sada."

"Hvala - pomislili smo da smo te izgubili. Molimo te, proveri telemetrijske kanale tri, sedam, dvadeset šest. Takođe vidi šta je sa kamerom dva. Isto tako, ne verujemo baš podacima sa spoljnjih jonizacionih sonde."

Falkon nevoljno odvoji oči od očaravajuće pirotehničke predstave oko Kon-Tikija, iako je nastavio da s vremena na vreme baca pogled napolje. Najpre su nestale loptaste munje; vatrene kugle lagano su se širile sve dok nisu dostigle kritičnu veličinu, da bi onda nestale uz blagu eksploziju. Ali čak i jedan čas kasnije i dalje je postojao slabašan sjaj oko svog neobloženog metala na spoljnjoj strani kapsule; a radio-veze ostale su opterećene šumom sve do dobrano iza ponoći.

Preostali časovi tame bili su potpuno lišeni zbivanja - sve do pred samu zoru. Zato što je došlo sa istoka, Falkon je u prvi mah pretpostavio da to vidi rane tragove zore. A onda je shvatio da je za to prerano - još dvadesetak minuta, najmanje - a i sjaj koji se pojavio duž obzorja stao je da se приметно kreće ka njemu. Ubrzo se odvojio od luka zvezda koji je obeležavao nevidljivu ivicu planete i on razabra da je tu posredi srazmerno uzan pojas prilično oštih bridova. Izgledalo je kao da se ispod oblaka kreće snop nekog ogromnog reflektora.

Možda šezdeset milja iza prve pokretne pruge usledi još jedna, uporedna sa njom i krećući se istom brzinom. Potom je došla nova, pa još jedna - sve dok se celo nebo nije svetlucalo naizmeničnim pojasevima sjaja i tmine.

U međuvremenu, pomisli Falkon, već je oguglao na čuđenje, a i izgledalo je nemoguće da ova predstava čistog, bešumnog sjaja može da bude i najmanje opasna. Ali bila je zadivljujuća i tako neobjašnjiva da on oseti kako mu studeni, nagi strah sputava samokontrolu. Nijedan čovek ne bi mogao da posmatra takav prizor a da se pri tom ne oseti kao bespomoćan pigmej suočen sa silama koje leže izvan njegove mogućnosti poimanja. Da li je moguće, posle svega, da se na Jupiteru ne nalazi samo život, nego i inteligencija? A možda i inteligencija koja tek sada počinje da reaguje na njegovo tuđinsko prisustvo?

"Da, vidimo ga", reče kontrola misije glasom koji je predstavljao

odjek njegovog vlastitog strahopoštovanja. "Nemamo nikakvu ideju šta je to. Sačekaj, upravo zovemo Ganimed."

Prizor je sada polako čileo; pruge koje su hitale sa obzorja bile su znatno bleđe, kao da su ponestajale energije koje su ih pokretale. Pet minuta kasnije sve je bilo gotovo. Ovaj prestanak ispunio je Falkona sveprožimajućim osećanjem olakšanja. Prizor je bio tako hipnotički i tako uznemirujući da nimalo nije pogodovao duševnom miru kontemplirati o njemu odveć dugo.

Sve ga je to više uzdrmalo nego što je bio spreman da prizna. Električna oluja predstavljala je nešto što je mogao da razume; ali ovo je bilo potpuno nepojmljivo.

Kontrola misije i dalje je ćutala. Znao je da se sada na Ganimeđu pretražuju banke podataka, kao i da se ljudi i kompjuteri usredsređuju na problem. Ako se tamo ne nađe nikakav odgovor, biće potrebno pozvati Zemlju; a to će značiti čekanje od skoro jednog časa. Falkon nije želeo čak ni da pomisli na mogućnost da ni Zemlja ne bude u stanju da im pomogne u ovom pogledu.

Nikada mu još nije bilo toliko milo da čuje glas kontrole misije kao onog časa kada mu se dr Brener konačno javio. Biolog je zvučao spokojno, ali i nekako sputan - kao čovek koji je upravo prošao kroz neku veliku intelektualnu krizu.

"Halo, Kon-Tiki. Rešili smo tvoj problem, ali i dalje teško možemo poverovati u to.

Ono što si video jeste bioluminiscencija, veoma slična onoj što je stvaraju mikroorganizmi u tropskim morima Zemlje. Ovde se oni nalaze u atmosferi, ne u okeanu, ali načelo je isto."

"Ali, ustrojstvo je", usprotivi se Falkon, "bilo tako pravilno - tako veštačko. A i širina mu je iznosila stotinama milja!"

"Bilo je čak i veće nego što misliš; ti si video samo jedan mali deo. Ceo sklop imao je u prečniku preko tri hiljade milja i ličio je na točak koji se okreće. Ti si video samo paoke, koji su promicali pokraj tebe brzinom od oko šest desetina milje u sekundi."

"U sekundi!" prekide ga Falkon. "Ali nijedna životinja ne može da se kreće tako brzo!"

"Razume se da ne može. Dopusti da ti objasnim. Ono što si video bilo je izazvano udarnim talasom iz Izvora Beta, koji se kretao brzinom zvuka."

"Ali šta je sa ustrojstvom?" upita ponovo Falkon.

"To je iznenađujući deo. Posredi je veoma retka pojava, ali istovetni točkovi svetlosti - premda hiljadu puta manji - primećeni su i u Persijskom zalivu i Indijskom okeanu. Čuj ovo: Britanska indijska kompanija, brod Patna, Persijski zaliv, maj 1880, 23,30 - "Ogroman sjajan točak koji se okreće i čiji paoci kao da očešavaju plovilo. Paoci su bili dugački između 200 i 300 jardi... a u svakom točku bilo je oko šesnaest paoka..." A evo jednog izveštaja iz Omarskog zaliva od 23. maja 1906: "Veoma jarka luminiscencija stala je da se brzo približava, odašiljajući oštro odeljene svetlosne zrake prema zapadu u hitrom nizu, slične reflektorskom snopu nekog ratnog broda... Levo od nas nastao je džinovski plameni točak čiji su se paoci pružali dokle je pogled dosezao. Ceo točak pravio je pun krug za dva ili tri minuta... Arhivski kompjuter na Ganimedu iskopao je oko pet stotina slučajeva. Iskucao bi gotovo celu knjigu o tome da ga na vreme nismo prekinuli."

"Uverili ste me - ali i dalje sam pometen."

"Ne zameram ti zbog toga. Do celovitog objašnjenja došlo se tek krajem dvadesetog stoleća. Kako izgleda, ti sjajni točkovi predstavljaju ishod podmorskih zemljotresa i uvek se zbivaju u plitkim vodama gde se udarni talasi mogu odražavati i izazivati stojeća ustrojstva talasa. Ponekad pruge, a ponekad točkove koji se okreću - 'Posejdonove točkove', kako su nazvani. Teorija je konačno potvrđena na taj način što su izazvane podvodne eksplozije, a zatim njihove posledice snimljene iz satelita. Nikakvo čudo što su mornari bili sujeverni. Ko bi mogao da poveruje u takvu jednu stvar?"

To je, dakle, bilo posredi, reče Falkon u sebi. Kada se Izvor Beta aktivirao, on mora da je odaslao udarne talase u svim pravcima - kroz sabijeni gas nižih delova atmosfere, kao i kroz čvrsto telo samog Jupitera. Sučeljavajući se i preplićući, talasi mora da su se negde potirali, a negde pojačavali; cela planeta jamačno je odzvanjala poput zvona.

Objašnjenje, međutim, nije umanjilo osećanje čuđenja i strahopoštovanja; on nikada neće moći da zaboravi te treptave pojaseve svetlosti koji su hitali kroz nedosežne dubine jovijanske atmosfere. Javio mu se osećaj da se nalazi ne samo na jednoj strani planete, već u nekom magijskom carstvu između mita i stvarnosti.

Ovo je bio svet gde se apsolutno sve moglo dogoditi i gde nijedan čovek nikako nije mogao naslutiti šta će sve budućnost doneti.

A njemu je preostao još jedan ceo dan.

6. Meduza

Kada je prava zora konačno svanula, ona je donela iznenadnu promenu vremena. Kon-Tiki se najednom našao u mećavi; voštane pahuljice tako su gusto padale da je vidljivost bila smanjena na nulu. Falkona je počela da brine dodatna težina koja se mogla sakupiti na balonu. A onda je primetio da sve pahuljice koje bi se zadržale ne spoljnjem delu prozora brzo nestaju; neprekidno zračenje toplote iz Kon-Tikija uzrokovalo je da one ispare istog časa kada bi se uhvatile.

Da se kretao u balonu na Zemlji, takođe bi morao da brine o mogućnosti sudara. Ali bar to nije predstavljalo opasnost ovde; sve jovijanske planine nalazile su se više stotina milja ispod njega. A što se tiče lebdećih ostrva pene, ako bi naletelo na njih, to bi verovatno bilo kao da se sudario sa malo očvrslim mehurom sapunice.

Međutim, on je ipak uključio vodoravni radar koji je sve do ovog trenutka bio potpuno beskoristan; do sada mu je od neke koristi bio samo okomiti snop koji mu je govorio o udaljenosti od nevidljive površine. A onda je usledilo novo iznenađenje.

Raštrkano po velikom prostoru neba ispred njega javilo se na desetine krupnih i sjajnih odjeka. Bili su međusobno potpuno razdvojeni i naizgled su počivali bez ikakvog oslonca u prostoru. Falkon se prisetio izraza koji su prvi avijatičari koristili da opišu jedan od rizika svog zanimanja: 'oblaci ispunjeni stenjem'. Bio je to savršeni opis onoga što je izgledalo da stoji na putu Kon-Tikija.

Bio je to uznemirujući prizor; a onda se Falkon ponovo priseti da ništa uistinu čvrsto ne bi moglo da lebdi u ovoj atmosferi. Možda je posredi bila neka neobična meteorološka pojava. U svakom slučaju, najbliži odjek bio je udaljen oko sto dvadeset pet milja.

Izvestio je o tome kontrolu misije, ali ona nije mogla da mu pruži nikakvo objašnjenje. Ipak mu je javila prijatnu vest da će izići iz mećave kroz tridesetak minuta.

Nisu ga, međutim, upozorili na silovit bočni vetar koji je najednom zahvatio Kon-Tikija i uputio ga gotovo pod pravim uglom u odnosu na dotadašnju putanju. Falkon je morao da upotrebi svu veštinu i da

do krajnosti iskoristi ono malo kontrola što je imao nad svojom nezgrapnom letelicom da se ona ne bi okrenula naglavce. Kroz samo nekoliko minuta on je hitao ka severu brzinom od preko tri stotine milja na čas. A onda, podjednako naglo kao što se pojavila, turbulencija je i prestala; i dalje se kretao velikom brzinom, ali u mirnom vazduhu. Zapitao se da li se našao u jovijanskoj verziji polarne vazdušne struje.

Snežna oluja se razišla i on je ugledao ono što je Jupiter pripremio za njega.

Kon-Tiki je ušao u levak džinovskog kovitlaca čiji je prečnik distizao dobrih šest stotina milja. Balon je bio nošen duž zakrivljenog zida oblaka. Iznad njega, Sunce je sijalo na vedrom nebu; ali daleko ispod velika rupa u atmosferi spuštala se do neznanih dubina, sve dok nije domašila maglovito dno gde su munje sevale gotovo neprekidno.

Iako je plovilo bilo vučeno nadole tako lagano da se nije nalazilo u neposrednoj opasnosti, Falkon je povećao prilikom priliva toplote u balon sve dok Kon-Tiki nije stao da lebdi na stalnoj visini. Tek tog časa odvojio je pogled od fantastičnog spoljnog prizora i ponovo se posvetio problemu radara.

Od najbližeg odjeka sada ga je delilo samo oko dvadeset pet milja. Svi su oni, ubrzo je shvatio, bili smešteni duž zidova vrtloga i kretali su se sa njim, naizgled zahvaćeni kovitlacem kao i sam Kon-Tiki. Upravio je teleskop u pravcu koji mu je pokazivao radar i ugledao prizor neobično prošaranog oblaka koji mu je gotovo ispunjavao vidno polje.

Nije ga bilo lako razabrati, budući da je bio tek nešto malo tamniji od uskovitlanog zida magle koji mu je obrazovao zaleđe. Tek posle nekoliko minuta pomnog posmatranja Falkon je shvatio da je to već video.

Prvi put je gamizalo duž pokretne penaste planine, a on je pomislio da je posredi neko džinovsko drvo sa mnoštvom stabala. Sada je konačno mogao da razabere njegovu pravu veličinu i složenost, kao i da mu da prikladniji naziv kako bi njegovu sliku urezao u um. Uopšte nije ličilo na drvo, već na meduzu - jednu od onih koje plove toplim vrtložjima golfske struje, vukući za sobom svoje pipke.

Ova meduza imala je u prečniku više od milje, a mnoštvo njenih njišućih pipaka bilo je dugačko stotinama stopa. Kretali su se lagano napred-nazad savršeno skladno, pri čemu je za punu oscilaciju bilo potrebno više od minuta - gotovo kao da je stvorenje nezgrapno veslalo nebom.

Drugi odjeci predstavljali su udaljenije meduze. Falkon je upravio teleskop na pet-šest njih, ne primetivši pri tom nikakve varijacije u pogledu oblika ili veličine. Izgledalo je da sve one pripadaju istoj vrsti i on se zapita zbog čega se tako tromo kreću ovom orbitom dugačkom šest stotina milja. Možda se hrane vazдушnim planktonom koje je usisao kovitlac, baš kao i samog Kon-Tikija.

"Shvataš li, Hauarde", reče dr Brener, povrativši se od prvobitne zapanjenosti, "da je ova stvar oko sto hiljada puta veća od najkrupnijeg kita? A čak i ako je samo obična vreća gasa, mora da teži milion tona! Ne mogu čak ni da naslutim kakav joj je metabolizam. Mora da proizvodi megavate toplote da bi mogla da se održava u vazduhu."

"Ali ako je posredi samo obična vreća gasa, kako to da se onda tako dobro vidi na radaru?"

"Nemam pojma. Možeš li malo da se približiš?"

Brenerovo pitanje nije bilo neumesno. Ako bi promenio visinu kako bi iskoristio različite brzine vetra, Falkon je mogao da se približi meduzi koliko želi. U ovom trenutku, međutim, više mu se dopadalo sadašnjih dvadeset pet milja visine, i to je odlučno rekao.

"Shvatam", reče Brener, pomalo nevoljno. "Ostanimo gde smo za sada." To 'mi' naročito se dopadalo Falkonu; dodatnih šezdeset hiljada milja tvorilo je bitno drugačiju tačku gledanja.

Naredna dva sata Kon-Tiki je mirno plovio duž velikog kovitlaca, dok je Falkon eksperimentisao filtrima i kontrastima kamera, nastojeći da dobije što bolju sliku meduze. Počeo je da se pita da li ta neupadljiva boja predstavlja možda neku vrstu kamuflaže; možda je, kao i mnoge životinje na Zemlji, nastojala da se stopi sa pozadinom. Taj trik koristili su kako lovci, tako i plen.

U koju od ove dve kategorije spada meduza? Bilo je to pitanje za koje je teško mogao očekivati da će dobiti odgovor u kratkom vremenu koje mu je još preostalo. Pa ipak, neposredno pre podneva, bez ikakvog upozorenja usledio je odgovor.

Slične eskadrili starinskih mlaznih borbenih aviona, pet manti probilo se kroz zid magle koji je tvorio levak vrtloga. Letele su u 'V' formaciji pravo ka bledosivom oblaku meduze; a za Falkona nije bilo nikakve sumnje da one napadaju. Očigledno je sasvim pogrešno pretpostavio da su tu posredi bezopasni vegetarijanci.

No, sve se odigravalo tako tromo da je imao utisak da posmatra neki usporeni film. Mante su plovile brzinom od možda trideset milja na čas; izgledalo je da su protekli vekovi pre no što su stigle do meduze koja je neuznemireno nastavila da vesla još manjom brzinom. Iako su bile ogromne, mante su izgledale majušne u poređenju sa čudovištem kome su se približavale. Kada su se spustile na njena leđa, izgledale su ništa veće od ptica na kitu.

Može li se meduza braniti, zapita se Falkon. Nije uspevao da razabere kako se mante u napadu mogu naći u opasnosti sve dok izbegavaju one ogromne, nezgrapne pipke. A možda ih njihov domaćin uopšte nije bio svestan; nije isključeno da su tu posredi samo beznačajni paraziti preko čijeg prisustva meduza prelazi kao pas preko buva.

Ali sada je postalo očigledno da se meduza uznemirila. Sasvim polako stala je da se okreće poput broda koji se izvrnuo. Kroz deset minuta nagla se za četrdeset pet stepeni; uporedo je brzo gubila visinu. Bilo je nemoguće ne osetiti sažaljenje prema tom opkoljenom čudovištu i Falkonu taj prizor prizva gorka sećanja. Na groteskan način pad meduze predstavljao je gotovo parodiju poslednjih trenutaka umiruće Kraljice.

Pa ipak, znao je da je njegova naklonost na pogrešnoj strani. Visoka inteligencija mogla se razviti samo među grabljivicama - a ne među plutajućim biljojedima bilo mora ili vazduha. Mante su mu bile znatno bliže od ove čudovišne vreće gasa. A u svakom slučaju ko je, u stvari, mogao da oseti naklonost prema jednom stvorenju stotinu hiljada puta većem od kita?

A onda je primetio da taktika meduze ipak ima nekog uspeha. Mante je uznemirilo njeno sporo okretanje i teško su otpadale sa njenih leđa - poput sitog lešinara koga je neko prekinuo pri obedu. Ali nisu se odveć udaljile, nastavivši da lebde na nekoliko jardi od čudovišta koje se i dalje okretalo.

A onda je usledio iznenadni, zaslepljujući blesak sinhronizovan sa

statičkim praskom preko radija. Jedna od manti, lagano se izvijajući i vrteći, stala je da propada pravo dole. Za njom se vukao pramen crnog dima. Sličnost sa avionom koji se survava u plamenu bila je izrazita.

Preostale mante složno stadoše da se udaljuju nadole od meduze, povećavajući brzinu kako su gubile visinu. Kroz samo nekoliko minuta nestale su u zidu oblaka iz koga su izronile. A meduza, koja je prestala da pada, stala je da se vraća u vodoravan položaj. Ponovo je počela da plovi u ravnoteži, kao da se ništa nije dogodilo.

"Predivno!" reče dr Brener posle trenutka mukle tišine. "Razvila je električnu odbranu, kao neke naše jegulje ili raže. Ali ovo mora da je bio napon od oko milion volti! Možeš li da razabereš nekakav organ koji je izazvao pražnjenje? Bilo šta što nalikuje elektrodama?"

"Ne", uzvratila Falkon, pošto je uključio najviši stepen povećanja teleskopa. "Ali ima nešto čudno. Da li vidiš ovu šaru? Proveri na ranijim snimcima. Uveren sam da se tamo nije prethodno nalazila."

Jedna široka, išarana traka pojavila se duž boka meduze. Obrazovala je neverovatno pravilnu šahovsku ploču, u okviru koje je svako polje bilo dalje ispresecano složenom podšarom kratkih, vodoravnih linija. Nalazile su se na jednakim udaljenostima, obrazujući geometrijski savršenu mrežu redova i kolona.

"U pravu si", reče dr Brener, a u glasu mu se osetio prizvuk veoma sličan strahopoštovanju. "Ovo tek što se pojavilo. A bojim se da ti kažem šta mislim da je posredi."

"Pa, ja nemam ugled koji bih izgubio - bar ne kao biolog. Da li da iznesem pretpostavku?"

"Samo napred."

"To je velika radio-antena na metarskom području. Jedna od onakvih kakve su korišćene početkom dvadesetog stoleća."

"Bojao samo se da ćeš to reći. Sada nam je poznato zašto ima tako snažan odjek."

"Ali zašto se tek sada pojavilo?"

"Verovatno je posredi posledica pražnjenja."

"Imam još jednu pretpostavku", reče Falkon, prilično polako. "Šta misliš, da li nas sluša?"

"Na ovoj učestalosti? Sumnjam. To su metarske - ne,

dekametarske antene - sudeći po njihovoj veličini. Hmm, nije rđava zamisao!"

Dr Brener začuta, očigledno sledeći neki novi pravac razmišljanja. Zatim nastavi: "Kladim se da su podešene na učestalosti radio-praskova! Priroda tako nešto nikada nije probala na Zemlji. Imamo životinje sa zvučnim, pa čak i električnim čulom, ali još ništa nije razvilo radio-čulo. Zašto se petljati oko toga na svetu na kome je svetlosti u izobilju?"

Ali ovde je drugačije. Jupiter je prepun radio-energije. Dobro je koristiti je - čak možda proizvoditi. Ta stvar je možda leteća elektrana?"

U razgovor se uključi novi glas.

"Zapovednik misije ovde. Sve je ovo veoma zanimljivo, ali valja rešiti jednu znatno važniju stvar. Je li stvarenje inteligentno? Ako jeste, treba da razmotrimo uputstva za Prvi Kontakt."

"Sve dok nisam došao ovde", reče dr Brener pomalo snuždeno, "bio bih se zakleo da sve što može da načini kratkotalasni antenski sistem mora biti inteligentno. Sada više nisam siguran. Ovo se moglo razviti prirodno. Mislim da nije nimalo fantastičnije od ljudskog oka."

"Onda nam valja da idemo nasigurno i da pretpostavimo postojanje inteligencije. Stoga, ekspedicija za sada podleže odredbama Vrhovnog uputstva."

Usledila je duga tišina dok su svi na radio-vezi razmišljali o onome što je odavde proishodilo. Prvi put u istoriji kosmičkih letova možda će morati da budu primenjena pravila koja su postavljena posle punog stoleća rasprava. Čovek je - svi su se nadali - naučio nešto iz grešaka na Zemlji. Ne samo moralni obziri nego i vlastiti interes nalagali su da te greške ne ponovi i među planetama. Moglo je imati katastrofalne posledice ukoliko bi se prema nadmoćnim inteligentnim bićima postupalo kao što su američki naseljenici postupali prema Indijancima ili kao što su gotovo svi ostali postupali prema Afrikancima.

Prvo pravilo je glasilo: Drži se na udaljenosti. Ne pokušavaj da se približiš, niti da stupiš u vezu, sve dok 'oni' ne budu imali dovoljno vremena da te prouče. Šta se podrazumevalo pod 'dovoljno vremena' niko još nije uspeo da ustanovi. To se prepuštalo odluci

čoveka na licu mesta.

Odgovornost o kojoj nikada nije sanjao spustila se na Hauarda Falkona. Tokom nekoliko časova koji su mu preostali na Jupiteru on može postati prvi ambasador ljudske rase.

A to je bila tako duhovita ironija da je on gotovo poželeo da su mu hirurzi povratili sposobnost smejanja.

7. Vrhovno uputstvo

Postajalo je tamnije, ali Falkon je to jedva primetio, netremice posmatrajući živi oblak u teleskopskom polju. Vetar koji je neprekidno nosio Kon-Tiki oko levka velikog kovitlaca sada ga je doveo na udaljenost od dvanaest milja od stvorenja. Ako se primakne na manje od šest milja, preduzeće korake da se udalji. Iako je bio siguran da je meduzino električno oružje kratkodomno, nije hteo da to stavi na probu. Biće to problem za buduće istraživače i on im je želeo puno sreće.

Sada je u kapsuli bilo prilično mračno. To je bilo neobično zato što je do zalaska sunca preostalo još mnogo sati. Automatski, on baci pogled na ekran radara koji je vodoravno skenirao, kao što je i inače činio svakih nekoliko minuta. Osim meduze koju je proučavao, nije bilo nijednog drugog objekta u krugu prečnika šezdeset milja oko njega.

Najednom, on začu zvuk koji se silovito razleže iz jovijanske noći - snažno dobovanje koje je postajalo sve brže i brže, a onda se zaustavilo usred krešenda. Cela kapsula stala je da vibrira kao grašak u talambasu.

Falkon je skoro istovremeno shvatio dve stvari tokom te iznenadne, bolne tišine. Ovoga puta zvuk nije dopirao sa udaljenosti od više hiljada milja, preko radio-veze. Poticao je iz same atmosfere oko njega.

Druga pomisao bila je još više uznemiravajuća. Sasvim je smetnuo s uma - bilo je to neoprostivo, ali na pameti je imao druge, naizgled važnije stvari - da je najveći deo neba iznad njega bio zaprečen gasnom vrećom Kon-Tikija. Budući da je bio malo posrebn kako bi sačuvao toplotu, veliki balon predstavljao je delotvoran štitnik koji je blokirao kako radar, tako i pogled.

On je to, razume se, znao; posredi je bio manji nedostatak

konstrukcije, preko koga se prešlo zato što nije izgledao važan. Sada je, međutim, postao veoma značajan Hauardu Falkonu - u času kada je ugledao ogradu od džinovskih pipaka, debljih od stabala ma kog drveta, kako se spušta svuda oko kapsule.

Začuo je Brenera kako viče: "Seti se Vrhovnog uputstva! Ne uznemiruj ga!" Pre no što je stigao da smisli neki prikladan odgovor, zastrašujuće dobivanje počelo je ponovo i prigušilo sve ostale zvuke.

Glavno odličje uistinu umešnog probnog pilota ogleda se u tome kako reaguje ne na predvidljive opasnosti, već na one koje niko nije mogao ni da nasluti. Falkonu je bila potrebna samo sekunda da bi analizirao situaciju. Munjevitim pokretom on povuče užu za otvaranje balona.

Razume se, ovaj izraz predstavljao je arhaično nasleđe iz dana prvih vodoničnih balona; na Kon-Tikiju ovim se nije otvarala gasna vreća, već se samo stavljao u dejstvo niz naročitih cevi za otpust vazduha na gornjem delu omotača. Topli gas najednom je stao da kulja napolje; lišen potiska, Kon-Tiki je počeo da brzo ponire u ovom gravitacionom polju znatno snažnijem od Zemljinog.

Falkon je u trenutku spazio kako veliki pipci hrle uvis. Imao je taman toliko vremena da primeti da su prošarani krupnim mehurima ili vrećama, koji su i omogućavali održavanje u vazduhu, kao i da su se okončavali mnoštvom tankih pipaka sličnim korenju neke biljke. Napola je očekivao udar munje, ali ništa se nije dogodilo.

Njegova strmoglava stopa poniranja bila je ublažena kada je atmosfera postala gušća i kada je ispumpani balon počeo da dejstvuje kao padobran. Kada se Kon-Tiki spustio oko dve milje, on je zaključio da sada ponovo može da zatvori otpusnike. Pre no što je opet počeo da plavi, i povratio ravnotežu, izgubio je još jednu milju visine i opasno se približio bezbednosnoj granici.

Stao je da brižno posmatra kroz gornje prozore, iako nije očekivao da će videti ništa drugo do mase balona koja zaklanja vidik. Ali malo se iskrenuo tokom poniranja, tako da se deo meduze ipak mogao razabrati na oko dve milje iznad njega. Nalazila se znatno bliže nego što je očekivao - a i dalje se spuštala, brže nego što je on smatrao da je moguće.

Kontrola misije zabrinuto ga je pozivala. On uzviknu: "Sve je u

redu sa mnom - ali ona i dalje ide za mnom. Ne mogu više da ponirem."

To nije bilo sasvim tačno. Mogao je da se spusti još znatno dublje - oko sto osamdeset milja. Ali bilo bi to jednosmerno putovanje, a i ne bi ga baš osobito zanimalo.

A onda, na svoje veliko olakšanje, on primeti da se meduza zaustavila na nepunu milju iznad njega. Možda je odlučila da se obazrivo približi ovom neobičnom uljezu; ili je možda i za nju ovaj dublji sloj bio nelagodno vrelo. Temperatura je premašivala pedeset stepeni i Falkon se zapitao koliko se još njegov sistem za održanje života može nositi sa situacijom.

Na vezi je opet bio dr Brener, zabrinut i dalje zbog Vrhovnog uputstva.

"Upamti - možda je samo ljubopitljiva!" uzviknu on, ne mnogo uverljivo. "Pokušaj da je ne uplašiš!"

Falkonu su već dosadili ovi saveti i on se priseti jedne televizijske rasprave između stručnjaka za kosmičko pravo i nekog astronauta. Pošto je pomno pretreseno šta sve proishodi iz Vrhovnog uputstva, astronaut je sa nevericom upitao: "Znači li to da ako nema alternative, ja moram da ostanem da mirno sedim i čekam da budem pojeden?" Pravnici se nije čak ni osmehnuo kada je uzvratio: "Izvršno ste shvatili stvar."

U tom trenutku sve je to izgledalo smešno; sada, međutim, nije bilo nimalo zabavno.

A onda Falkon ugleda nešto što ga je učinilo još manje srećnim. Meduza je i dalje počivala na oko jednu milju iznad njega - ali jedan od njenih pipaka postajao je neverovatno izdužen i pružao se prema Kon-Tikiju, postajući sve tanji. Kao dečak jednom je video levak tornada kako se spušta iz olujnog oblaka površ ravnica Kanzasa. Stvar koja se sada spuštala ka njemu živo ga je podsetila na tu crnu, izvijenu zmiju na nebu.

"Imam sve manje mogućnosti na raspolaganju", izvesti on kontrolu misije. "Preostaje mi izbor između toga da je zaplašim - i da joj prouzrokuje snažan bol u stomaku. Ne verujem da će baš lako svariti Kon-Tiki, ako je to ono što ima na umu."

Sačekao je da Brener nešto kaže na to, ali biolog je ostao bez reči.

"Vrlo dobro. Dvadeset sedam minuta je pre vremena, ali ja uključujem sekvenser za paljenje. Nadam se da ću imati dovoljno rezerve da kasnije ispravim orbitu."

Više nije mogao da vidi meduzu; ponovo mu se nalazila tačno iznad glave. Ali znao je da je pipak koji se spuštao sada morao biti sasvim blizu balona. Biće mu potrebno skoro pet minuta da dovede reaktor do punog pogona.

Fuzor je stavljen u pripravnost. Orbitni kompjuter nije odbacio situaciju kao potpuno nemoguću. Vazdušni usisnici bili su otvoreni, spremni da na komandu ubace tone okolne smeše vodonika i helijuma. Čak i pod optimalnim okolnostima, ovo bi bio trenutak istine - jer nije bilo načina da se proverí kako će jedan nuklearni sabirnik uistinu dejstvovati u neobičnoj atmosferi Jupitera.

Nešto zanjíha Kon-Tiki veoma blago. Falkon pokuša da ne obraća pažnju na to.

Paljenje je bilo planirano šest milja više, u atmosferi koja je za preko tri četvrtine bila ređa i trideset stepeni hladnija. Odveć rđavo.

Koja je bila krajnja dubina na kojoj su sabirnice vazduha mogle da dejstvuju? Kada motor bude stupio u dejstvo, on će hitati ka Jupiteru ubrzanjem od dva i po g. Da li će moći da se izvuče na vreme?

Jedna velika, teška ruka potapša balon. Celo plovilo zaskakuta gore-dole, kao neki jo-jo koji je upravo ponovo postao modna ludost na Zemlji.

Razume se, Brener bi savršeno mogao da bude u pravu. Možda je ona stvarno pokušavala da pokaže prijateljska osećanja. Možda bi trebalo da pokuša da razgovara sa njom preko radija. Šta da joj kaže: "Lepa mačkice", "Lezi, Fido!", "Vodite me do svog vođe!"?

Odnos tricijuma i deuterijuma postao je ispravan. Bio je spreman da zapali sveću palidrvcem do stotinu miliona stepeni.

Tanušni vrh pipka skliznu preko ivice balona na udaljenosti od nekih šezdeset jardi. Veličina mu je odgovarala slonovoj surli, a sudeći po tananom načinu na koji se kretao zacelo je bio podjednako osetljiv. Na kraju su se nalazili mali otvori, slični ustima koja nešto traže. Bio je siguran da bi to očaralo dr Brenera.

Trenutak je izgledao podjednako dobar kao i neki drugi. Brzo je prešao pogledom po celoj kontrolnoj ploči, počeo završno

odbrojavanje pre paljenja od četiri sekunde, slomio bezbednosni pečat i pritisnuo dugme za odbacivanje.

Usledila je oštra eksplozija i trenutani gubitak težine. Kon-Tiki je stao slobodno da pada, nosnim delom naniže. Iznad njega, odbačeni balon hrlio je nagore, vukući sa sobom i radoznali pipak. Falkon nije imao vremena da vidi da li je gasna vreća pogodila meduzu, budući da su se tog trenutka uključili sabirnici i njemu je valjalo da se pozabavi drugim stvarima.

Gromoviti stub vrele mešavine vodonika i helijuma stade da šiklja iz nosnica reaktora, brzo tvoreći potisak - ali prema Jupiteru, a ne od njega. Još nije mogao da ga okrene zato što je kontrola vektora bila odveć nepouzdana. Ako ne bude uspeo da uspostavi potpunu kontrolu i pređe u vodoravan let u narednih pet sekundi, letelica će preduboko zaroniti u atmosferu i biće uništena.

Neizdrživo sporo - tih pet sekundi izgledalo je kao pedeset, uspeo je da izravna plovilo, a onda i da podigne nosni deo nagore. Bacio je još samo jedan pogled unazad i poslednji put osmotrio meduzu, sada udaljenu mnogo milja. Kako izgleda, odbačena gasna vreća Kon-Tikija izmakla je njenom domašaju, jer se nije videlo ni traga od nje.

Sada je ponovo ovladao situacijom - nije više bespomoćno plutao vetrovima Jupitera, već se uspinjao vlastitim stubom atomskog plamena natrag prema zvezdama. Uzdao se u to da će mu sabirnici postojano obezbeđivati brzinu i visinu sve dok ne bude dostigao gotovo orbitalnu brzinu na rubovima atmosfere. Tu će, uz kratko dejstvo čisto raketne energije, ponovo steći slobodu kosmosa.

Na pola puta orbitom, on pogleda na jug i ugleda zastrašujuću zagonetku Velike crvene mrlje - tog lebdećeg ostrva dvostruko većeg od Zemlje - kako nailazi preko obzorja. Netremice je zurio u nju, očaran tajanstvenom lepotom, sve dok ga kompjuter nije upozorio na to da je do prelaska na raketni pogon preostalo još samo šezdeset sekundi. On nevoljno odvoji pogled.

"Neki drugi put", promrmlja Falkon.

"Šta?" reče kontrola misije. "Šta si kazao?"

"Nije važno", uzvratila on.

8. Između dva sveta

"Sada si heroj, Huarde", reče Vebster, "a ne samo slavna ličnost. Pružio si im nešto o čemu treba da razmišljaju - uneo si malo uzbuđenja u njihove živote. Nijedan od milion neće odista putovati do spoljnjih džinova, ali cela ljudska rasa otisnuće se tamo u mašti. A to je ono što je bitno."

"Milo mi je što sam ti malo olakšao posao."

Vebster je bio odveć stari prijatelj da bi se uvredio zbog prizvuka ironičnosti. No, on ga je iznenadio. A to nije bila prva promena kod Huarda koju je primetio od kako se ovaj vratio sa Jupitera.

Upravnik pokaza na čuveni znak na svom radnom stolu, pozajmljen od jednog impresarija iz nekog ranijeg doba: ZAPANJI ME!

"Ne stidim se svog posla. Nova znanja, novi resursi - sve je to u redu. Ali ljudima su takođe potrebne nove i uzbudljive stvari. Putovanje kosmosom postalo je rutinsko. Ti si ga ponovo učinio velikom pustolovinom. Proteći će mnogo, mnogo vremena pre no što Jupiter stavimo ad acta. A možda još duže pre no što shvatimo one meduze. I dalje mislim da je ona znala gde ti je slaba tačka. U svakom slučaju, jesi li doneo odluku o sledećem koraku? Saturn, Uran, Neptun - da čujem."

"Ne znam. Razmišljao sam o Saturnu, ali tamo, zapravo, nema potrebe za mnom. Tamo je samo jedan g, a ne dve i po kao na Jupiteru. Ljudi, dakle, mogu s tim izići na kraj."

Ljudi, pomisli Vebster. Kazao je 'ljudi'. Nikada to ranije nije učinio. A kada sam ga poslednju put čuo da koristi reč 'mi'? Menja se, odvaja od nas.

"Pa", reče on glasno, ustavši sa stolice da bi prikrio blagu nelagodnost, "neka počne konferencija. Kamere su postavljene i svi čekaju. Srešćeš mnoštvo starih prijatelja."

Naglasio je poslednju reč, ali Huard nije reagovao na to. Postajalo je sve teže čitati voštanu masku njegovog lica. Umesto toga, on se odvoji od upravnikovog stola, otkači svoju šasiju, tako da više nije obrazovala stolicu, i podiže se na hidraulicima do pune visine od sedam stopa. Hirurzi su dobro postupili u psihološkom pogledu što su mu dodali tih dvanaest inča da bi donekle nadoknadili sve ono što je izgubio prilikom pada Kraljice.

Falkon sačeka da Vebster otvori vrata, zatim krenu glatko na

svojim balonskim gumama, jednoobraznom i bešumnom vožnjom, brzinom od dvadeset milja na čas. Ova brzina i tačnost nisu bile odraz njegove nadmenosti, već su postale sasvim nesvesna svojstva.

Hauarda Falkona, koji je jednom bio čovek i još je mogao da prođe kao takav preko telefonske ili radio-veze, ispuni blago osećanje postignuća - i prvi put u mnogo godina obuze ga nešto slično spokoju. Od kada se vratio s Jupitera, noćne more su prestale. Konačno je našao svoju ulogu.

Sada je znao zašto je sanjao onog superšimpa na ukletoj Kraljici Elizabeti. Ni čovek ni životinja, nalazio se između dva sveta; baš kao i on.

Jedino je on mogao bez zaštite da se kreće površinom Meseca. Sistem za održanje života u metalnom cilindru koji je zamenio njegovo krhko telo dejstvovao je podjednako valjano kako u kosmosu, tako i pod vodom. Gravitaciona polja desetostruko snažnija od Zemljinog predstavljala su nelagodnost, ali ništa više od toga. A ponajbolje je još bilo potpuno odsustvo gravitacije.

Ljudska rasa postajala mu je udaljenija, a srodničke veze sve tanje. Možda ove gomile nepostojanih ugljeničnih jedinjenja koje su udisale vazduh i bile osetljive na zračenje nisu ni imale prava da se otiskuju izvan atmosfere; trebalo je da se drže svojih prirodnih staništa - Zemlje, Meseca, Marsa.

Jednoga dana pravi gospodari kosmosa biće mašine, ne ljudi - a on nije bio ni jedno ni drugo. Već svestan svoje sudbine, on se na izvestan mračan način ponosio svojom jedinstvenom samotnošću - prva besmrtna sredokraća između dva reda stvaranja.

Uostalom, biće ambasador; između starog i novog - između stvorova od ugljenika i stvorova od metala koji ih jednog dana moraju zameniti.

Biće potreban i jednima i drugima u stolecima punim poteškoća što su ležala ispred.

PRE RAJA

"Čini mi se", reče Džeri Garfield, isključivši motore, "da smo stigli do kraja puta." Uz blago brektanje, donji mlaznjaci se utuliše; lišeno vazdušnog jastuka, izviđačko vozilo Lutajuća olupina spustilo se na nepravilno stenje Hesperijanske zaravni.

Napred se više nije moglo! Ni mlaznjaci, pa čak ni specijalne gusenice nisu mogli izvući S 5 - kako se zvanično zvala Olupina - uz strminu koja se uznosila pred njima. Južni pol Venere bio je odavde udaljen samo trideset milja, ali što se njih tiče, kao da se nalazio na drugoj planeti. Preostalo im je samo da se vrate i da ponovo prevale četiri stotine milja dug put kroz ovaj košmarni predeo.

Vreme je bilo neverovatno vedro, tako da je vidljivost dostizala gotovo hiljadu metara. Nije bilo potrebno da koriste radar kako bi otkrivali grebene pred sobom; za to je ponovo bilo dovoljno i golo oko. Zelena svetlost svitanja, koje je promicalo kroz oblake čiju neprobojnost ništa nije ugrožavalo već milion godina, davala je čitavom prizoru podmorski izgled, a ovaj utisak samo je potkrepljivao način na koji su udaljeni predmeti postajali bezoblični u ovoj izmaglici. Ponekad su bez teškoća mogli da poveruju kako se voze nekim plitkim morskim dnom, a Džeriju se čak nekoliko puta učinilo da vidi ribe kako plivaju iznad njih.

"Da nazovem brod i javim im da se vraćamo?" upita on.

"Nemoj još", reče doktor Hačins. "Hoću o nečemu da razmislim."

Džeri uputi bespomoćan pogled prema trećem članu posade, ali odatle nije dobio nikakvu moralnu podršku. Kolmen je takođe bio malo ćaknut, kao i njegov kolega; iako su polovinu zajedničkog vremena provodili u žestokim raspravama, obojica su bila naučnici, pa, dakle, prema mišljenju tvrdokornog inženjera-navigatora, i građani ne baš sasvim odgovorni za svoje postupke. Ako Kolu i Haču padne na pamet da iziđu napolje, njemu će samo preostati da uloži protest.

Hačins je koračao s kraja na kraj skućene kabine, proučavajući karte i uređaje. A onda je upravio veliki reflektor prema grbini koja se uznosila pred njima i počeo pažljivo da je ispituje dvogledom. Nadam se, pomisli Džeri, da ne nameravaju da se uzveremo tamo gore. S 5 je hoverkraft, a ne divokoza...

Najednom, Hačins ugleda nešto. Oteo mu se uzbuđen uzvik, a

zatim se okrenuo prema Kolemenu.

"Gledaj!" reče glasom punim nestrpljenja. "Malo ulevo od crne tačke. Kaži mi šta vidiš?"

Pružio je dogled Kolemenu, koji poče pažljivo da motri.

"Blagi bože!" reče on otegnutim glasom. "Bio si u pravu. Na Veneri ima reka. Ovo je isušeni vodopad."

"Tako je. Duguješ mi večeru kod Bena Gurmana kad se vratimo u Kembridž. Razume se, sa šampanjcem."

"Ne moraš me podsećati. U svakom slučaju, izdatak se isplati. Međutim, ostale tvoje teorije i dalje stoje na staklenim nogama."

"Samo trenutak", umeša se Džeri. "Kakvo je to buncanje o rekama i vodopadima? Pa svi znaju da tako nešto ne može postojati na Veneri. U ovom parnom kupatilu od planete nikada nije dovoljno hladno da bi se oblaci kondenzovali."

"Jesi li skoro bacio pogled na termometar?" upita ga Hačins sa pritvornom dobrodušnošću.

"Bio sam prilično zauzet vožnjom."

"Onda ćeš biti iznenađen novostima. Sada je 230 stepeni i temperatura nastavlja da pada. Ne zaboravi: mi smo govoto na polu, sada je zima, a nalazimo se dvadeset hiljada metara iznad prosečnog nivoa planete. Uz sve to treba dodati i uočljivo pucketanje u vazduhu. Ako se temperatura spusti za još samo nekoliko stepeni, imaćemo kišu. Razume se, voda će ključati, ali to će u svakom slučaju biti voda. Čak i ako to Džordž neće da prizna, ovo baca sasvim novu svetlost na Veneru."

"Zašto?" upita Džeri, premda je već pogodio odgovor.

"Gde ima vode, može da bude i života. Čini mi se da smo preneglo zaključili da je Venera jalova samo zbog činjenice što prosečna temperatura doseže iznad pet stotina stepeni. Ovde je znatno hladnije i upravo je to razlog što sam tako strašno želeo da dođem na pol. Tu, na visoravni, mora da ima jezera, i ja po svaku cenu hoću da ih vidim."

"Ali to je ključala voda", usprotivi se Kolmen. "Ništa ne može da živi u njoj!"

"Izvesne alge sa Zemlje ipak mogu. Ako smo bilo šta pouzdano naučili od kada smo počeli da izučavamo planete, onda je to činjenica da će se život pojaviti svugde gde ima i najmanje

mogućnosti za njegov opstanak. A ovo je njegova jedina šansa na Veneri."

"Voleo bih kada bismo mogli da proverimo tvoju teoriju. Nažalost, nećemo imati prilike da se lično osvedočimo: jednostavno, ne možemo se uspeti uz ovu strminu."

"Možda ne možemo u vozilu. Ali ni izdaleka nije tako teško uzverati se uz ovu vrlet, čak i u termoodelima. Potrebno je samo da idemo nekoliko milja u pravcu pola; prema radarskim kartama, nakon ovog uspona pruža se prilično ravan predeo. Za to bi nam bilo potrebno... recimo... dvanaest časova, najviše. Svako od nas bio je napolju još i duže, i to u znatno težim uslovima."

To je bilo sasvim tačno. Zaštitna odela, koja su bila predviđena da omoguće čoveku boravak u Venerinim nizijama, ovde će sasvim lako obaviti svoj zadatak, pošto temperatura jedva da za sto stepeni premaša onu koja vlada sredinom leta u Dolini smrti.

"Pa", reše Kolmen, "ti znaš pravila. Sam ne možeš da pođeš, a neko mora ostati radi održavanja veze sa brodom. Čime ćemo to odlučiti ovoga puta: šahom ili kartama?"

"Šah prilično traje", reče Hačins, "naročito kada vas dvojica igrate." Mašio se prema stolu za mape i podigao izlizan špil karata. "Preseci, Džeri."

"Desetka pik. Misliš da možeš da budeš bolji, Džordže?"

"Naravno. Do đavola: samo petica tref. Pa, isporučite moje žaljenje Venerijancima."

Bez obzira na Hačinsov optimizam, penjanje uz strminu pokazalo se prilično naporno. Nagib nije bio odveć strm, ali težina boca sa kiseonikom, odela sa termičkom kontrolom i naučne opreme ispala je otprilike oko pedeset kilograma po čoveku. Niska gravitacija - trideset odsto slabija od Zemljine - predstavljala je izvesnu pomoć, premda ne veliku, dok su savlađivali uzvisinu, zastajali na zaravnima da povrate dah, a zatim ponovo, kroz podmorski sumrak, nastavljali ka vrhu. Smaragdni sjaj koji se razlivao unaokolo bio je svetliji od odblesaka punog Meseca na Zemlji. Mesec bi predstavljao čist luksuz na Veneri, pomisli Džeri; on se nikada ne bi mogao videti sa površine i nema okeana kojima bi vladao; osim toga, neprekidno praskozorje predstavljalo je znatno postojaniji izvor svetlosti.

Uspeli su se oko sedam stotina metara pre no što se strmina

pretvorila u blagi nagib, mestimično išaran kanalima koje je očigledno usekla tekuća voda. Nakon kratkotrajnog istraživanja krenuli su jednim usekom, koji je bio dovoljno prostran i dubok da zasluži ime rečnog korita.

"Palo mi je nešto na pamet", reče Džeri nakon što su prevalili nekoliko stotina metara. "Šta ako se najednom pred nama pojavi bujica? Ne bi mi se osobito dopalo da se suočim sa zidom ključale vode."

"Ukoliko se pojavi bujica", uzvratila Hačins pomalo nestrpljivo, "čućemo je na vreme. Moći ćemo se bez žurbe popeti do nekog višeg nivoa."

On je nesumnjivo bio u pravu, ali to nije ospokojilo Džerija dok su nastavili da se penju blago zakošenim vodenim tokom. Osećanje nesigurnosti je poraslo kada su prešli preko ruba strmine i izgubili radio-vezu sa izviđačkim kolima. Ne biti u mogućnosti da sa nekim stupiš u vezu predstavljalo je u ovom dobu jedinstveno i uznemirujuće iskustvo. To se Džeriju nikada ranije nije dogodilo; čak i na Zvezdi Danici, na udaljenosti od sto miliona milja od Zemlje, uvek je bio u stanju da pošalje poruku svojoj porodici i da dobije odgovor kroz desetak minuta. Ali sada, samo nekoliko metara stena odseklo ga je od ostalog dela ljudskog roda; ako im se nešto ovde dogodi, to niko nikada neće saznati, izuzev ako neka potonja ekspedicija ne otkrije njihova tela. Džordž će čekati dogovoreni broj časova, a zatim će se vratiti na brod - sGm. Čini mi se da baš nisam tip pionira, pomisli Džeri. Volim da petljam po složenim mašinama, i to me je dovelo do svemira. Da sam malo bolje razmislio, sada se ne bih nalazio ovde.

Putovali su možda pet kilometara u pravcu pola, sledeći vijugavu stazu rečnog korita, kada se Hačins zaustavio radi osmatranja i sakupljanja uzoraka. "I dalje postaje hladnije", reče on. "Temperatura se spustila do 199 stepeni. To je znatno niže nego što je ikada zabeleženo na Veneri. Voleo bih kada bismo mogli da pozovemo Džordža i obavestimo ga o ovome."

Džeri je probao da uspostavi kontakt na svim talasnim područjima; pokušao je čak da uhvati brod - nepredvidljiva dizanja i spuštanja planetne atmosfere ponekad su omogućavala prijem sa velikih udaljenosti - ali nije se pojavio ni najmanji šapat razumnih

talasa u pucketanju i praskanju Venerinih oluja.

"Sve bolje i bolje", reče Hačins glasom koji je sada bio stvarno uzbuđen. "Povećava se koncentracija kiseonika: petnaest delova u milion. Kod vozila je bilo samo pet, dok ga je dole u niziji bilo gotovo nemoguće otkriti."

"Ali petnaest milionitih delova!" usprotivi se Džeri. "To niko ne bi mogao da diše!"

"Pogrešno si postavio celu stvar", uzvratila Hačins. "Ovde ništa ne diše kiseonik, ali ga nešto stvara. Šta misliš, odakle potiče kiseonik na Zemlji? On je u celosti proizvod života: proizvod biljaka. Pre no što su se na Zemlji pojavile biljke, naša atmosfera nije se razlikovala od ove: bila je to smesa ugljen-dioksida, amonijaka i metana. A onda se razvila vegetacija i lagano preobrati atmosferu u nešto što životinje mogu da dišu."

"Razumem", reče Džeri. "Hoćeš da kažeš da sličan proces upravo počinje ovde?"

"Izgleda tako. Nešto nedaleko odavde proizvodi kiseonik: biljni život je najjednostavnije objašnjenje."

"A gde ima biljaka", počeo glasno da razmišlja Džeri, "ranije ili kasnije mora da bude i životinja."

"Da", uzvratila Hačins, pakujući opremu i nastavljajući put koritom.

"Doduše, za to je potrebno nekoliko stotina miliona godina. Možda smo odveć poranili, ali nadam se da nisam u pravu."

"To je sve lepo", odgovori Džeri. "Ali, šta ako sretnemo nešto što nije kao mi? Nismo poneli nikakvo oružje."

"Ono nam i nije potrebno. Da li si ikada pomislio na šta mi ličimo? Uveren sam da bi se svaka životinja koja bi nas ugledala dala u beg, ne osvrćući se kilometrima."

Bilo je izvesne istine u tome. Reflektujuća metalna folija njihovih termoodela pokrivala ih je od glave do pete poput mekanog, bleštavog oklopa. Nijedan insekt nije imao gušću šumu antena od one koja je njima izrastala iz šlema i uređaja na leđima, a velika sočiva kroz koja su posmatrali svet oko sebe izgledala su kao bezizražajne, čudovišne oči. Da, na Zemlji jedva da je postojala poneka životinja koja bi se uhvatila ukoštac sa ovakvom utvarom; doduše, bića sa Venere možda uopšte ne misle tako.

Džeri je razbijao glavu oko toga kada su stigli do jezera. Čak i na

prvi pogled, ono ih nije podsetilo na život za kojim su tragali, već na smrt. Poput crnog ogledala, ono je ležalo okruženo brdima; njegov daleki kraj bio je skriven u večnoj magli, a avetinjski stubovi pare uvtali su se i igrali po njegovoj površini. Ovde još samo nedostaje, pomisli Džeri, Haronova barka koja bi ih prevezla na drugu stranu, ili tuonelski labud koji veličanstveno pliva amo-tamo, čuvajući ulaz u podzemni svet...

Pa ipak, bez obzira na sve, ovo je bilo čudo - prva slobodna voda koju je čovek ikada našao na Veneri. Hačins je već bio na kolenima, gotovo u položaju poklonika koji prinosi žrtvu. Ali on je samo prikupljao kapi dragocene tečnosti da bi ih ispitao džepnim mikroskopom.

"Ima li nečega?" upita brižno Džeri.

Hačins odmahnu glavom.

"Ako i ima, odveć je malo da bi se videlo kroz ovaj mikroskop. Reći ću ti nešto više kada se vratimo na brod." Zapečatio je posudu sa uzorcima i stavio je u specijalnu torbu, obazrivo kao što bi to učinio sakupljač koji je upravo pronašao grumen zlata. Možda to nije, što je vrlo verovatno, ništa više do obična voda. Ali isto tako nije isključeno da je posredi čitav kosmos nepoznatih živih bića, na prvom koraku svog milijardu godina dugog puta do razuma.

Hačins jedva da je prevalio još desetak metara uz obalu jezera, kada se ponovo zaustavio, i to tako naglo da se Garfild gotovo sudario s njim.

"Šta se dogodilo?" upita Džeri. "Jesi li video nešto?"

"Ona tamna gromada tamo. Primetio sam je pre no što smo se zaustavili uz jezero."

"Šta je s njom? Izgleda mi sasvim obično." "Mislim da se povećala."

Džeri će čitavog života pamtiti naredni trenutak. Ko zna zašto, ali on nikada nije sumnjao u Hačinsove reči, ovog časa bio je pripravan da poveruje u sve, pa čak i da kamene gromade rastu. Osećanje odsečenosti i tajanstvenosti, prisustvo ovog tamnog i zagonetnog jezera, neprekidna prigušena grmljavina udaljenih oluja i zelenkasto treperenje praskozorja - sve je to delovalo na njegov um i pripremlilo ga da se suoči sa neverovatnim. Pa ipak, nije osećao strah; to će uslediti kasnije.

Pogledao je prema gromadi. Koliko je mogao da proceni, bila je udaljena oko sto pedeset metara. Pri ovoj prigušenoj, smaragdnoj svetlosti, bilo je teško određivati udaljenosti i razmere. Stena - ili ma šta da je to bilo - izgledala je kao vodoravna ploča od gotovo crnog materijala, koja stoji pri samom vrhu grbine. Nedaleko od nje nalazila se još jedna gromada, premda znatno manja, od istog materijala; Džeri je pokušao da izmeri i zapamti razmak između njih, što je trebalo da mu pruži nekakvu osnovu prilikom utvrđenja budućih promena.

Čak i kada je primetio da se razmak polako sužava, još nije osetio paniku, već samo uzbuđeno čuđenje. Tek kada je razmaka potpuno nestalo i kada mu je postalo jasno da su ga vlastite oči obmanule, počelo je da ga preplavljuje osećanje bespomoćnog užasa.

Ovde nije bilo stena koje su rasle i kretale se. Ono što su posmatrali bila je crna plima, puzeća prostirka koja se polako ali neumitno kretala ka njima preko vrha grbine.

Srećom, trenutak sveobuhvatne, bezumne panike trajao je tek nekoliko sekundi. Garfildov užas počeo je da jenjava u istom času kada je dokučio njegov uzrok. Ova plima koja je hrlila napred odveć ga je živo podsetila na jednu priču koju je pročitao pre mnogo godina - priču o armiji mrava koji uništavaju sve na svom putu...

Ma šta da je, međutim, bila ova plima, ona se kretala suviše sporo da bi predstavljala stvarnu opasnost, izuzev ako im ne preseče odstupunicu. Hačins je grozničavo posmatrao kroz jedini dogled koji su imali; on je bio biolog i sada se, najzad, nalazio na svom terenu. Samo da ne napravim budalu od sebe, pomisli Džeri, i da se ne dam u beg kao preplašena mačka, ako nema potrebe za tim.

"Za ime boga", reče on konačno kada se pokretna prostirka našla na samo stotinak metara od njih, a Hačins još nije prozborio ni reč, niti je pomerio i jedan mišić. "Šta je to?"

Hačins se polako raskravio, poput statue koja je oživela.

"Izvini", reče. "Sasvim sam zaboravio na tebe. To je biljka, naravno. Mislim da je možemo tako nazvati."

"Ali ona se kreće!"

"Zašto te to iznenađuje? Pa, to čine i neke zemaljske biljke. Jesi li

ikada video bršljan na ubrzanom filmu?"

"Da, ali bršljan ostaje na jednom mestu, on ne gamiže svuda unaokolo."

"A šta je sa planktonskim biljkama u moru? One mogu da plivaju gde im se prohte."

Džeri više nije imao šta da primeti; čudo koje se približavalo ostavilo ga je bez reči.

I dalje je razmišljao o ovoj stvari kao o prostirci, kao o debelom tepihu punom resa i kićanki na rubovima. Dok se kretao, debljina mu se menjala; na nekim mestima bio je tanak kao flis-papir, dok mu je na drugim debljina dostizala čitavu stopu, pa čak i više. Kada se približio tako da mu se moglo razabrati tkivo, Džeriju je pala na pamet crna kadifa. Upitao se kakva bi ona bila pod dodirom, a onda se setio da bi spržio prste čak i kada mu biljka ne bi ništa drugo uradila. Izazvana nepromišljenom, nervoznom reakcijom, koja obično prati iznenadni šok, na um mu je pala neobična zamisao: ako i postoje Venerijanci, nikada nećemo moći da se rukujemo s njima. Oni bi spržili naše ruke, a mi bismo promrzli njihove.

Stvar do sada nije pokazivala nikakve znake da je svesna njihovog prisustva. Ona je jednostavno hrlila napred poput bezumne plime, što je u neku ruku i bila. Ako se izuzme činjenica da se uspinjala preko malih prepreka, sasvim je mogla da liči na talas vode koji struji napred.

Priča Herberta Džordža Velsa "Carstvo mrava." (Prim. ur.)-fusnota

A onda, kada se našla na udaljenosti od samo nekoliko metara, kadifasta plima se zaustavila. Zdesna i sleva ona je i dalje hrlila napred, ali je u sredini počela da usporava i najzad stala.

"Opkoljava nas", reče brižno Džeri. "Bolje da se povučemo dok se ne uverimo da je bezopasna."

Na njegovogo olakšanje, Hačins je odmah odstupio nekoliko koraka. Nakon kraćeg oklevanja, stvorenje je ponovo počelo da se polako kreće prema njima, a ulegnuće koje je bilo napravljeno malopredašnjim zaustavljanjem sada se ispravilo.

Hačins je iznenada napravio korak napred i stvar je lagano ustuknula. Biolog je nekoliko puta ponovio ovu kretnju, da bi se odmah povukao, a živa plima je svaki put uzimala ili napredovala,

već prema njegovim pokretima. Ni u snu mi nije palo na pamet, pomisli Džeri, da ću videti kako čovek igra valcer sa biljkom...

"Termofobija", reče Hačins. "Potpuno automatska reakcija. Ne dopada joj se naša toplota."

"Naša toplota!" usprotivi se Džeri. "Pa mi smo u poređenju sa njom prave sante leda."

"Mi jesmo, ali ne i naša odela, a ona je u stanju samo njih da registruje."

Baš sam glup, pomisli Džeri. Dok je nama prijatno sveže u termoodelima, nikome ne pada na pamet da uređaj za hlađenje na leđima neprekidno izbacuje u okolinu suvišnu toplotu. Nije ni čudo što je venerijanska biljka stalno uzimala.

"Da vidimo kako reaguje na svetlost", reče Hačins. Uključio je svetiljku na grudima i zeleni sjaj praskozorja najednom se rastočio u snopu jarkobelog zračenja. Sve dok čovek nije došao na ovu planetu, bela svetlost nije nikada zasjala površinom Verene, čak ni po danu. Kao i u morima Zemlje, ovde je vladao samo zelenkasti sumrak koji polako ponire u sve dublje slojeve tame.

Preobražaj je bio tako opčinjavajući da se ljudima nije oteo čak ni uzdah oduševljenja. U blesku snopa trenutno je nestalo dubokog, turobnog crnila debelog kadifastog tepiha koji se pružao gotovo do njihovih stopala. Umesto njega, sve dokle je dopirao snop svetlosti, ležalo je užareno obličje veličanstvenog, moćnog crvenila, išaranog zlatnim prugama. Nijedan persijski princ ne bi od svojih tkača mogao naručiti tako raskošan goblen, pa ipak, bio je to samo slučajan proizvod bioloških sila. U stvari, sve dok nisu uključili lampu, ove veličanstvene boje uopšte nisu ni postojale i ponovo će utonuti u nepostojanje kada neobična svetlost daleke Zemlje ponovo bude prestala da ih obliva.

"Tikov je bio u pravu", promrmlja Hačins. "Voleo bih da je mogao da se lično osvedoči."

"U vezi sa čim u pravu?" upita Džeri, premda je izgledalo kao skrnavljenje govoriti u prisustvu ovakve lepote.

"Pre pedeset godina on je u Rusiji došao do otkrića da biljke koje žive u veoma hladnim klimatskim uslovima teže da budu plave i ljubičaste, dok one iz toplih predela naginju ka crvenom i narandžastom. Na osnovu toga predvideo je da će vegetacija Marsa

biti ljubičasta; takođe je rekao da će, ukoliko uopšte ima biljaka na Veneri, one biti crvene boje. Oba puta je pogodio. Ali, ne možemo ostati ovde ceo dan. Čeka nas još mnogo posla."

"Jesi li siguran da je sasvim bezopasna?" upita Džeri glasom u kome su se osećali bojazan i predostrožnost.

"Potpuno: čak i kad bi želela, ne bi mogla da dotakne naša odela. U svakom slučaju, ona već prolazi mimo nas."

To je bilo tačno. Sada su mogli da vide da celo stvorenje - bila je to jedinstvena biljka, a ne kolonija - pokriva približno kružnu površinu sa prečnikom od oko sto metara. Ono je klizilo preko tla poput senke oblaka koji pokreće vetar; tamo gde bi zastalo, u steni bi ostajale izbušene mnoge sićušne rupe koje je po svoj prilici bušila neka kiselina.

"Da", reče Hačins kada mu je Džeri skrenuo pažnju na ovu pojavu. "Upravo se tako hrane neki lišajevi; oni luče kiseline koje rastvaraju stene. Ali sada je dosta pitanja, molim te; bar dok se ne vratimo u brod. Ovde ima posla za više ljudskih vekova, a ja moram da ga obavim za samo nekoliko časova."

Bio je to istorijski čas botanike. Osetljivi rubovi ogromne biljke-stvari kretali su se iznenađujuće brzo kada bi ona pokušavala da izbegne ljude. Tada je ličila na živu palačinku, površine jednog jutra. Nije bilo nikakve reakcije, izuzev automatskog izbegavanja njihovih termoodela kada je Hačins obavljao probe ili uzimao uzorke. Biće je neprekidno strujalo napred preko uzvisina i udolina, vođeno nekim čudnim biljnim nagonom. Možda je sledilo neku mineralnu žilu; geolozi će o tome reći nešto više kada budu analizirali uzorke stena koje je Hačins sakupio pre i posle prolaska živog goblena.

Jedva da je bilo vremena da se zamisle ili, čak, izreknu bezbrojna pitanja koja je postavilo njihovo otkriće. Mora da je ovih stvorenja bilo prilično čim su uspeli da ga pronađu tako brzo. Kako se razmnožavaju? Klijanjem, sporama, sparivanjem, ili na neki drugi način? Odakle crpu energiju? Kakve srodnike, suparnike ili parazite imaju? Ovo sigurno nije jedini oblik života na Veneri: čak je i sama pomisao na to bila apsurdna, budući da tamo gde postoji jedna vrsta, mora da ih ima na hiljade...

Glad i umor nagnali su ih da najzad zastanu. Biće koje su proučavali hranilo se putem kojim se kretalo po Veneri; Hačins je

ipak verovao da se ono nikada ne udaljuje mnogo od jezera, budući da se s vremena na vreme ponovo približavalo vodi u koju je spuštalo dugačak, cevoliki pipak. Međutim, za razliku od ovog stvorenja, životinje sa Zemlje morale su da se bar s vremena na vreme odmaraju.

Osetili su veliko olakšanje kada su naduvali šatore pod pritiskom, prošli kroz vazдушnu komoru i svukli termoodela. Tek kada su malo predahnuli u sićušnoj plastičnoj hemisferi, do svesti su im prvi put prodrli neobičnost i značaj njihovog otkrića. Svet koji ih je okružavao više nije bio isti; Venera je prestala da bude mrtva, da bi se pridružila Zemlji i Marsu.

Život je prizivao život kroz bezdane kosmosa. Sve što je raslo i kretalo se na licima drugih planeta predstavljalo je znamenje, obećanje da čovek nije sam u Vaseljenu u kojem su harala plamena sunca i uskovitlane magline. Ako još nije našao sadrug sa kojim bi mogao da govori, to je bilo samo pitanje vremena, pošto su se pred njim pružale nebrojene svetlosne godine i eoni koji su čekali da budu istraženi. U međuvremenu, on je morao da nadzire i bdi nad životom koji je već pronašao, bez obzira na to da li se ovaj nalazio na Zemlji, Marsu ili Veneri.

Ove misli strujale su kroz svest Grejema Hačinsa, najsrećnijeg biologa u Sunčevom sistemu, dok je pomagao Garfildu da sakupi otpatke i zapečati ih u naročitu plastičnu kutiju. Kada su ispumpali šator i krenuli ka bazi, nije više bilo nikakvog znaka od životinje koju su ispitivali. To je bila srećna okolnost; da je biće i dalje bilo tu, oni ne bi odoleli da obave još neki ogled, a već je postajalo neugodno toplo.

Uostalom, svejedno; kroz nekoliko meseci oni će se vratiti sa ekipom asistenata, znatno boljom opremom i očima celog sveta koje će biti upravljene na njih. Evolucija je morala da radi milijardu godina da bi omogućila ovaj susret; mogla je još malo da pričeka.

Neko vreme se ništa nije micalo na predelu obavijenom zelenkastim izmaglicama; nije bilo ni ljudi ni grimizne prostirke. A onda, struajući preko uzvisina koje je uobličio vetar, ponovo se pojavilo stvorenje. Ili je to možda bio neki drugi primerak iste vrste; to niko nikada neće saznati.

Prošlo je pored male gomile kamenja gde su Hačins i Garfield zakopali otpatke. A onda se zaustavilo.

Nije se začudilo, pošto nije imalo um. Ali hemijski zov koji ga je bez odmora vodio polarnom zaravni počeo je da vapije: Ovde! Ovde! Negde sasvim blizu nalazila se najdragocenija od svih vrsta hrane koju je moglo da poželi: fosfor, elemenat bez koga iskra života nikada ne bi zatreptala. Počelo je da drobi stene, da se polako uvlači u procepe i naprsline, da opipava i istražuje pipcima. Ništa što je radilo nije prevazilazilo sposobnost bilo koje biljke ili drveta na Zemlji - ali ono se kretalo hiljadu puta brže, tako da mu je bilo potrebno svega nekoliko minuta da stigne do cilja i da se probije kroz plastičnu foliju.

A onda je prionulo na hranu koja je bila neuporedivo koncentrisanija od svih koje je okusilo ranije. Apsorbovalo je ugljovodonike, proteine i fosfate, nikotin iz opušaka cigareta, celulozu iz papirnatih čaša i tanjira. Sve je to razložilo i usisalo u svoje neobično telo, bez ikakvih teškoća i napora.

Ali istovremeno sa hranom ono je apsorbovalo i čitav mikrokosmos živih bića - bakterija i virusa, koji su se, na jednoj starijoj planeti, razvili u hiljadu smrtonosnih pravaca. Iako je tek nekoliko njih moglo da opstane u ovoj toploti i atmosferi, i oni su bili dovoljni. Puzeći natrag prema jezeru, prostirka je u sebi nosila klice zaraze za ceo svet.

I dok je Zvezda Danica hitala svojim putem prema udaljenom domu, Venera je umirala. Filmovi, fotografije i uzorci koje je Hačins trijumfalno sakupio bili su znatno dragoceniji nego što je on pretpostavljao. Oni su predstavljali jedino svedočanstvo o trećem pokušaju Života da uhvati koren u Sunčevom sistemu.

Pod Venerinim oblacima, priča o Stvaranju bila je okončana.

LETO NA IKARU

Kada je Kolin Šerard otvorio oči nakon treska, nije imao predstavu gde se nalazi. Izgledalo je kao da leži, zatvoren u nekoj vrsti vozila, na okruglom brdu čiji su se obronci blago slivali u svim pravcima. Površina mu je bila opaljena i čađava kao da je njome prošao veliki plamen. Iznad njega videlo se kao ugalj crno nebo načičkano zvezdama; jedna od njih, slična malom bleštavom suncu, nalazila se nisko na obzorju.

Da li je to stvarno Sunce? Zar je tako daleko od Zemlje? Ne, to je nemoguće! Nešto na rubu sećanja nejasno mu je šaputalo da je Sunce veoma blizu - preopasno blizu - a ne tako daleko da liči na zvezdu. Ova pomisao ponovo ga je vratila punoj svesti. Šerardu je najednom postalo sasvim jasno gde se nalazi, ali je ovo saznanje bilo tako užasno da je gotovo opet pao u nesvest.

Bio je bliže Suncu nego i jedan čovek pre njega. Oštećena svemirska kapsula nije ležala ni na kakvom brdu, već na blago zakrivljenoj površini jednog sveta čiji je prečnik jedva dosezao dve milje. Bleštava zvezda koja je blago treperila na zapadu predstavljala je Prometeja, brod koji ga je doveo dovdje kroz mnogo miliona milja prostora. Nalazio se gore među zvezdama i verovatno se pitao zašto mu se kapsula ne vraća kao pitomi golub u svoje kućište. Kroz nekoliko minuta nestaće sa vidika i utonuti ispod horizonta u većitoj igri žmurke sa Suncem.

Tu igru on je izgubio. Još se nalazio na noćnoj strani asteroida, u hladnoj bezbednosti njegove senke, ali kratka noć za čas će proći. Četvoročasovni dan na Ikaru brzo ga je okretao prema užasnoj zori i trenutku kada Sunce, koje je odavde izgledalo trideset puta veće nego sa Zemlje, bude počelo da žari i pali okolne stene. Šerard je vrlo dobro znao zbog čega je ceo predeo oko njega bio tako sažežen i čađav. Ikara je od perihela delila čitava nedelja, ali je temperatura u podne već dostizala hiljadu stepeni Farenhajta.

Iako ovo nije bio trenutak za humor, na umu mu je iznenada pao opis Ikara koji je jednom čuo od kapetana Meklilena: "Najtopliji deo nepokretne imovine u Sunčevom sistemu." Istinitost ove šale dokazana je pre samo nekoliko dana, posredstvom jednog od onih jednostavnih i nenaučnih eksperimenata koji često umeju da budu znatno impresivniji od običnog registrovanja i čitanja instrumenata.

Neposredno pred svanuće neko je postavio komad drveta na vrh jedne od malih uzvišica. Nalazeći se u bezbednosti noćne strane, Šerard je posmatrao prizor u trenutku kada su prvi zraci Sunca koje se rađalo dodirnuli vrh brežuljka. Kada su mu se oči privikle na iznenadan blesak svetlosti, primetio je kako drvo već počinje da se žari i ugljeniše. Da je ovde bilo atmosfere, ono bi buknuo u plamenu; tako je bilo dole na Ikaru...

Međutim, u trenutku kada su se prvi put spustili, neposredno nakon što su prošli orbitu Venere pre pet nedelja, još nije bilo tako nenasno toplo. Prometej je sustigao asteroid kada je ovaj počeo da se strmoglavljuje ka Suncu, izjednačio brzinu sa malim svetom i spustio se na njegovu površinu lagano poput pahuljice. (Pahuljica na Ikaru - baš prikladna kombinacija). A onda su se naučnici razmislili po površini od petnaest kvadratnih milja, koju je pokriva sloj nikla i gvožđa, postavljajući mnoge instrumente i kontrolne aparate, prikupljajući uzorke i beskrajno osmatrajući.

Sve je bilo brižljivo isplanirano još pre mnogo godina, u sklopu Međunarodne astrofizičke dekade. Ovde je postojala jedinstvena mogućnost da se svemirski istraživački brod približi Suncu na samo sedamnaest miliona milja zaštićen od nenasne jare kameno-gvozdenim štitom debelim dve milje. U senci Ikara brod je bezbedno mogao da obiđe središnji plamen koji je grejao sve planete i od koga je zavisio sav život. Kao što je Prometej iz legende doneo plamen čovečanstvu na dar, tako će se i brod koji je nosio njegovo ime vratiti na Zemlju sa drugim velikim tajnama neba.

Bilo je dovoljno vremena da se postave instrumenti i obave osmatranja pre no što Prometej bude morao da ostane skriven u večitoj senci noći. Čak i onda, male svemirske kapsule na vlastiti pogon - minijturni svemirski brodovi dugački tek deset stopa - moći će da deluju na noćnoj strani nešto duže od jednog časa, sve dok ih ne dostigne neumorna linija svitanja. Uslovi nisu bili tako loši, pošto je brzina zore iznosila samo jednu milju na sat, ali onaj ko ne bi uspeo da se ukloni na vreme bio je osuđen na sigurnu smrt.

Još nije tačno znao šta se dogodilo. Postavljao je seizmografski odašiljač na stranici 145, nezvanično nazvanoj Mont Everest zato što se uzdizala gotovo trideset metara iznad okolnog nivoa. Bio je to sasvim jednostavan zadatak, iako ga je morao obaviti daljinskim

kontrolama pomoću mehaničkih ruku na kapsuli. Šerarda su smatrali stručnjakom za ovaj posao; bio je u stanju da vezuje čvorove metalnim prstima gotovo podjednako brzo kao i onim od krvi i mesa. Posao je obavio za dvadeset minuta i sada je seizmograf ponovo beležio sićušne potrese i drhtaje, koji su u sve većem broju strujali kroz Ikar kako se asteroid približavao Suncu. Bilo je malo satisfakcije u saznanju da sada tuče sve rekorde boravka na ovoj kamenoj gromadi.

Nakon što je proverio signale, ponovo je namestio oko instrumenata zaštitnike protiv Sunca. Bilo je gotovo neverovatno da dve krhe ploče poliranog metala, tanke kao list papira, mogu zaustaviti plimu zračenja koja bi u trenu rastopila olovo ili kalaj. Prvi zaštitnik odbijao je gotovo devedeset procenata svetlosti koja je padala na njegovu ogledalastu površinu, dok je drugi reflektovao preostali deo, tako da je tek bezopasan delić ogromne toplote prolazio kroz ovu barijeru.

Izvestio je da je završio posao, dobio sa broda potvrdu o prijemu poruke, a zatim počeo da se priprema za povratak. Bleštava prozorska svetla sa Prometeja - bez kojih bi noćna strana asteroida bila u potpunoj tami - predstavljala su sasvim jasnu metu na nebu. Brod se nalazio na visini od samo dve milje, tako da je Šerard pri ovoj maloj gravitaciji doslovce mogao da skoči do njega samo da je imao odgovarajući skafander sa fleksibilnim cipelama. Ovako, mirkorakete na njegovoj kapsuli podići će ga do broda, bez velike žurbe, za nešto manje od pet minuta.

Odredio je pravac kapsule pomoću žiroskopa, podesio zadnje mlaznjake na drugu jačinu i pritisnuo starter. Negde u blizini njegovih nogu dogodila se žestoka eksplozija i on je poleteo sa Ikara - ali ne u pravcu broda. Na neki način potkrala se užasna greška; bio je odbačen na jednu stranu vozila i nije mu polazilo za rukom da uspostavi kontrolu. Radio je samo jedan od mlaznjaka i on je počeo bezglavo da juri nebom, okrećući se sve brže. Pokušao je da pronađe prekidač, ali ga je okretanje sasvim dezorijentisalo. Kada je konačno uspeo da se dočepa kontrolne table, njegova prva reakcija samo je pogoršala situaciju; prebacio je komandu mlaznjaka na punu jačinu, kao nervozni vozač koji u pometnji pritisne papučicu za gas umesto kočnicu. Bila je potrebna samo jedna sekunda da se

ispravi greška i isključi mlaznjak, ali i to je bilo dovoljno da brzina okretanja postane tako velika da su zvezde obrazovale velike koncentrične krugove na prozorima.

Sve se dogodilo tako brzo da čak nije stigao ni da se uplaši, a još manje da pozove brod i javi o onome šta se dogodilo. Povukao je ruke sa kontrolne table; ako sada bude dirao komande, samo će pogoršati stanje. Bila bi potrebna dva ili tri minuta pažljivog zauzdavanja da se zaustavi mahnito okretanje, ali povremeni blesak sve bližih stena jasno mu je stavio do znanja da ni izdaleka nema toliko vremena. Iznenada mu je pao na pamet savet sa korica Priručnika za astronaute: 'Kada ne znaš šta da uradiš, nemoj uraditi ništa'. Još uvek je mislio na to kada je Ikar napao na njega i zvezde se pogasile.

Predstavljalo je pravo čudo što kaspula nije bila razbijena i što se on nije nalazio u slobodnom prostoru. (Kroz trideset minuta možda će baš to poželeti, kada toplotna izolacija kapsule bude počela da otkazuje...). Razume se, pad nije prošao bez štete. Retrovizorna ogledala, odmah izvan kupole od prozirne plastike koja mu je okruživala glavu, sasvim su bila izgubljeni, tako da više nije mogao da vidi iza sebe a da pri tom ne okrene glavu. Međutim, to je bila sasvim beznačajna stvar. Daleko je ozbiljnija bila činjenica da su prilikom pada stradale radio-antene. Nije više bio u stanju da pozove brod, niti je brod mogao stupiti u kontakt s njim. Iz zvučnika je dopiralo samo pucketanje i krčanje, koje je verovatno nastajalo u samom aparatu. Bio je potpuno sam, sasvim odsečen od ljudske rase.

Situacija je bila očajna, ali ipak je postojao slabašan zračak nade. Još nije bio sasvim беспомоћан. Čak i onda kada nije mogao da koristi raketni pogon - pretpostavljao je da se desni motor pokvario i prekinuo dovod goriva, iako su konstruktori tako nešto smatrali nemogućim -još je bio u stanju da se kreće. Na raspolaganju su mu stajale metalne ruke.

Ali u kom pravcu da pođe? Sasvim je izgubio orijentaciju i sada se mogao nalaziti čak tri stotine metara daleko od Mont Everesta. Na ovom malom svetu nisu postojali uočljivi beočuzi; zvezda Prometeja koja je brzo zalazila predstavljala je najpouzdanijeg vodiča: ako bude uspeo da je ugleda, biće spasen. Može da prođe najviše nekoliko

minuta pre no što bude primećen njegov nestanak, ako se to već nije dogodilo. Međutim, bez radija, potraga može prilično da se oduži; ma koliko da je Ikar izgledao mali, petnaest kvadratnih milja njegovih fantastičnih neravnina predstavljali su gotovo idealno mesto da se zagubi cilindar dugačak tek nešto više od tri metra. Lako je mogao da prođe i čitav čas pre no što ga otkriju - što je značilo da će morati da se suoči sa pogubnim izlaskom Sunca.

Zavukao je prste u kontrolni uređaj kojim je upravljao mehaničkim nogama. Sa spoljne strane kapsule, u neprijateljskom vakuumu koji ga je okruživao, njegovi veštački udovi oživeše. Spustili su se do tla, oslonili o gvozdenu površinu asteroida i počeli da podižu kapsulu. Šerard ih savi u zglobovima i cilindar krenu napred, poput nekog neobičnog dvonogog insekta... najpre desna ruka, zatim leva, pa opet desna...

Ovakav način kretanja stvarao mu je manje teškoća nego što je očekivao i prvi put posle dugo vremena on oseti kako mu se vraća samopouzdanje. Iako su mehanički udovi bili predviđeni za lake i precizne operacije, bilo je potrebno sasvim malo snage da se pokreće kapsula na ovom svetu koji gotovo da nije imao silu teže. Gravitacija na Ikaru bila je čak deset hiljada puta manja nego na Zemlji; zajedno sa kapsulom Šerard nije težio ni trideset grama; kada bi jednom pošao iz mesta, kretanje se nastavljalo bez ikakvog otpora, kao u snu.

Pa ipak, potpuno odsustvo otpora nije uopšte bezazleno. Putovao je već nekoliko stotina metara, brzo sustižući zalazeću zvezdu Prometeja, kada ga je preveliko samopouzdanje ponovo dovelo u škripac. (Bilo je čudno kako se svest brzo kreće iz jedne krajnosti u drugu; pre samo nekoliko minuta bio je spreman da se suoči sa smrću, dok ga je sada brinulo jedino to da li će na vreme stići na večeru). Možda je neobičnost kretanja, tako različitog od svega što je iskusio ranije, bila odgovorna za katastrofu; ili je, možda, još bio pod šokom zbog pada.

Kao i svi astronauti, i Šerard je naučio da se orijentiše u prostoru; imao je veoma razvijen osećaj da živi i radi u uslovima gde ne važe zemaljske predstave o tome šta je 'gore' a šta 'dole'. Na Ikaru je bilo važno neprestano imati iluziju da vam se pod nogama nalazi čvrsto i pouzdano tle, kao na nekoj planeti, i da prilikom kretanja idete preko

neke ravnice. Ukoliko ova bezazlena samoobmana zataji, ne gine vam svemirska vrtoglavica.

Napad je otpočeo bez upozorenja, kao što to obično biva. Najednom, Ikar više nije bio pod njim, a zvezde iznad njega. Vasiona se nagnula pod pravim uglom; počeo je da se penje uz jedan okomit greben, poput planinara koji pokušava da savlada izuzetno strmu liticu. Iako mu je razum govorio da je to samo obična iluzija, čula su mu mahnito javljala da je sve stvarnost. Svakog trenutka sila teže otkaćiće ga sa ovog vertikalnog zida i on će početi da pada milju za miljom, sve dok ne utone u večni zaborav...

Međutim, ono najgore još nije došlo; lažna okomitost i dalje se ljuljala kao igla busole koja ne uspeva da pronađe pol. Sada se nalazio ispod ogromnog kamenog krova, poput muve koja visi na tavanici; trenutak kasnije tavanica će ponovo postati zid - ali onda će se strmoglavljavati nadole, umesto da se uspinje nagore...

Izgubio je sve kontrole nad kapsulom, a hladan znoj koji je počeo da mu se sliva niz lice bio je pouzdan znak da će uskoro izgubiti i kontrolu nad sobom. Preostala mu je samo jedna stvar; čvrsto je zaklopio oči, šćućurio se što je dublje mogao u tesnoj unutrašnjosti kapsule i počeo da uverava samoga sebe kako spoljni svet uopšte ne postoji. Nije čak dozvolio ni da mu lagan i blagi trzaj prilikom drugog pada poremeti ovo stanje samohipnoze.

Kada se ponovo odvažio da pogleda napolje, otkrio je da se kapsula zaustavila pored neke velike stene. Mehanički udovi ublažili su žestinu sudara, ali cena je bila veća nego što je on mogao da plati. Iako cilindar ovde gotovo nije imao masu, on je i dalje posedovao normalnih dve stotine pedeset kilograma inercije i kretao se brzinom od četiri milje na čas. Ova sila bila je odveć velika da bi je metalne ruke apsorbovale; jedna se slomila, a druga se bespomoćno nakrivila.

Kada je video šta se dogodilo, Šerardova prva reakcija nije bila očajanje, već ljutnja. Bio je potpuno uveren u uspeh kada je kapsula počela da gamiže preko gole površine Ikara. A sada ovakav kraj, i sve to zbog trenutka fizičke slabosti. Ali svemir nije uviđavan prema ljudskim slabostima i osećanjima, a onaj ko ne prihvati ovu činjenicu nema šta da traži ovde.

Uostalom, bar je dobio malo na vremenu dok je nastojao da

stigne brod; od zore ga je delilo novih deset minuta, ako ne i više. Da li će ovih deset minuta samo produžiti agoniju, ili će predstavljati upravo ono vreme koje je potrebno njegovim drugovima da ga pronađu, ubrzo će saznati.

Gde li su samo sada? Sigurno su već otpočeli traganje. Upravio je pogled prema bleštavoj zvezdi broda, nadajući se da će primetiti slična svetla svemirskih kapsula kako se kreću prema njemu - ali ništa se nije videlo spram nebeskog svoda koji se lagano okretao.

Bacio je pogled na predeo oko sebe, iako je znao da nema šta da očekuje. Preostalo je samo pet minuta pre no što Prometej i njegova bleštava svetla zađu za obzorje asteroida i ostave ga u tami. Doduše, tama će biti kratkotrajna, ali pre no što zavlada, on je mogao da potraži neki zaklon od sve bližeg dana. Na primer, ona stena o koju je udario...

Da, ona bi mu pružila malo senke dok se Sunce bude pelo ka zenitu. Međutim, ništa mu više ne može pomoći kada bude počelo da zalazi, mada nije bilo isključeno da se nalazi na geografskoj širini gde se Sunce nikada ne diže iznad horizonta u ovo doba Ikarove godine od četiri stotine devet dana. U tom slučaju postojala je šansa da preživi kratak period dana; bila je to jedina nada ako ga spasioci ne pronađu.

Zajedno sa svojim svetlima, Prometej je konačno skliznuo ispod ruba obzorja. Sa njegovim nestankom, zvezde koje više nisu imale ničeg izazovnog u sebi zasjale su dvostrukim sjajem. Znatno bleštavija od ostalih i tako lepa da je pogled na nju gotovo izazvao suze, bila je svetla iskra Zemlje koju je na malom rastojanju pratio Mesec. On se rodio na prvom nebeskom telu, a često koračao po drugom; da li će ih ponovo videti?

Bilo je neobično što mu do sada nisu pali na pamet žena i deca, kao i svi oni koje je voleo u životu koji mu se sada činio tako dalekim. Za trenutak je osetio grižu savesti, ali to je brzo prošlo. Emocionalne veze nisu oslabile čak ni pri udaljenosti od sto miliona milja, koliko ga je sada delilo od porodice. Pa ipak, u ovom trenutku oni nisu bili najvažniji. On se pretvorio u primitivnu životinju koja vodi računa jedino o sebi samoj u okrutnoj borbi za život u kojoj mu je jedino oružje bilo mozak. U ovom sukobu nije bilo mesta za srce; ono može biti samo smetnja, koja će mu otežati zdravo rasuđivanje i oslabiti

odlučnost.

A onda je ugledao nešto što je raspršilo sve misli na daleki dom. Uzdižući se iznad obzorja iza njega i raspršujući se preko zvezda poput mlečne magle, pojavio se slab i avetinjski prsten fosforescencije. Bio je to glasnik Sunca - divan, biserni fantom korone, vidljiv na Zemlji jedino u onim retkim trenucima potpunog pomračenja. Kada se korona bude podigla, Sunce će se ubrzo pojaviti za njim, da obavije plamenom ovaj mali svet.

Šerardu je dobrodošla ova opomena. Sada je sa priličnom tačnošću mogao izračunati mesto gde će Sunce izići. Gamižući polako i nespretno na slomljenim ostacima metalnih udova, oslonio je kapsulu o unutrašnju stranu stene koja je trebalo da mu pruži senku. Samo što je završio, Sunce se nadnelo nad njim poput neke grabljivice i mali svet se rasprsnuo u svetlosti.

Podigao je zatamnjene filtre u skafandru kako bi ublažio nesnosan blesak. Izuzev na onim mestima gde je senka stene prekrivala asteroid, svuda je izgledalo da gleda u grotlo kratera. Svaka pojedinost pustog predela oko njega lako se mogla uočiti pod ovim nemilosrdnim svetlom; nije bilo sivila, već samo zaslepljujuće beline i neprozirne tame. Svi zatamnjeni useci i uvale pretvorili su se u bazene mastila, dok su uzvisine već izgledale kao obavijene plamenom. A od svanuća je protekao tek minut.

Šerardu je sada postalo jasno kako je užasna toplota milijarda leta pretvorila Ikar u kosmičku žeravicu, nemilosrdno pržeći stene sve dok u njima nisu sagoreli i poslednji delići gasova. Upitao se sa gorčinom zbog čega je bilo potrebno da ljudi prevale tako veliki put kroz bezdan prostora uz ogromne troškove i rizik - samo da bi dospeli na rotirajuću gromadu šljake? Pobude su bile jednake onima koje su svojevremeno nagonile čoveka da dosegne vrhove najviših planina ili ledene polove; bio je to izazov telu koje je pružala avantura, izazov umu koji je pružalo otkriće. Ovo saznanje pružalo mu je malo utehe, sada kada je trebalo da bude ispržen na ražnju Ikara.

Ništa mu nije preostalo izuzev da sedi i da razmišlja nekoliko sledećih minuta pre nego što senka u kojoj se nalazio sasvim ne iščezne. Nije pokušao da usredsredi misli ni na šta posebno, već ih je pustio da slobodno lutaju. Bilo je nečeg neobičnog u saznanju da

on sada umire samo zbog toga što je negde u četrdesetim godinama prošlog veka - znatno pre no što se on rodio - jedan čovek na Palomaru uočio slabašnu tačku svetlosti na fotografskoj ploči i dodelio joj sasvim prikladno ime po mladiću koji se vinuo sasvim blizu Sunca.

Jednog dana možda će mu podići spomenik na ovoj pustoj zaravni. Šta li će samo napisati na njemu? 'Ovde je umro Kolin Šerard, astronom-inženjer, u službi nauke'. Biće to smešno, pošto on nikada nije uspeo da shvati ni polovinu stvari koje su mu naučnici nalagali da uradi.

Pa ipak, neka otkrića do kojih su oni došli nisu ga ostavila ravnodušnim. Na um mu je palo kako su geolozi skinuli površinski sloj kore sa asteroida i izglacali metalno jezgro koje je ležalo ispod. Donja površina bila je prekrivena neobičnim mrežama linija i ogrebotina sličnih apstraktnim platnima iz postpikasovskog perioda. Međutim, ove linije imale su određeno značenje; one su ispisivale istoriju Icara, iako je samo geolog mogao da ih pročita. Šerard je čuo da je na osnovu njih zaključeno kako ova gromada gvožđa i stenja nije uvek putovala sama kosmosom. Nekada, u dalekoj prošlosti, ona se nalazila pod džinovskim pritiskom - a to je moglo da znači samo jednu stvar. Pre mnogo milijardi godina ona je sačinjavala deo znatno većeg nebeskog tela, možda neke planete slične Zemlji. Iz nekog nepoznatog razloga ta planeta se raspala, a Ikar i mnogo hiljada drugih asteroida predstavljali su ostatke te kosmičke eksplozije.

Čak i u ovom trenutku, dok se užarena linija svetlosti sve više približavala, ova pomisao izazvala je divljenje u njemu. Ono na čemu se Šerard sada nalazio predstavljalo je površinski sloj jednog sveta - koji je možda nekada nosio na sebi život. Bilo je nečeg čudnog i iracionalnog u pomisli da on možda neće biti jedini duh koji će lutati Ikarom do kraja vremena.

Skafander je počeo da mu se magli; to je samo moglo značiti da su uređaji počeli da otkazuju. Do sada su obavljali svoj posao besprekorno; iako su stene na samo nekoliko metara udaljenosti već dostigle nivo crvenog usijanja, temperatura u kapsuli ostala je nepromenjena. Kada konačno dođe do kraja, on će biti munjevit.

Posegao je za crvenom ručicom koja će Suncu ukrasti njegovu

žrtvu - ali pre no što je pritisnuo, odlučio je da baci još jedan pogled prema Zemlji. Oprezno je podigao zatamnjene filtere, podešavajući ih tako da mu i dalje štite oči od bleštavih stena, ali i da mu ne ometaju pogled na svemir.

Zvezde su sada bile jedva primetne, pošto ih je gasio sve bliži sjaj korone. A jedva vidljiv iznad stene, čija će ga zaštita ubrzo izdati, počeo je da se pomalja srp gimiznog plamena, povijeni prst jare koji je najavljiivao dolazak samog Sunca. Preostalo mu je još samo nekoliko sekundi.

Pred očima mu se ukazaše Zemlja i Mesec. Pozdravio ih je u sebi, kao i sve prijatelje i one koje je voleo. Dok je gledao prema nebu, front Sunčeve svetlosti počeo je da doseže rubove kapsule i on oseti prvi nagoveštaj plamena. Refleksnim pokretom, koji je bio kako automatski, tako i beskoristan, on skupi noge pokušavajući da ustukne pred sve bržim talasom toplote.

Šta je to? Sjajni blesak svetlosti, beskrajno blistaviji od svih zvezda, iznenada mu se rasprsnuo iznad glave. Na priličnoj visini neko veliko ogledalo jezdilo je preko neba, odbijajući svetlost na svom laganom putu kroz prostor. Tako nešto bilo je potpuno nemoguće; počeo je da ima halucinacije, što je značilo da je kucnuo čas za predaju. Znoj je već počeo da mu se sliva niz telo i kroz nekoliko sekundi kapsula će se pretvoriti u lomaču.

Nije više oklevao, već je pritisnuo polugu za otvaranje kapsule, pripravan da se suoči sa smrću.

Međutim, ništa se nije dogodilo; ručica se nije micala. Počeo je mahnito da je cima sve dok nije shvatio da se beznadežno zaglavila. Nije, dakle, postojao lak način da okonča sve ovo; nije bilo milosrdne smrti koja bi munjevito usledila kada bi mu pluća ostala bez vazduha. A onda se užas pred bezizlaznom situacijom konačno obrušio na njega u svoj svojoj snazi, nervi su mu sasvim otkazali i on je počeo da urla kao životinja uhvaćena u klopku.

Kada je začuo glas kapetana Meklilena, slab ali jasan, bio je ubeđen da je to samo nova halucinacija. Pa ipak, poslednji ostaci discipline i samokontrole uspeali su da ga obuzdaju; stisnuo je zube i usredsredio se na poznati, zapovednički glas.

"Šerarde! Drži se čoveče! Otkrili smo te! Samo prestani da urlaš!"
"Ovde sam!" zavapi Šerard. "Samo požurite, za ime Boga! Već

gorim!"

Negde duboko, u zapretenim ostacima zdravog rasuđivanja, on je shvatio šta se dogodilo. Neki slabašan signal uspeo je da sklizne sa polomljenih antena radija i na brodu su čuli njegov krik - kao što je on čuo njihove glasove. To je značilo da su oni sasvim blizu, a ova pomisao dala mu je novu snagu.

Bacio je još jedan pogled kroz zamagljenu plastiku kapsule, pokušavajući da nazre ono nestvarno ogledalo na nebu. Kada ga je ponovo ugledao, postalo mu je jasno da su varljive perspektive kosmosa obmanule njegovu čula. Ogledalo se nije nalazilo miljama iznad, kao što nije bilo ni veliko. Stajalo mu je gotovo iznad glave i brzo se kretalo.

Još uvek je vikao kada je brod skliznuo preko lica Sunca, a blažena senka pala na njega poput hladnog vetra koji dopire iz srca zime, noseći sa sobom obilje snega i leda. Pošto je bio sasvim blizu, Šerard je konačno mogao da prepozna veliki štit; bila je to metalna folija koja je predstavljala zaštitu od zračenja i koja se obično koristila da bi obezbedila nesmetan rad instrumenata. U bezbednosti velike senke njegovi prijatelji su ga pomno tražili.

Velika dvosedna kapsula za teške poslove počela je polako da se spušta, držeći blještavi štit u jednoj metalnoj ruci, dok je drugom posezala prema njemu. Čak i kroz zamagljeni skafander i uprkos velikoj toploti koja mu je otupljivala čula, pošlo mu je za rukom da prepozna brižno lice kapetana Meklilena kako ga posmatra iz velike kapsule.

Tako, dakle, izgleda rođenje, pomisli on, pošto je sve ovo odista ličilo na preporod. Bio je odveć iscrpljen za zahvaljivanje - ono će uslediti kasnije - ali kada je podigao pogled sa plamenih stena, oči su mu same od sebe potražile Zemlju. "Evo me", reče tiho. "Vraćam se."

Sve čari i lepote sveta za koje je mislio da su zauvek izgubljene ponovo su mu stajale nadohvatu ruke. Ne - ne baš sve.

Bio je siguran da nikada više neće uživati u letu.

TAJNA

Henri Kuper je proveo na Mesecu gotovo dve nedelje pre no što je otkrio da nešto nije u redu. U početku je to bila samo nejasna slutnja, neka vrsta predosećanja koje ovejani naučni reporter nije shvatio suviše ozbiljno. Konačno, on je došao ovamo na zahtev Interplanetarnog udruženja naroda. Udruženje je oduvek nastojalo da bude u žiži zbivanja - a posebno sada u vreme budžetskih raspodela, kada je prenatrpan svet na sav glas tražio nove puteve, škole i morske farme, a ulagao proteste zbog milijardi koje se razbacuju na kosmos.

Kuperu je ovo bio drugi boravak na Mesecu, a njegov zadatak se sastojao u tome da svakoga dana pošalje svojoj redakciji tekst od dve hiljade reči. Iako su sve novosti ubrzo bile iscrpljene, još je bilo dovoljno neobičnosti i zagonetki na ovom svetu velikom kao Afrika, koji je i dalje ostao gotovo sasvim neispitan, bez obzira na to što su postojale veoma precizne karte njegove površine. Sa druge strane zidova velike kupole pod pritiskom, mesečeve baze ili kosmodroma, nalazila se bezdana praznina koja će još niz vekova predstavljati izazov ljudima.

Razume se, neki delovi Meseca bili su dobro poznati. Ko nije video prašnjavi greben u moru Imbrijum, sa svetlim metalnim obeliskom i pločicom koja je obavestavala na tri zvanična jezika Zemlje:

NA OVOM MESTU

13. SEPTEMBRA 1959.

PRVI OBJEKAT KOJI JE ČOVEK NAČINIO

STIGAO JE NA JEDAN DRUGI SVET

Kuper je posetio mesto spuštanja Lunjika II - i još čuveniju grobnicu ljudi koji su došli nakon toga. Ali sve je to pripadalo prošlosti. Slično Kolumbu ili braći Rajt, oni su već sačinjavali deo istorije. A njega je sada interesovala jedino budućnost.

Kada se spustio na kosmodrom Arhimed, glavnom službeniku bilo je očigledno milo što ga vidi; štaviše, pokazao je i lično interesovanje za pojedinosti puta. Prevoz, smeštaj i službeni vodič već su bili obezbeđeni. Mogao je da ide gde god želi, da postavlja

pitanja koja hoće. Udruženje koje ga je poslalo imalo je puno poverenje u njega zato što su mu članci uvek bili korektni, a stav uživao opšte odobravanje. Pa ipak, nešto je krenulo loše ovoga puta; još nije znao šta je posredi, ali već će pronaći...

Podigao je slušalicu telefona i rekao:

"Molim vas, dajte mi policijsko odeljenje. Želim da razgovaram sa generalnim inspektorom."

Čandra Kumarasvami je nesumnjivo imao uniformu, ali Kuper ga nikada nije video u njoj. Prema dogovoru, našli su se na ulazu u mali park koji je predstavljao ponos i radost lunarnog grada. Budući da je bilo jutro veštačkog dvadesetčetvoročasovnog 'dana', park je bio gotovo pust, tako da su mogli neometano da razgovaraju.

Šetajući uskim stazama posutim šljunkom, ćaskali su o starim vremenima, o zajedničkim prijateljima sa koledža i o najnovijem razvoju događaja u interplanetarnoj politici. Upravo su došli do sredine parka, ispod samog središta velike, plavo obojene kupole, kada Kuper pređe na stvar.

"Tebi je, Čandra, poznato sve šta se događa na Mesecu. Takođe znaš da bih napisao seriju članaka za Interplanetarno udruženje naroda. Štaviše, nadao sam se da ću, kada se vratim na Zemlju, imati dovoljno materijala i za knjigu. Zašto onda svi pokušavaju da sakriju nešto od mene?"

Bilo je nemoguće izvući od Čandre bilo kakav odgovor na brzinu. Reči koje bi on izgovorio, ne vadeći pri tom iz ustiju svoju zakrivljenu bavarsku lulu, bile su uvek dobro odmerene.

"A ko to krije nešto od tebe?"

"Stvarno ti ne pada na pamet ko bi to mogao biti?"

Generalni inspektor odmahnu glavom.

"Odista, nemam nikakvu ideju", odgovorio je lagano. Kuper je znao da je to istina. Čandra je mogao da ne odgovori, ali sigurno ne bi slagao.

"Pribojavao sam se da ćeš to reći. Pa, ako ti znaš isto onoliko koliko i ja, onda mi preostaje samo jedan izlaz - a on me pomalo plaši. Institut za medicinska istraživanja drži me na distanci od samog početka."

"Hmm", odgovorio je Čandra, izvadiвши lulu iz ustiju i posmatrajući

ga zamišljeno.

"Da li je to sve što imaš da kažeš?"

"Pa, nisi mi baš dao mnogo vremena. Seti se, ja sam samo policajac. I te kako mi nedostaje tvoja živa novinarska mašta."

"Sve što mogu da ti kažem, to je da sam u Institutu za medicinska istraživanja doznao da atmosfera postaje sve hladnija. Poslednji put kad sam bio ovde, svi su se prijateljski odnosili prema meni i dali mi obilje materijala za nekoliko dobrih članaka. Ali sada ne mogu čak ni da se nađem sa direktorom. Uvek je ili suviše zauzet ili se nalazi sa druge strane Meseca. Kad sam već kod njega, kakvoj vrsti ljudi on pripada?"

"Doktor Hestings? Pomalo nezgodan tip. Nesumnjivo je vrlo kompetentan u svom poslu, ali je vrlo teško raditi sa njim."

"Šta li to pokušava da sakrije?"

"Poznavajući te dobro, siguran sam da već imaš nekoliko zanimljivih teorija."

"U početku sam pomišljao na narkotike, prevare ili političke zavere. Ali sve je to drugorazredno ovih dana. Mora da je u pitanju nešto znatno krupnije."

Čandra skupi obrve u znak odgovora.

"Interplanetarna zaraza?" reče Kuper neodređeno.

"Mislim da je tako nešto nemoguće."

"Zašto? Napisao sam više članaka u kojima sam dokazao da forme života na drugim planetama imaju tako čudnu hemijsku strukturu da ne mogu stupati u reakciju s nama. Uostalom, mikrobima i bakterijama bili su potrebni milioni godina da bi se prilagodili našim telima. Samo, uvek sam se pitao da li je to sasvim tačno. Pretpostavimo da se neki brod vratio sa Marsa sa nečim stvarno novim i da doktori nikako ne uspevaju da iziđu na kraj sa tim?"

Usledila je duga tišina pre no što je Čandra rekao:

"Pronjuškaću malo unaokolo. Ni meni se sve to ne dopada. Postoji, uostalom, još jedan detalj o kome ti verovatno ne znaš ništa. U medicinskom odeljenju dogodila su se tri nervna sloma prošlog meseca, a to je veoma, veoma neuobičajeno."

Bacio je pogled na sat, a zatim na lažno nebo koje je izgledalo veoma daleko, iako se zapravo nalazilo samo nekoliko desetina

metara iznad njihovih glava.

"Bolje da pođemo odavde. Jutranji pljusak samo što nije počeo."

Telefon se oglasio dve nedelje kasnije usred noći - prave mesečeve noći. Po lokalnom 'veštačkom' vremenu bila je nedelja ujutro.

"Henri? Čandra ovde. Da li ti odgovara da se vidimo za pola sata na vazdušnoj brani pet? Izvrsno, požuri."

Tu smo, dakle, pomisli Kuper. Sastanak na vazdušnoj brani pet značio je da treba izići izvan kupole. Čandra je sigurno pronašao nešto.

Prisustvo vozača-policajca onemogućilo je razgovor dok se mesečev traktor kretao iz grada neravnim putem prekrivenim slojem prašine i sitnim kamenjem. Nisko na jugu, Zemljin globus bio je gotovo pun; sa njega se širila bleštava, plavozelena svetlost koja je obasjavala ovaj avetinjski predeo. Bez obzira na sve pokušaje, pomisli Kuper u sebi, Mesec će teško moći da ikada postane pitoma oaza. Ali priroda je izvrsno skrivala svoje tajne. Ljudi će se i te kako namučiti pre no što ih otkriju...

Grozd sačinjen od kupola mesečevog grada nalazio se sada nisko na oštro povijenom horizontu. Traktor je skrenuo sa glavnog puta i pošao jednim teško razaznatljivim tragom. Deset minuta kasnije Kuper ugleda pred sobom bleštavu hemisferu koja je usamljeno stajala na nekoj stenovitoj grbini. Pored ulaza se nalazilo još jedno vozilo sa velikim crvenim krstom na bočnoj strani. Očigledno, nisu bili jedini posetioци.

Takođe, nisu došli neočekivano. Kada su stigli do male ulazne kupole, iz nje se pojavila dugačka elastična cev koja se prikačila za trup traktora. Začulo se kratko šištanje dok su se pritisci izjednačavali. Zatim Kuper krenu za Čandrom u zgradu.

Službenik koji ih je dočekaо poveo ih je zakrivljenim hodnikom i poprečnim prolazima do centra kupole. Uzput su s vremena na vreme bacali brze poglede na laboratorije, naučne instrumente i kompjutere, koji su stajali u savršenom redu. Jedinu neobičnost predstavljalo je odsustvo osoblja u ovo nedeljno jutro. Mora da smo stigli u srce zgrade, pomisli Kuper kada ih je vodič uveo u veliku kružnu prostoriju i lagano zatvorio vrata za njima.

Bio je to mali zoološki vrt. Svuda oko njih videli su se kavezi, tankovi i saksije u kojima se nalazio širok izbor flore i faune sa Zemlje. Na sredini prostorije čekao ih je oniži, sedokosi čovek koji je izgledao veoma zabrinuto i nesrećno.

"Doktore Hastings", reče Kumarasvami, "dozvolite da vam predstavim gospodina Kuperu."

Glavni inspektor se okrenu prema svom drugu i klimnuo glavom:

"Ubedio sam doktora da postoji samo jedan način da te ućutkamo: a to je da ti sve kažemo."

"U stvari", reče Hastings, "sve se ovo đavolski zapetljalo."

Glas mu je bio nemiran i očigledno se teško kontrolisao. Opa, pomisli Kuper, još jedan nervni slom na vidiku!

Naučnik nije traćio vreme na takve formalnosti kao što je rukovanje. Uputio se do jednog kaveza, uzeo neku malu životinju obavijenu krznom i pružio je prema Kuperu.

"Znate li šta je ovo?" upitao je odsečno.

"Naravno, hrčak."

"Da", reče Hastings. "Potpuno običan zlatni hrčak. Jedina razlika je u tome što je ovaj ovde star pet godina, kao uostalom i svi drugi u kavezu."

"Pa šta ima neobičnog u tome?"

"Oh, ništa, ništa... osim bezazlene činjenice da hrčak normalno živi samo dve godine. A mi imamo ovde neke koji će izgurati i svih deset."

Za trenutak niko nije govorio, ali u prostoriji ipak nije vladala tišina. Sa svih strana je dopiralo šuštanje, groktanje, grebanje, slabo jecanje i prigušeni krici životinja. Najzad Kuper prošaputa:

"Blagi Bože, pronašli ste način da produžite život?"

"Ne", odmahnu glavom Hastings. "Nismo ga mi pronašli, Mesec nam ga je dao... to smo, uostalom, i mogli da očekujemo da smo samo malo dalje gledali od sopstvenih noseva."

Izgledalo je da mu je ponovo pošlo za rukom da uspostavi kontrolu nad emocijama. Opet je bio isključivo naučnik fasciniran otkrićem do koga je došao i sasvim nezainteresovan za posledice.

"Na Zemlji", nastavio je, "provodimo čitav život boreći se sa gravitacijom. Ona slabi naše mišiće, izobličava nam telo. Za sedamdeset godina - koliko tona krvi srce mora da ispumpa u

arterije? A sve to, sav taj džinovski napor, ovde na Mesecu je sveden na šestinu. Uostalom, čovek koji je na Zemlji imao osamdeset kilograma, ovde će težiti jedva četrnaest..."

"Shvatam", reče Kuper polako. "Deset godina za hrčka, a koliko za čoveka?"

"Nije to jednostavan zakon", odgovori Hastings. "Varira u zavisnosti od veličine i vrste. Pre mesec dana još nismo bili sigurni, ali sada više nema nikakve sumnje: na Mesecu trajanje ljudskog života iznosiće najmanje dve stotine godina."

"I vi ste to pokušali da prikrijete!"

"Mora da ste poludeli! Zar ne shvatate?"

"Polako, doktore. Smirite se", reče blago i odmereno Čandra.

Uz očigledan napor volje, Hastings je ponovo ovladao svojim nervima. A zatim je počeo da govori tako ledenom mirnoćom da su se njegove reči zarivale poput smrznutih kapi kiše u Kuperov mozak.

"Pomislite na one tamo gore", reče on, pokazujući rukom na krov, prema nevidljivoj Zemlji, čije rađanje na mesečevom horizontu niko nije mogao da zaboravi. "Zamislite masu od šest milijardi ljudi kako hrli ovamo gde se i nas sto hiljada već oseća stešnjeno. Osim toga, ovaj svet zahteva pravo tehnološko i inženjersko čudo da bi postojao. Zar moram da vas podsećam da ovde mogu da dobiju posao samo oni čiji koeficijent inteligencije prelazi sto pedeset.

A onda smo pronašli da možemo da živimo dve stotine godina. Predočite sebi kako će oni reagovati na tu novost. To je sada vaš problem, gospodine novinare! Sami ste tražili, sada sami snosite i posledice. Interesuje me samo kako ćete im to saopštiti?"

Naučnik je čekao i čekao. Kuper je najpre otvorio usta, a zatim ih lagano zatvorio, nesposoban da bilo šta smisli ili kaže.

U udaljenom uglu prostorije jedno majmunče počelo je da plače.

PUTOVANJE KROZ NOĆ

Kada mu se ugasila električna svetiljka, Robert Armstrong je, koliko je uspeo da prosudi, upravo prešao nešto više od tri kilometra. Za trenutak je zastao nepokretan, prosto ne verujući da mu se mogao dogoditi takav peh. Potom, u nastupu besa, daleko odbaci beskoristan predmet. Svetiljka pade negde u mrak, parajući tišinu ovog malog sveta. Metalni odjek razlegao se dolinom, a potom sve ponovo utihnu.

Ovo je, pomisli ljutito Armstrong, odista najgora stvar koja mu se mogla dogoditi. Gotovo da nije postojalo ništa gluplje od toga. Smogao je ipak hrabrosti da se gorko osmehne svojoj nesreći i da se više ne uljuljuje nadom da bi mu čudljiva boginja Sreća mogla biti naklonjena. Ko bi pomislio da će se traktor pokvariti baš kada se pripremao da pođe u Port Sanderson? Setio se grozničave žurbe kojom je pokušao da ga popravi, svoga olakšanja kada je vozilo proradilo po drugi put i definitivnog debakla kada se gusenica zakočila.

Bilo je beskorisno žaliti što je kasnio da pođe: nijednu od ovih nezgoda nije mogao predvideti - uostalom, ni Kanopus neće poleteti jos dobra četiri časa. Morao je da ga stigne na bilo koji način; sledećih mesec dana ovamo neće stići nijedan drugi brod.

Njegovi poslovi nisu trpeli odlaganje i bilo je jednostavno nezamislivo ostati na ovoj dalekoj i izgubljenoj planeti još čitave četiri nedelje. Prema tome, nije mu ništa drugo preostalo; imao je bar sreću da Port Sanderson nije udaljen od logora više od deset kilometara; to nije bila neka velika razdaljina, čak ni kada se ide pešice. Morao je da ostavi svu opremu, ali nju će već moći da prenese sledeći brod. Put nije bio baš najbolji; bio je to usek kroz stene koji je prokrčio jedan buldožer od sto tona; Armstrong nije imao čega da se boji, pošto nije mogao da zaluta. Čak ni sada nije uistinu bio u opasnosti, mada je vrlo verovatno da će zakasniti na brod. Napredovao je polako, pošto se nije smeo izložiti opasnosti da izgubi put u ovoj oblasti kanjona i čudnih tunela koji nikada nisu bili ispitani. Naravno, vladala je potpuna pomrčina. Ovde, na krajnjim granicama Galaksije, bilo je tako malo zvezda da se na njihovu svetlost nije moglo ozbiljno računati. Usamljeni svet osvetljavalo je čudno sunce, ali još je bilo daleko do njegovog izlaska. Na nebu je,

doduše, bilo pet malih meseca, no oni su se jedva mogli razaznati golim okom. Nijedan od njih nije pravio senku.

Armstrong nije bio čovek koji bi dugo jadikovao nad svojom sudbinom. On lagano pođe putem, ispitujući ga oprezno nogom. Znao je da je put bio gotovo sasvim prav, osim kada je prolazio kroz klanac Karver. Požele da ima neki štap, kako bi njime ispitivao put pred sobom. U stvari, trebalo je da se ravna prema obliku tla, onako kako je mogao da ga oseti.

U početku je napredovao veoma sporo, ali posle postade sigurniji. Nikada ne bi pomislio da je to tako teško - koračati pravom linijom. Mada je mogao da upravlja svoj hod prema bledej svetlosti zvezda, ko zna koliko se puta spotakao o razbacano kamenje kojeg je bilo mnogo na ovom lošem putu. Pipajući nogom, ipak je pronalazio pravi put.

Sada je već stekao izvesno iskustvo. Nažalost, nije bio u stanju da ide brže; mogao je samo ovako da nastavi, nadajući se da će sve biti u redu. Ostalo mu je još osam kilometara - možda osam i po. Sve bi bilo lako samo kada ne bi zalutao. A na to se nije usuđivao ni da pomisli.

Tek kada se sve ovo završi, moći će sebi da dopusti tu raskoš da razmišlja. Dešavalo mu se već da se nađe i u gorim neprilikama nego što je ova. Sve dok se bude držao puta, nema čega da se boji. Nadao se da će se nekako prilagoditi svetlosti zvezda, što bi mu omogućilo da razazna put. Sada mu je, međutim, postalo jasno da će ipak morati da nastavi u potpunoj pomrčini. Shvativši to, osetio je još potpunije koliko je daleko od središta Galaksije. U tako jasnoj noći kao što je ova, sunce bilo koje druge planete moralo bi biti sasvim dovoljan izvor svetlosti. Ovde, na rubu Galaksije, nebo nije bilo sasvim tamno, ali taj slabašan sjaj izgledao mu je isto toliko beskoristan kao i pet smešnih meseca, na koje niko ne bi obratio pažnju.

Lagana promena pravca puta prekide mu tok misli. Da li je tu bio zaokret, ili je skrenuo mnogo udesno? Veoma lagano, ispitivao je nevidljiv i loše ocrtan put. Ne, nije bilo greške: put je skretao udesno. Pokuša da se seti kako je put izgledao po danu, mada ga je pre toga video samo jedanput. Znači li to da je već blizu klanca? Nadao se da je tako, jer to bi značilo da je već prešao polovinu puta.

Pokušao je da prodre pogledom kroz pomrčinu, ali mu zakrivljena linija horizonta nije ništa govorila. Potom shvati da je put skrenuo sasvim udesno i njegove misli se smračije. Klanac je bio još prilično daleko: trebalo je da pređe još oko pet kilometara.

Pet kilometara - ta razdaljina mu je izgledala smešno mala. Koliko li vremena treba Kanopusu da pređe pet kilometara? Bio je ubeđen da čovek ne može da meri prostor tako kratkim intervalom. Koliko li je samo milijardi milja on, Robert Armstrong, prešao u svom životu? Broj bi morao biti impresivan, pošto je za poslednjih dvadeset godina retko kada ostajao više od mesec dana na jednom svetu. Samo ove godine prešao je dva puta uzduž i popreko Galaksiju, a to nije bilo za potcenjivanje, čak ni u vreme ovakvih letelica.

Spotakao se o neki kamen i taj zvuk ga vrati u stvarnost. Nije više ničemu služilo misliti na brodove koji mogu jednostavno da prožderu svetlosne godine. Nalazio se licem u lice sa prirodom, bez ikakvog drugog oružja do svoje snage i spretnosti. Bilo je čudno da mu je toliko vremena bilo potrebno da shvati stvarni uzrok svoje nezgode. Poslednje četiri nedelje bile su veoma zamorne i iscrpljujuće, zatim ona žurba oko polaska, a onda se još pridružila briga i nespokoјstvo zbog kvara traktora - sve je to ovladalo njegovim mislima, sasvim isključujući druge stvari. Štaviše, uvek se hvalio kako ima tvrdu glavu i da mu nedostaje mašte. Sve do sada nije uopšte mislio na prvo veće koje je proveo u Bazi dok je posada pravila uobičajene šale na račun novih članova.

Tada mu je jedan stari činovnik Baze pričao o svojoj noćnoj šetnji po Port Sandersu; išao je do logora kroz klanac, ne izlazeći izvan osvetljenog kruga koji je pravila njegova lampa. Armstrong, koji je takve priče slušao na desetinama svetova, gotovo da joj nije posvetio nimalo pažnje. Pre svega, znalo se da planeta nije nastanjena. Ali logika nije mogla tako lako da reši ovo pitanje. A šta ako ipak ima neke istine u fantastičnoj priči starog čoveka? Nije bilo prijatno misliti na to i zato Armstrong nije imao nameru da se ponovo vraća na ovaj problem. A, zapravo, znao je da će ga pomisao na to i dalje progoniti. Jedini način da se pobedi ova užasavajuća igra mašte bio je da joj smesta suprotstavi svoju hrabrost; to je odista morao što pre da učini.

Njegov najčvršći argument bila je potpuna sterilnost ovog sveta i

apsolutna pustoš, mada su se ovome mogli suprotstaviti mnogi suprotni dokazi, kako je to već učinio i stari činovnik. Čovek je na ovoj planeti živeo tek dvadeset godina i njen najveći deo još je bio neispitan. Niko nije mogao poricati da su tuneli u pustinjama bili veoma tajanstveni, iako su svi mislili da su vulkanskog porekla. Naravno, sasvim je bilo moguće da je na tim mestima ipak postojao život. Drhteći, on se seti džinovskih polipa koji su zarobili prve istraživače na Vargonu II.

Sve to nije ničemu vodilo. Da završimo ovu diskusiju, reče sam sebi; pretpostavimo da na planeti ipak ima života. Pa šta onda?

U najvećem broju slučajeva živa bića svemira nisu imala nikakvog značaja za čoveka. Neka od njih, kao gasovita bića Alkorana, ili ćudljiva talasna bića Šandaluna, nisu se mogla čak ni zaobići, niti se moglo proći pored ili oko njih, kao da naprosto ne postoje. Neka su bila samo zanimljiva, dok su druga ispoljavala zanemarujući i opterećujući nagon za prijateljstvom. U stvari, malo koja od njih bi se usudila na napad bez prethodnog izazova.

Međutim, to nije imalo nikakvog značaja za mračnu priču koju mu je stari službenik ispričao one večeri. U dobro osvetljenom i zagrejanom salonu, uz piće, Armstrongu je bilo veoma lako da se osmehne na sve to. Ali ovde, u pomrčini, kilometrima daleko od najbližeg ljudskog naselja, to je već značilo nešto drugo.

Osetio je izvesno olakšanje kada je posrnuo o ivicu puta, pa čak i dok je rukama proveravao da li je pošao dobrim pravcem. Putovanje je počelo da mu se čini veoma napornim. Jedva da je mogao razabrati okolne stene. Ipak, posle nekoliko minuta, sve je ponovo bilo u redu.

Bilo mu je neprijatno kada je shvatio kojom brzinom su mu se vratile one iste, onespokojavajuće misli. To ga je sasvim izbacilo iz koloseka.

Pa ipak, postojalo je nešto utešno u svemu tome: bilo je jasno da niko u Bazi nije poklanjao mnogo vere starčevoj priči. U onom trenutku on se smejavao isto onako glasno kao i ostali. Najzad, kakvim je činjenicama raspolagao starčić? Neki vazdušasti oblik koji je iskrasao u pomrčini - po svoj prilici neka stena neobičnog oblika. Uostalom, i ono čudno zveketanje koje je toliko impresioniralo starca, mada mu se taj zvuk mogao samo pričiniti, sve to govorilo je

o njegovoj preteranoj nervozni. Ako je stvorenje bilo neprijateljski raspoloženo, zašto je ostalo u mestu, zašto nije pošlo napred? "Zato što se bojalo moje svetiljke", rekao je starac. Dobro, to je prilično prihvatljivo: objašnjava zašto ga nikada nisu videli po danu. Jedno takvo stvorenje bi stvarno moglo da živi pod zemljom i da ne izlazi odatle dok ne padne mrak - za ime božje, zašto uopšte ozbiljno shvata buncanje tog izlapelog starca?

Armstrong ponovo ovlada svojim mislima. Ako tako nastavi, reče sam sebi besno, ne treba da se čudi ako uskoro bude video i čuo čitavu menažeriju čudovišta.

Naravno, postojalo je jedna činjenica koja je još u početku obarala smešnu priču. U osnovi, vrlo je jednostavno; nije više hteo da misli o tome. Kako bi živelo jedno takvo stvorenje? Na celoj planeti nema ni najmanjeg traga vegetacije. Osmehnuo se pri pomisli kako cela ova jeftina starčeva priča može da se sruši za trenutak; ali u isto vreme bi nezadovoljan što se nije glasno nasmejao. Ako je toliko siguran u svoje argumente, zašto ne bi zviždao, pevao ili radio ma šta drugo što bi mu dalo hrabrosti? Postavio je sebi ovo pitanje sasvim časno, kao da stavlja na probu svoju srčanost. Napola postidjen, morao je da prizna kako ga je još uvek strah - strah zato što je 'moglo biti istine u toj priči'. Pa, ipak, cela ova analiza mu je godila.

Mada je bio samo napola umiren, bilo bi korisnije da sasvim obuzda ovakve tokove misli. No, jedan deo njegovog razuma još uvek je pokušavao da ospori malopredašnje rasuđivanje koje je tako brižljivo izveo. Nažalost, to mu je pošlo za rukom čim se setio vegetalnih bića sa Ksantile. Pomisao na njih je dovoljna da zastane u mestu kao ukopan.

Treba odmah reći da vegetalna bića sa Ksantile nisu nimalo zastrašujuća. U stvari, ona su izuzetno lepa. Ali, u ovom trenutku, deprimirajuće je bilo saznanje da su te biljke mogle beskonačno dugo da izdrže bez ikakve hrane. Svu energiju koja im je bila potrebna za njihov čudni život dobijale su od zračenja iz svemira. A to zračenje je ovde bilo isto toliko snažno kao i ma gde drugde u svemiru.

Jedva da je i pomislio na ovaj dokaz, kada pokuljaše i drugi. Setio se oblika života koji je postojao na Trantor Beti, jednog za koji se zna

da može direktno da koristi atomsku energiju. A Trantor Beta je takođe potpuno pust svet, sasvim nalik na ovaj...

Vrlo brzo Armstrongove misli se podeliše na dva toka, od kojih je svaki pokušavao da pobedi onaj drugi, mada nijedan u tome nije potpuno uspevao. Armstrong je odbijao da shvati do koje je mere izgubio samopouzdanje; čak je i dah počeo da zadržava, iz straha da taj šum ne izazove neki drugi, koji bi dopro iz okolne pomrčine. Iznerviran, on odagna iz glave sve te besmislice i ponovo usredsredi pažnju na trenutnu situaciju.

Bez sumnje, put se lagano uspinjao pošto se linija horizonta ocrtavala na nebu znatno više. Put je počinjao da vijuga. Armstrong iznenada primeti da se i sa jedne i sa druge strane uzdižu visoke stene. Uskoro se mogao videti samo jedan komadic neba, a pomrčina, ako je to uopšte bilo moguće, postade još gušća. Zaštićen ovim zidovima od stena on se na neki način oseti bezbednijim. Bio je zaštićen bar sa dve strane. Štaviše, kako je put ovde bio brižljivo zaravnjen, mogao je već lakše da se kreće. Najzad, bio je siguran - i to ga malo odobrovolji - da je prešao polovinu puta.

Za trenutak, ponovo mu se vratilo samopouzdanje. A zatim, sa nekom obeznađujućom nastranošću, njegove misli se ponovo vratiše starim temama. On se seti da se s druge strane klanca Karver, ako je to uopšte istina, zbila avantura starog činovnika. Još jedan kilometar i naći će se ponovo u dolini, bez zaštite ovih stena. Njegove misli postadoše dvostruko mračnije. Čak je počeo da se oseća kao da je nag. Kada stigne tamo, moći će ga napasti sa svih strana, biće apsolutno bez odbrane...

Srećom, i dalje je dobro vladao sobom. Razmatrajući celu stvar iz početka, počeo je da eliminiše, jednu po jednu, svaku činjenicu koja je išla u prilog starčevoj priči. Na kraju je kao nekakav dokaz izgledalo još samo to što je starčeva šala u sali logora izazvala nagli muk. Sada, kada mu je volja oslabila, Armstrong se prisećao reči zbog kojih mu se ledila krv u žilama čak i u onoj zagrejanjoj sobi udobnog zdanja administracije Baze.

Starac je prilično insistirao na jednoj stvari: ni najslabiji zvuk nije dolazio od nejasnog obličja koje je pre oselio nego video na rubu svetlog kruga svoje lampe. Nije, dakle, bilo ni lupkanje kopita, ni grebanje šapama, čak ni obrušavanja kamenja. "Kao da", to su

upravo bile reči koje je starac upotrebio u svojoj priči, "stvar koja me goni može savršeno da vidi u mraku i kao da ima mnogo malih šapa pomoću kojih se lako i brzo kreće po stenama - poput neke džinovske gusenice, ili jednog od onih stvorenja sa Kalkora II."

Osim toga, iako nije moglo biti reči ni o kakvom bučnom gonjenju, starac je ipak u više navrata začuo neki zvuk... Bio je toliko neuobičajen da je izazvao užas. Tih i neprekidan, neodoljivo je podsećao na zveket...

Starac je sve to umeo da opiše vrlo živo, čak i suviše živo za Armstrongov ukus.

"Da li ste već imali prilike da čujete kako insekt polako žvaće svoj plen?" govorio je on. "E pa, ovo je sasvim slično. Čini mi se da rak proizvodi potpuno isti zvuk kada škljoca svojim kleštima. Bio je to šum - kako se ono kaže - kao kada se prignječi neka buba."

Armstrongu pade na pamet kako se bučno smejao tog trenutka. (Bilo je stvarno čudno što mu se sad živo vraćalo sećanje na sve to). Međutim, osim njega niko se drugi nije nasmejao. Shvativši da se raspoloženje promenilo, i Armstrong se utišao i zatražio od starog da nastavi svoju priču. Za ime božje, zašto sada nije obuzdao svoju radoznalost?

Kraj je bio ubrzo ispričan. Sutradan je jedna grupa tehničarskeptika otišla do 'ničije zemlje' u podnožju klanca Karver. Međutim, oni nisu bili do te mere skeptici da ne ponesu sa sobom i svoje puške, premda nisu imali prilike da se njima i posluže, budući da nisu otkrili nikakav trag nekog živog bića. Kao i uvek, naišli su samo na jame i tunele, kojih stvarno ima mnogo na ovoj planeti, kao i svetlucavih provalija u kojima se svetlost njihovih lampi odbijala o glatke zidove sve dok se negde duboko unutra ne bi izgubila.

Ekspedicija nije pronašla nikakav znak života, ali je ipak otkrila nešto drugo, što joj se još manje svidelo. U tom pustom i neistraženom predelu u podnožju klanca grupa je upala u jedan tunel širi od ostalih...

Odmah pored ulaza u tunel nalazila se jedna stena, delimično zakopana u zemlju, na kojoj su bili urezani čudni tragovi: izgledalo je da ju je neko koristio kao ogroman kamen za oštrenje. Najmanje pet prisutnih osoba videlo je neobičnu gromadu. Niko od njih nije bio u stanju da pruži neko zadovoljavajuće objašnjenje, čak ni pozivajući

se na neku prirodnu eroziju, ali to još uvek nije dokazivalo da je starčeva priča istinita. Armstrong ih je upitao zašto celu stvar nisu temeljito proverili? Najpre je za trenutak nastala neugodna tišina, a zatim je Endru Hergrejs rekao: "Imali smo pametnija posla nego da se celu noć muovamo po klancu." Nisu više razgovarali o tome. U stvari, koliko se zna, niko drugi nije išao peške od Port Sandersona do logora ni danju, a kmoli noću. Preko dana nijedan čovek ne bi mogao da preživi zračenje ogromnog belog sunca, koje je pokrivalo polovinu neba. I niko ne bi pešačio jedanaest kilometara, čak ni u odelu koje štiti od zračenja ako je mogao da koristi traktor.

Armstrong oseti da je klanac ostao iza njega. S obe strane kameni zid se spuštao, a put više nije bio tako zatvoren i jasno ocrtan kao malopre. Ponovo je zašao u dolinu, a nedaleko odatle, u pomrčini, očekivala ga je tajanstvena stena koja je možda služila za oštrenje monstruoznih čeljusti ili klešta. Ova pomisao nije bila baš utešna, no nije mogao da je odagna iz svesti. Kako je u tom trenutku bio đavolski uznemiren, Armstrong načini veliki napor da ponovo uspostavi kontrolu nad sobom. Pokušao je opet da usmeri tok svojih misli na nešto drugo, na posao koji je obavio u ovom logoru, na bilo šta, samo ne na one demonske stvari. Izvesno vreme je to sasvim dobro uspevao. Ali ubrzo, sa fantastičnom upornošću, svaka nova misao vraćala se na staro. Nije mogao da odagna iz svesti sliku te neobjašnjive stene, kao ni košmare koji počеше da naviru sa svih strana. Neprekidno se pitao koliko je daleko od nje, da li je već prošao, ili mu se možda upravo sada nalazi sa leve ili desne strane...

Put je sad bio potpuno ravan. Išao je sasvim pravo, gotovo kao po zategnutom koncu. Postojao je zračak nade. Port Sanderson nije mogao biti dalje od tri kilometra. Armstrong nije imao nikakvu predstavu koliko je vremena proveo hodajući. Na nesreću, njegov sat nije bio osvetljen. Mogao je samo da naslućuje koliko sada ima časova. U najgorem slučaju, Kanopus ne bi trebalo da poleti bar za još dva sata. Ipak, nije mogao biti siguran u to. A onda je počelo da ga muči još nešto: bio je to užasan strah da ne ugleda pred sobom na nebu kako se brzo udaljava široki trag svetlosti. Samo saznanje da je kroz sve ovo prošao uzalud bilo bi više nego nepodnošljivo.

Srećom, nije se više teturao u mraku. Činilo mu se da je već u stanju da predvidi gde je ivica puta pre no što se o nju spotakne.

Sasvim je moguće, hrabrio se u mislima, da ide istom brzinom kao što bi išao da ima svetiljku. Ako sve bude u redu, ući će u Port Sanderson pre nego što protekne pola časa. Kako smešno kratko vreme, pomisli u sebi. Verovatno će mu sve ovo izgledati još smešnije kada bude ulazio u svoju rezervisanu kabinu na Kanopusu i dok se oko njega bude razlivalo ono poznato podrhtavanje koje nastaje u trenutku kad moćni motori počnu da ubrzavaju veliki brod, odnoseći ga daleko od ovog sistema, prema središtu Galaksije, da bi se najzad vratio i na samu Zemlju. Čitavog svog života davao je sebi to obećanje, ali se uvek sukobljavao s istim odgovorom - nema se vremena. Nije li stvarno bilo čudno da je ta malena planeta bila u stanju da odigra tako ogromnu ulogu u razvoju svemira, da je čak uspela da ovlada mnogo mudrijim i inteligentnijim svetovima nego što je ona sama?

Armstrongove misli postadoše bezazlenije i on oseti da se malo primirio. Saznanje da se približava Port Sandersonu činilo ga je mnogo sigurnijim i on neprimetno zadrža svoje misli na nekim mnogo važnim porodičnim pitanjima. Klanac Karver je bio već daleko iza njega, a sa njim i ceo događaj kojeg nije hteo da se seća. Jednog dana, ako se ikada vrati na ovaj svet, posetiće klanac po danu i verovatno će se smeјati samom sebi. Za dvadeset minuta taj strah će se pridružiti košmarima njegovog detinjstva. Trenutak potom doživeo je pravi šok: jedan od najprijatnijih koje je ikada iskusio; pred njim na horizontu pojavile su se svetlosti Port Sandersona. Zakrivljenost ovog malog sveta bila je veoma varljiva: nije bilo normalno da jedna planeta, čija je gravitacija gotovo iste jačine kao Zemljina, ima horizont tako blizu. Jednog dana neko će morati da otkrije šta se to nalazi u središtu ovog sveta i daje mu toliku gustinu. Možda će brojni tuneli olakšati to istraživanje. Eto kako mu se misli odjednom nesrećno preokrenuše, ali blizina cilja učinila je da zaboravi sve što je pretrpeo. Istinu govoreći, pomisao da se stvarno mogao nalaziti u opasnosti pridavala je izvesnu zanimljivost njegovoj pustolovini. Sada mu se ništa više nije moglo dogoditi; nije mu preostalo više od deset minuta hoda, a i svetlosti kosmodroma već su se dobro videle. Nekoliko minuta kasnije njegova osećanja se iznenada promeniše. Bio je zaboravio na krivinu koja je zbog zaobilaženja produžavala put za jedan kilometar. Pa dobro, šta se tu

može, pomisli Armstrong neveselo, ali ipak spokojno. Kilometar više ili manje, sada je već svejedno. U najgorem slučaju još desetak minuta hoda.

Osećao se kao prevaren kada svetlosti grada iščezoše. Armstrong se nije sećao ovog grebena koji je preprečavao put. Možda je to bilo samo neko uzvišenje, koje se po danu jedva primećivalo. Skrivajući svetlost velikog kosmodroma, ovaj novi predeo oduzeo mu je istovremeno najjače uzdanje i vratio ga još jednom starom strahu.

Mada je to bilo sasvim besmisleno, on poče misliti kako bi stvarno bilo užasno da mu se sada nešto dogodi kada je tako blizu cilja. Za trenutak je uspeo da odagna jezu koja ga je obuzela, nadajući se iskreno da će se svetlost grada uskoro ponovo pojaviti. Ali kako su minuti prolazili, on poče shvatati da je greben znatno duži nego što mu je u početku izgledalo. Pokušao je da se uteši mislju kako će grad biti mnogo bliže kada ga bude ponovo ugledao, ali trenutak potom postade mu jasno da je počeo da gubi osećanje za zdravo rasuđivanje. Shvatio je najednom da radi nešto što nije činio čak ni kada je bio u pustoj oblasti klanca Karver.

Najpre je zastao, a zatim se lagano osvrnuo. Zadržavajući dah, počeo je da osluškuje sve dok mu se nije učinilo da će mu prsnuti pluća.

S obzirom na blizinu kosmodroma, unaokolo je vladala čudnovata tišina. Bilo je očigledno da iza njega nema nikakvog šuma. Pa naravno, ne može ga ni biti, reče sam sebi ljutito. Sada mu je već bilo lakše. Pomisao na ono lagano i nenametljivo zveketanje, o kome je pričao starčić, nije mu davalo mira već čitav sat.

Zvuk koji se najzad začuo bio je tako prijateljski i tako blizak, da on najednom dobi želju da prsne u glasan smeh.

Sa udaljenosti od svega nekoliko stotina metara, resko odzvanjajući u okolnoj tišini, dopirao je zvuk traktora sa piste za poletanje. Mogla je to takođe biti neka mašina koja je opremala Kanopus pred poletanje. Još nekoliko sekundi, pomisli Armstrong, i ugledaće kosmodrom na svega stotinak metara pred sobom. Noćna avantura najzad će biti okončana. Za nekoliko trenutaka, ova prokleta dolina postaće samo daleki, zaboravljeni košmar.

Bilo je to užasna nepravda. Tako malo vremena, tako mali deo

čovjekovog života, samo to mu je sada bilo potrebno! Ali bogovi su oduvek bili veoma nepravedni prema čoveku i upravo sada su igrali svoju malu farsu. Jer, za Armstronga više nije bilo ni najmanje mogućnosti greške kada je u tami pred sobom začuo monstruozno škljocanje džinovske vilice...

NAJSJAJNIJA ZVEZDA NEBA

Kada sam začuo Lajkin mahniti lavež, u prvom trenutku obuzela me je mrzovolja. Okrenuo sam se na ležaju i pospano promrmljao: "Ćut', ti luda kujo." Opsena između sna i jave trajala je samo delić sekunde, a onda se stvarnost vratila - i sa njom strah. Strah od samoće i ludila.

Najpre se nisam usudio da otvorim oči; bio sam uplašen od onoga što bih mogao da ugledam. Razum mi je govorio da nikada nikakvo pseto nije stupilo na ovaj svet, da je Lajka odvojena od mene milionima kilometara u prostoru - i, još neopozivije, čitavih pet godina u vremenu. "Samo si sanjao", rekoh u sebi ljutito. "Hajde, otvori oči! Nećeš videti ništa osim odsjaja zidnih tapiserija!"

Naravno, to sam i ugledao. Mala kabina bila je prazna, a vrata čvrsto zatvorena. Nalazio sam se sGm sa uspomenama, savladan nestvarnom tugom koja često dolazi kada se neki veseo san rasprši pred jednolikom stvarnošću. Osećanje gubitka ispunio me je namah očajanjem, tako da sam za trenutak oklevao da ponovo utonem u san. Dobro je što se tako dogodilo, jer u tom trenutku san bi značio smrt. Međutim, trebalo je da protekne još čitavih pet sekundi pre no što sam toga postao svestan; dok je trajala ta večnost, ponovo sam se obreo na Zemlji, tragajući za prijatnim sećanjima iz prošlosti.

Lajkino poreklo nije nikad otkriveno, iako se osoblje opservatorije raspitalo na sve strane, a i ja sam dao nekoliko oglasa u pasadenskim novinama. Našao sam je jedne letnje večeri dok sam se vozio za Palomar, izgubljenu i usamljenu poput lopte paperja, kako se zgrčila uz ivicu puta. Iako nisam ljubitelj pasa, odnosno životinja uopšte, nisam imao srca da ostavim to bespomoćno malo stvorenje na milost i nemilost automobila. S izvesnim osećajem gađenja, žaleći što nemam par rukavica, podigao sam je i ubacio u prtljažnik. Nisam želeo da izlažem opasnosti presvlake mog novog vika 92; smatrao sam da tamo može da nanese najmanje štete, ali ispostavilo se da nisam bio sasvim u pravu.

Parkiravši kod Manastira - astronomske rezidencije, gde ću provesti sledeću nedelju - bez mnogo oduševljenja pogledao sam u prtljažnik. Tog trenutka nameravao sam da predam štene vrataru; ali ono je tada zacvilelo i otvorilo oči. U njima sam spazio izraz bespomoćnosti i predanosti tako da sam promenio mišljenje.

Ponekad sam zažalio zbog te odluke, ali to bi kratko trajalo. Nisam imao pojma koliko muke može da stvori štene dok raste, namerno ili nenamerno. Pre svega, veoma su skočili moji računi za čišćenje i popravke; više nisam bio siguran da li ću naći ceo par čarapa ili nesažvakani Astrofizički žurnal. Ali vremenom Lajka je postala pristojna kako u kući tako i u opservatoriji. Tamo bi satima tiho ležala u senci, dok sam ja obavljao podešavanja, zadovoljna ako bi s vremena na vreme čula moj glas. I drugi astronomi su je zavoleli (stari dr Anderson dao joj je ime), ali od početka ona je bila samo moj pas i nije slušala nikog drugog. Doduše, ni mene nije baš uvek slušala...

Bila je divna životinja, devedeset pet postotni alsatian. Biće da je upravo zbog onih pet posto bila napuštena (još me obuzima bes pri pomisli na to, ali kako nikad neću saznati istinu, možda donosim prebrze zaključke). Osim dve tamne fleke iznad očiju, dlaka joj je bila siva, meka i svilasta. Sa načuljenim ušima, izgledala je neverovatno pametna i spremna na sve; ponekad, dok bih razgovarao sa kolegama o spektralnim vrstama ili zvezdanim evolucijama, bilo je teško ne verovati da razume naš razgovor.

Čak i sada, ne shvatam zašto je bila toliko vezana za mene, pošto sam među ljudima imao malo prijatelja. Kada bih se vraćao u opservatoriju posle puta, ludela bi od zadovoljstva - poskakujući na zadnjim nogama i stavljajući mi šape na ramena - do kojih je lako dopirala - uz radosno skičanje što je izgledalo neprilično tako velikom psu. Nisam voleo da je ostavljam samu više od nekoliko dana; doduše, nisam mogao da je vodim na prekomorska putovanja, ali je zato išla sa mnom na sva kraća. Tako smo zajedno otputovali na sever, gde sam prisustvovao tom zlosrećnom seminaru u Berkliju.

Odseli smo kod mojih poznanika sa univerziteta; bili su učtivi, ali ne i oduševljeni što im se čudovište nalazi u kući. Uspeo sam da ih uverim da sa Lajkom neće biti problema, tako da su joj dopustili, iako nerado, da spava u dnevnoj sobi. "Noćas ne brinite za lopove", rekoh. "I nemamo ih u Berkliju", odvратиše hladno.

Oko pola noći izgledalo je da nisu bili u pravu. Probudio me je Lajkin histeričan, vrlo piskav lavež, koji sam već imao prilike da čujem kada je prvi put ugledala kravu, a nije imala pojma šta je to. Proklinjući, zbacio sam pokrivače i posrćući krenuo u mrak

nepoznate kuće. Želeo sam da ućutkam Lajku pre nego što probudi domaćine - nadajući se da nisam zakasnio. Ako je i bio neki uljez, sigurno je do sada pobegao. Tome sam se zaista nadao.

Najpre sam zastao na vrhu stepenica, neodlučan da li da pritisnem prekidač. Progundao sam: "Umukni' Lajka!" i upalio svetlost.

Mahnito je grebala po vratima, povremeno zastajkujući da bi histerično zalajala. "Ako želiš napolje", rekoh ljutito, "nema potrebe da praviš toliku buku." Sišao sam, otključao, a ona je izletela u noć kao raketa.

Bilo je vrlo mirno i tiho, sa mesečinom koja se teško probijala kroz maglu San Fransiska. Stajao sam u prozirnoj izmaglici, gledajući preko vode u svetlosti grada i očekujući Lajkin povratak, da bih je primerno kaznio. Još sam čekao kada se po drugi put u dvadesetom veku ponovio dan Sent Adrejine Krivice.

Začudilo me je što se uopšte nisam uplašio. Pre nego što sam shvatio opasnost, dve misli su mi proletele kroz glavu. Najpre, geofizičari su sigurno mogli da nas na neki način upozore, a onda iznenađen, pomislih kako nisam imao pojma da zemljotresi prave toliku buku.

Tada sam shvatio da to nije običan potres: ono što se posle desilo želim što pre da zaboravim. Crveni krst me je odveo tek kasno sledećeg jutra, jer nisam hteo da odem bez Lajke. Prizor razorene kuće sa telima mojih prijatelja jasno mi je govorio da joj dugujem život; ali nisam očekivao od pilota helikoptera da to shvate i nisam ih krivio što misle da sam poludeo kao i ostali koje su pronalazili kako lutaju između vatri i ruševina. Nikad se više nismo razdvajali duže od nekoliko sati. Govorili su mi, u šta sam verovao, da sam postao nezainteresovan za društvo ljudi, ali ne i da sam nedruštven ili mizantrop. Zvezde i Lajka su mi bili dovoljno društvo. Imali smo običaj da zajedno šetamo po brdima; to je bilo najsretnije razdoblje u mom životu. Međutim, znao sam nešto što Lajka nije mogla znati; sve će se ovo uskoro završiti.

Planirali smo duže od deset godina da se preselimo. Još šezdesetih godina dvadesetog veka shvaćeno je da Zemlja uopšte nije pogodno mesto za astronomsku opservatoriju. Teleskopi upereni kroz tamu i maglu Zemljine atmosfere bili su uveliko prevaziđeni

sličnim instrumentima na Mesecu. Dani velikih opservatorija, 'Maunt Vilsona', 'Palomara', 'Grinviča', odavno su odbrojani, upotrebljavaće se samo za obuku, ali granica istraživanja se mora pomerati sve dalje i dalje u kosmos.

Morao sam da idem za njom; ponuđeno mi je mesto zamenika direktora 'Farsajd' opservatorije. Nadao sam se da ću probleme na kojima sam godinama radio moći da rešim za nekoliko meseci. Iznad atmosfere, biću kao slep čovek koji je iznenada progledao.

Nisam mogao da povedem Lajku. Jedine životinje na Mesecu bile su one potrebne za eksperimente; proći će još jedna generacija pre nego što dozvole domaće životinje, a i tada koštaće čitavo bogatstvo da se dovedu - i da se prehrane. Izračunao sam da Lajkinih uobičajenih dva kilograma mesa iznosi nekoliko puta više od moje inače pristojne plate.

Izbor je bio jednostavan i jasan. Mogao sam napustiti karijeru i ostati na Zemlji, ili otići na Mesec - i napustiti Lajku.

Na kraju krajeva, ona je samo pas. Za desetak godina će uginuti, dok bih ja upravo u to vreme trebalo da dostignem vrhunac u svojoj profesiji. Nijedan razuman čovek ne bi oklevao; pa ipak, ja jesam, a ako do sada niste razumeli zašto, nikakva dalja objašnjenja ne bi pomogla.

Na kraju, nisam ništa rešio. Do poslednje nedelje pred očekivani put nisam znao šta ću sa Lajkom. Kad se dr Anderson ponudio da je pazi, ukočeno sam prihvatio, bez reči zahvalnosti. Stari fizičar i njegova žena oduvek su je voleli i mislili su da sam nezainteresovan i bezosećajan - dok je istina bila sasvim drugačija. Otišli smo da prošetamo poslednji put preko brda; tada sam je predao Andersonovima i više je nikada nisam video.

Uzletanje je kasnilo skoro dvadeset i četiri časa, sve dok se razbuktala oluja nije izgubila iz Zemljine orbite; pa i tada su Van Alenovi prstenovi bili još aktivni tako da smo morali da uzletimo kroz procep Severnog Pola. Bio je to jadan let; pored uobičajenih bestežinskih nevolja, osećali smo se grogi zbog antiradijacionih pilula. Vasijski brod je već bio iznad 'Farsajda' kada sam se zainteresovao za predeo; tako sam propustio pogled na Zemlju koja je tonula ispod obzorja. Nije mi bilo žao; nisam želeo sećanja; nameravao sam da mislim samo na budućnost. Ali osećanje krivice

me je pratio; napustio sam nekoga ko me je voleo i verovao mi i nisam bio ništa bolji od onih što su napustili Lajku kao štene, pored prašnjavog puta za Palomar.

Mesec dana kasnije stigla je vest da je uginula. Niko nije znao od čega; Andersonovi su dali sve od sebe i bili su veoma utučeni. Izgleda da je izgubila svaku želju za životom. U početku, tako je bilo i sa mnom; ali rad je divan lek za ublažavanje bola i moj program se nastavljao prema planu. Lajku nikad neću zaboraviti, ali sećanje na nju više ne izaziva bol.

Zašto se sada vratilo da me progoni, pet godina kasnije, na tamnoj strani Meseca? Upravo sam tragao za razlogom kada se metalna zgrada oko mene zatresla kao pod uticajem teškog udarca. Reagovao sam bez razmišljanja i počeo da zatvaram šlem svog zaštitnog odela kada su temelji pokliznuli i zid se rastvorio uz kratak pisak izlazećeg vazduha. Zato što sam automatski pritisnuo dugme za opšti alarm, izgubili smo samo dva čoveka, uprkos činjenici da su od potresa, najjačeg ikad registrovanog u 'Farsajdu', napukle sve tri opservatorijske kupole.

Suvišno je napomenuti da ne verujem u natprirodno; sve što se dogodilo ima potpuno razumno objašnjenje, koje je očigledno svakom čoveku sa i najmanjim znanjem psihologije. U drugom zemljotresu koji je pogodio San Fransisko Lajka nije bila jedini pas koji je predosetio nadolazeću katastrofu; bilo je prijavljeno više sličnih slučajeva. I na 'Farsajdu' mora da mi je poslato takvo savršeno upozorenje kad je moja budna podsvest otkrila prve lagane vibracije u Mesecu.

Ljudska podsvest ima čudne i zamršene načine svoga rada; znala je signal pomoću koga bih najbrže mogao da shvatim opasnost. Nemam više ništa da dodam tome; premda me je Lajka oba puta probudila, nema nikakve tajanstvenosti u tome, nema čudotvornih upozorenja preko ponora koji ni čovek ni pas ne mogu da premoste.

U to sam siguran, ako sam uopšte u nešto siguran. Pa ipak i sada se ponekad probudim u tišini Meseca, sa željom da san potraje koju sekundu duže - kako bih još jednom mogao da pogledam u te sjajne smeđe oči, oivičene nesebičnom i dobroćudnom ljubavlju koju nisam nigde više našao na ovom ili nekom drugom svetu.

Četvrti deo: SVEMIRSKE BALADE

ŠTO DALJE OD SUNCA

Ako ste ceo život proveli na Zemlji, nikada niste videli Sunce. Razume se, mi ne gledamo u njega neposredno, već samo kroz guste filtere koji ublažuju zrake do podnošljivog sjaja. Ono većito stoji iznad niskih, testerastih brežuljaka zapadno od laboratorije, ne izlazeći niti zalazeći, ali se ipak kreće malim krugom na nebu u toku osamdesetosmodnevne godine našeg sićušnog sveta. Nije sasvim tačan podatak da Merkur uvek drži isto lice okrenuto ka Suncu; planeta se ipak lagano okreće oko svoje ose, tako da postoji uska zona sumraka na kojoj se zbivaju fenomeni koji su sasvim obični na Zemlji, kao što su jutro i večer.

Mi smo se nalazili na rubu zone sumraka, tako da smo istovremeno mogli da koristimo pogodnosti hladne senke, ali i da držimo pod neprekidnim nadzorom Sunce koje je stajalo nisko iznad brežuljaka. Pedesetorica astronoma i naučnika drugog profila imali su pune ruke posla; ali ako smo stvarno želeli da nešto saznamo o maloj zvezdi koja daje život Zemlji, bilo nam je potrebno još najmanje sto godina rada ovakvim tempom.

Nije postojalo nijedno područje solarnog zračenja koje neko iz opservatorije nije detaljno proučavao i držao pod stalnim nadzorom. U širokom rasponu od X-zraka do najdužih radio-talasa postavili smo zamke i stupice; ukoliko bi se na Suncu desilo nešto neočekivano, mi smo odmah bili spremni. I tako, na um su nam dolazile razne stvari...

Plameno srce Sunca otkucavalo je sporim, jedanaestogodišnjim ritmom, a mi smo se nalazili blizu vrhunca ovog ciklusa. Dve među najvećim pegama koje su ikada zabeležene - od kojih je svaka mogla da proguta po stotinu Zemalja - razlile su se preko diska poput ogromnih crnih levaka duboko zarivenih u vrtložne spoljne omotače Sunca. Razume se, bile su tamne jedino u poređenju sa bleštavim sjajem okoline; čak i njihova tamna, hladna središta bila su vrelija i svetlija od električnog luka. Upravo smo posmatrali kako druga mrlja nestaje iza prevoja diska, pitajući se da li će se nakon dve sedmice ponovo pojaviti sa druge strane, kada se nešto rasprсло na polutaru.

Najpre nije bilo odveć spektakularno, delimično zato što je bilo tačno iznad nas - u samom središtu Sunčevog diska - tako da je

sasvim uronilo u uobičajenu aktivnost oko sebe. Da se nalazilo blizu ruba Sunca, odnosno da je iza sebe imalo tamno zaleđe svemira, nesumnjivo bi izazvalo strahopoštovanje.

Zamislite istovremenu eksploziju milion vodoničnih bombi. Možete li? Bojim se da to niko nije u stanju - ali to je bilo upravo ono što smo posmatrali kako se uspinje ka nama brzinom od mnogo stotina milja na čas, pravo uvis iz Sunčevog polutara koji se okretao. Najpre je obrazovalo uzak mlaz, ali se brzo rasulo po rubovima pod dejstvom mangetskih i gravitacionih sila koje su odmah zaratile protiv njega. Ali središnje jezgro nastavljalo je svoj put i ubrzo je postalo očigledno da se u celosti otrglo od Sunca i da hrli u pravcu kosmosa - u pravcu na kome smo mi bili prva stanica.

Iako se to već nekoliko puta ranije događalo, uvek je bilo veoma uzbudljivo. To je značilo da se možemo dočepati nekoliko uzoraka samog tkiva Sunca dok bude strujalo pored nas u velikom oblaku naelektrisanog gasa. Nije bilo nikakve opasnosti, u trenutku kada bude stigao do nas, oblak će biti odveć razređen da bi izazvao bilo kakvu štetu; štaviše, moraćemo da upotrebimo veoma osetljive instrumente da bismo ga uopšte registrovali. Bio bi to događaj svačijeg života.

Jedan od ovih uređaja bio je opservatorijski radar koji je neprekidno radio na kartografisanju nevidljivih jonizovanih slojeva koji su milionima milja okruživali Sunce. Bila je to oblast kojom sam se ja bavio; čim bi se pojavila i najmanja prilika da uhvatim dolazeći oblak spram Sunčevog zaleđla, odmah sam u tom pravcu usmeravao džinovsko radio-ogledalo.

Ubrzo se na velikom ekranu pojavila jasna i oštra slika prostranog sjajnog ostrva koje se udaljavalo od Sunca brzinom od više stotina milja u sekundi. Sa ove udaljenosti bilo je nemoguće razabrati njegove fine pojedinosti, pošto je talasima radara bilo potrebno više minuta da ga skroz obujme i da vrate natrag informacije koje bi se pojavile na ekranu. Čak i pri brzini oblaka koja nije bila mnogo manja od milion miliona milja na čas, proći će gotovo dva dana pre no što bežeća masa stigne do Merkurove orbite i prostruji pored nas na putu ka spoljnim planetama. Ali ni Venera ni Zemlja neće zabeležiti prolazak oblaka, pošto su se nalazile daleko od njegove linije leta.

Časovi su lagano prolazili: Sunce se najzad primirilo nakon

džinovskog grča koji je bespovratno izbacio u kosmos mnogo miliona tona njegove supstance. Iza te erupcije ostao je oblak koji se lagano izvijao i okretao, obuhvatajući prostor u koji bi stalo sto planeta kao što je Zemlja: on će uskoro biti dovoljno blizu da se kratkodometnim radarom ispita njegova finija struktura.

Iako sam proveo mnogo godina radeći ovaj posao, još bi me obuzimala jeza pri pogledu na tu liniju svetlosti koja je iscrtala svoju sliku na ekranu dok se sinhrono okretala sa uskim snopom radio-talasa iz odašiljača. Ponekad sam sebi ličim na slepog čoveka koji istražuje prostor oko sebe pomoću štapa dugačkog i do sto miliona milja. Doduše, čovek je stvarno slep za stvari koje ja izučavam; ovi veliki oblaci jonizovanog gasa koji se brzo udaljuju od Sunca potpuno su nevidljivi ne samo za ljudsko oko već i za najosetljiviju fotografsku ploču. To su duhovi koji se neprimetno razmire po Sunčevom sistemu u toku svog kratkog veka: kada oni ne bi odbijali radarske talase i remetili magnetometre, mi naprosto nikada ne bismo stekli svest o njihovom postojanju.

Slika na ekranu sada je ličila na fotografiju spiralne magline pošto je oblak lagano vrteo svoje repaste rasparane rukavice gasa desetak hiljada milja oko sebe. To je isto tako mogao biti i zemaljski tornado posmatran odozgo kako se kovitla atmosferom. Unutrašnja struktura bila je izuzetno složena i menjala se iz minuta u minut, pod dejstvom sila koje nikada nismo do kraja shvatili. Plamene reke tekle su neobičnim koritima, iza čega je jedino moglo da stoji delovanje električnih polja; ali zašto su se one pojavljivale ni iz čega i ponovo nestale, kao da je sama materija najpre bila stvarana, a zatim uništavana? I šta su predstavljali oni bleštavi čvorići, veći od meseca, koji su bivali zbrisani poput kamenih gromada u bujici?

Oblak se sada nalazio na udaljenosti manjoj od milion milja; naći će se iznad nas kroz nešto više od jednog časa. Automatske kamere snimale su svaki celoviti prizor na radarskom ekranu, skladišteći podatke oko kojih ćemo se sporiti niz godina. Magnetski poremećaj koji je išao ispred oblaka već je stigao do nas; i odista, u opservatoriji gotovo da nije bilo uređaja koji nije na neki način reagovao na dolazak ove opčinjavajuće pojave.

Uključio sam kratkodometni radar i slika oblaka se tako moćno rasprsla da je na ekran stao samo njen središnji deo. U isti mah

počeo sam da menjam frekvencije, lutajući duž celog spektra kako bih razlučio različite nivoe. Što je kraća talasna dužina, to se dublje može prodreti u omotač jonizovanog gasa; nadao sam se da ću ovom tehnikom dobiti neku vrstu rendgenske slike unutrašnjosti oblaka.

Izgledalo je da se on menja pred mojim očima dok sam klizio kroz razređene spoljne opne sa repastim rukavcima i približavao se gušćem jezgru. Razume se, ovo 'gušće' bilo je sasvim relativno; prema zemaljskim merilima, čak i najzbijenija područja oblaka predstavljala su sasvim pristojan vakuum. Gotovo sam stigao do granice mog frekvencionog područja, tamo gde više nisam mogao da skraćujem talasnu dužinu, kada sam uočio neobičan, tanušan odjek nedaleko od središta ekrana.

Bio je ovalan i znatno oštrijih ivica nego čvorovi gasa koje smo videli kako struje niz plamene potoke oblaka. Odmah pri prvom pogledu postalo mi je jasno da je ovde posredi nešto veoma čudno i sasvim po strani od svih prethodnih snimaka sunčevih fenomena. Posmatrao sam to mesto tokom desetak impulsa radarskog snopa, a zatim sam pozvao pomoćnika koji je stajao uz radio-spektrograf i analizirao brzine vrtložnog gasa koji nam se primicao.

"Pogledaj, Done", rekao sam mu. "Da li si ikada video nešto slično?"

"Ne", odgovori on nakon pažljivog razgledanja. "Šta ga održava kompaktnim? Nije uopšte promenilo oblik u poslednja dva minuta."

"To je ono što me čudi. Ma šta da je, moralo je već početi da se raspada, usred svih ovih poremećaja koji vrcaju unaokolo. Pa ipak, izgleda veoma stabilno."

"Koliko ti se čini da je veliko?"

Uključio sam uređaj za merenje razmera i bacio brz pogled.

"Dugo je otprilike pet stotina milja, a upola toliko široko."

"Je li ovo najveće povećanje koje možeš da dobiješ?"

"Bojim se da jeste. Moraćemo sačekati da se približi da bismo videli šta je to što ga čini tako čvrstim."

Donu se omakao nervozan osmeh.

"Pa ovo je ludo", reče on. "Nešto mi je palo na pamet. Imam osećaj kao da gledam neku amebu kroz mikroskop."

Ništa nisam odgovorio; možda bi to jedino moglo da se opiše kao

senzacija intelektualne vrtoglavice, ali i meni je u svesti blesnula istovetna misao.

Sasvim smo zaboravili na ostali deo oblaka, ali, srećom, automatske kamere su savesno obavljale svoj posao, što je značilo da ništa značajno neće promaći. Naše oči su od sada bile upravljene isključivo prema gasnom sočivu oštih rubova koje je, primičući se, raslo iz minuta u minut. Kada je došlo na udaljenost koja približno deli Zemlju i Mesec, počelo je da pokazuje prve znake unutrašnje strukture, otkrivši neobično šarolik izgled koji se menjao prilikom svakog narednog impulsa radarskog snopa.

U međuvremenu, pridružila nam se gotovo polovina posade opservatorije. Pa ipak, dok se dolazeća zagonetka lagano uvećavala na ekranu, u radarskoj sali vladala je mukla tišina. Išla je pravo prema nama; kroz nekoliko minuta pogodiće Merkur negde oko središta dnevne strane, i to će biti njen kraj - ma šta da je. Od trenutka kada smo dobili prvu sliku sa pojedinostima, pa do ponovnog zatamnjenja ekrana, nije moglo da prođe više od pet minuta; ali sve nas tih pet minuta progoniće čitav život.

Gledali smo u nešto što je izgledalo kao prozračan oval čija je unutrašnjost bila prekrivena mrežom gotovo nevidljivih linija. Na mestu gde su se linije presecale pojavljivali su se tanani, pulsirajući čvorovi svetlosti; nismo mogli da budemo sasvim načisto u pogledu njihovog postojanja, pošto je radaru bio potreban gotovo čitav minut da iscrta celu sliku na ekranu - a između svaka dva impulsa objekat bi prevaleo nekoliko hiljada milja. Nije, međutim, bilo nikakve sumnje u pogledu postojanja same mreže; snimci kamera raspršili su svako podozrenje.

Tako je bio snažan utisak da gledamo u nekakav čvrst predmet, da sam za nekoliko trenutaka odvojio pogled od radarskog ekrana i mahinalno osmotrio nebo kroz jedan od optičkih teleskopa. Naravno, ništa se nije moglo videti! Spram boginjavog diska Sunca nije bilo ni traga od neke siluete. Ovo je bio primer kada vid postaje potpuno neupotrebljiv i kada su jedino mogla da pomognu elektronska čula radara. Stvar koja je dolazila ka nama sa Sunca bila je prividna poput vazduha - i znatno ređa.

Dok su promicali poslednji trenuci, uveren sam da je svako od nas došao do istog zaključka - samo se čekalo da ga neko prvi

izusti. Ono što smo gledali bilo je nemoguće, pa ipak činjenice su nam bile pred očima. Videli smo život, tamo gde život nije mogao da postoji...

Erupcija je izbacila ovu stvar iz njene normalne prirodne sredine, duboko u plamenoj atmosferi Sunca. Bilo je pravo čudo što je preživela put kroz kosmos; sada već mora da umire, pošto sile koje upravljaju njenim ogromnim, nevidljivim telom gube kontrolu nad električnim gasom, odnosno nad jednom supstancom iz koje se ona sastoji.

Danas, nakon što sam stotinama puta pregledao ove filmove, ta ideja mi više ne zvuči neobično. Jer, šta je život do organizovana energija? Da li je uopšte važno koji oblik poprima ta energija - da li je on hemijska, kao na Zemlji, ili čisto električna, kao što je to ovde bilo? Jedino je struktura važna; sama materija nema značaja. Ali onda nisam mislio tako; bio sam svestan jedino osećanja čudesnosti dok sam posmatrao to biće Sunca kako proživljava poslednje trenutke svog postojanja.

Da li je bilo razumno? Da li je bilo u stanju da pojmi neobičan usud koji ga je snašao? Postoji hiljadu ovakvih pitanja koja će možda zauvek ostati bez odgovora. Teško je shvatiti kako biće rođeno u okrilju samog Sunca može da sazna bilo šta o spoljnoj Vaseljeni, ili da oseti postojanje nečega tako neizrecivo hladnog kao što je kompaktna negasna materija. Živo ostrvo koje je padalo na nas iz svemira nikada ne bi moglo, ma kako inteligentno bilo, da stekne svest o svetu ka kome se tako brzo približavalo.

A onda je ispunilo naše nebo - i možda je u tim poslednjim sekundama uspelo da sazna kako se nešto neobično isprečilo pred njim. Možda je osetilo daleko magnetsko polje Merkura ili privlačenje gravitacionih sila našeg malog sveta. Jer, počelo je da se menja; sjajne linije, duž kojih se sigurno pružao nervni sistem, sažele su se u novu strukturu; dao bih mnogo kada bih mogao da saznam njeno značenje. Možda sam tog trenutka gledao u mozak neke razumne životinje u poslednjem grču straha, ili nekog bogolikog bića koje uspostavlja svoj mir sa Vaseljenom...

A onda je radarski ekran postao prazan, zračeci jedino liniju radarskog snopa. Stvorenje je nestalo ispod našeg obzorja i ostalo skriveno iza prevoja planete ispred, na plamenoj dnevnoj strani

Merkura, u paklu kamo je zakoračilo tek desetak ljudi, od kojih se ni polovina nije vratila živa, ono se bešumno i nevidljivo rasprсло o mora tečnog metala i brda lave koja je lagano tekla. Običan sudar nije mogao ništa da znači takvom entitetu; ono što on nije mogao da podnese bio je kontakt sa nepojmljivom hladnoćom čvrste materije.

Da, hladnoćom. Ono se spustilo na najtopliju tačku u Sunčevom sistemu, gde temperatura nikada ne pada ispod sedam stotina stepeni Farenhajta, a ponekad dostiže i hiljadu. Pa ipak, njemu je tu bilo neuporedivo hladnije nego nagom čoveku usred antarktičke zime.

Nismo videli kako je umrlo, tamo u ledenom plamenu; tada je već bilo izvan domašaja naših instrumenata, tako da ništa nije zabeležilo njegov kraj. Pa ipak, svako je od nas znao kada je taj trenutak došao i upravo stoga nismo obraćali pažnju na one koji su nam govorili, nakon što su samo videli filmove i trake, kako smo posmatrali čisto prirodni fenomen.

Kako smo mogli objasniti drugima šta smo osetili u tom poslednjem trenutku kada je pola našeg malog sveta bilo zapljusnuto ograncima tog džinovskog, pa ipak nematerijalnog mozga? Mogu jedino da kažem da je to bio bešumni krik očajanja, samrtne muke koje su nam se probile do umova, ne prošavši prethodno kroz predsoblje čula. Niko nije sumnjao tada, a ni kasnije, da prisustvuje padu jednog džina.

Mi smo po svoj prilici bili prvi i poslednji ljudi koji su videli tako moćan pad. Ma što Oni bili, u svom nezamislivom svetu unutar Sunca, naši se putevi verovatno više nikada neće ukrstiti. Teško je shvatiti kako bismo ikada mogli uspostaviti kontakt sa njima, čak i ako je njihova inteligencija ravna našoj.

A šta ako je viša? Možda je najbolje po nas ako nikada ne saznamo odgovor. Nije isključeno da su oni živeli unutar Sunca od trenutka rađanja Vaseljene i da su dostigli vrhove mudrosti do kojih se mi nikada nećemo uspeti. Budućnost možda pripada njima, a ne nama; nije nemoguće da oni već razgovaraju preko svetlosnih godina sa svojim rođacima u drugim zvezdama.

Možda će jednoga dana, nekim neobičnim čulom koje poseduju, otkriti nas kako kružimo oko njihovog moćnog, drvenog doma, kočoperni na svoje znanje i uvereni da smo gospodari sveta. Možda

im se neće dopasti to što će naći, jer za njih ćemo biti samo crvići koji gamižu po površini svetova odveć hladnih da bi se otresli zagađenja organskog života.

A onda, ako poseduju moći, učiniće ono što smatraju neophodnim. Sunce će osloboditi svoje snage i obrisati lica neposlušne dece; a nakon toga, planete će još jednom biti onakve kakve su bile na početku - čiste, svetle... i jalove.

IZGNANIK

'Pretežan deo materije u kosmosu nalazi se na tako visokoj temperaturi da su sva hemijska jedinjenja potpuno neodrživa; tu su čak i sami atomi ogoljeni od svojih elektronskih omotača. Samo na onim nezamislivo retkim telima koja su dobila naziv planete mogu da postoje poznati elementi i njihove kombinacije; još su, međutim, ređi slučajevi kada ova jedinjenja začnu i jedinstveni fenomen - život.' - CITAT IZ BILO KOJEG UDŽBENIKA IZ ASTRONOMIJE SA POČETKA XX STOLEĆA

Bura je još besnela. Odavno je prestao da se bori sa njom, kada su ga šikljajući mlazevi gasa poneli u područja žestoke hladnoće deset hiljada milja iznad normalnog nivoa. Bio je tek nejasno svestan pogreške: nipošto nije smeo da uđe u zonu poremećaja, ali mrlja se tako brzo širila da joj više nije mogao umaći. Podižući se iz dubina brzinom od milion milja na čas, vetar ga je ščepao i poneo uz veliki levak koji se uzdizao do fotosfere; širina levka bila je već toliko velika da je u njega moglo da stane stotinu svetova.

Vladala je užasna hladnoća. Oko njega ugljenična para se kondenzovala u oblake usijane prašine, koji su se lagano rasplinjavali nošeni vetrom. Ovako nešto nikada ranije nije sreo; kratkovečne čestice čvrste materije prolazile su neosetno kroz njegovo telo. Trenutak potom, one bi postale samo bleštavi mlazevi daleko ispod, dok se mahnito strujanje pretvaralo u blago talasanje.

Sada se već nalazio na odista ogromnoj visini, ali mu kretanje još nije pokazivalo znake usporavanja. Obzorje je bilo daleko gotovo pedeset hiljada milja, tako da se velika mrlja mogla obuhvatiti jednim pogledom. Iako nije imao oči niti bilo kakve organe vida, snopovi zračenja koji su strujali kroz njegovo telo stvarali su sliku prizora koji se pruža dole i izaziva osećanje strahopoštovanja. Sličan nekoj velikoj rani, kroz koju Sunčev život otiče u svemir, vrtlog je sada bio dubok hiljadu milja. Iz jednog ugla dugi plameni jezik suklijao je napolje i obrazovao neku vrstu polumosta, prkoseći olujnom vetru koji je uspravno strujao kroz njega. Kroz nekoliko časova, ako u međuvremenu ne bude uništen, most će sasvim natkriti bezdan, razdvajajući veliku mrlju. Prepolovljeni delovi će se razići kako ih fotosfera bude raspršivala i veliki globus će ubrzo ponovo biti bez i

najmanje mrlje.

Sunce je i dalje izmicalo i postepeno u njegovoj sporoj maglovitoj svesti rodi se izvesnost da se više nikada neće vratiti. Erupcija koja ga je izbacila u svemir nije mu dala dovoljnu brzinu da se odvoji zauvek, a već je na njega počela da deluje jedna druga džinovska sila. Čitavog života bio je podvrgnut snažnom bombardovanju Sunčevog zračenja, koje se slivalo ka njemu sa svih strana. Ali sada je to prestalo. Sunce je ležalo daleko ispod, a sila njegovog zračenja odbacivala ga je u svemir poput moćnog vetra. Jonski oval koji je predstavljao njegovo telo, znatno ređe od vazduha, lagano se kretao ka spoljnoj tami.

Sunce se pretvorilo u plamenu kuglu koja se sve više smanjivala: velika mrlja predstavljala je sada samo crnu tačku u blizini središta diska. Ispred se pružala tama, krajnje obespokojavajuća, pošto njegova nerazvijena čula nisu bila u stanju da registruju slabašnu svetlost zvezda i blede sjaj satelitskih planeta. Jedini izvor svetlosti za koji je ikad znao lagano se gubio iznad njega. U očajničkom naporu da sačuva snagu, on pokuša da sažme svoje telo u kondenzovan sferičan oblak. Sada je već bio gust kao vazduh, ali elektrostatičko odbijanje između mnogo milijardi njegovih jona bilo je odveć veliko da bi se kontrakcija nastavila. Kada mu konačno snaga oslabi, oni će se raspršiti u svemir i neće ostati ni najmanjeg traga o njegovom postojanju.

Uopšte nije osetio sve jače gravitaciono vučenje koje je dopiralo negde ispred njega i bio je nesvestan promene brzine. A onda, prvi slabašan nagoveštaj sve bližeg magnetskog polja lagano mu je zapljusnuo svest i povratio ga iz obamrle tromosti. On upravi svoja čula ka tami, ali za biće koje je nastanjivalo Sunčevu fotosferu svetlost svih ostalih nebeskih tela bila je nezamislivo slaba da bi je mogao primetiti; i tako, sve snažnije polje u koje je ulazio ostalo je zagonetka koja je ležala daleko izvan moći poimanja njegovog jednostavnog uma.

Retki spoljni rubovi atmosfere usporili su njegovo kretanje i on počeo polako da pada ka nevidljivoj planeti. Dva puta je osetio neobičan, žestok trzaj dok je prolazio kroz jonosferu; a zatim, ne brže od snežne pahuljice, on počeo da se spušta kroz hladan gust gas nižih slojeva vazdušnog omotača. Padanje je trajalo satima i

snaga mu je već bila na izmaku kada je konačno stigao do površine koja je bila tvrđa od svega što je on ikada iskusio.

Vode Atlantika kupale su se u bleštavoj svetlosti podneva, ali za njega tama je bila potpuna izuzev slabog sjaja beskrajno dalekog Sunca. Ostao je nepomičan eonima, nesposoban i za najmanji pokret, dok su mu se plamenovi svesti lagano gasili, a poslednji ostaci energije prelazili u nepojmljivu hladnoću.

Prošlo je mnogo vremena pre no što je osetio novo, neobično zračenje koje je dopiralo negde daleko iz tame. Bilo je to zračenje koje nikada ranije nije iskusio. Lagano je upravio um ka njemu, ispitujući šta to može biti i odakle dolazi. Nalazilo se bliže nego što je mislio zato što mu se kretanje jasno moglo uočiti; sada se pelo u nebo, približavajući se samom Suncu. Ali to nije bilo drugo sunce, pošto se neobična bleštavost čas pojačavala, a čas smanjivala, tako da se samo za delić tog ciklusa u potpunosti razbuktavala iznad njega.

Zagonetni sjaj dolazio je sve bliže i bliže. Kako je pulsirajući ritam bleska postajao učestaliji, on je počeo da oseća neobičnu, drhtavu rezonantnost koja mu je potresala čitavo biće. A onda je kao nekim mlatilom otpočela da udara po njemu, drobeći mu sve vitalne centre i raspršujući životnu energiju. Izgubio je kontrolu nad spoljnim područjima svog sažetog, ali i dalje ogromnog tela.

Kraj je došao brzo. Nepodnošljiv sjaj nalazio se direktno nad njim: nije više pulsirao, već se slivao ka njemu u neprekidnom mlazu. A onda više nije bilo ni bola, ni čuđenja, čak ni nejasne čežnje za velikim, zlatnim svetom kojji je zauvek izgubio...

Iz aerodinamičkog fara ispod velikog krila dugi krak radarskog zraka pružao se do ruba obzorja Atlantika. Sinhrono se okrećući na monitoru, jedva vidljiva linija stvarala je sliku svega onoga što je ležalo ispod. Tog trenutka ekran je bio prazan pošto je obala Irske bila udaljena tri stotine milja. Izuzev jedne slučajne bleštavoplave mrlje - u koju se pretvorila - sa udaljenosti od pedeset hiljada stopa, najveća prekookeanska lađa - sledeća tri časa ništa se neće pojaviti, sve dok ne budu počele da se pomaljaju konture istočne obale Amerike.

Neposredno proveravajući položaj preko severnoatlanske radio-

mreže, navigator je samo retko koristio usluge radara. Ali za putnike veliki skiatronski indikator na palubi za šetnju predstavljao je predmet neprestanog interesovanja, posebno kada je vreme bilo loše i kada su se jedino mogli videti jednolični brežuljci i doline ogromnog pokrova oblaka. Čak i u ovom veku i dalje je postojalo nešto mistično u vezi sa radarom. Bez obzira na to koliko je to puta neko video ranije, bilo je opčinjavajuće

posmatrati obrise kopna kako se obrazuju na ekranu, ili razabirati luke i brodove, a kada bi ispod bila zemlja, onda brda, reke i jezera.

Za Edvarda Lindzija, koji se vraćao sa jednonedeljnog boravka u Evropi, monitor je bio dvostruko interesantan. Pre petnaest godina, kao mladi radio-osmatrač Obalne komande u Oslobođilačkom ratu, proveo je duge, jednolične časove nad ovim istim vodama, netremice zureći u primitivnog preteču velikog petostopnog ekrana. Setno se osmehnuo kada mu u sećanju izroniše ti dani. Šta bi tada pomislio, upitao se, da je mogao da vidi sebe u ovom trenutku, dok putuje, kao čovek od karijere, u savršenoj udobnosti na visini od deset milja iznad Atlantika brzinom gotovo jednakom brzini zvuka? Na um mu padoše ostali članovi posade kojoj je i on pripadao; više od jedne decenije ništa nije čuo o njima.

U uglu monitora, na samom rubu kruga koji je zahvatao tri stotine milja u prečniku, slabašna tačka svetlosti počela je da se pretvara u sliku. Bilo je to čudno: ovde nije postojalo kopno, pošto su se Azorska ostrva nalazila znatno dalje na jugu. Osim toga, lik na ekranu izgledao je odveć bezobličan da bi bio ostrvo. Jedino što je to moglo da bude, bio je olujni oblak otežan kišom.

Lindzi ode do najbližeg prozora i pogleda napolje. Vreme je bilo savršeno lepo. Daleko ispod, vode Atlantika lenjo su se kotrljale na istok prema Evropi; sve do udaljenog obzorja nebo je bilo plavo i bez ijednog oblačka.

Vratio se do monitora. Odjek je bio izuzetno zanimljiv: imao je približno ovalan oblik i, koliko je mogao da prosudi, bio je dug desetak milja, premda se još nalazio suviše daleko za tačnije određivanje razmera. Lindzi obavi nekoliko brzih aritmetičkih operacija. Kroz dvadeset pet minuta biće gotovo pod njima zato što ga je prava linija koja je predstavljala zamišljenu putanju aviona presecala tačno na pola. Putanja? Kurs? Zaboga, kako se te stvari

brzo zaboravljaju? Uostalom, uticaj vetra bio je sasvim beznačajan pri brzini kojom su oni putovali. U svakom slučaju, vratiće se na vreme da pogleda, a do tada će ostati sa društvom u baru.

Dvadeset minuta kasnije bio je još zbunjeniji. Tanak plavi oval svetlosti koji je blistao na tamnom zaleđu ekrana bio je sada udaljen svega petnaest milja. Ako je to odista bio oblak, predstavljao je najčudniju atmosfersku formaciju koju je on ikada video. Ali razmere slike bile su još odveć male da bi se razabrale neke pojedinosti.

Glavni kontrolni uređaji monitora bili su bezbedno smešteni ispod upozorenja na kome je pisalo: UMOLJAVAJU SE PUTNICI DA NE STAVLJAJU ČASE NA EKTRAN. Međutim, postojala je i jedna komanda koja je bila postavljane za upotrebu putnika. Masivna trotaktna ručica - zajemčeno neuništiva - omogućavala je svakome da na ekranu izabere tri različite daljine: tri stotine, pedeset i deset milja. Uobičajeno je bilo da se koristi domet od tri stotine milja, ali je zato pedesetmiljski razmer davao znatno više pojedinosti i bio je veoma pogodan za razgledanje panorame. Desetmiljski domet bio je gotovo beskoristan i uopšte nije bilo jasno zašto je i on ugrađen.

Lindzi okrenu ručicu na 50 i slika kao da za trenutak prasnu. Tajanstveni odjek, koji se do maločas približavao središtu ekrana, sada je ponovo ležao na njegovom rubu, uvećan šest puta. Lindzi je sačekao dok se sjaj stare slike nije sasvim pritulio; zatim se naže i pažljivo osmotri nov prizor.

Odjek je gotovo ispunjavao prsten između četrdesete i pedesete milje na ekranu. Sada kada je mogao jasno da ga vidi, njegova neobičnost oduze mu dah. Iz središta čudne formacije zračno se pružalo tkanje tananih niti, dok joj se u srcu sjajilo bleštavo područje od svojih dve milje u prečniku. To je moglo biti samo ospena, pa ipak on bi se zakleo da mrlja u središtu veoma lagano pulsira.

Gotovo ne verujući svojim očima, Lindzi je netremice zurio u ekran. Posmatrao je u hipnotičkoj opčinjenosti sve dok se obalna magla nije približila na manje od četrdeset milja. Zatim je otrčao do najbližeg telefona i pozvao jednog od brodskih radio-vezista. Dok je čekao, ponovo je otišao do osmatračnice i bacio pogled na okean. Mogao je da vidi gotovo sto milja, ali nije bilo apsolutno ničega izuzev Atlantika i otvorenog neba.

Put od kontrolne prostorije do palube za šetnju trajao je prilično dugo. Kada je podnarednik Armstrong konačno stigao, krijući dosadu pod maskom učtive ali ne i ulizičke uslužnosti, predmet je bio udaljen manje od dvadeset milja. Lindzi upravi prst prema ekranu.

"Pogledajte!" reče jednostavno.

Podnarednik Armstrong baci pogled. Za trenutak je vladala tišina. Zatim se razleže zapanjen usklik i on odskoči unazad kao oparen. Onda se ponovo naže i poče da briše ekran rukavom kao da pokušava da ukloni nešto što tamo nije smelo da se nalazi. Zaustavivši se na vreme, glupo se osmehnuo Lindziju. Zatim se uputi ka prozoru za osmatranje.

"Nema ničega. Već sam proverio", reče Lindzi.

Nakon početnog šoka, Armstrong krenu u akciju zavidnom brzinom. Otrčao je natrag do ekrana, otključao komande glavnim ključem i obavio niz brzih provera. Najednom, linija na radaru poče da se okreće brže, dajući znatno postojaniju sliku nego pre.

Sada je bilo daleko jasnije. Svetlo jezgro odista je pulsiralo i slabašni koturovi svetlosti lagano su se razmicali duž zrakastih niti. Opčinjeno posmatrajući, Lindzi se najednom seti prizora koji je jednom video gledajući amebu pod mikroskopom. Gotovo ista pomisao pade na um podnaredniku.

"Ovaj... izgleda kao živo!" prošaputa on sa nevericom.

"Znam", reče Lindzi. "Šta mislite, šta je ovo?"

Armstrong je oklevao jedan trenutak.

"Sećam se da sam jednom čitao kako je Aplton ili neko drugi otkrio tragove jonizacije nisko u atmosferi. Jedino to može da bude."

"Ali ovo je struktura! Kako to objašnjavate?"

Podnarednik slegnu ramenima.

"Pojma nemam", reče iskreno.

Sada se nalazilo uspravno pod njima, gubeći se u slepom području u središtu ekrana. Dok su čekali da ponovo izroni s druge strane, baciše još jedan pogled na veliki okean. Ništa se nije promenilo. I dalje nije bilo apsolutno ničega. Ali radar nije mogao da laže. Nešto je moralo biti tamo.

Kada se ponovo pojavilo minut kasnije, brzo je bledele kao da mu je puna snaga radarskog odašiljača razarala koheziju. Niti su pucale i pred njihovim očima desetmiljski oval poče da se dezintegriše.

Prizor je izazvao strahopoštovanje i iz nekog neobjašnjivog razloga Lindzi oseti sažaljenje kao da prisustvuje smrti neke ogromne životinje. Zatrese ljutito glavom, ali nije mogao da odagna ovu pomisao.

Dvadeset milja pozadi vetar je raspršavao poslednje tragove jonizacije. Uskoro je radarski ekran registrovao samo jednolične vode Atlantika kako se beskrajno valjaju prema istoku, kao da ih nikakva sila ne može poremetiti.

Preko velikog monitora dva čoveka su se nemo posmatrala, ne usuđujući se da dokuče misli jedan drugome.

ZVEZDA

Odavde do Vatikana ima tri hiljade svetlosnih godina. Nekada sam verovao da svemir ne poseduje nikakvu moć nad verom, baš kao što sam verovao i za nebesa da obznanjuju slavu dela Božjih ruku. Sada sam video jedno takvo delo i moja vera se iz temelja zaljuljala.

Netremice zurim u raspeće koje visi na zidu kabine iznad kompjutera Mark VI i po prvi put se u životu pitam ne predstavlja li ono samo prazan simbol.

Nisam još nikome ništa rekao, ali istina će ubrzo izbiti na videlo. Brod nosi na Zemlju mnoštvo podataka, zabeleženih čak kilometrima magnetske trake, kao i hiljade fotografija, koje će svako moći da rastumači. Naučnici će ih, po svoj prilici, sasvim lako odgonetnuti, kao što je to, uostalom, i meni pošlo za rukom, ali ja nisam od onih koji po svaku cenu, i uz to neovlašćeno, diraju u istinu, što je u prošlosti često iznosilo moj red na rđav glas.

Posada je već i onako dovoljno potresena, pa se pitam kako će podneti ovu vrhunsku ironiju. Malo je ko od njih uopšte bio upućen u stvari religije, a kamoli religiozan, pa ipak im neće biti nimalo prijatno da koriste ovo strašno oružje u borbi sa mnom - u tom privatnom, akademskom ratu, što traje sve vreme od našeg polaska sa Zemlje. Nikako nisu mogli da shvate kako to da jedan jezuita bude glavni astrofizičar na brodu; to posebno nije išlo u glavu doktoru Čendleru (zašto li su samo medicinari

tako notorni ateiste?). Pokatkad bismo se susreli na osmatračnici, gde su svetla postavljena sasvim nisko, tako da ništa ne remeti sjaj zvezda. On bi samo stao u tamu kraj mene i počeo netremice da zuri napolje kroz veliki ovalni prozor, dok su oko nas nečujno promicala nebesa kako se brod lagano vrteo oko sopstvene ose. Pri ovom rotiranju dolazilo je do izvesnog suficijentnog okretanja, što nas nije posebno brinulo, pa se stoga nismo ni trudili da uradimo korekcije.

"Da, oče", rekao bi konačno, "sve to traje od večnosti i možda je nečije delo, ali kako možete da verujete da to nešto gaji posebno interesovanje za nas i naš jadni, mali svet? To je ono što me muči."

Tada bi započeta rasprava, kao kontrast tihom, beskonačnom njihanju maglina i zvezda, koje su na savršeno čistom staklu naše osmatračnice pravile čudesne likove.

Čini mi se da je posadu na prvom mestu zbunjivao prividan nesklad između mog sadašnjeg položaja i zvanja jezuite. Uzaludno je stoga bilo moje pozivanje na tri priloga koja sam objavio u Astrofizičkom žurnalu i na tri članka u Mesečnim izveštajima Kraljevskog astronomskog društva. Podsećao sam ih, zatim, da je moj Red čuven po svom interesovanju za nauku i da je veoma doprineo njenom napretku. Danas nas je, doduše, još svega nekoliko, ali počev od 18. veka imali smo izvanredno značajnog udela na polju astronomije i geofizike, što umnogome prevazilazi našu malobrojnost.

Da li će moj izveštaj o maglini Feniks okončati našu hiljadugodišnju istoriju? Bojim se da će okončati mnogo više od toga.

Ne znam ko je maglinu tako nazvao, ali smatram da je ime dosta neprikladno. Ako i sadrži neko proročanstvo, onda se ono neće ispuniti pre no što protekne nekoliko stotina miliona godina. Čak i sama reč 'maglina' dovodi u zabludu; ovo je daleko manji objekat od onih džinovskih oblaka prašine - materijala još nerođenih zvezda što su razbacani širom Mlečnog puta. Na kosmičkim terazijama maglina Feniks je odista sićušan objekat - samo fini gasni omotač koji skriva jednu jedinu zvezdu.

Ili bar ono što je preostalo od te zvezde...

Lojola sa Rubensove gravire izgleda kao da mi se ruga dok visi ovde iznad spektro-fotometrijskog registratora.

Šta bi Ti, Oče, učinio da znaš ono što i ja, nalazeći se tako daleko od malog sveta koji je za Tebe bio čitava Vaseljena? Da li bi se Tvoja vera uzvisila do izazova, za razliku od moje?

Gledaš nekud daleko, Oče, ali ja sam bio mnogo dalje nego što si ti u snu mogao da pretpostavljaš kada si pre hiljadu godina osnivao naš Red. Nijedan istraživački brod do sada nije bio tako daleko od Zemlje: nalazimo se na samim granicama ispitanog svemira. Naš zadatak je bio da dospemo do magline Feniks. To nam je pošlo za rukom i sada se vraćamo kući pritisnuti bremenom strašnog saznanja. Od svega srca bih želeo da ga odagnam od sebe, ali izgleda da Te uzalud prizivam kroz vekove i svetlosne godine što leže između nas.

Na knjizi koju držiš reči se sasvim lepo razaznaju. Poruka glasi

Ad maiorem dei gloriam, ali u nju više ne mogu da verujem. Da li bi i Ti dalje verovao da si mogao da vidiš sve ono što smo mi našli?

Znali smo, naravno šta je maglina Feniks. Svake godine samo u našoj galaksiji eksplodira više od stotinu zvezda, plameći pri tom nekoliko časova ili dana hiljadama puta jačim sjajem od svojeg uobičajenog blistavila, pre no što potonu u smrt i tamu. Takve su obično nove - samo uobičajene kosmičke katastrofe. Otkako sam počeo da radim u opservatoriji na Mesecu, zabeležio sam spektrograme i svetlosne krivulje stotinak takvih eksplozija.

Međutim, tri ili četiri puta u toku svakih hiljadu godina događa se nešto pred čim čak i nova postaje sasvim beznačajna. Kada preraste u supernovu, zvezda može izvesno vreme da nadjača svojim sjajem na ogromna sunca galaksije. Ovakav događaj posmatrali su kineski astronomi 1054. godine, ne znajući šta zapravo gledaju. Pet vekova kasnije, 1572. godine, jedna supernova je zablistala takvim sjajem u sazvežđu Kasiopeje da se ova pojava mogla videti i pri dnevnoj svetlosti. U milenijumu koji je prošao od tada oglasile su se još tri supernove. Zadatak naše misije bio je da posetimo ostatke jedne takve katastrofe, da rekonstruišemo događaje koji su do nje doveli i da, po mogućstvu, saznamo njen uzrok. Lagano smo napredovali kroz koncentrične gasne omotače koji su nastali prilikom eksplozije pre šest hiljada godina i koji su se još uvek širili. Temperatura im je bila veoma visoka. I dalje su isijavali jaku ljubičastu svetlost, ali ne takvog intenziteta da bi nam to moglo naškoditi. Kada je zvezda eksplodirala, njene planete su takvom silinom bile odbačene na sve strane da su potpuno izišle van domašaja matičnog gravitacionog polja. Gasovi su potom oformili šuplju ljusku, dovoljno prostranu da obujmi i hiljadu sunčevih sistema. U njenom središtu plamteo je sćušan fantastičan objekat - beli patuljak, manji od Zemlje, a ipak teži od nje milionima puta. Kakav čudesan preobražaj jednog običnog sunca...

Svuda oko nas treperili su gasni omotači, remeteći svojim sjajem uobičajenu noć međuzvezdanog prostora. Leteli smo u središte kosmičke bombe koja je eksplodirala pre više milenijuma i čiji su usijani delovi i dalje prštali unaokolo. Ogromne razmere eksplozije i činjenica da su njeni ostaci već prekrili prostor prečnika nekoliko milijardi milja lišavali su prizor i najmanjeg vidljivog pokreta.

Nenaviknutom oku bile bi potrebne decenije da otkrije ma kakvu kretnju u ovim izmučenim pramenovima i bujicama gasa, pa ipak svi smo imali osećaj vrtložnog širenja.

Glavni pravac leta utvrđen je pre mnogo časova. Spuštali smo se lagano ka maloj, neljubaznoj zvezdi ispred nas. Nekada je to bilo sunce slično našem, ali je za samo nekoliko sati straćilo energiju sa kojom je moglo da sija još milionima godina. Sada je to bio tvrdica povučen u sebe, koji ljubomorno čuva svoje izvore, kao da pokušava da na taj način nadoknadi svoju rasipnu mladost.

Niko od nas uistinu nije očekivao da ćemo naići na planete. Ako ih je i bilo pre eksplozije, mora da su se prvo istopile, a potom pretvorile u oblake pare, dok je njihova materija iščezla u stravičnoj kataklizmi same zvezde. No, mi smo i pored toga uradili rutinske provere, kao i uvek do sada kada bismo se približavali nepoznatom suncu. Uskoro smo otkrili jedan mali svet koji je kružio oko zvezde na ogromnoj udaljenosti. Sigurno je to bio Pluton iščezlog sunčevog sistema, jer mu se orbita nalazila na samim granicama noći. Suviše udaljen od centralnog sunca, teško da je ikada znao za život, ali ga je upravo ta zabačenost spasla sudbine koja je zadesila sve njegove izgubljene sadruge.

Plamena bujica satrla je stenje na njegovoj površini, a omotač od smrznutog gasa, koji je sasvim pouzdano pokrивao planetu pre nesreće, pri tom je bukvalno sagoreo. Spustili smo se i otkrili podzemno utvrđenje.

Njegovi graditelji učinili su sve da se lako pronađe. Monolit koji je stajao nad ulazom predstavljao je sada samo bezobličnu ruševinu, ali je čak i to bilo dovoljno da već preko prvih daljinskih fotografija ustanovimo da je ovde reč o delu razumnih bića. Nešto kasnije otkrili smo izuzetno snažan izvor radioaktivnosti koji se nalazio ispod stene. Čak i da je Pilon nad gradom bio potpuno uništen, ostao bi ovaj izvor kao nepokretni, večiti svetionik upravljn ka zvezdama. Naš brod se spuštao ka tom džinovskom bikovskom oku, poput strele koja hita svojoj meti.

Pilon je po svoj prilici bio visok bar jedan kilometar kada je podignut, ali sada je ličio na mutnu gomilu voska koja ostaje kada sveća izgori. Bilo nam je potrebno nedelju dana da prodremo kroz istopljeno kamenje pošto nismo imali odgovarajuću opremu za

ovakvu vrstu zadataka.

Mi smo bili astronomi a ne arheolozi, ali smo ipak mogli da improvizujemo. O našem prvobitnom programu niko više nije vodio računa. Ovaj usamljeni spomenik, podignut uz ogromne napore na najvećoj mogućoj udaljenosti od iščezlog sunca, mogao je imati samo jedno značenje - civilizacija koja je znala da joj se bliži kraj načinila je poslednji pokušaj da obezbedi besmrtnost.

Bila bi potrebna pokolenja da se ispita sve blago smešteno u utvrđenju. Imali su dovoljno vremena da ga dopreme ovde jer im je umiruće sunce svakako najavilo svoj kraj mnogo godina pre konačne eksplozije. Sve ono što su želeli da ostane sačuvano, sve plodove svoga genija prebacili su na ovaj daleki svet, nadajući se da će to blago pronaći neka druga rasa i da oni neće biti potpuno zaboravljeni. Da li bismo i mi učinili isto, ili bismo se izgubili u svom jadu, nesposobni da mislimo o budućnosti koju nećemo doživeti i koja neće biti naša?

Da su imali još samo malo vremena! Već su ovladali tehnikom svemirskih letova, ali samo toliko da putuju unutar svog sunčevog sistema. Nažalost, još im nije pošlo za rukom da nauče kako da prevaljuju međuzvezdane prostore, a najbliži sunčev sistem bio je udaljen stotinu svetlosnih godina. Pa ipak, čak i da su spoznali tajnu međuzvezdanog skoka, samo bi se nekoliko miliona moglo spasti. Možda je i bolje ovako.

Čak i da nisu zapanjujuće ličili na jude, što smo najpre videli sa njihovih skulptura, ne bismo mogli da im se ne divimo i da ne požalimo njihovu zlehudu sudbinu. Ostavili su na hiljade video-traka i mašine kojima se ove projektuju, zajedno sa specijalnim uputstvima, tako da neće predstavljati teškoću da se nauči njihov pisani jezik.

Pregledali smo mnoge od ovih traka i po prvi put posle šest hiljada godina udahnuli životnu toplinu i lepotu u jednu civilizaciju, koja mora da je u svemu bila naprednija od naše. Verovatno su nam ostavili ono najbolje, ali zato ih niko ne može kriviti.

Njihov svet je bio divan, a gradovi podignuti sa toliko ukusa da im malo koji od naših može biti takmac. Posmatrali smo ih kako rade ili se zabavljaju i slušaju svoj milozvučan govor kako zvonko odjekuje kroz vekove. Jedna slika mi neprestano lebdi pred očima: grupa dece na plaži punoj čudnog, plavog peska, kako se poigrava na

talasima, kako to čine i deca na Zemlji.

Tu je i Sunce. Gledam ga kako uranja u more, još toplo, dobroćudno i životvorno i ne mogu da verujem da će uskoro izdati ove ljude i raspršiti svu tu nevinu sreću.

Možda i ne bismo bili tako duboko dirnuti da se nismo nalazili tako daleko od kuće i da nismo bili odveć osetljivi zbog usamljenosti. Svako od nas je već imao prilike da vidi ostatke drevnih civilizacija na drugim svetovima, ali ništa još nije ovako delovalo na nas.

Ova tragedija bila je jedinstvena. Sasvim je nešto drugo kada neka rasa onemoća i umre, kao što je to bivalo sa narodima i kulturama na Zemlji. Ali biti potpuno uništen, u punom cvetu svoga razvoja i bez ijednog preživelog - može li se to uošte uskladiti sa Božjom milošću?

Upravo to su me i pitali na brodu, a ja sam odgovorio što sam bolje mogao. Možda bi Ti, Oče Lojola, to mnogo bolje učinio, ali ja nisam našao baš ništa u Exercitia Spiritualia što bi mi u ovom slučaju pomoglo.

Ovo nije bio rđav narod. Ne znam kakvim su se bogovima molili, i da li su se uopšte molili, ali moj pogled je prodro do njih kroz vekove i ja sam video kako se ponovo kupa u svetlosti njihovog umanjenog sunca sva ona raskoš koju su sačuvali za budućnost.

Znam šta će moji saputnici kada se vrate na Zemlju. Reći će da Vaseljena nema nikakve svrhe niti plana i da u tom trenutku neka rasa umire u dubinama prostora jer samo u našoj galaksiji godišnje eksplodira najmanje stotinu sunaca. Kada dođe kraj, nema nikakve razlike u tome da li je određena rasa tokom svog postojanja činila dobro ili zlo: božanska pravda ne postoji, jer ne postoji ni bog.

Međutim, ono što smo videli ne dokazuje ništa od svega toga. Svako ko tako razmišlja upravlja se osećanjima, a ne logikom. Bog ne mora da pravda svoja dela čoveku. On, koji je stvorio Vaseljenu, može i da je razori kad god to zaželi. Sasvim je blizu drskosti - ako ne i bogohuljenju - da smatramo da mi možemo odlučivati šta On treba da uradi a šta ne.

Sa svim tim još bih i mogao nekako da se pomirim, premda je užasno teško gledati mnoštvo svetova i civilizacija bačenih u nemilost. Ali jednom dođe trenutak kada čak i najdublja vera mora da se sruši; sada, dok gledam račune koji leže preda mnom,

postajem svestan da sam konačno dospeo do te tačke.

Pre no što smo stigli do magline Feniks nismo znali kada se eksplozija odigrala. Ali sada, zahvaljujući astronomskim podacima i tragovima u kamenu sa ove jedine preživjele planete, u stanju sam da sasvim precizno odredim taj datum. Znam tačno koje je godine svetlost ovog džinovskog požara dospela do Zemlje. Znam kakvim je sjajem ova supernova, čiji posmrtni ostaci sada lagano iščezavaju iza nas, blesnula jednom na zemaljskom nebu. Znam da je pre izlaska Sunca zablistala nisko na istoku, poput svetionika u toj Istočnoj zori.

Nema više nikakve sumnje u to: drevna misterija je najzad razrešena. Pa ipak, o Bože, bilo je toliko drugih zvezda koje si mogao da iskoristiš.

Zašto je bilo potrebno baciti u plamen taj narod da bi simbol njihove prolaznosti zasjao nad Vitlejemom?

STRAŽAR

Sledeći put kada vidite pun mesec visoko na južnom delu neba uočite pažljivo njegovu desnu ivicu, a zatim pođite pogledom nagore duž prevoja diska. Oko dva časa po ponoći primetićete mali, tamni oval; svako ko ima normalan vid naći će ga sasvim lako. To je velika ograđena udolina, jedna od najlepših na Mesecu, poznata kao Mare Crisium - More Kriza. Sa prečnikom od tri stotine milja i gotovo sasvim okruženo prstenom veličanstvenih planina, ono nije bilo istraženo sve do našeg dolaska, u pozno leto 1996. godine.

Naša ekspedicija bila je obimna. Upotrebili smo dva vozila, za teške terete, da prebacimo opremu i opskrbu iz glavne mesečeve baze u More Vedrine, udaljeno pet stotina milja. Imali smo i tri male rakete, koje su bile namenjene za prevaljivanje kratkih rastojanja u onim područjima gde su naša vozila za ravan teren bila neupotrebljiva. Srećom, najveći deo Mora Kriza bio je veoma ravan. Tu se nisu nalazile one velike pukotine koje su predstavljale uobičajenu opasnost na drugim mestima; takođe, nije bilo kratera i brežuljaka. Naši moćni traktori guseničari prebacivali su nas bez teškoća na svako željeno mesto.

Ja sam bio geolog - ili selenolog, ako ste baš sitničari - i nalazio sam se u grupi koja je istraživala južne predele Mora. Prelazili bismo po sto milja nedeljno, krećući se podnožjem planina, odnosno duž obale onoga šta je pre stotinak miliona godina bilo more. Kada je na Zemlji život otpočinjao, ovde se već gasio. Vode su se povukle niz obronke ovih ogormnih grebena, ponirući u prazno srce Meseca. Preko tla, kojim smo se kretali, nekada se prostirao okean, bez plima i oseka, dubok gotovo pola milje, na koje se ponekad moglo naići u pećinama čiju tamu nikada nije narušavala pretopla sunčeva svetlost.

Putovanje smo započeli u sporo mesečevo svitanje, tako da nam je do noći preostalo gotovo nedelju zemaljskih dana. Nekoliko puta dnevno izlazili bismo u skafandrima iz vozila, u potragu za zanimljivim primercima minerala ili da ostavimo putokaze budućim putnicima. Bio je to uobičajen postupak, lišen bilo kakvih događaja. Nema ničega hazardnog niti posebno uzbudljivog u istraživanju Meseca. Mogli smo da živimo sasvim udobno nekoliko nedelja u našim traktorima pod pritiskom, a ako bismo zapali u neprilike, uvek

smo mogli da radio-vezom zatražimo pomoć i da stešnjeni na malom prostoru sačekamo dolazak nekog svemirskog broda koji bi nas spasao.

Upravo sam rekao da nema ničega uzbudljivog u istraživanju Meseca, ali to, naravno, nije istina. Čoveku nikada nije dosta ovih neverovatnih planina, tako surovih u odnosu na nežne brežuljke Zemlje. Nikada nismo znali, dok smo kružili oko rtova i uzvisina ovog iščezlog mora, kakvi će novi prizori iskrsnuti pred našim očima. Ceo istočni prevoj Mora Kriza predstavlja prostranu deltu, gde je nekada put u okean nalazilo mnoštvo reka, napajanih, verovatno, bujicama kiše koje su šibale planine u kratkom vulkanskom periodu, kada je Mesec bio još mlad. Svaka od ovih prostranih dolina predstavljala je izazov koji nas je mamio da se penjemo u nepoznate gorske predele. No, trebalo je da ispitamo još čitavih sto milja doline i jedino što nam je preostalo bilo je da bacamo čežnjive poglede ka visovima koje će neko drugi osvojiti.

Na vozilu smo zadržali zemaljsko vreme; u 22.00 upućena je poslednja radio-poruka Bazi i tako bi se okončao radni dan. Napolju, stene bi i dalje plamtele pod gotovo okomitim Suncem, ali za nas je to bila noć sve dok se ponovo ne bismo probudili, osam časova kasnije. Tada bi jedan od nas pripremao doručak, sa svih strana bi se čulo zujanje aparata za brijanje, a neko bi uključio kratkotalasni radio sa Zemlje. Kada bi miris prženih kobasica počeo da ispunjava kabinu, bilo je ponekad odista teško verovati da nismo kod kuće - sve je bilo tako uobičajeno i prisno, sem osećaja smanjene težine i neprirodne sporosti kojom su predmeti padali.

Bio je na mene red da priprelim doručak u uglu glavne kabine koja je služila kao kuhinja. Mogu da se, sasvim živo i posle toliko godina, prisetim tog trenutka, jer je radio upravo emitovao jednu od mojih omiljenih melodija, staru versku pesmu 'Dejvid iz Vajt Roka'. Naš vozač je već bio napolju, u svom skafanderu, i pregledao gusenice traktora. Moj pomoćnik, Luis Garnet, nalazio se u kontrolnoj kabini i upisivao u brodski dnevnik podatke koje je prethodnog dana zaboravio da unese.

Dok sam stajao kraj tiganja i čekao, kao svaka valjana domaćica na Zemlji, da kobasice porumene, pogled mi je lenjo lutao preko obronka planina koje su zaklanjale čitav južni horizont i iščezavale

prema istoku i zapadu niz mesečev prevoj. Izgledalo je da su udaljene milju ili dve od traktora, ali ja sam znao da nas od najbliže deli dobrih dvadesetak milja. Na Mesecu, naravno, predmeti ne gube obrise sa udaljenošću, kao na Zemlji, gde gotovo nevidljiva izmaglica umekšava i rasplinjava njihove konture.

Planine su bile visoke preko tri hiljade metara i strmo su se uznosile nad ravnicu, kao da ih je pre mnogo vremena neka podzemna erupcija izbacila u pravcu neba kroz rastopljenu koru. Podnožje čak i najbližeg brega skrivala je od pogleda uzdignuta zakrivljenost površine tla, budući da je Mesec veoma mali svet, te je sa mosta na kojem sam se nalazio horizont bio udaljen samo dve milje.

Podigoh oči ka vrhovima koje još niko nije osvojio - vrhovima koji su, pre dolaska zemaljskog života, posmatrali okeane kako se povlače i kako nevoljno uranjaju u sopstvene grobnice, odnoseći sa sobom nadu i obećanu zoru jednog sveta. Sunčeva svetlost je udarala u te bedeme takvom silom da su me oči pekale, a samo malo iznad njih zvezde su postojano sjale na nebu, crnjem i od najcrnije zimske noći na Zemlji.

Upravo sam spuštao pogled, kad krajičkom oka opazih metalni blesak na samom vrhu velike uzvisine, koja se usekla u more tridesetak milja zapadno odavde. Bila je to tačka svetlosti bez ikakvih dimenzija, kao da je jedan od ovih surih vrhova otrgao zvezdu sa neba; pomislih na trenutak da se to neki sunčev zrak odbio od glatke kamene površine i da je našao put do mog oka. Takve pojave bile su uobičajene. Dok je Mesec u drugoj četvrti, posmatrač sa Zemlje može ponekad da vidi kako veliki deo okeana Procelaruma na čas zatitra u plavobelim prelivima, kada svetlost bljesne na njegovoj površini skakućući od sveta do sveta. Ali nešto me je kopkalo da saznam koja bi to vrsta stene mogla odbacivati svetlost tako jasno; popeh se u osmatračnicu i upravih ka zapadu naš teleskop sa promerom od četiri inča.

Ono što sam video samo je još više pobudilo moju radoznalost. Planinski vrhovi postali su sasvim jasni i oštri u mom novom vidnom polju, ali ono što je odbilo sunčev zrak bilo je odveć malo da bi se moglo razaznati. Pa ipak, izgledalo je da ta stvar poseduje neku pritajenu simetričnost, a vrh na kome se nalazila bio je zadivljujuće

ravan. Dugo sam netremice zurio u tu bleštavu zagonetku, naprežući oči, sve dok, po mirisu preprženog mesa koji se širio iz kuhinje, nisam shvatio da su kobasice uzalud prevalile put od četvrt miliona milja.

Celog tog jutra, dok smo prelazili More Kriza pored zapadnih planina koje su se visoko uzdizale u nebo, vodili smo žučnu raspravu. Čak i kad smo u skafandrima izišli u rutinsku šetnju, razgovor se nastavio preko radija. Bilo je sasvim izvesno, tvrdili su moji drugovi, da Mesec nikada nije znao ni za kakav oblik razumnog života. Jedini oblik života koji je ikada postojao ovde bile su malobrojne primitivne biljke, čiji su se potomci kasnije sasvim degenerisali. Znao sam to isto tako dobro kao i oni, ali ima trenutaka kada naučnik ne sme da se plaši da će od sebe napraviti budalu.

"Slušajte", rekoh konačno. "Ja odoh tamo, ako ni zbog čega drugog, a ono da zadovoljim svoju radoznalost. Ta planina je visoka manje od sedam hiljada metara - odnosno svega dve hiljade pod Zemljinom gravitacijom - a ja mogu bez prekida da provedem napolju dvadeset časova. Uostalom, oduvek sam želeo da odem gore u ta brda, a ovo je izvrsna prilika."

"Ukoliko ne slomiš vrat", reče Garnet, "s tobom će terati šegu čitava posada kada se vratimo u Bazu. Ta planina će se, po svoj prilici, ubuduće zvati Vilsonova Glupost."

"Neću slomiti vrat", rekoh odlučno. "Ko se, uostalom, prvi popeo na Piko i Helikon?"

"Ali, zar u to doba nisi bio znatno mlađi?" upita Luis blago.

"To je samo razlog više za odlazak", odgovorih krajnje dostojanstveno.

Otišli smo na spavanje rano te noći, pošto smo se prethodno uspele traktorom dobrih pola milja uz strminu. Sa mnom je ujutro pošao Garnet; on je bio dobar planinar i često smo zajedno preduzimali slične poduhvate. Što se našeg vozača tiče, izgledao je prezadovoljan kad smo ga ostavili kraj vozila.

Na prvi pogled uspon je izgledao gotovo nesavladiv, ali za svakoga ko ima petlju za visine on je sasvim jednostavan na ovom svetu gde sve težine iznose samo jednu šestinu njihove normalne vrednosti. Jedina prava opasnost pri planiranju na Mesecu jeste preveliko samopouzdanje; pad na Mesec sa visine od dve stotine

metara podjednako je pogibeljan kao i pad sa tridesetak metara na Zemlji.

Prvi put smo se zaustavili na prostranoj zaravni, oko hiljadu metara iznad ravnice. Penjanje nije bilo suviše naporno, ali moji udovi su ipak bili ukočeni jer odavno nisam planinario, tako da mi je kratak odmor odista bio dobrodošao. Traktor nam je sada izgledao kao sićušan metalni insekt, daleko dole u podnožju brega; pre no što smo krenuli dalje, obavestili smo vozača o napredovanju.

U skafandrima je bilo prijatno sveže jer je uređaj za rashlađivanje izvrsno odolevao jari koju je stvaralo Sunce i odnosio telesnu toplotu pojačanu stalnim naprezanjem. Retko smo međusobno razgovarali, osim kada je bilo potrebno preneti neko uputstvo i razmotriti najbolji plan za dalje penjanje. Ne znam šta je mislio Garnet; možda mu je izgledalo da je ovo najluđi lov na divlje guske u koji se ikada upustio. Gotovo da sam delio isto mišljenje, ali radost zbog penjanja, saznanje da niko ranije nije prošao ovim putem i ushićenje koje je pružao sve širi vidokrug davali su mi potreban elan.

Čini mi se da nisam bio posebno uzbuđen kada sam ispred nas ugledao kameni zid, koji sam prvi put video kroz teleskop sa udaljenosti od trideset milja. Uzdizao se dobrih dvadesetak metara iznad naših glava, a tamo, na platou, verovatno se nalazila stvar koja me je domamila preko ove neplodne pustoši. Po svoj prilici, u pitanju je bila samo kamena gromada koja se rasprsla pri padu nekog meteora pre mnogo godina; njene raspuknute površine još su sveže svetlucale kroz ovu neprikosnovenu, večitu tišinu.

Nije bilo izbočina na prednjem delu stene, tako da smo morali da upotrebimo lenger. Izgledalo je da su moje umorne ruke zadobile novu snagu dok sam zamahivao trokukim metalnim sidrom oko glave i hitnuo ga nagore, u pravcu zvezda. Prvi put se nije dobro zakačilo i lagano je palo kada smo povukli konopac. U trećem pokušaju kuke su čvrsto prionule, tako da ni zajedničkim snagama nismo mogli da ih pomerimo.

Garnet me je pogledao u nedoumici. Izgledalo je da želi da ide prvi, ali ja mu se nasmeših kroz staklo šlema i odmahnuh glavom. Sasvim lagano otpočeh poslednji uspon.

Zajedno sa skafandrom ovde sam težio tek dvadesetak kilograma, tako da sam pri penjanju uz užu koristio samo ruke a ne i

noge. Na rubu sam zastao i domahnuo drugu, zatim se prebacih preko ivice, podigoh i upravih pogled napred.

Morate shvatiti da sam sve do tog trenutka bio gotovo sasvim ubeđen da ovde neću zateći ništa čudno ili neobično. Gotovo, ali ne potpuno, postojala je nekakva neodređena sumnja koja me je gonila napred. Sumnje je sada nestalo, ali je osećanje pometenosti ostalo.

Stajao sam na zaravni širokoj otprilike tridesetak metara. Nekada je bila glatka - suviše glatka da bi bila prirodna - ali meteori koji su pljuštali kroz nebrojene eone izdubili su i izbrazdali njenu površinu. Bila je poravnjana da bi mogla da drži bleštavu, grubu, piramidalnu strukturu, dva puta višu od čoveka, koja se nalazila smeštena u steni kao džinovski, brušen dragulj.

U prvih nekoliko sekundi moj um nije registrovao nikakve emocije. Tada osetih kako srce počinje brže da mi udara i obuze me čudna, neopisiva radost. Ja sam voleo Mesec, a sada sam dobio i pouzdan dokaz da puzava mahovina iz Aristarhusa i Erastotena nije bila jedini oblik života što ga je on iznedrio u svojoj mladosti. Stari, omalovažavani san prvih istraživača pokazao se kao tačan. Ovde je, dakle, postojala mesečeva civilizacija - a ja sam bio prvi koji je otkrio. Činjenica što sam možda došao sto miliona godina kasnije nije uticala na mene. Glavno je da se uopšte stiglo.

Moj um je počeo normalno da funkcioniše, da analizira, da postavlja pitanja. Da li je ovo neko zdanje, nekakvo svetilište - ili nešto za šta u mom jeziku ne postoji naziv? Ako je u pitanju zdanje, zašto je podignuto na ovom krajnje nepristupačnom mestu? Upitah se da li bi to mogao biti hram i na trenutak sam video pred očima poklonike pri nekom čudnom obredu kako uzalud prizivaju svoje bogove da ih sačuvaju, dok je život na Mesecu iščezavao zajedno sa umirujućim okeanima.

Pođoh nekoliko koraka napred da bih iz blizine osmotrio stvar, ali osećanje izvesne opreznosti zadržavalo me je da se suviše približim. Pomalo sam se razumeo u arheologiju i pokušao sam da odgonetnem kulturni nivo civilizacije koja je, po svemu sudeći, zarubila ovu planinu i izgradila površine blještave poput ogledala, čiji sjaj kao da još uvek ispunjava moje oči.

Egipćani su to mogli da urade, pomislih, da su njihovi neimari posedovali sav onaj čudesni materijal koji su koristili ovi, daleko

drevniji arhitekti. Zbog male veličine stvari, nije mi palo na pamet da možda gledam delo neke rase mnogo naprednije od moje. Već se i sama ideja da je na Mesecu uopšte bilo razumnog života činila gotovo nezamislivom, a i moj ponos mi ne bi dozvolio da se spustim na tako inferioran položaj.

A tada opazih nešto od čega me niz leđa podiđoše žmarci - nešto tako neupadljivo i tako bezazleno da mnogi to uopšte ne bi primetili. Rekao sam da je zaravan bila izbrazdana meteorima; takođe ju je prekrivao i inčima dubok sloj kosmičke prašine, koja se uvek taložila po površinama onih svetova gde nema vetra koji bi je raspršio. Ali prašina i brazde od meteora prestajali su sasvim iznenada na rubu širokog kruga koji je obuhvatao malu piramidu, kao da je neki nevidljivi zid štitio od zuba vremena i od povremenog ali postojanog bombardovanja iz svemira.

Neko je vikao u moje slušalice i ja shvatih da me to Garnet, već neko vreme, neprekidno doziva. Nesigurno došetah do ivice stene i mahnuh mu da mi se približi. Nisam se usuđivao da govorim. Potom se vratih krugu obavijenom prašinom. Podigoh komadić razbijene stene i blago ga bacih ka blistavoj zagoneci. Da je nevidljiva barijera progutala kamen, ne bi me iznenadilo, ali ovaj je udario u glatku polusfernu površinu i lagano skliznuo na tle.

Znao sam da gledam nešto što nije imalo ništa odgovarajuće u prošlosti moje rase. Ovo nije bilo zdanje, već mašina koja je samu sebe štitila silama što su prkosile Večnosti. Te sile, ma šta da su u stvari, funkcionisale su još uvek i možda sam im se već suviše približio. Na um mi padoše sve vrste zračenja kojima je čovek ovladao i koje je ukrotio u prošlim vekovima. Bilo je razloga da verujem da sam već isto tako nepovratno mogao da budem izgubljen, kao da sam kročio u smrtonosnu, besumnu zonu nezaštićenog izvora atomske radijacije.

Sećam se da sam se tada okrenuo ka Garnetu, koji mi se približio i onda nepomično zastao kao da je sasvim zaboravio na mene; nisam hteo da ga ometam, već se vratih do ivice brega pokušavajući da priberem misli. Ispod se prostiralo More Kriza, nestvarno i čudno za mnoge, ali meni najednom tako prisno i blisko. Podigoh oči ka srpastom obličju Zemije, koja je ležala u svojoj zvezdanoj kolevci, i upitah se šta su skrivali njeni oblaci u trenutku kada su ovi nepoznati

neimari okončali svoj posao. Da li je to bila džungla puna izmaglice iz karboniferusa, pusta obala koju su prve amfibije morale da prepuze da bi osvojile kopno - ili još ranije, duga samoća pre pojave života?

Ne pitajte me zašto ranije nisam pogodio istinu - istinu koja mi sada izgleda tako očigledna. U prvom oduševljenju zbog otkrića, bespogovorno sam pretpostavio da je ovu kristalnu utvaru podigla neka rasa koja je poticala iz daleke prošlosti samog Meseca; ali sada, u meni je neodoljivom silinom počelo da navire saznanje da je ona isto tako bila stranac ovde kao što sam to bio i ja.

Tokom dvadeset godina nismo pronašli ni najmanji trag života, osim nekoliko zakržljalih biljaka. Nikakva civilizacija sa Meseca, ma kakva da je bila njena sudbina, nije ostavila ni jedno jedino znamenje svog postojanja.

Ponovo pogledah ka bleštavoj piramidi i ona mi se sada učini neshvatljivo daljom od bilo čega što je imalo veze sa Mesecom. Iznenada osetih kako se tresem od glupog, histeričnog smeha izazvanog uzbuđenjem i prenapregnutošću; izgledalo je najednom da mi se mala piramida obraća i gotovo začuh njene reči: "Izvini, ali i ja sam ovde stranac."

Bilo nam je potrebno dvadeset godina da probijemo nevidljivi štit i da dospemo do mašine koja se nalazila unutar kristalnih zidova. Ono što nismo mogli da shvatimo, konačno smo razorili divljom moći atomske snage; sada pred mojim očima leže samo komadići one divne, bleštave stvari koju sam jednom pronašao gore na planini.

Nisu više imali nikakvog značaja. Mehanizmi piramide - ako su to uopšte mehanizmi - pripadaju tehnologiji koja je daleko izvan naših horizonata, možda čak tehnologiji parapsiholoških sila.

Misterija je počela da nas zaokuplja sve više kako smo osvajali pojedine planete i kako je postajalo sve izvesnije da je Zemija jedina u Sunčevom sistemu iznedrila razuman život. Nijedna izgubljena civilizacija sa našeg sveta nije mogla sagraditi tu mašinu, budući da nam je debeli sloj meteorske prašine na zaravni omogućio da tačno odredimo njenu starost. Ona je bila postavljena na ovu planinu pre no što je život izronio iz okeana na Zemiji.

Naš svet je bio upola mlađi nego sada, kada je nešto došlo ovamo sa zvezda, projurilo kroz Sunčev sistem, ostavivši ovaj simbol

svog prolaska, i ponovo iščezlo u dubine prostora.

Sve dok je nismo uništili, mašina je ispunjavala zadatak za koji je bila napravljena, a priroda tog zadatka bila je krajnje jednostavna.

Blizu sto hiljada miliona zvezda okreće se u vrtlogu Mlečnog puta i nema nikakve sumnje da je neka druga rasa, sa sveta nekog drugog sunca, u prošlosti već dostigla i nadmašila nivo na kojem se mi danas nalazimo. Mislim na one civilizacije iz dubine vremena, iz samog osvita Stvaranja, na prve gospodare Vaseljene koja je bila toliko mlada da je život postojao tek na nekoliko svetova. Njihova usamljenost bila je nezamisliva: usamljenost bogova koji tragaju beskrajem, ali ne nalaze nikoga sa kim bi mogli uspostaviti kontakt.

Oni su, po svoj prilici, istraživali zvezdane grozdove kada smo mi istraživali planete. Svetova je moglo biti svuda, ali oni su po pravilu bili ili pusti ili nastanjeni stvorenjima u kojima se um još nije začeo. Takva je bila i naša Zemija - samo stecište velikih vulkana, čiji dim još uvek prlja nebo - u času kad je prvi brod sa bićima iz praskozorja vremena prispeo negde iz ambisa s one strane Plutona. Nisu ih zadržale smrznute spoljne planete jer su znali da tu ne može biti ni traga životu. Njihovo odredište bile su unutrašnje planete, koje su se grejale oko sunčeve vatre čekajući početak sopstvene istorije.

Te lualice su jednog trenutka stigle i do Zemije, koja je bezbedno kružila u uskoj zoni između ognja i leda, i sigurno su odmah shvatile da ona najviše obećava od sve sunčeve dece. Na njoj će se u dalekoj budućnosti roditi razum; ali pred njima se nalazilo još bezbroj zvezda i bilo je malo verovatno da će oni ponovo proći ovuda.

Ostavili su stoga stražara, tek jednog od mnogih miliona što su razbacani širom Vaseljene da budno motre na sve svetove koji nose obećanje života. Bio je to svetionik koji je kroz bezbrojne eone strpljivo odašiljao istovetnu poruku - da još nije otkriven.

Verovatno sada shvatate zašto je ta kristalna piramida bila postavljena na Mesecu a ne na Zemiji. Njene graditelje nisu zanimale rase koje se još nisu otrgle iz divljaštva. Naša civilizacija je za njih postala interesantna tek kada se pokazala sposobnom da opstane, na taj način što je ovladala tehnikom kosmičkih letova i otisnula se iz svoje kolevke Zemlje. To je izazov sa kojim pre ili kasnije moraju da se susretnu sve rase. Reč je zapravo o dvostrukom izazovu, budući da je u pitanju ovladavanje atomskom

energijom, odnosno poslednji izbor između života i smrti.

Pošto smo jednom prošli tu krizu, bilo je samo pitanje vremena kada ćemo otkriti piramidu i prodreti u njenu tajnu. Eonima jednoličan signal sada je prestao i oni čija je to dužnost upraviće ponovo svoje umove ka Zemiji. Možda žele da pomognu našoj mladoj civilizaciji, ali njihova starost je nezamisliva, a starci su često bolesno ljubomorni na mlade.

Kad god mi pogled sada odluta ka Mlečnom putu, uvek se iznova zapitam sa kog će od tih zgusnutih oblaka zvezda doći emisari. Ako nemate ništa protiv jednog priprostog poređenja, mi smo aktivirali požarni alarm i sve što nam sada preostaje jeste da budemo strpljivi.

Ubeđen sam da nećemo morati dugo da čekamo.

Peti deo: MAŠTARIJE S ONE STRANE BEZDANA

ČAS ISTORIJE

Niko se više nije sećao kada je pleme počelo svoje dugo putovanje. Zemlja velikih, ustalanih ravnica koja je bila njegov prvi dom sada je predstavljala tek napola zaboravljeni san.

Već mnogo godina Šan i njegov narod kretali su se kroz zemlju niskih bregova i iskričavih jezera, a sada su se pred njima ukazale planine. Ovoga leta moraju ih preći kako bi stigli do južnih zemalja. Nije bilo vremena za gubljenje. Beli užas koji se spustio sa polova, drobeći kontinente u prašinu i smrzavajući sam vazduh pred sobom, nalazio se na manje od dan hoda iza njih.

Šan se upita da li glečeri mogu da se uspnu uz ove planine ispred njih i u srcu mu se nakratko raspali plamen nade. Ovo je možda prepreka koju čak ni neumoljivi led nije mogao da savlada. U južnim zemljama o kojima su govorila predanja njegov narod konačno je mogao da nađe pribežište.

Bile su potrebne nedelje da bi pronašli prolaz kroz koji su mogli da prođu pleme i životinje. Sredinom leta podigli su bivak u jednoj samotnoj dolini gde je vazduh bio pronađen i gde su zvezde tako jarko blistale kao nigde drugde.

Leto je već bilo na izmaku kada je Šan poveo svoja dva sina u izvidnicu, da ispita put. Uspinjali su se tri dana, a tri noći spavali što su bolje umeli na smrznutim stenama; četvrtog jutra ispred njih nije bilo ničeg drugog do blagog uspona do humke od sivog kamenja koju su tu podigli drugi putnici, pre mnogo stoleća.

Šan je osećao kako drhti, ali ne od hladnoće, dok su koračali ka toj maloj kamenoj piramidi. Sinovi su mu zaostali pozadi. Niko nije govorio, jer premnogo je stajalo na kocki. Uskoro će doznati da li su se sve njihove nade izjalovile.

Na istoku i zapadu planinski lid se zakrivljavao kao da je hteo da opaše zemlju što se pružala pod njim. Ispod su ležale nebrojene milje talasaste ravnice, kroz koju je krivudala velika reka praveći mnoštvo okuka. Bila je to plodna zemlja u kojoj je pleme moglo da uzgaja žitarice, znajući da neće morati da pobegne pre žetve.

Šan podiže pogled prema jugu i ugleda usud svih njihovih nada. Tamo, na rubu sveta, iskričila se pogubna svetlost koju je tako često viđao na severu - odsjaj leda ispod obzorja.

Nije im bilo puta napred. Tokom svih godina uzmicanja glečeri sa

juga hitali su im u susret. Uskoro će biti satrti između dva pokretna zida leda.

Južni glečeri stigli su do planina tek jedno pokolenje kasnije. Tog poslednjeg leta Šanovi sinovi odneli su sveto blago plemena do samotne humke koja je počivala povrh ravnice. Led koji se jednom svetlucao ispod obzorja sada im je dospeo gotovo do nogu. Do proleća stići će već do planinskog zida.

Niko više nije razumeo blago. Ono je poticalo iz odveć daleke prošlosti da bi ga mogao pojmiti bilo koji živ čovek. Poreklo mu je bilo izgubljeno u maglama koje su optakale Zlatno doba, a kako je ono došlo u posed ovog lutajućeg plemena - to je bila priča koja se sada više nije pričala. Jer posredi je bila priča o civilizaciji koja je odavno potonula u zaborav.

Jednom su sve te uboge relikvije bile čuvane iz nekog valjanog razloga, a sada su postale svete, iako im je smisao bio odavno izgubljen. Tekst u starim knjigama odavno je izbledeo, iako se ipak još mogao razabrati - da je samo bilo nekoga ko ga je umeo pročitati. Ali prošlo je već mnogo pokolenja od kada se iko mogao koristiti logaritamskim tablicama sa sedam brojki, atlasom sveta i partiturom sedme Sibelijusove simfonije koju su štampali, prema impresumu, H. K. Ču i sinovi u Pekingu, 2371. godine.

Stare knjige položene su smerno u malu kriptu koja je za njih pripremljena. Potom je usledila šarolika zbirka raznih komadića - zlatni i platinasti novčići, jedno slomljeno teleskopsko sočivo, jedan časovnik, svetiljka za hladnu svetlost, mikrofon, sečivo električnog brijanja, nekoliko patuljastih radio-cevi, sitnice koje su zaostale pošto se velika plima civilizacije zauvek povukla.

Sve ovo blago bilo je pažljivo odloženo na pripremljeno mesto. Potom su usledile još tri relikvije, najsvetije od svih zato što im je smisao bio najmanje jasan.

Prva je bila jedan komad metala neobičnog oblika koji se odlikovao bojom snažne toplote. Bio je to, na svoj način, najpatetičniji od svih simbola prošlosti zato što je govorio o čovekovom najvećem postignuću i o budućnosti koju je mogao da upozna. Postojelo je od mahagonija na koje je bio postavljen nosilo je srebrnu pločicu sa sledećim napisom:

Pomoćni starter desnog mlaznika
kosmičkog broda 'Zvezda zornjača'
Zemlja-Mesec, 1985.

Potom je sledilo još jedno čudo drevne nauke - kugla od providne plastike sa komadima metala neobičnog oblika, postavljenim unutra. U središtu se nalazila majušna kapsula od sintetičkog radio-elementa, optočena naročitim štitnicima koji su pomerali njeno zračenje daleko niz spektar. Sve dok materijal ostane aktivan, kugla će predstavljati sićušan radio-odašiljač koji će emitovati energiju u svim pravcima. Bilo je načinjeno svega nekoliko ovakvih kugli. Predviđene su kao stalni radio-farovi koji je trebalo da obeležavaju orbite asteroida. Ali čovek nikada nije dospeo do asteroida, tako da farovi nikada nisu bili korišćeni.

Poslednja je bila pljosnata, kružna limenka, široka u poređenju sa debljinom. Bila je čvrsto zatvorena i zveckala bi kada bi se protresla. Predanje plemena predviđalo je da će doći do nesreće ako kutija ikada bude otvorena, a niko nije znao da se unutra nalazi jedno od velikih umetničkih dela iz razdoblja od pre hiljadu godina.

Posao je bio završen. Dva muškarca vratiše kamenove na mesto i lagano stadoše da se spuštaju obronkom planine. Čak i u poslednjim trenucima čovek nije prestajao da misli na budućnost i nastojao je da nešto sačuva za potomstvo.

Te zime veliki talasi leda počeli su svoj prvi napad na planine, dolazeći sa severa i juga. U prvom naletu osvojena su podnožja i glečeri su ih izdrobili u prašinu. Ali planine su stajale postojano, a kada je došlo leto, led se malo povukao.

I tako, iz zime u zimu, borba se nastavljala, a grmljavina lavina, drobljenje stena i eksplozije leda koji se cepa ispunjavali su tutnjavom vazduh. Nijedan čovekov rat nije bio tako silovit, niti su čovekovi bojevi bili ovako globalnih razmera.

Konačno, plimski talasi leda počeli su da se povlače i da se lagano spuštaju niz obronke planina koje nikada nisu sasvim osvojili. Doline i prolazi i dalje su se čvrsto nalazili u njihovom zagrljaju. Bila je to pat pozicija. Glečeri su se najzad suočili sa sebi ravnim, ali njihov poraz usledio je prekasno da bi bio od bilo kakve koristi čoveku.

I tako, stoleća su prošla, a onda se dogodilo nešto što se bar jednom mora zbiti u istoriji svakog sveta u Vaseljani, ma koliko on bio dalek i samotnan.

Brod sa Venere stigao je pet hiljada godina prekasno, ali njegova posada nije ništa znala o tome. Još sa udaljenosti od mnogo miliona milja teleskopi su videli veliki ledeni pokrov koji je Zemlju činio najsajnijim objektom na nebu odmah iza samog Sunca.

Tu i tamo zaslepljujuća ploha bila je prošarana crnim mrljama koje su ukazivale na postojanje gotovo zatrpanih planina. To je bilo sve. Ustalasani okeani, ravnice i šume, pustinje i jezera - sve ono što je predstavljalo svet čoveka nalazilo se prekriveno ledom, možda zauvek.

Brod je pristupio Zemlji i ušao na orbitu na visini manjoj od hiljadu milja. Pet dana je kružio oko planete, dok su kamere beležile sve što je moglo da se vidi, a stotinu instrumenata sakupljalo informacije na čijoj će obradi venerijanski naučnici raditi mnogo godina.

Spuštanje nije bilo prvobitno predviđeno. Za to je bilo malo potrebe. Ali šestoga dana slika se promenila. Jedan panoramski monitor, podešen na samu granicu pojačanja, otkrio je umirujuće zračenje radio-fara starog pet hiljada godina. Tokom svih stoleća minulih i međuvremenu on je slao svoje signale sve manjom snagom kako mu je radioaktivno srce postepeno slabilo.

Monitor se fiksirao na frekvenciju fara. U kontrolnoj prostoriji jedno zvonce privuče opštu pažnju. Malo kasnije venerijanski brod skrenu sa svoje orbite i stade da se spušta ka Zemlji, prema planinskom lancu koji se i dalje ponosno uzdizao iznad leda, kao i prema humki od sivog kamena koju protekle godine gotovo da nisu dodirnule.

Veliki Sunčev disk žestoko je blistao na nebu koje više nije bilo zaprečeno maglom, budući da su oblaci koji su nekada skrivali Veneru sada potpuno nestali. Sila koja je izazvala promenu snage Sunčevog zračenja donela je zao usud jednoj civilizaciji, ali je zato dovela do rađanja druge. Pre manje od pet hiljada godina poludivlji žitelji Venere prvi put su ugledali Sunce i zvezde. Baš kao što je zemaljska nauka počela astronomijom, tako se zbilo i sa venerijanskom - i na toplom, bogatom svetu koji čovek nikada nije video napredak je bio neverovatno brz.

Možda su Venerijanci imali sreće. Nikada nisu upoznali mračno doba koje je čoveka držalo sputanog hiljadu godina. Promakao im je dugačak, zaobilazan put u hemiju i mehaniku, ali su odmah došli do temeljnijih zakona radijacione fizike. Za vreme koje je čoveku bilo potrebno da stigne od piramida do kosmičkog broda na raketni pogon Venerijanci su stigli od otkrića zemljoradnje do same antigravitacije - krajnje tajne u koju čovek nikada nije pronikao.

Topli okeani u kojima se i dalje nalazio najveći deo života mlade planete zapljuskivali su neumorno svojim blagim talasima pešćane obale. Ovaj novi kontinent bio je tako mlad da je i sam pesak još izgledao hrapav i krupan. More još nije imalo dovoljno vremena da ga izglača i isitni.

Naučnici su ležali napola u vodi, dok su im predivna reptilska tela blistala na suncu. Najveći umovi Venere okupili su se na ovoj obali sa svih ostrva planete. Nisu znali o čemu će biti reči, osim da se odnosilo na treći svet i tajanstvenu rasu koja ga je nastanjivala pre dolaska leda.

Istoričar je stajao na kopnu, budući da uređaj koji je nameravao da upotrebi nije podnosio vodu. Pokraj njega je počivala jedna velika mašina koja je privukla mnoge radoznale poglede njegovih kolega. Ona je očigledno bila optičke prirode, budući da se iz nje pružao sistem sočiva u pravcu ekrana od nekog belog materijala, koji se nalazio na udaljenosti od desetak jardi.

Istoričar počeo da govori. Ukratko je izložio ono što je bilo otkriveno o trećoj planeti i njenim žiteljima.

Pomenuo je stoleća besplodnih istraživanja koja nisu uspela da protumače nijednu reč zemaljskih pisama. Planetu je naseljavala rasa visokih tehničkih sposobnosti. To su, bar, potvrđivali retki delovi mašinerija pronađeni u humki na planini.

"Nije nam poznato zašto se okončala jedna tako razvijena civilizacija", primeti on. "Gotovo je izvesno posedovala dovoljno znanja da preživi ledeno doba. Mora da je postojao neki drugi činilac o kome ne znamo ništa. Možda odgovornost snose neka bolest ili rasna degeneracija." Izložena je i zamisao da su se na trećoj planeti nastavili, i posle pojave tehnologije, plemenski sukobi koji su bili osobeni i za našu vrstu u preistorijskim vremenima.

Neki filozofi smatraju da znanje o mašinama nužno ne

pretpostavlja i visok stepen civilizovanosti, odnosno teorijski je moguće imati ratove u društvu koje poseduje mehanički pogon, let, pa čak i radio. Ovakvo poimanje nama je tuđe, ali moramo dopustiti njegovu mogućnost. Time bi se sigurno mogla objasniti propast izgubljene rase.

Oduvek se verovalo da nikada nećemo ništa saznati o fizičkom obliku stvorenja koja su živela na trećoj planeti. Stolećima su naši umetnici slikali prizore iz istorije mrtvog sveta, naseljujući ga svom silom fantastičnih bića. Većina tih stvorenja više je ili manje nalikovala na nas, iako je često isticano da okolnost da smo mi reptili ne mora da znači da to treba da budu i sva ostala inteligentna bića.

Sada znamo odgovor na jedan od najzagonetnijih problema istorije. Konačno, posle više stotina godina istraživanja, otkrili smo tačan oblik i prirodu vladajućeg života na planeti tri.

Usledilo je začuđeno mrmljanje među okupljenim naučnicima. Neki su bili toliko iznenađeni da su nakratko nestali u udobnom plićaku okeana, kao što su to i inače činili svi Venerijanci u trenucima stresa. Istoričar je sačekao da mu kolege ponovo izrone u element koji nimalo nisu voleli. Njemu je tu bilo sasvim udobno zahvaljujući tome što mu je telo neprekidno bilo prskano. Posredstvom ovih prskalica mogao je na kopnu da provede mnogo časova pre no što bude morao da se vrati u okean.

Uzbuđenje se lagano primirilo i predavač nastavi:

"Jedan od najtajanstvenijih objekata pronađenih na planeti tri bio je pljosnat metalni kontejner u kome se nalazio veoma dugačak providan plastični materijal izbušen na ivicama i čvrsto namotan na jedan kalem. Providna traka izgledala je u prvi mah prilično besmislena, ali ispitivanja obavljena novim subelektronskim mikroskopom pokazala su da to nije tako. Duž površinskog materijala, nevidljivo našim očima, ali savršeno jasno pod ispravnim zračenjem, nalazi se doslovce na hiljade majušnih slika. Smatra se da su nanete na materijal nekim hemijskim putem, kao i da su izbledele od protoka vremena.

Te slike obrazuju, kako izgleda, zapis o životu kakav je bio na trećoj planeti na vrhuncu njene civilizacije. One nisu međusobno nezavisne. Naizmenične sličice gotovo su istovetne, razlikujući se jedino u pojedinostima pokreta. Svrha ovakvog zapisa je očigledna.

Jedino je potrebno projektovati prizore u brzom sledu da bi se dobio privid neprekidnog kretanja. Napravili smo mašinu koja to čini i ja ovde imam tačnu reprodukciju sleda slika.

Prizori koje ćete sada imati prilike da vidite vraćaju nas mnogo hiljada godina, do velikih dana naše sestrinske planete. One pokazuju složenu civilizaciju, čije mnoge delatnosti možemo samo nejasno da razaberemo. Život je tamo, kako izgleda, bio veoma silovit i energičan - i najveći deo onoga što ćete videti veoma je zbunjujuće.

Jasno je da je treću planetu naseljavao izvestan broj različitih vrsta, od kojih nijedna nije bila reptilska. To je udarac našem ponosu, ali zaključak je neumitan. Preovlađujući oblik života izgleda da je bio dvoruki dvonožac. Išao je uspravno i prekrivao je telo nekim gipkim materijalom, verovatno radi zaštite od hladnoće, budući da je i pre ledenog doba na planeti vladala znatno niža temperatura nego na našem svetu. Ali više neću zloupotrebljavati vaše strpljenje. Sada ćete videti zapis o kome sam vam govorio."

Blistava svetlost blesnu iz projektora. Usledilo je blago zujanje, a onda se na ekranu pojaviše na stotine neobičnih stvorenja koja su se prilično skakutavo kretala tamo-amo. Slika se raširi, obuhvativši samo jedno stvorenje i naučnici se tog časa uveriše da je istoričarev opis bio tačan.

Biće je posedovalo dva oka, smeštena prilično blizu jedno drugoga, ali su ostale pojedinosti lica bile pomalo zatamnjene. Na donjem delu glave nalazio se jedan otvor koji se neprekidno otvarao i zatvarao. Možda je to stajalo u nekoj vezi sa disanjem stvorenja.

Naučnici su kao omađijani posmatrali kako neobično biće uzima udela u nizu fantastičnih pustolovina. Imalo je neverovatno silovit sukob sa jednim drugim stvorenjem koje se donekle razlikovalo. Izgledalo je izvesno da oba moraju stradati, ali kada se sve završilo, kao da nikome nije bilo ništa.

Usledila je luda jurnjava od mnogo milja u nekom mehaničkom prevoznom sredstvu na četiri točka koje je bilo kadro za izuzetna postignuća u kretanju. Vožnja se okončala u jednom gradu punom drugih vozila koja su se kretala u svim pravcima brzinom od koje je zastajao dah. Niko nije bio iznenađen što vidi kako se dve mašine čeomice sudaraju uz katastrofalne posledice.

Posle toga, zbivanja su postala složenija. Sada je bilo sasvim očigledno da će biti potrebne mnoge godine istraživanja da bi se analizirala i shvatila sva ta sila događaja. Takođe je bilo jasno da je zapis umetničko delo, donekle stilizovano, a ne verna reprodukcija života kakav je stvarno postojao na trećoj planeti.

Većinu naučnika obuzela je vrtoglavica kada se niz slika okončao. Pre toga, usledila je završna mahnitost kretnji u kojoj je stvorenje što se nalazilo u središtu zanimanja uzelo udela u nekoj zastrašujućoj, ali nepojamnoj katastrofi. Slika se suzila u krug u kome se nalazila glava stvorenja.

Poslednji prizor prikazivao je njegovo rašireno lice, koje je očigledno izražavalo neko moćno osećanje. Ali nije se moglo odrediti da li je posredi srdžba, bol, prkos, otupelost ili nešto drugo. Slike je nestalo. Na trenutak na ekranu su se pojavili neki slovni znaci, a onda je sve prestalo.

Nekoliko minuta vladala je potpuna tišina koju je narušavalo jedino zapljuskivanje talasa o pesak. Naučnici su bili odveć pometeni da bi mogli nešto da kažu. Ovaj kratak pogled na zemaljsku civilizaciju potpuno ih je poljuljao. A onda razgovor poče u malim grupama, najpre šapatom, a onda sve glasnije kako su implikacije onoga što su videli postajale sve jasnije. Konačno, istoričar ih zamoli za malo pažnje i ponovo uze reč.

"Sada planiramo", reče on, "obiman program istraživanja kako bismo izvukli svo raspoloživo znanje iz ovog zapisa. Načinjene su hiljade kopija koje će se raspodeliti svim zainteresovanim. Razumećete problem sa kojim smo ovde suočeni. Naročito se složen zadatak nalazi pred psiholozima.

Ali uopšte ne sumnjam u to da ćemo uspeti. Kroz jedno pokolenje, šta sve možemo dokučiti iz ovih slika o toj čudesnoj rasi? Pre no što se razidemo, pogledajmo još jednom naše daleke srodnike, čija je mudrost možda nadmašivala našu, ali od kojih je tako malo preostalo."

Još jednom završna slika blesnu na ekranu, nepomična ovog puta, zato što je projektor bio zaustavljen. Uz osećanje slično strahopoštovanju naučnici se upiljiše u nepokretnu priliku iz prošlosti, dok im je, zauzvrat, mali dvonožac uzvraćao pogled uz osoben izraz nadmene zloćudnosti.

Za sve potonje vreme on će predstavljati simbol ljudske rase. Psiholozi Venere podvrgavaće analizi njegova delanja i pomno motriti svaku njegovu kretnju sve dok ne postanu kadri da mu rekonstruišu um. O tome će biti napisano na hiljade knjiga. Biće smišljene složene filozofije da bi se rastumačilo njegovo ponašanje.

Ali sav taj trud, sva ta istraživanja biće potpuno zaludni. Možda se ponosna i samotna prilika na ekranu osmehivala sardonичno naučnicima koji su upravo počinjali svoje traganje što će potrajati veoma dugo.

Njegova tajna ostaće neotkrivena sve dok postoji Vaseljena, jer niko nikada neće naučiti izgubljen jezik Zemlje. Milionima puta u razdobljima što dolaze tih poslednjih nekoliko reči blesnuće preko ekrana, a nikome neće poći za rukom ni da nasluti njihovo značenje:

Proizvodnja Volta Diznija.

BEZ SLEDEĆEG JUTRA

"Ali to je užasno! Mora da postoji nešto što možemo preduzeti!"

"Postoji, Vaša mudrosti, ali je izuzetno teško. Od planete nas deli više od pet stotina svetlosnih godina i kontakt se može održati samo uz velike napore. Pa ipak, verujemo da ćemo biti u stanju da podignemo mostobran. Nažalost, to nije jedini problem. Praktično, nismo u mogućnosti da komuniciramo sa tim bićima. Njihove telepatske sposobnosti su sasvim nerazvijene... gotovo da uopšte ne postoje. A ako ne stupimo u vezu sa njima, ne postoji način da im pomognemo."

Zavladala je duga mentalna tišina dok je Vrhovni Naučnik analizirao situaciju; najzad, kao što se to uvek dešavalo, došao je do pravog rešenja.

"Svaka inteligentna rasa mora da ima pojedince obdarene telepatskom moći", odbruja on u mislima. "Moraćemo da angažujemo stotine osmatrača koji će loviti svaku iskricu telepatske misli. Kada otkrijete prvi um koji bi mogao da vam odgovori, svi se usredsredite na njega."

"Vrlo dobro, Vaša mudrosti. Biće učinjeno."

Preko ambisa, preko provalije koju ni sama svetlost nije mogla da prevali za kraće vreme od pet stotina godina, ispitivački mozgovi planete Taar pružili su pipke svojih misli u očajničkoj potrazi za jednim jedinim ljudskim bićem čiji bi um mogao registrovati njihovo prisustvo. I odista, sreća ih je poslužila pošto su ubrzo stupili u vezu sa Vilijemom Krosom, zvanim Bil.

Doduše, samo je u početku izgledalo da je to srećna okolnost jer su se stvari kasnije promenile. U svakom slučaju, nisu imali veliki izbor. Splet okolnosti koji je učinio Bilov um prijemčiv za njihove misli trajao je tek nekoliko sekundi i izgledalo je sasvim neverovatno da će se to dogoditi još jednom s ove strane večnosti.

Postojale su tri ključne tačke u ovom čudu i teško je bilo reći koja je od njih značajnija. Prva se odnosila na puku slučajnost položaja. Kada svetlost padne na bocu punu vode, ona se ponaša kao grubo sočivo i koncentriše snop na relativno malo područje. U neuporedivo većim razmerama, gusto jezgro Zemlje konvertovalo je talase koji su stigli sa Taara. U normalnim okolnostima materija ne može da utiče na zračenje misli - ono prolazi kroz nju sa istom lakoćom kao i

svetlost kroz staklo. Ali u planeti ima veoma mnogo materije, tako da je čitava Zemlja odigrala ulogu džinovskog sočiva. Dogodilo se da se Bil našao u žarištu gde su se tanani moždani impulsi sa Taara stostruko koncentrisali.

Doduše, u fokusu se zateklo još nekoliko miliona drugih ljudi, ali oni nisu primili poruku. Pre svega zato što ti ljudi nisu bili raketni inženjeri; oni nisu proveli godine u razmišljanju i sanjarenju o svemiru sve dok to nije postalo nerazdvojan deo njihovog bića.

Osim toga, oni nisu bili, kao Bil, notorne pijanice, koje se teturaju na samom rubu svesti, pokušavajući da pobegnu od stvarnosti u svet snova gde nije bilo razočaranja i ljudske neuviđavnosti.

Naravno, gledište koje je zastupala vojska bilo mu je savršeno jasno. "Plaćeni ste, doktore Kros", podsetio ga je general Poter, dajući nepotrebnu intonaciju rečima, "da projektujete rakete, a ne... hm... svemirske brodove. Ono što radite u slobodnom vremenu savršeno je vaš problem, ali moram vas zamoliti da ne koristite vojni inventar za svoj hobi. Ubuduće, lično ćete meni polagati računa o svakom korišćenju kompjuterskog odeljenja. To je sve."

Razume se, nisu mogli da ga se jednostavno otarase pošto im je bio odveć značajan. Ali ni on sam nije bio siguran da li želi da ostane. U stvari, nije bio siguran ni u šta osim da mu se ovaj posao smučio i da ga je Brenda konačno napustila zbog Džonija Gardnera. Redosled stvari po značaju išao je baš ovim redom.

Blago se ljuljajući, Bil steže šakama čelo i zagleda se u okrečen zid na drugom kraju stola. Jedini ukras predstavljali su kalendar iz Lokhida i veliki poster iz Aerodžeta, na kome se videla raketa iz serije Lil Abner Mark kako uzleće uz grmljavinu. Bil je mrzovoljno zurio u neku tačku između dve slike i pokušao da mozak oslobodi misli. I tako, sve barijere su pale...

U tom trenutku, udruženim intelektima sa Taara oteo se bešumni krik trijumfa i zid pred Bilom lagano se rastočio u vrtložnu maglu. Izgledalo je kao da mu pogled najednom prodire u tunel koji se pruža u beskraj. I odista, tako je i bilo.

Međutim, ova pojava gotovo da nije zaokupila Bilovu pažnju. Bila je donekle neobična, ali ipak nije izlazila iz okvira ranijih halucinacija. A kada je glas počeo da govori u njegovom umu, on ga je pustio da trabunja neko vreme čak i ne pomišljajući da preduzme nešto. Čak i

kada je bio pijan, on se i dalje staromodno ustezao da započne razgovor sa samim sobom.

"Bile", obratio mu se glas "slušaj pažljivo. Uz velike smo napore uspjeli da stupimo u vezu sa tobom, a ovo što imamo da ti kažemo izuzetno je važno."

Bil je bio podozriv već prema ovoj načelnoj pretpostavci. Ništa više nije bilo važno.

"Obraćamo ti se sa veoma udaljene planete", nastavio je glas tonom žurnog nestrpljenja. "Ti si jedino ljudsko biće sa kojim nam je pošlo za rukom da stupimo u kontakt i moraš shvatiti ono što ti kažemo."

Bil se osetio pomalo zabrinut, premda na izvestan bezličan način, pošto mu je sada bilo teže da se usredsredi na vlastite probleme. Pomislio je kako je čudno kada počne da ti se pričinjava da čuješ glasove. Uostalom, važno je ne uzbuditi se. Uzmi ili ostavi, gospodine Kros, reče samom sebi. Neće prekidati seansu sve dok ne bude počela da gnjavi.

"U redu", uzvratio je glasom u kome se osećala dosada. "Hajde, recite mi. Neće mi smetati dok je zanimljivo."

Za trenutak je zavladala tišina, a onda je glas nastavio sa izvesnim prizvukom zabrinutosti.

"Ne razumemo te sasvim. Ne može se reći za našu poruku da je tek zanimljiva. Ona je od vitalnog značaja za tvoju celu rasu i ti moraš smesta upozoriti svoju vladu."

"Čekam", uzvрати Bil. "Baš zgodan način da čovek utuca vreme."

Pet stotina svetlosnih godina od Zemlje Taaranci otpočeše žurnu raspravu. Izgledalo je da nešto nije u redu, ali im nije polazilo za rukom da odgonetnu šta. Nije bilo sumnje da su uspostavili kontakt, pa ipak, ponajmanje su očekivali ovakvu reakciju. Uostalom, jedno im preostaje da nastave i da se nadaju najboljem.

"Slušaj, Bile", produžili su. "Naši naučnici su upravo ustanovili da vaše Sunce samo što nije eksplodiralo. To će se dogoditi kroz tri dana - precizno govoreći, kroz sedamdeset četiri časa. Ništa više ne može da spreči kataklizmu. Ali, nema razloga za uzbunu. Mi možemo da vas spasemo ako budete uradili ono što vam kažemo."

"Nastavite", reče Bil. Halucinacija je bila izvrsna.

"Napravićemo nešto što nazivamo most. To je neka vrsta tunela

kroz svemir, sličan ovome kroz koji upravo gledaš. Teorija je odveć složena da bismo ti je sada objašnjavali, pa čak i nekom od vaših najvršnjih matematičara."

"Čekajte trenutak", usprotivi se Bil. "Pa ja sam matematičar, i to vraški dobar, čak i onda kada sam trezan. Čitao sam o tim stvarima sve što se moglo naći u naučno-fantastičnim magazinima. Pretpostavljam da govorite o svojevrsnim prečicama kroz više dimenzije prostora pa, o tome se pričalo još pre Ajnštajna."

Bilov um zasulo je osećanje primetnog iznenađenja.

"Nismo imali pojma da ste toliko napredni u naučnom znanju", rekoše Taaranci. "Pa ipak, sada nema vremena da govorimo o teoriji. Sve što treba da se uradi jeste da uđete u ovaj otvor koji sada stoji pred tobom i istog trenutka naći ćete se na jednoj drugoj planeti. To je upravo prečica, kako si ti rekao, u ovom slučaju kroz trideset sedmu dimenziju."

"I ona vodi na vaš svet?"

"Oh, ne, ovde ne biste mogli da opstanete. Ali u svemiru ima mnogo planeta sličnih Zemlji i mi smo pronašli jednu koja će vam biti baš po meri. Otvorili smo ovakve mostobrane po celoj Zemlji, tako da ostali pripadnici tvoje rase treba samo da zakorače kroz njih i biće spaseni. Naravno, moraće ponovo da otpočnu da grade civilizaciju kada budu stigli u nove domove, ali to im je jedina nada. Ti im moraš preneti ovu poruku i reci im šta treba da urade."

"Ali oni me neće ni saslušati", reče Bil, gledajući u gotovo praznu bocu pred sobom. Iako je za nju dobro platio, bilo je to izvrsno piće. Kako je čudesna stvar ljudski mozak! Naravno, u ovom razgovoru nije bilo ničeg originalnog: Iako se moglo ustanoviti odakle potiču ovakve misli. Pre samo nedelju dana čitao je neku priču o kraju sveta; sva ova luckasta razmišljanja i halucinacije o mostovima i tunelima kroz prostor predstavljaju samo kompenzaciju za nekoga ko se celog života petljao sa tvrdoglavim raketama.

"Ako Sunce, kao što kažete, zaista eksplodira", upita iznenada Bil, pokušavajući da prevari vlastite halucinacije, "šta će se dogoditi?"

"Vaša planeta biće u času istopljena. Istu će sudbinu podeliti i ostale planete sve do Jupitera."

Bil je poželeo da primeti kako će to biti grandiozan vatromet.

Pustio je da mu se um poigrava mislima i što se više udubljavao, sve više se zabavljao.

"Moje drage halucinacije", reče Bil svečanim glasom. "Znate li šta bih rekao kada bih poverovao u vas?"

"Ali ti nam moraš verovati!" razlegao se očajnički krik kroz svetlosne godine.

Bil nije obraćao pažnju. Privlačilo ga je jedino ono što mu je palo na pamet.

"Rekao bih vam ovo: bila bi to najbolja stvar koja može da se dogodi. Da, samo bi to spaslo ovaj jad i bedu. Svet više ne bi morao da vodi računa o atomskim bombama. Oh, to bi bilo izvrsno. Upravo je to ono što svi žele. Baš lepo od vas što ste došli da nas upozorite; a sada se lepo vratite kući i pokupite svoje mostove."

Na Taaru je zavladała preneraženost. Mozak Vrhovnog Naučnika, koji je poput velikog koralnog spruda plovio u svom tenku nutrinskog rastvora, blago je požuteo po rubovima, što mu se nije dogodilo već pet hiljada godina, od poslednje ksantilske invazije. Najmanje petnaest psihologa pretrpelo je nervne slomove od kojih se nikada nije sasvim oporavilo. Glavni kompjuter u koledžu za kosmofiziku počeo je da deli svaki broj u svojim jedinicama za memoriju sa nulom i ubrzo su mu se istopile sve spojnice.

A na dalekoj Zemlji, Bil Kros je i dalje držao svoj bezumni govor.

"Pogledajte me", reče, pokazavši drhtavim prstom u svoje grudi. "Proćerdao sam godine pokušavajući da napravim rakete koje bi radile nešto korisno, a oni su mi rekli da jedino smem da projektujem teledirigovane raketne glave kako bismo mogli da uništavamo jedni druge. Sunce će obaviti taj posao znatno umešnije, a ako nam date drugu planetu, mi ćemo i na njoj otpočeti nanovo sve ove gluposti."

Tužno je začuťao pošto mu je nešto drugo palo na pamet.

"A sada me je još i Brenda napustila, ne rekavši ni reči. Morate razumeti nedostatak oduševljenja sa kojim sam primio vaš samarićanski čin."

Najednom je shvatio da mu nije pošlo za rukom da glasno izgovori reč 'odusevljenje'. Ali mislio je na tu reč, što je bilo zanimljivo naučno otkriće. Kako se sve više bude opijao, neće li - uuupss, umalo što nije pao - neće li biti u stanju da izgovara samo jednosložne reči?

U poslednjem očajničkom pokušaju, Taaranci poslaše svoje misli još jednom kroz tunel između zvezda.

"Ne sme, tako, Bile! Jesu li sva ljudska bića slična tebi?"

Bilo je to zanimljivo filozofsko pitanje! Bil ga je pažljivo razmotrio, odnosno onoliko pažljivo koliko mu je to bilo moguće, budući da je počela da ga obavija topla, crvenkasta izmaglica. Uostalom, moglo je da bude i gore od ovoga. Još je mogao da nađe novi posao, ako ni zbog čega drugog, a ono samo da kaže generalu Poteru šta može da uradi sa svoje tri zvezdice. A što se Brende tiče... tja, žene su kao automobili na ulici: svakog trenutka nailaze nove.

Najboije od svega bila je nova boca viskija iz police sa oznakom 'Strogo poverljivo'. Oh, đavolji dan! Podigao se nesigurno na noge i teturavo krenuo preko sobe.

Poslednji put, Taar se obratio Zemiji.

"Bile!" začuo se očajnički uzvik. "Sva ljudska bića sigurno nisu kao ti!"

Bil se okrenuo i pogleda u vrtložni tunel. Čudno... izgledalo je kao da je osvetljen treperavim svetlucanjem zvezda i bio je prilično privlačan. Osetio je plimu ponosa: sasvim je izvesno da malo ljudi ima ovako lepa priviđenja.

"Kao ja?" upitao je "Ne, nisu." Kiselo se osmehnuo preko provalije od pet stotina svetlosnih godina, dok je rastuća plima razdraganosti nastupala umesto osećanja utučenosti. "Ni govora", nastavio je. "U stvari, većina ljudi je znatno gora od mene. Da, biće da ja spadam u srećnike."

Za trenutak se iznenađeno tragao, pošto se tunel iznenada sažeo u samoga sebe, a namesto njega ponovo se pojavio beli zid, tamo gde je bio i ranije. Taar je dobro znao kada treba odustati od dalje borbe.

"Ako je i za halucinaciju, mnogo je", pomisli Bil.

"Prilično me je zamorila. Baš me zanima kakva li će biti sledeća."

Međutim, nije bilo sledeće halucinacije i posle pet sekundi iznenada ga je obuzela neka jeza, kao da sedi u nekom memijivom podrumu.

Sledeća dva dana proveo je u tmurnom i mamurnom raspoloženju, sasvim zaboravivši na minuli razgovor.

Trećeg dana nešto je počelo da mu se pomalja na rubu sećanja:

činilo mu se da Brenda treba da se vrati i da ga moli za oprostaj.
I, naravno, četvrtog dana uopšte nije bilo.

PRIJATELJSKO UBEĐIVANJE

Pošiljalac: Predsednik

Primalac: Sekretar Naučnog saveta

Obavešten sam da su stanovnici Zemije uspeli da ukrote atomsku energiju i da su otpočeli eksperimente raketnim pogonom. To je veoma ozbiljno. Odmah me o svemu detaljno obavestite. Ovoga puta budite sažeti.

K.K.IV

Pošiljalac: Sekretar Naučnog saveta

Primalac: Predsednik

Stanje je sledeće: pre nekoliko meseci naši instrumenti otkrili su snažnu neutronska emisiju sa Zemlje, ali analiza radio-programa nije u to vreme dala zadovoljavajuće objašnjenje. Pre tri dana usledila je nova emisija, a ubrzo nakon toga sve radio-stanice sa Zemlje javile su da je u tekućem ratu upotrebljena atomska bomba. Prevodioci još nisu završili posao, ali izgleda da je u pitanju bomba prilične snage. Do sada su upotrebljene dve. Objavljeni su izvesni detalji o njihovoj konstrukciji, ali još nam nije pošlo za rukom da identifikujemo odgovarajuće elemente. Pripremićemo kompletan izveštaj što je pre moguće. Za sada je jedino izvesno da je stanovnicima Zemlje pošlo za rukom da oslobode atomsku energiju, i to isključivo u eksplozivnom vidu.

Veoma je malo poznato o raketnim istraživanjima na Zemlji. Naši astronomi su pažljivo posmatrali planetu od kada su otkrivene prve radio-emisije pre otprilike jednog pokolenja. Sasvim je sigurno da je neka vrsta raketa dugog dometa u upotrebi na Zemlji, budući da je u skorašnjim vojnim radio-emisijama bilo mnogo govora na tu temu. Međutim, još nije zabeležen nikakav ozbiljan pokušaj da se osvoji međuplanetarni prostor. Može se očekivati da, kada se rat završi, stanovnici Zemije otpočnu eksperimente u tom pravcu. Obratićemo posebnu pažnju na njihove radio-emisije, a takođe će biti ozbiljno pojačana astronomska nadgledanja.

Na osnovu podataka i zakonomernosti koje znamo o planetarnoj tehnologiji, izračunali smo da će Zemljanima biti potrebno dvadesetak godina nakon razvoja atomskih raketa da se otisnu u svemir. S obzirom na to, izgleda da je došlo vreme da uspostavimo

bazu na Mesecu kako bismo mogli da držimo pod strogim nadzorom takve eksperimente, kada jednom budu otpočeli.

Treskon

Rat na Zemlji se najzad okončao, kako izgleda, upravo zbog upotrebe atomske bombe. To ne bi trebalo da dovede u sumnju prethodne planove, ali svakako znači da će stanovnici Zemlje moći znatno da se predanije nego do sada posvete istraživačkom radu. U nekim radio-emisijama već je nagoveštena mogućnost primene atomske energije za raketni pogon.

T.

Pošiljalac: Predsednik

Primalac: Šef Biroa za vanplanetarnu bezbednost. (ŠBVPB)

Videli ste Treskonov izveštaj.

Pripremite odmah ekspediciju na Zemljin prirodni satelit. Neka pažljivo iz blizine motre na planetu i neka odmah jave kako napreduju eksperimenti raketama.

Neka najveća pažnja bude posvećena očuvanju tajnosti našeg prisustva na Mesecu. Vi ste lično odgovorni za to. Javljajte mi se u godišnjim intervalima, ili češće ako je neophodno.

K. K. IV.

Pošiljalac: Predsednik

Primalac: ŠBVPB

Šta je sa izveštajem o Zemlji?!

K. K. IV

Pošiljalac: ŠBVPB

Primalac: Predsednik

Žalimo zbog zakašnjenja. Do njega je došlo usled havarije broda koji je nosio izveštaj.

U toku protekle godine nije bilo znakova raketnih eksperimenata; radio-emisije sa planete takođe nisu javile ni slova o tome.

Randi

Pošiljalac: ŠBVPB

Primalac

Videćete kod vašeg uvaženog oca moj godišnji izveštaj o ovom predmetu. U toku poslednjih petnaest godina nije bilo nikakvog napretka na pomenutom polju, ali sa naše baze na Mesecu upravo je stigla sledeća poruka:

Raketni projektil, verovatno na atomski pogon, izišao je danas iz Zemljine atmosfere sa severne polulopte i udaljio se od planete za jednu četvrtinu njenog prečnika pre no što se vratio pod punom kontrolom.

Pošiljalac: Predsednik

Primalac: Šef države

Vaš komentar, molim vas.

K. K. IV

Pošiljalac: Šef države

Primalac: Predsednik

Ovo znači kraj naše tradicionalne politike.

Jedina nada u bezbednost leži u sprečavanju Zemljana da dalje napreduju u ovom pravcu. Prema onome što znamo o njima, to se jedino može izvesti nekom zastrašujućom pretnjom.

Budući da nam velika gravitacija onemogućava da se spustimo na planetu, područje našeg delanja prilično je ograničeno. Ovaj problem je pre jednog stoleća podrobno razmotrio Anvar i ja se slažem sa njegovim zaključcima. Moramo odmah preduzeti mere u tom pravcu.

F. K. S.

Pošiljalac: Predsednik

Primalac: Sekretar države

Obavestite Savet da zakazujem vanrednu sednicu za sutra u podne.

K. K. IV

Pošiljalac: Predsednik

Primalac: ŠBVPB

Biće dovoljno dvadeset ratnih brodova da se izvede Anvarov plan. Srećom, nema potrebe da ih naoružamo - bar za sada. Izveštavajte me svake nedelje kako napreduju pripreme.

K. K. IV

Pošiljalac: ŠBVPB

Primalac: Predsednik

Pripremljeno je devetnaest brodova. Na dvadesetom se još radi, ali usled tehničkih poteškoća nećemo biti u stanju da ga završimo za još mesec dana.

Randi

Pošiljalac: Predsednik

Primalac: ŠBVPB

Dovoljno je i devetnaest. Sutra ću s vama razmotriti plan operacije. Da li je već spremljena radio-poruka?

K. K. IV

Pošiljalac: ŠBVPB

Primalac: Predsednik

Poruka spremna:

Narode Zemlje!

Mi, žitelji planete koju zovete Mars, dugo godina smo posmatrali vaše eksperimente na polju međuplanetarnog letenja. Proučavanje vaše rase uverilo nas je da niste spremni da napustite vašu planetu na sadašnjem stepenu civilizacije. Brodovi koje vidite kako lebde iznad vaših gradova u stanju su da ih potpuno unište, i to će zacelo učiniti ako ne budete odustali od daljih pokušaja da se vinete u svemir.

Postavili smo osmatračnicu na vašem Mesecu, tako da smo u stanju da odmah otkrijemo svako kršenje ove naredbe. Ako je poslušate, nećemo se više mešati u vaše stvari. U protivnom, svaki put kada primetimo da vaša raketa napušta atmosferu Zemlje, unišićemo jedan od vaših gradova.

Prema naređenju predsednika Saveta Marsa,

Randi

Pošiljalac: Predsednik

Primalac: ŠBVPB

Slažem se. Neka otpočinu prevođenje.

Ja neću ići sa flotom. Obavestite me detaljno o svemu čim se budete vratili.

K. K. IV

Pošiljalac: ŠBVPB

Primalac: Predsednik

Imam čast da vas izvestim o uspešnom okončanju naše misije. Put do Zemlje protekao je bez problema: radio-emisije sa planete ukazale su nam da smo bili otkriveni sa velike udaljenosti i da je naša pojava izazvala veliko uzbuđenje. Flota se rasporedila prema planu i ja sam radiom saopštio Zemljanima ultimatum. Nakon toga smo se odmah udaljili i nismo im dali prilike da upotrebe neko od svojih pogubnih oružja.

Podneću detaljan izveštaj kroz dva dana.

Randi

Pošiljalac: Sekretar Naučnog saveta

Primalac: Predsednik

Psiholozi su završili svoj izveštaj, koji vam prilažem u dodatku.

Kao što se i moglo očekivati, naš zahtev je najpre razbesneo tu tvrdoglavu i inteligentnu rasu. Udarac koji je pretrpeo njihov ponos mora da je bio veoma snažan pošto su nepokolebljivo verovali da su jedina razumna bića u svemiru.

Međutim, posle samo nekoliko nedelja usledila je neočekivana promena tona njihovih izjava. Postalo im je jasno da mi hvatamo sve njihove radio-emisije, tako da su neke poruke bile upućene direktno nama. Izjavili su da se slažu sa zamrzavanjem svih raketnih eksperimenata, u saglasnosti sa našim željama. Ovaj neočekivani potez u svakom slučaju je dobrodošao. Čak i ako pokušavaju da nas obmanu, možemo biti mirni pošto smo na samoj granici njihove atmosfere postavili drugu osmatračnicu. Nikako ne mogu neopazice da sagrade svemirski brod koji mi ne bismo otkrili bar po zračenju.

U skladu sa uputstvima, nastaviceo rigorozan nadzor nad

Zemljom.
Treskon

Pošiljalac: ŠBVPB
Primalac: Predsednik

Da, sasvim je tačno da u toku poslednjih deset godina nije bilo nikakvih raketnih eksperimenata. Priznajem da nisam očekivao tako laku kapitulaciju Zemlje.

Slažem se da postojanje ove rase sada predstavlja stalnu pretnju po našu civilizaciju, te stoga radimo eksperimente kako ste nam naložili. Problem je prilično složen, s obzirom na veličinu planete. Eksploziv ne dolazi u obzir, ali zato neki radioaktivni otvor pruža najviše nade na uspeh.

Srećom, sada imamo neograničeno mnogo vremena da završimo istraživanje. Redovno ću se javljati.

Randi

Pošiljalac: Poručnik komandant Henri Forbs, Specijalno odeljenje svemirskog korpusa

Primalac: Profesor S. Makston, Filološko odeljenje Oksfordskog univerziteta.

Kanal: Transender II (via Šenektedi)

Dokumenti koje ste upravo pročitali, zajedno s drugima, pronađeni su u ruševinama onoga što je verovatno predstavljalo prestonicu Marsa. (Mars Grid KL 302895). Često korišćenje ideografa koji je označavao 'Zemlja' ukazuje da je u pitanju verovatno značajan dokument i nastojaćemo stoga da ga integralno prevedemo. Ostale papire pripremićemo samo u kratkim izvodima.

Por. kom. H. Forbs

Dragi Maks:

Žao mi je što ranije nisam imao vremena da stupim s tobom u vezu. Videćemo se čim se vratim na Zemlju.

Blagi Bože! Kakav haos vlada na ovom Marsu! Naše koordinate bile su savršeno precizne i bombe su se materijalizovale tačno iznad gradova, baš kao što su momci sa Mont Vitsona predvideli.

Poslali smo prilično materijala preko dve manje mašine, ali dok

nam ne stigne veliki transmitter, ništa veće nećemo moći da pošaljemo i, naravno, niko od nas neće moći da se vrati. Požurite, dakle, to!

Drago mi je što možemo da nastavimo eksperimente raketama. Možda sam staromodan, ali ovaj prevoz brzinom svetlosti kroz svemir nije po mom ukusu!

Do skorog viđenja,

Henri

POVRATAK PREDAKA

Narode Zemlje, odbaci svaki strah. Mi dolazimo u miru. Nema mesta neprijateljstvu među rođacima. Da, rođacima, jer mi smo već bili tu...

Lako ćete nas prepoznati kada se budemo sastali kroz nekoliko časova. Približavamo se Sunčevom sistemu brzinom koja je gotovo jednaka brzini ove poruke. Vaše Sunce je već najsvetlija zvezda na nebu ispred nas. To je ono isto Sunce koje je obasjavalo naše zajedničke pretke pre deset miliona godina. I mi smo ljudi kao i vi, ali dok ste vi zaboravili svoju istoriju, mi smo upamtili našu.

Mi smo naselili Zemlju u doba vladavine velikih reptila koji su već izumirali kada smo došli. Vaš svet je bio tropska planeta na kojoj smo se osećali veoma ugodno. Pa ipak, pogrešili smo. Mada smo bili gospodari svemira, nismo znali gotovo ništa o klimi, evoluciji, genetici...

Četiri miliona leta - zime tada nije bilo - naša kolonija je cvetala. Iako smo bili prilično izolovani, budući da je u to vreme put od jedne zvezde do druge trajao godinama, ostali smo u stalnoj vezi s našom maternjom civilizacijom. Tri ili četiri puta svakog stoleća dolazio bi svemirski brod koji bi donosio vesti iz Galaksije...

A onda, pre dva miliona godina, Zemlja je počela da se menja. Vekovima pre toga ona je bila pravi tropski raj; zatim je temperatura naglo opala i led je krenuo sa polova. Uporedo sa klimom, menjali su se i kolonizatori. Sada nam je jasno da je to bilo prirodno prilagođavanje na promene koje je donosio kraj dugog leta, ali tadašnji stanovnici Zemlje bili su pokolenjima ubeđeni da je u pitanju neka čudna, opaka bolest. Bolest koja ne ubija, koje ne oštećuje psihi, ali je stravično izobličava.

Pa ipak; neki su ostali imuni. Ta jeziva promena poštedela je pokolenja njihovih potomaka. I posle nekoliko hiljada godina, kolonija se podelila u dve odvojene grupe - gotovo dve različite vrste - između kojih su vladali podozrenje i ljubomora.

Podela je donela zavist, neslogu i, konačno, sukob. Kada se kolonija najzad raspala, a klima još više pogoršala, oni koji su mogli napustili su Zemlju. Ostali su utonuli u varvarstvo.

Mogli smo ostati u vezi, ali bilo je odveć mnogo stvari da se uradi u Vaseljenu koja broji sto triliona zvezda. Do pre samo nekoliko

godina nismo znali da li je neko od vas uspeo da opstane. A tada smo uhvatili vaš prvi radio-signal, naučili vaše jedinstvene jezike i otkrili da ste odavno izišli iz divljaštva. Dolazimo da vas pozdravimo - naše davno izgubljene rođake - i da vam pomognemo.

Naučili smo mnogo u eonima proteklim od kada smo napustili Zemlju. Ako budete želeli da vam vratimo večito leto koje je vladalo pre ledenog doba, učinićemo to rado. Ali ono najvažnije tek dolazi: nosimo sasvim jednostavan lek za neugodnu, pa ipak neškodljivu i bezopasnu promenu genetskog koda koji je unesrećio toliko kolonista. Možda se mutacija već odigrala prirodnim putem - ali ništa ne mari i ako nije. Narode Zemlje, ponovo možeš da uđeš u društvo kosmičkih bića, bez stida i bez ikakvih prepreka.

Ako je neko od vas još uvek beo, mi ćemo se lako pobrinuti za to...

SVEMIR I LJUBAV

Gospodine predsedniče, gospodo planetarni delegati, čini mi posebnu čast, ali i veliku odgovornost da vam se obratim u ovom kritičnom trenutku. Svestan sam i u potpunosti razumem da su mnogi od vas šokirani i zaprepašćeni glasinama koje kruže unaokolo. Ali moram vas zamoliti da zaboravite sve svoje stare predrasude, u ovom času kad sudbina čovečanstva visi o koncu.

Pre izvesnog vremena sasvim slučajno naišao sam na jednu drevnu izreku: 'Zamisliti nezamislivo'. Upravo je to ono što moramo sada učiniti. Mi moramo bez oklevanja pogledati činjenicama u oči. Ne smemo dozvoliti osećanjima da nadvladaju zdrav razum. Ali zato moramo da učinimo upravo suprotno:

Moramo zdravim razumom nadvladati osećanja!

Situacija je veoma kritična, ali još nije sasvim beznadežna zahvaljujući, u prvom redu, zapanjujućem otkriću do koga su moje kolege došle. Nema nikakve sumnje u tačnost izveštaja: u stanju smo da uspostavimo kontakt sa supercivilizacijama iz jezgra Galaksije. Možemo ih obavestiti o našem postojanju - ujedno im uputiti i apel za pomoć.

Ne postoji apsolutno ništa što bismo mogli uraditi isključivo vlastitim snagama u ovom kratkom intervalu koji nam je još preostao. Prošlo je tek deset godina otkako je traganje za transplutonskim planetama otkrilo prisustvo Belog patuljka. Kroz samo devedeset godina on će proći svojom perihelskom putanjom, zaokrenuvši oko Sunca, da bi potom ponovo nestao u dubinama svemira - ostavljajući iza sebe razoren čitav Sunčev sistem. Čitavo naše inženjersko umeće, svekoliko znanje koje smo stolicima sticali da bismo obuzdali divlje snage prirode ne mogu mu promeniti orbitu ni za delić centimetra.

Ali još u vreme kada je prva takozvana 'zvezda-svetionik' bila otkrivena, krajem XX veka, mi smo znali da u kosmosu postoje civilizacije koje raspolažu izvorima energije neuporedivo moćnijim od naših. Neko će se sigurno setiti neverice astronoma - odnosno cele ljudske rase - kada su otkriveni prvi dokazi o postojanju kosmičke tehnike u Magelanovim oblacima. Tu su primećene posebne strukture

zvezda koje se ne pokoravaju nijednom prirodnom zakonu. I dalje ne shvatamo njihovu svrhu - ali zato nema nikakve sumnje u njihovo poreklo. Sasvim je izvesno da u vasioni postoje bića koja kao od šale mogu da pokreću čitave zvezde. Ako se budu odlučili da nam pomognu, za njih će predstavljati dečju igru da skrenu putanju takvog kosmičkog objekta kao što je Beli patuljak, čija je masa svega nekoliko hiljada puta veća od mase Zemlje... Da, biće to, sasvim doslovno, dečja igra za njih!

Ubeđen sam da se svi još sećaju velike debate koja je usledila nakon otkrića supercivilizacije. Odmah se javila dilema treba li stupiti u vezu sa njima, ili je bolje ostati i dalje skriven. Naravno, postojala je mogućnost da oni već sve znaju o nama; s druge strane, možda bi im se sve to učinilo odveć drskim ili dosadnim, što bi za posledicu moglo imati sasvim neželjene reakcije. Iako bi korist od jednog takvog kontakta bila ogromna, rizik nas je sve pokolebao. Ali sada, više ne možemo ništa da izgubimo, već samo da dobijemo...

Sve do ovog trenutka to je predstavljalo samo stvar drugoročnih filozofskih problema. Iako smo - uz velike troškove - mogli da sagradimo radio-odašiljače koji bi bili u stanju da pošalju signale tim bićima, poruka bi putovala do najbliže supercivilizacije sedam hiljada godina. Ako oni budu našli za shodno da nam uzvrate, tada bismo na taj odgovor morali da čekamo četranaest hiljada godina. Pod tim okolnostima, isključena je svaka mogućnost da bi naša starija kosmička braća po razumu bila u stanju da nam pruže bilo kakvu pomoć.

Ali sada se sve promenilo. Postoji način kojim možemo da pošaljemo signale do zvezda brzinom koja je praktično neograničena. Takođe nam je poznato da i oni koriste istu tehniku - budući da smo otkrili njihove impulse, iako ih ne možemo odgonetnuti.

Ti impulsi, razume se, nisu elektromagnetske prirode. Mi zapravo i ne znamo šta su oni. Ili, bolje rečeno, za njih imamo odveć mnogo imena...

Da, gospodo, ipak ima nečega u starim pričama o telepatiji, ili kako to već budete nazvali. Ne treba se samo čuditi što proučavanje tog fenomena nije nikada moglo da ima uspeha na Zemlji, gde neprekidan rad miliona mozgova prigušuje svaki signal. Čak i onaj

mali napredak koji je učinjen pre svemirske ere izgleda više nego čudesan - ako dozvolite jedno poređenje, to me podseća na otkriće zakona muzike u fabrici kotlova. Odista je nezamislivo da se utemelji prava nauka o parapsihologiji sve dok ne budemo u stanju da eliminišemo permanentnu mentalnu buru koja vlada na našoj planeti.

Čak i tada ćemo morati da odemo s druge strane Zemljine orbite, gde taj fon ne samo da prigušuje razdaljina od sto osamdeset miliona milja već gde je on zaštićen i od veoma snažne Sunčeve aktivnosti. Samo tu na našem veštačkom planetoidu Antigeos moći ćemo da registrujemo i izmerimo tanana mentalna zračenja i da otkrijemo njihove zakone prostiranja.

Ti zakoni su nam u mnogim pojedinostima još uvek nepoznati, ali smo ipak uspeli da ustanovimo osnovna načela. Kao što je već duže vreme podzrevala nekolicina entuzijasta koji su verovali u ovaj fenomen, on se nalazio u funkciji određenih emocionalnih stanja, a ne snage volje ili hotimične, svesne namere. Ne treba se stoga čuditi što su svi izveštaji o paranormalnim fenomenima u prošlosti bili povezani sa trenucima smrti ili velikih nesreća. Strah je moćan generator; u retkim slučajevima on može čak i da nadjača okolnu mentalnu buru.

Kada smo ovo shvatili, napredak je odmah usledio. Izazivali smo veštačka emocionalna stanja, najpre kod pojedinaca, a potom i u grupi. Pošlo nam je takođe za rukom da izmerimo kako signali slabe sa razdaljinom. U ovom trenutku raspoložemo pouzdanom, kvantitativnom teorijom koja je bila proverena na razdaljini do Saturna. Ubeđeni smo da možemo produžiti domet sve do najudaljenijih zvezda. Ako se to pokaže tačnim, bićemo u stanju da pošaljemo... uzvik koji će se u istom trenutku čuti u celoj Galaksiji, a tada se više ne treba brinuti jer će se neko već naći da odgovori.

Postoji samo jedan način na koji signal odgovarajućeg intenziteta može da se proizvede. Rekao sam da je strah moćan generator - ali on ipak nije dovoljno moćan. Čak i kada bismo mobilisali čitavo čovečanstvo veštačkom stimulacijom užasa, impuls bi jedva dosegao dve hiljade svetlosnih godina, ali nama je potreban najmanje četiri puta jači signal. I mi to možemo postići - koristeći osećanje koje je još moćnije od straha.

Međutim, za to nam je potrebna saradnja najmanje milijardu

individua u intervalu koji mora da bude utanačen u delić sekunde. Moje kolege su rešile sve tehničke probleme, koji su odista više nego trivijalni.

Jednostavni instrumenti za elektrostimulaciju korišćeni su u medicinskim istraživanjima još početkom dvadesetog veka, a neophodne instrukcije za vremensko usaglašenje biće poslate preko planetarne komunikacione mreže. Svi uređaji mogu se proizvesti za mesec dana, dok uputstva za njihovu upotrebu zahtevaju svega nekoliko minuta. Nešto duže će jedino trajati psihološke pripreme za - nazovimo ga tako - 'O' dan...

A to je, gospodo, vaš problem; naravno, mi naučnici pružićemo vam svu potrebnu pomoć. Shvatamo da će biti protesta, kriza, pa čak i neodazivanja na saradnju. Ali kada se stvari razmotre zdravim razumom, da li ova ideja nosi u sebi bilo šta loše? Mnogi od nas su, naprotiv, ubeđeni da ona sadrži određene pogodnosti - pa čak i neku vrstu poetske pravde.

Čovečanstvo se nalazi licem u lice sa izuzetnom opasnošću. Zar u takvim trenucima krize nije normalno što prizivamo u pomoć instinkt koji nam je u prošlosti uvek obezbeđivao opstanak? Jedan pesnik iz nekog davnog minulog doba, koje nije bilo ništa manje tegobno od našeg, izrazio je to bolje nego što bih ja ikada umeo: Moramo se međusobno voleti ili ćemo izumreti.

Sadržaj

Prvi deo: ZID TAME

ZID TAME

Drugi deo: OBALE VREMENA

PROLAZNOST

EKSPEDICIJA NA ZEMLJU

IZVEŠTAJ O PLANETI TRI

OPSEDNUTI

KRSTAŠKI POHOD

Treći deo: ZOV ZVEZDA

SUSRET SA MEDUZOM

PRE RAJA

LETO NA IKARU

TAJNA

PUTOVANJE KROZ NOĆ

NAJSJAJNIJA ZVEZDA NEBA

Četvrti deo: SVEMIRSKE BALADE

ŠTO DALJE OD SUNCA

IZGNANIK

ZVEZDA

STRAŽAR

Peti deo: MAŠTARIJE S ONE STRANE BEZDANA

ČAS ISTORIJE

BEZ SLEDEĆEG JUTRA

PRIJATELJSKO UBEĐIVANJE

POVRATAK PREDAKA

SVEMIR I LJUBAV